

Del Colegio de Granada de la Cong^o de S.H.S.

IVLII CAE. DR.
SARIS SCALI. Pz-9953
GERI

*
DE CAUSIS LIN-
GVAE LATINAE
LIBRI TRE-
DECIM.

LVGDVNI APVD SEB.
GRYPHIYM,
1540.

I V L I V S C A E S A R

S C A L I G E R

S E B A S T I A N O G R Y P H I O

T Y P O G R A P H O

S. D.

*V*M plerique librorum meorum, qui sanè quasi futuræ famæ tentantibus uas dum nobis præmissi erant, tuis opibus, atque apparatibus ea gratia affecti sint, ut non minus tuum ob beneficium, quam propter suum meritum eos doctissimus quisque & exceperit, & probarit: non fuit mihi committendum, ut quæ attentiore opera cumulatiora commoda pollicerentur, non & impensiore tibi cura commendata esse uellem. in omnibus enim scriptorum meorum rationibus cum iudicij nostri nescio quas affectiones à uulgaribus sordibus, uti mihi uidebatur, longè alienas semper secutus sum: tum ijs in libris, quibus Latinæ linguæ causæ continentur, animo nostro obsequuti sumus: ubi oblectaremur & rei ipsius non uulgato argumento, & ijs scribendi legibus, quas in nullo unquam Latinorum hoc in genere literarum compertas habebamus. Etenim linguæ nostræ tum ad ipsum (ut ita dicam) habitum nitidior, tum ad ornamenta non ignobilia respiciens, & admirabar maiorum nostrorum fortunam, qui eam

aa z nobis

nobis condidissent : & ætatis nostræ sapientiam laudabam, quæ longinquo squalentem exilio pristinae dignitati restituisset : & dolebam utrorumque uicem, qui in paucis causas quæsisserent, atque in illis ipsis multis erroribus sese implicuissent. At cætera sanè animantium genera fortasse cognorint ipsas res, quædam etiam percipiant acutius : uni Homini rerum causæ ad cognoscendum sunt datæ : quas qui animo concipit, illum demum esse Hominem dicas. Ergo inter alia miseriarum nostrarum oblectamenta, cum sapientiæ genus hoc, quo rerum causæ inuestigantur, maximè carum haberem : indignum profecto mihi uisum fuit, si per nos staret, quò minus primæ ipsæ literæ suam quoque in his haberent partem. Nam quæ studia essent & mitissima, & humanitatis nomine constituta, atque iccirco ad uitæ meæ rationem ac consuetudinem uehementer accommodata, non tam me ab seuerioribus abstraherent, quàm & sese cum illis in me coniungebant, & ad ea me ipsum alacriorem remittebant. Quo factum est, ut aggressus sim opus immensum, ac penè desperatum : ubi, ut festiuè simul, atque ingenue fatear, aliquando quærendum esse intelligerem, quod extaret fortasse nusquam. Verùm quid erat aliud, operis oculis Veterum in sententias semper duci, quam

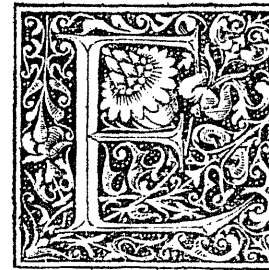
quàm illos plusquam Viros obseruare, nos minus quàm Homines desperare? Equidem ita censeo: optimos illos Priscos, tum recentiores, non uoluntate solum, sed quibus etiam possent, officijs benè de nobis meritos fuisse. Verùm ita euenit Gryphi, ut qui sublimioribus studijs occupati essent, eos pigeret harum quotidianarum disputationum : quos uero ingenium temperatius ab altiori contemplatione abduxisset, eos melioribus opibus destitutos nimis leniter in ea incubuisse. Quamobrem si nouis libris, noua cura nostra, earum rerum optima quæque pars & excipienda, & expolienda erat : non alijs profecto legibus id mihi faciendum fuit, quàm quæ in Philosophiæ recessu ab ipsa natura & lata, & fixa essent. Hoc enim maximè modo spero, iam meliusculè esse literis Latinis : quarum equidem Vsum multorum doctissimorum uirorum opera propemodum perfectum arbitror : rei ipsius Originem, atque Radices, hætenus aut ignotas, aut nondum proditas saltem : ut languenti huic Philosophiæ parti, ac penè brutæ, iam nunc demum mens aliqua data esse uideatur. Tuam uero mi Gryphi ueram pietatem, excellentem eruditionem, insignem humanitatem his nostris lubricatiunculis & præesse uolui, & moderari : si id tibi

*ita collibuisse: ut posterius intelligerent, eius frugis
prouentum, si qua ad eorum commoda per nos ex-
cultata esset, à nobis tantum commendari, quantum ex
diligentia tua, atque autoritate gratiæ con-
sequi potuisset. Vale. Pridie*

*Nonas Februas
rias,
M. D. XXXX.*

Iulii Cæsaris Scaligeri

IN TREDECIM LIBROS DE
CAVSIS LINGVÆ LA-
TINÆ PRÆ-
FATIO,
AD
SYLVIVM CÆ-
SAREM FI-
LIVM.

GRESSVM te ex angustijs
tenuioris literaturæ, SYLVI
CÆSAR fili, non ante decet
inire rationem grauiorum studi-
orum, quàm istarum præceptio-
num causas notas habeas, per
quas excellentissimæ cuiusq; sci-
entiæ cursus aperiri debuit. Quanquam enim hæc
ipsa tenes, quæ certis obseruationibus recepta sunt:
tamen qui sæpius dubitare an ita sit, semper quærere
quare sint talia, cogi possis: nisi te exemptum ex his
difficultatibus in tuto collocatum uideam, uitam
mihi acerbam putem. Quibus igitur legibus Latina
lingua sese astrinxisset, cum ante nos multi scitè ad-
modum, ac sapienter memoriæ prodidissent, neque
earum constitutionum rationem ullam reddidissent:
fanè

P R A E F A T I O .

sanè uel hoc ipso animum meum uehementer exci-
tarunt: quòd arbitrabar, id quoque ab illis præstari
potuisse. Nam enim uero ad simplicitatem meam in
primis pertinere existimabã, si hoc uel sola spe essem
aliquando assequutus, quod esset præteritum, uel à
bonis uiris, qui ueterum sanctionibus uellent acqui-
escere: uel à Barbaris, qui politiozem operam contem-
nerent: uel à delicatis, qui operosiorẽ diligentiam
negligerent: uel ab inuidis, qui quod ipsi dare non
possent, ab alijs accipere detrectarent. Quanquam
minimè latuit ab initio nos quantum turbæ cires-
mus. Neque enim defuturi sunt, qui negent, pru-
denter à nobis factum, ut his uilioribus operis sapi-
entiaẽ studium interciperemus: quippe nullo usu eue-
nire posse, ut bonus medicus is, cui hæc curæ fuerint,
aut sit, aut censeatur: auerti nanque non diligentiam
solum, sed animum ipsum amitti quoque, si quid de
illarum literarum contentione remittatur. Quibus
equidem tam humanè monentibus nos, ad hunc pos-
tissimum modum responsum uelim: Me ingenij mei
magnitudinem, quæ nusquam ulla extitisset, admi-
ratum esse nunquam: neque nostram hanc mediocri-
tatem rei ulli aptam, nedum ut Medicæ exercitatio-
ni parem considerem, existimasse. Verum tam gran-
dem istam, quantam de me, studiosa plebs, optimi
ciues, illustrissimi uiri opinionem accepissent, non
renuisse: sed quasi reliquias ueterum fortunarum no-
strarum fato quodam oblatas recepisse, atque ad me-
lioris

P R A E F A T I O .

lioris uitæ frugem, cultumq; contulisse. Quod uerò
temporis à publicis muneribus, à priuatis amicorũ
officijs superesset, aliàs alijs studijs impendisse: ut,
quem neque luxus stupidum fecisset, neque parsimo-
nia uacordem, neque alea egenum, neque lucri spes
cupidum, neque potentia elatum, neque diuitiaẽ in-
solentem, neque improborum odia desperatum, lice-
ret mihi eas horas, quas alijs salutandis dominis suis,
alijs mercaturis, alijs hilaritatibus, nequid præterea di-
cam, collocare soliti sunt, referre ad sapientiaẽ nutri-
ces hæc literulas, in quarum sinu Philosophiaẽ ro-
bur olim creuerit. Præterea in memoria habebam,
quot, quantaq; Galenus hoc in genere literarum ab
se summo studio diceret elaborata, ut in suis maxi-
mè reponere & uellet, & deberet. At qui uir? quan-
tus medicus? qui non ex alijs potius discere (id quod
facile factu sic satis sit) quàm ex seipso, quod esset ual-
de arduum, constituere alijs medicinaẽ scientiam co-
naretur. Atque ille tamen cum illis grauioribus ope-
ris, humanioris sapientiaẽ studia coniungere dignum
duxit. Quid? non ne diuinus ille Plato curat hoc,
cum multis alijs in locis, tum ipso in Cratylo toto, ut
orationis uel totius, uel partis reddat rationem?
Non ne Aristoteles adeò ad sese pertinere arbitratus
est, ut sæpenumero ipsa emendet uocabula, alia expli-
cet, quædã uel inuestiget, uel etiã pariat? Scripsit ille
de Poëtica: de Rhetorica scripsit. Amatoria uerò,
atque alia eiusmodi ut omittam, perpetuo commen-

P R A E F A T I O .

tario id egit, ut sciremus, quot modis quippiam significare possit. Cuius profecto iudicio Grammaticam non solum esse Philosophiæ partem, id quod nemo sanus negat: sed ne ab eius quidem cognitione dissolui posse intelligeremus. Itaque nemo bonus uisio uertat mihi, quasi priscarum nitore, atque lenitati literarum seuerioribus additis artibus tristem quandam attulerim asperitatem. Neque enim scientiæ minores à superioribus suapte natura disungi possunt, sed ingeniorum tantum imbecillitate dissociari solent. Quamobrem remissius contemplantibus honos suus relinquere debet: acutioribus etiam diuinioris operæ gratia habenda est. Atque ætati quidem tuæ, fili mi, quanquam primo in congressu uidebuntur hæc asperiuscula: ita tamen uelim cum animo tuo statuas, Nihil unquam uulgare pretium ullum operæ fecisse. At quanti tandem sit, excellentissimis quibusque rebus à uitæ ipsius primordijs assuescere? Itaque tetrica hæc non nisi Barbaris atque incultis animis terrorem, ac desperationis facere opinionem: pro nobis uero, appetentibus ueritatis, tanquam armatas stare putes legiones. Ne fanè sis eo hominum in genere, qui aut abiecta, quam nossent, aut ignorata quam haberent, spiritus libertate, etiam illud, si dijs placet, conqueruntur, Mathematicarum interuentu disciplinarum Philosophiam à Platone obscuratam. O Dijs immortales: obscurabitur Philosophia earum appulsu scientiarum, quarum splendor menti nostræ

P R A E F A T I O .

nostræ uerissimis, simplicissimisque demonstrationibus lumen affert: Sed isti delicatiores, qui sese in molliissimi otij nexum dedidere, frustra simul, ac turpiter existimarunt, Sapientiæ cumulum sedentibus, atque oscitantibus sibi Deos ipsos suos confecturos: quo modo aut ingens patrimonium boni nominis contemptor pater, aut prouentum aliusmodi, quem dicere nolo, Sors. At hercule liberales animos ab hoc falso quietis portu, non tam æstu gloriæ, quam ueritatis aura retractos in Philosophiæ cursum, non prius decet deponere studia contentionis, quam ex tam nobili, tamque opulenta prouincia pretiosas istas, ac potius diuinas, merces reportarint. Neque enim petimus laudem, non gloriam, non præmium: laborum nostrorum ueniam petimus. Inuidiam uero neque placare cedendo, neque instando superare uolumus: sed contemnere potius, quam deprecari. Quis enim damnabit audaciam, qui idem ille non & inuitus admiretur conatum? Fortasse etiam laudet: ut quantum demat prudentiæ, tantum addat animi generoso. Siquis enim attentius operam nostram hanc intueatur: is agnoscat, non tam aliena occupata, quam externa reiecta, propria uindicata. Neque enim, ut argumentum sit par, etiam iudicium idem esse uideat: siue amissa, quæ erant necessaria, siue subblata superflua, siue praua correctæ contempletur: supra quingentos errores, satis illos quidem nobiles, tum Veterum, tum Recentiorum deprehendet.

P R A E F A T I O.

Quos equidem nequaquã tetigiffem (profecto non id studebamus , sed ut Latinæ linguæ cauffas in lucem erutas proderemus) nisi sese nolenti , atq; etiam sæpius inuito ingessissent mihi . Neque enim ex alienis spolijs nominis nostri munimenta exædificare in animo unquam habuimus : sed aliorum bonam famam laborum potius nostrorum accessione capere incrementum . Atque iccirco nullius penè attigimus nomen : nullis partium studijs addicti , quod è re esset , breuiffima ac simpliciffima diuini Aristotelis scribendi lege , explicandum curauimus . Quem uirum tibi , Sylui , si proposueris imitandum : & intelliges à nobis ordinem mirificum his tuis in libris institutum , sine quo ne ipsa quidem rerum natura consistere queat : & tute ad eiusce modi artium diuinitatem comparabis talem , ut etiam nos , id quod equidem uel opto , uel spero , superare ualeas .

I N D E X E R R O R U M ,

Q V I V E , Q V O T V E , Q V O T O

C A P I T E C O N T I N E =

A N T V R .

Capite primo continentur errores Quatuor.

Grammatica non est ars	2
Pagina	2
Grammatici non est iudicare	3
Grammatici non est interpretari autores	3
Accidit uocibus , ut scribantur	3

Cap. secundo, Vnus.

Galenus duobus modis docendi , frustra addidit Tertium	4
--	---

Cap. quarto, Tresdecim.

Obliterare non est à Literis	6
Litera non est à Lituris	6
Litera non est quasi Legitera	6
Litera non gemina consonante	6
Elementa non sunt sola pronuntiationes literarum	6
Litera non rectè definitur per, Pars uocis	7
Non est grammatici Vocem definire	7
Litera non est aer tenuiffimus	7
Litera non est aer minimus	7
Definitio literæ per uocem non est à substantia	7
Strepitus non est uox inarticulata .	8
Non omnis uox sine affectu prolata , inarticulata est	8
Nō rectè à brutis excludūt articulatas	8

Cap. quinto, Duo.

Potestas literæ non est accidens , sed forma	9
Etiam ordo accidit literis	9

Cap. septimo, Quinque.

Non rectè digamma , ex potestate nominarunt	10
Non sunt factæ à nominibus species literarum , sed à potestate	11
Male dixere , quare essent mutæ , aut semiuocales	11
x , Latinum non inchoat uocem à uocali ob rationem ueterum	12
Male Græci ac Syri uocalium nomina multis pronuntiant elementis	12

Cap. octauo, Sex.

Non inuenitur i , uocalis inter i , consonantem , & r , aut alias & c .	14
Non inuenitur v , uocalis inter i , consonantem & x , Latinum	14
Non est uerum , in pronomine c v i , v , subijci ipsi c , sicut ipsi , g	15
v , post g , aut q , ante e , & i , non obinet uim x , Græcæ	15
Au , male pronuntiamus	15
Eu , male pronuntiamus	15
Ov , Græcum Franci male	15

Cap. decimo, x x v i i .

Græci recentiores laxius b , pronuntiant	bb 3 ciant
--	------------

ciant	16	et Lombardi	23
Vascones malè pronunciant b	17	s, malè pronunciant Flamini in fine di-	
Non rectè Scaurus scripsit de κ	17	ctionis	23
Non distat κ, ab c, nostrati	17	x, Latinum malè pronunciant Flami-	
Non sola nomina Græca per κ, scribi possunt	17	nij	23
Græca nomina apud nos per κ, scribi non debent	17	Cap. undecimo, Vnus.	
Thufci malè aspirant κ	17	τ, non rectè sibilari sequente i, uo =	
Galli malè sibilant c	18	cali	23
Flamini malè balbutiunt c	18	Cap. duodecimo, Tres.	
s c malè pronunciant Lombardi	18	i, consonans etiam terminat syllabam	
Non est eadem o, et c	18	tum sola, tum etiam sequente conso =	
Non bonam causam assignarunt, quare o, esset c	18	nante alia	25
Non est o, excludendum, sed potius aliæ quærendæ literæ	19	Non rectè damnat Caium Quintilia =	
Male pronunciant g, Calabri et Flami =	19	nus	25
minij	19	Non rectè dixere in R. cijce, primam cor =	
Malè pronunciant Galli θ	20	ripi	25
Multa marmora barbarissima	20	Cap. quartodecimo, Quinque.	
L, malè pronunciant Gabali, et Græci	21	e, et o, quidam Germani malè	28
LL, geminum malè pronunciant Hispani	21	s, initio dictionum malè Vascones et	
L, sonum peregrinum inuexere Thufci et Vascones	21	Hispani	28
R, malè pronunciat à multis Italo =	21	Galli malè omittunt literas	28
rum	21	Non est τρωλιωαδς titubantia	28
M, in fine dictionis sequente in alia uo =	21	Balbi non sunt blæsi	28
cali malè pronunciat à Gallis tam	22	Cap. x v. Duo.	
Cisalpinis quàm Transalpinis	22	f, Muta non est, sed Semiucalis	29
Malè Græci Γ, pro n	22	Muta non sunt, quia parum sonent, sed	
Malè ab Italis, et aliter malè à Gallis	22	quia nihil	29
GN	22	Cap. xvi. Vnus.	
Malè Findarus dixit Σ, κίβανδρ	22	Non est uerum quod ait Quintilianus,	
Malè Dionysius Σ, damnat	22	expedire grammatico si quedam ne =	
Σ, malè pronunciant Galli, et Flamini,	22	sciat	34
		Cap. xvii. Duo.	
		Malè usurpant Itali z. z, geminata	35
		Titulus	

Titulus non est à Tutando, sed è contra =	35	Malè Cicero, Neptunus à Nando	46
rio	35	Aspiratio non mutatur in c τ, ibi, Ve =	
Cap. xix. Vnus.		ho, Vectum	46
Non rectè petitur exemplum ex Hora =	37	Malè citant Solinum	46
tij carmine, pro d d	37	s, non mutatur in v, ibi, Bos, Bouis	46
Cap. xxii. Tres.		x, in v, non mutatur ibi, Nix, Ni =	
Curiose nimis Anger, pro Agger: et	40	uis	46
contra Aggora	40	Cap. xxvi. Vndecim.	
Melius Adq, quàm Atque	40	Non est Crapula, quia grauet caput	48
Aut, non Aud: neque Haud, sed Haut di =	41	Non est ὄλυμπος, ὄλυσ λαμπωρ	48
cendum	41	Malè corripuit Iuuenalis Calpe	48
Cap. xxiii. Vnus.		H, Græcum nunquam in i, nostram	49
Malè intellexere Virgilianum, Qui non	44	Scena non scribitur per diphthongū	49
risere	44	Non dicitur Homelia	49
Cap. xxv. Sexdecim.		Aratrum potius à supino	49
In Trabo, non mutatur aspiratio, ut di =	44	Litus non est à Litando	49
cunt, in Præterito, et c.	44	Ligare non à Legendo	50
τ, non mutatur in geminum ss, in	45	Fur non à Furuo	50
Concussi, et c.	45	Frater non est frer alter	50
g, non mutatur in c τ, in Agor,	45	Cap. xxvii. Quinque.	
Actus	45	Venio non est Versus nos eo	50
c, in v, nō mutatur ibi, Pasco, Pavi	45	Melius Acheus, quàm Achaus	50
c, non mutatur in τ, ibi, Irascor, Ira =	45	Ei, Græca in i, nostram non solo l, se =	
tus	45	quente	51
s, non mutatur in τ, ibi, Pascor, Pa =	45	Ev, Græca in v, non mutatur in Fu =	
stus	45	gio	51
n, non mutatur in v, ibi, Sino, Siui	45	Mx, et ox, non manauit ad Gallos	52
o, non mutatur in x, ibi, Coquo, Co =	46	Cap. xxviii. Vndecim.	
xi	46	Non est Deus, à deos	53
r, non mutatur in v, ibi, Sero, Seui	46	Falso negarunt Meditari, à μελιτάρη	53
s, non mutatur in τ, ibi, Paciscor, Pa =	46	M, falso negarunt mutari	53
stus	46	Afferes non ab asidendo	53
τ, in x, non mutatur ibi, Flecto, Fle =	46	p, malè negarunt mutari	54
xi	46	Σ, tollitur non in sola prima inflexio =	
		ne	54
		Non est	

Nō est Maxilla deminutiū à Mala 54
 Non est Loquor à Locis 54
 Non est Aqua ab Aequore 54
 Non est Homo ab Humo 54
 Non est Verpus à Vertendo pellem 54

Cap. x x i x. Tres.

Malignè eruit omnia è Latinis Var= 55
 ro 55
 Non est Pecus à Pascendo 55
 Non est Sinia πρὸς τὸ κινῆσαι 56

Cap. x x x i. Sex.

Peccare non est Pedem capere 57
 L, in x, non mutatur in Ala Axilla 57
 L, non mutatur in R, in Tabula, T= 57
 berna 57
 N, in L, nō mutatur in Vnus Vllus 57
 Aeneus non fit ab ere 58
 Sempiternus non corripit secundam 58

Cap. x x x i i. Vnus.

Nouerca etymologiam adducunt fal= 59
 sam 59

Cap. x x x i i i. Nouem.

Sublimis, non Sullimis 60
 In Sustollo non mutatur B, in s 60
 Non rectè diuidunt Cumprimis 61
 Non est Con, alia à Cum 61
 Non est Caseus à Cogendo 62
 Non est in Cognosco additum G 62
 Non mutatur N, in G, in Ignominia 62
 Malè scribunt Exsul 63
 Errarunt in ratione, quare non dicamus 63
 Exsequor

Cap. x x x v. Quatuor.

Non est liberalis uiri Aspiratio 64

Non est ordinis elementorum scientia ad 65
 syllabas referenda 65
 s, ante D, ponitur in eadem syllaba 67
 Argumentum falsum in Zmaragdo 67

Cap. x x x v i i. Duo.

In Aufero non est aū 69
 In Amne, M, non antecedit N, in dia= 69
 stasi

Cap. x x x v i i i. Tres.

Non rectè aut Græci aut Latini litera= 70
 rum ordinem prodidere 70
 Nugantur Græci, Alpha à boue 70
 Melius Arabes quam Latini antepōnūt 72
 c, ipsi c

Cap. x x x i x. Duo.

Malè Atticas, quàm Antiquas malunt 72
 recentiores 72
 Non est diuersa linea curva à caua ma= 73
 thematicè

Cap. x l. Quatuor.

A uocalis iugo nullus prescribitur hid= 74
 tus 74
 Malè L, literam longam uocant in Att= 75
 lularia 75
 Antistigma quare non sit receptum, malè 75
 autumant 75
 v, post c, non fuit necessarium 76

Cap. x l i i. Vnus.

Vascones malè; Itse, pro Ipse 78

Cap. x l i i i. Quatuor.

In uerbo Fio, error, quare pducatur 79
 In Alterius, error, quare corripatur 80
 Non

Non sola disyllaba Græca producuntur, 80
 ut Chia 80
 Lycius Statij non facit ad regulam 80

Cap. x l i i i i. Quatuor.

Fac producitur 81
 Mutæ non sunt breues 82
 Non sunt liquidæ breues 82
 Liquidæ nō faciunt syllabā breuem 82

Cap. x l v. Quinque.

Putide affectatur Aspiratio 83
 Politianus nō intellexit sales Catulli 83
 Malè aspirant Romam 84
 Stultè aspirant Renum 84
 Non facile statuitur Aspiratio, præcat 84
 R, an contrā

Cap. x l v i. Duo.

Non rectè Hebraei scribendi motu utun= 84
 tur 84
 Non est in cælo dextrū, aut sinistrū 84

Cap. x l v i i i. Sex.

Syllaba nō est cōprehensio literarū 87
 Cōprehensio non diuiditur in literas 87
 De syllabæ essentia non est proferri 87
 Vacant illa uerba, Et uno spiritu 87
 Non est de essentia syllabæ numerus elc= 87
 mentorum 87
 Monogrammatæ uocales uerissimæ syl= 88
 labæ

Cap. x l i x. Nouem.

Non rectè carpunt Herodianum de sy= 89
 stasi 89
 Corrupte uersum Ouidianum 90
 Malè omittunt aspirationē in Isthic 90

Malè aspirant Illhic 91
 In B, & T, syllaba terminatur 91
 Acne, exemplo malè utuntur, item, 91
 Actus 91
 Nō finitur syllaba ab s, in Abscōdo 92
 Non desinit in x, syllaba sequente uo= 92
 cali

Cap. l i i. Vnus.

Non est accentus modus quantitatis syl= 94
 labarum

Cap. l i i i. Duo.

Non est Accentus syllabæ qualitas 95
 Accētus tertius nō rectè πρὸς τὸ μὲν 95

Cap. l i i i i. Quatuor.

Etiā tenuis pronūciatio est aspirata 96
 Non est proba uox Leuigatio, ad id 97
 quod uolunt 97
 Non est aspirans ἰ δωῶα 97
 Veteres omisere, an Aspiratio esset Con 97
 sonantium

Cap. l v i i. Quatuor.

Nō est accētus ὀφῆν, neq; alia duo 100
 Αὐτοσφοῆν non rectè conuersionē 100
 Melius nos collisionem, quàm Græci συ= 100
 ναλοῖσθῆν 100
 Non est syllabarum affectio ὀφῆν 100

Cap. l v i i i. Quinque.

Turpiter cātillatur in pronūciādo 102
 Σωδρπατηῖ uox aspera 102
 Malè Græci acuiunt postremas 102
 Græcorum error in graui accentu 103
 Non repugnat natura etiam quartam 104
 acui à fine

Cap. LIX. Duo.	
Gravis non est syllabicus, quia non fit di-	
ctonium	104
Errarunt præceptores Quintilliani in,	
Atreus	104

Cap. LX. Vnus.	
Erasmi error in Planè, Aduerbio	106

Cap. LXI. Vnus.	
Melius est <i>est</i> quam <i>est</i>	106

Cap. LXIII. Tres.	
Non semper compositorum tertia à fine	
acuitur	108
Cum Aduerbijs iunguntur Præpositio-	
nes	109
Fumet Virgilianum, præsentis est, non	
præteriti	110

Cap. LXIII. Duo.	
Ab una Consonate nõ additur tēpus	111
Ostentatio in secundis temporibus per	
semises	111

Cap. LXVI. Tres.	
Non est de essentia Dictionis, pars ora-	
tionis	116
Non est Dictio constructæ tantum ora-	
tionis	116
Nõ est Dictio minima pars orationis	116

Cap. LXVII. Vnus.	
Sermo non est naturalis	117

Cap. LXVIII. Duo.	
Non omnes uoces temerè	120
Non omnes uoces à consilio	121

Cap. LXIX. Vnus.	
Fastidiose Carentiã pro priuatione	121

Cap. LXX. Duo.	
Ingratitudo, barbara	122
Non idem ordo ducendi uocem à uoce,	
et rem à re	122

Cap. LXXII. Septem.	
Veterũ definitione non discernitur Pro-	
nomen à Nomine	125
Præpositionis nomen minus aptum	125
Appellatio à Nomine non est aliud	126
Articulus aut nullus, aut Pronomen	126
Infinita, sunt Verba	126
Non est Præpositio, Coniunctio	126
Vocabulum est genus ad Omnia	126

Cap. LXXIII. Tres.	
Personæ uocabulo sunt abusi	128
Non est Gelliana Personæ etymologia	
bona	129
Præceptores Scaligeri errabant in Neu-	
tro	130

Cap. LXXVI. Decem.	
In Nomine, quod rectè sentiebant, malè	
expressere	134
Non est Nomen <i>ἄρπα</i> nõ <i>ἄρπα</i>	134
Dictio non est pars Grammaticæ	135
Nominis definitio manca	135
Malè distinguunt rem à corpore	135
Personam à Nomine malè auferunt	135
Non recipit Nomen à Pronomine Per-	
sonam	136
Nugantur cum auferunt Primam perso-	
nam Proprijs	136
Linacri error in definitiõe Nominis	137
Non est proprium Nominis significare	
Rem	137

Cap. LXXVII. Sex.	
Numerus præponi debet Personæ	138
Personæ	

Persona debet antecedere Genus	138
Post Genus Species	138
Post Speciem Casus natura, nõ usu	138
Post Casum Figura	138
Malè narrant propria ante definitio-	
nes	138

Cap. LXXVIII. Duodecim.	
Non rectè dicitur fluere Vnitas, ad Nu-	
merum faciendum	139
Iones non rectè Dualem à Plurali diui-	
sere	139
Singularis numerus nõ est Numerus	139
Malè Numerus definitur	140
Numerus non competit Dictioni, ut est	
Dictio	140
Numerus Accidens est, non Forma	140
Numerus non facit quantitatis discreti-	
onem	140
Pluralis numerus non caret fine	141
Non repugnat rationi, duo sumi	141
Contra rationè negamus, pulueres	141
Non rectè colla unius hominis	141
Terra nõ fit ex proprio appellatiuũ	142

Cap. LXXIX. Quinque.	
Genus non est affectus Dictionis	144
Genus non est affectio Dictionis decli-	
nabilis	144
Ἐπίπλορον genus malè appellatum	144
Promiscuum genus ueteres negligentis-	
sime inuexere	145
Non est Mauors, magna uertens	145

Cap. LXXX. Septem.	
Casus per ueterum definitionem, quid	
sit, nescias	146
Casus non est declinatio	146

Cap. LXXXI. Vndecim.	
Non rectè Secundus casus, Vxorius	151
Non rectè Patrius	151
Non rectè Possessorius	151
Non rectè Genitiuus	151
Datiui nomen non plenè	151
Non plenè datiuus, acquisitiuus	151
Accusatiuus pessimè	151
Saluatorius non plenè	152
Ablatiui nomen non semper seruit	152
Septimus à Sexto non est alius	152
Plinius uocem à stridore male separa-	
uit	153

Cap. LXXXII. Vnus.	
Ἐπίπλορον non est Sextus Græcis	154

Cap. LXXXIII. Sex.	
Malè omisere pluralium casuum conue-	
nientiam	155
Error in Ternarijs in portu	155
Error in Tertio modo	155
Error in Quarto modo	155
Error in Quinto modo	155
Nullum nomen <i>ἄπλορον</i>	155

Cap. LXXXV. Duo.	
Malè mutarunt Auras Vergilij, in Au-	
re	158
Deũ pro deorum integra fuit, non	
conciſa	159

Casus nõ est mutatio terminationis	147
Semper aduerbium, non est definitio-	
nis addendum	147
Rectus non est casus quia à mente ca-	
dat	149
Nullus casus cadit à nomine	149
Definitio rectæ lineæ, non est per essen-	
tiam	150

Cap. LXXXVI. Vndecim.	
Non rectè Secũdus casus, Vxorius	151
Non rectè Patrius	151
Non rectè Possessorius	151
Non rectè Genitiuus	151
Datiui nomen non plenè	151
Non plenè datiuus, acquisitiuus	151
Accusatiuus pessimè	151
Saluatorius non plenè	152
Ablatiui nomen non semper seruit	152
Septimus à Sexto non est alius	152
Plinius uocem à stridore male separa-	
uit	153

Cap. LXXXVII. Vnus.	
Ἐπίπλορον non est Sextus Græcis	154

Cap. LXXXVIII. Sex.	
Malè omisere pluralium casuum conue-	
nientiam	155
Error in Ternarijs in portu	155
Error in Tertio modo	155
Error in Quarto modo	155
Error in Quinto modo	155
Nullum nomen <i>ἄπλορον</i>	155

Cap. LXXXV. Duo.	
Malè mutarunt Auras Vergilij, in Au-	
re	158
Deũ pro deorum integra fuit, non	
conciſa	159

Cap. LXXXVI. Duo.
Si est Decomposita figura, erit etiã Species Ultra derivatam, alia 160
Prius à Pri, non à Pridem 161

Cap. LXXXVII. Duo.
Quod veteres Figuram uocant, potius Species est 162
Nulla est Figura decomposita 162

Cap. LXXXIX. Quatuor.
Incuruicrucumpecus, una uox, non duæ 163
Solitaurilia, à Soloce, non ab Oue 163
Error in alterutrius ratione 164
Error in sceminino 164

Cap. XC. Vnus.
Declinationem affectum Nominis omiserunt 165

Cap. XCI. Sexdecim.
Malè faciūt, cum tractant prius Species, quam Affectus 165
Non rectè dicuntur Acquiuoca 165
Synonyma falso τὰ πολυώνυμα 168
Melius μονώνυμα quam δμώνυμα 168
Non rectè nomen hoc, Albedo, Substantiuum 169
Non rectè Substantiuum, Fixum 169
Adiectiuum in ordine orationis post Substantiuum 170
Fixum nunquam sequitur mobilis naturam, contra Vallam 170
Adiectiuum, & Substantiuum non sunt species folius Nominis 170
Non est bona diuisio, Substantiuū aliud Proprium, aliud Commune 170
Appellatiui nomen sine ratione 170

Non est qualitas, qua differunt Propria Communia, Adiectiua, Substantiua inter se 170
Cōparatio nō est qualitas generica 171
Patronymicum non est Nominis qualitas, sed proprij 171
Sol non est nomen speciei 171
Non est Luna, quasi lucens Vna 171

Cap. XCII. Septem.
Non omnibus Romanis aut Sabinis nomina ultrò, citroq; cōmunicata 172
Non rectè negant Agnomen, Latinum esse 173
Non est nomen unius, cuius est 173
Frustra altercantur de nominum priorum situ 174
Non rectè Probus de tempore nominis imponendi 175
Iulo Ascanius non fuit agnomen 175
Διώνυμα, & πολυώνυμα nomina nulla 176

Cap. XCIII. Duo & triginta.
Falso sub Appellatiuo Adiectiuum 176
Patronymicum est Denominatiuorum species 177
Nominum species malè digessere 177
Genus nominum ad aliquid cum species bus confudere 177
Non intellexere, ad aliquid dicta, differre ab, ad aliquid esse 178
Quasi ad aliquid, idem cum Ad aliquid dici 178
Nihil est ad aliquid dictum 178
Malè omisere Responsiua 178
Malè omisere Dimensionale 178
Non est Quantitas discreta realiter distincta à Continua 178
Tēporali malè addidere Aduerbiale Malè

Malè omisere Situale 178
Omisere nomen Grammaticum, Logicum, Metaphysicum, &c. 178
Patrium nomen non est Primitiuū 179
Non est diuersa Denominatio à Deriuatione 179
Adiectiui definitio falsa 179
Prius est Significare, quam Adijci 179
Error alter in ordine uocum 179
Malè indiuidui ratione definiuere 179
Non est proprium Adiectiuorum suscipere Comparisonem 179
Malè interposita historia Synonymorū inter Ad aliquid 180
Malè definiuere Interrogationem 180
Nihil est contrariū Interrogationi 180
Infinita non sunt contraria Interrogationibus 180
Infinita non sunt Relatiua 180
Interrogatiua sunt Infinita 180
Amplioribus, malè pro, pluribus 180
Diuidui definitio mala 180
Vterque non habet relationem à duobus ad singulos 180
Vterq; non est diuiduum 181
Non debet diuiduum distingui à Numerali 181
Absolutum minus rectè intelligitur 181
Cap. XCIII. Vnus.
Oratio non est incorporalis essentia sua 182

Cap. XCIV. Tresdecim.
Substantia nō recipit Deminutionē 183
Deminutiū potius, q̄ Diminutiū 183
Deminutio est Affectus generalis Nominum, non Species 183
Auiuculus est uerè Deminutū ab Auo 184
Non est Romanum adulari 184

Fraterculus gigātū nō ab urbanitate 184
Non à Fidis, Fidicula, necessariò 184
Rectè in Aster, Deminutiua 185
Apiastrū nō est ab Apio, Citraria 185
Apiastrum Sardoum, non est ab Apio deminutum 185
Pullastra est minor Pulla 185
Pullastra syluestris non est, neque Pullam imitans 186
Surdaster non imitatur surdum 186
Cap. XCVI. Tres.
Collectiuorū nomen nō respōdet rei 186
Falso plurali solo numero Scopæ 186
Melius Scopæ, quam Thebæ 187

Cap. XCVII. Tres.
Etiam singularia referuntur 188
Non sunt Latini usi Possessiuis, pro Patronymicis 188
Possessiua etiam Grecorum sunt 188

Cap. XCVIII. Vnus & uiginti.
Non est uerum, quedam nomina neque Adiectiua neq; Substantiua 189
Etiã forma, per, I T I A, significatur 192
Studiosus, à Studio, non à Studeo 192
Malè Nigidius, Bibosum 192
Non est Cura, Coryrens 193
Monstruosus, malè 193
Non malè dixere, Imitationem in DVS 193
Malè inscribitur liber Aristotelis 197
Tēpestiuus, nō bene sunt interpretati 197
Non rectè dictum est, passiuum 198
In, I L I S, nō est actus, sed potestas 198
Penetrabile, licentia poetica 200
Sectiuum, errore uulgi 200
Risibile, Boëtij potest tolerari 200
Palud

Paludestris barbarum 200
 Malè negarunt paucioribus elementis di-
 ci Patrium, quàm Patriam 200
 Barbari Venetias & Venetiam idem pu-
 tant 201
 Nō omnia οὐκ ὄντα ἴσμεν in ENSIS 201
 Non pertinet ad Grammaticum, Vergi-
 lium emendare 201
 Diutinus, producte 201
 Licentia poetica, Quaternus 202
 Cap. xcix. Vnus.
 Propinquus non significat locum sed
 relationem 202
 Cap. centesimo, Vnus.
 Cardiacus, nō est nomen Possessiuū 203
 Cap. ci. Vnus & uiginti.
 Comparatiuum non solum mediocrem
 excessum significat 204
 Comparatiui nomē nō rectè inditū 205
 Nō omnis Cōparatio excessū notat 205
 Nō rectè Superlatiuū dictum est 205
 Non rectè Græci περιεπίκουρον 205
 Non rectè Positiuū solum dicitur 205
 Comparatiuum non significat Positiuū
 cum Magis 205
 Denominatiuum non significat nomen
 unde ducitur 205
 Magis est Comparatiuum 205
 Superlatiuum non resoluitur per Mul-
 tum, neq; per Valde 206
 Non rectè per unicū L, Similimus 206
 A uerbis nō ducūtur Cōparatiua 207
 Omnis cū Superlatiuo poni potest 209
 Cunctis doctior, malè 209
 Non possunt hæc coherere, Superlati-
 uum refertur: & Valde est in intelle-

ctione superlatiuū 210
 Non est à Græcis factum gentis arro-
 gantia, ut Superlatiuum in eodem ge-
 nere intelligatur 210
 Comparatiuū non significat, Minus 211
 Comparatiuū nō significat contrarium
 Duo fortissimi in eadem gente esse pos-
 sunt, atque etiam plures 212
 Ego fortior, quàm fortunatior: non est
 addendum Magis 213
 Compluries est Comparatiuum 213
 Cap. cv. Vnus.
 Non est simplex contrarium composito
 semper 217
 Cap. cx. Decem & Septem.
 Non rectè post Nomen, Pronomen 219
 Nō omne uerbū Agēdi, uel Patiēdi 220
 Scribo librū, nō est liber qd scribitur 221
 Non omne Actiuum, Passiuū gignit 222
 Non rectè definitur actiuum, quod in
 aliud transmittit 222
 Non rectè genus in uerbis dicitur 223
 Malè Græcis πάθος 223
 Non rectè, genus significatio 223
 Aro actiuum, non neutrum 224
 Neutropassiuua nō rectè trāsgressiua 224
 Non rectè ὁλοειρηλικία 225
 Ὀλοειρηλικία non potest esse neutri spe-
 cies 225
 Non rectè ὀλοειρηλικία 226
 Non rectè ἰστοποδελικία 226
 Ἄντο & ἰστοποδελικία est idē cum ἰστοποδελικία 226
 Pluit, est uerissimum Actiuum 226
 Pluit, & eiusmodi nō sunt Supina 226
 Cap. cxv. Vnus.
 Non sunt actiua passiuū priora, quia qui
 agit, incipiat 227

Cap. cxii. Vnus.
 Sum, nō rectè uerbum substantiuum 228
 Cap. cxiii. Quatuordecim.
 Præsens nomen minus aptum 230
 Instans, malè interpretantur 230
 Malè Futurum, Promissiuum 231
 A Græcis malè, παρατίθημι 231
 Malè à nostris Plusquamperfectum 231
 Non distat Perfectum à Plusquam per-
 fecto temporis longinquitate 232
 Est etiam ὀπίσθω in nostris 232
 Instans non est cuius pars præterijt,
 pars futura est 232
 Non rectè in præsentī, Expugno 233
 Morior, debuit carere psona prima 233
 Malè Erasmus in libro de lingua sic,
 cum reus perageretur 233
 Grocinus malè, Amaui, præsens perfe-
 ctum 234
 Fecero, non significat celeritatem, sed
 absolutum opus 234
 Cap. cxiiii. Vndecim.
 Canes non deliberant 235
 Melius nos Modos, quàm Græci incli-
 nationes 236
 Non rectè definiunt, Indicatiuum 236
 Subiunctiuus, non quia subiungitur 237
 Infinitiuus, non quia caret personis 237
 Malè additur Promissiuus indicatiuo 238
 Malè Imperatiuo Precatiuus 238
 Cōiunctiuus à Subiunctiuo nō differt 238
 Potentialis nō differt à Subiunctiuo 238
 Interrogatiuus non est alius ab Indica-
 tiuo 239
 Ἄντωνότατον est Imperatiuum 239
 Cap. cxv. Tres.
 Præteritū malè attributū Impatiuo 240

Ridicula ratione auferunt Futurum ab
 Imperatiuo 240
 Græci in futuro imperatiui à Latinis su-
 perati 240
 Cap. cxvi. Vnus.
 Falsum, rem certam re dubia priorè 241
 Cap. cxvii. Vnus.
 Infinitiuus est uerbum 242
 Cap. cxix. Tres.
 Nō est tertia Infinita, quia absens 244
 Non est opus Pronomine ad Tertiam
 personam præscribendam 244
 Secunda nō iungit sibi Tertiam 244
 Cap. cxxi. Duo.
 Tempus est potius ratio Verbi, quàm
 accidens 246
 Accidentium Verbi ordinem malè sta-
 tuere 246
 Cap. cxxiii. Nouem.
 Melius Deriuata, q̄ Deriuatiua 247
 Non mutatur significatum Primitiuū in
 Deminutiuo 247
 Incohatiua sunt i s c o rectè dicta 248
 In sco p, Fio, nō semper explicatur 248
 In sco non carent Præteritis propter si-
 gnificationem 249
 Veterum Desideratiua sunt Frequentia-
 tiua 249
 Itaq; Frequentatiua sūt Desideratiua 249
 Veterum Desideratiua non sunt Incoha-
 tiua 249
 Meditatiua rectè à ueteribus dicta sunt
 250
 Cap. cxxiiii. Duo.
 Impersonalia ex ueterum definitione
 Verbi, uerba non sunt 251
 cc 4 Imper

Impersonalibus passivæ uocis subest Persona 251

Cap. c x x v. Quatuor.

Non sunt Impersonalia, actiue uocis etiam cum Infinito 252
Interest, non est, in re mea est 252
Interest, nunquam fuit Impersonale 253
Non est Pluit impersonale 253

Cap. c x x v i i. Viginti.

Pronomen non est sic necessarium, ut Verbum 255
Pronomen anteire debet Participiū 255
Ἀντιπροσώπων non exprimit nostrum pronomen 256
Nomen fuit prius quàm Pronomē 256
Pronomen non semper nominis loco ponitur 256
Pronomen non ponitur necessario loco nominis Proprij 257
Non resoluitur Appellatiuum in Pronomen 257
Pronominis definitio male data 258
Male inferitur definitionibus, Νῦν 258
Nō omne Pronomē definit psonā 258
Qui est relatiuum 259
Qui nō semper refert substantiam 259
Qui non est Prouocabulum 259
Non bonam causam declararunt, quare esset Qui, Pronomen 260
Non differt Nomen à Pronomine certa aut incerte persone indicatione
Falsum, omnia pronomina aut referre, aut demonstrare
Alter, & neuter, sunt Pronomina 261
Omnis non significat numerum 261
Omnis est Pronomen 261
Omnis nō significat Quantitatem 261

Cap. c x x v i i i. Tresdecim.

Non signantur paucis pronomibus prima et secūda, quia sint presentes 262
Demonstratiua nō recte intellexere 262
Non est bona diuisio ad oculum & ad sensum 262
Iste nō significat presentē personā 263
Hic nō significat cognitionē rei 263
Hic non est præpositiuum 253
Non est uerum quod aiunt: non uariari p genera primā, quia est presens 263
Non est uera causa de Tertia persona Pronominis primitiui 263
Exemplo utuntur non bono super Pronomine Ille 263
Iste, non significat semper rem propinquam, neq; Ille, longinquam 265
Non recte amouent Ipse, à prima persona 265
Ipse, non ponitur pro Solo 266
Ipse, non est nomen 267

Cap. c x x i x. Quatuordecim.

Tuus ab Obliquo est, nō à Recto Tu 268
Ἀντιπροσώπων de reciproco durior uox 268
Agricola male usus est, Sibi 269
Inepti ifimulat Vergiliū solocismi 270
Temerarij de M. Tullio 271
Non solum cum Quisq; Suus 271
Græcum ἀλλήλους minus felix, quàm nostrum Inter se 272
Nō recte dicit Dauus, Mea seruitus 273
Error in, Pars mei 274
Non recte reprehendunt Plautum 274
Non est, Tis, actiue 275
Milites nostrum, recte 275
Mei Cesaris, recte 276
Falsa causa, quare differant Deriuata à Primitiuis 276

Cap. c x x x. Vnus.

Suatem dici debuisse, ut Nostratem 277

Cap. c x x x i i i i. Duo.

Etiam Tuus, haberet uocatiuum 279
Si suus habet uocatiuum, non est reciprocum 280

Cap. c x x x v i. Vnus.

Non recte confundere simul tria diuersa genera docendi 280

Cap. c x x x v i i i. Vnus.

Non recte postponunt Pronomen participio 281

Cap. c x x x i x. Septem.

Tibi refert lectorem, aut auditorem: non est uagum 282
Tibi refert Meccenatem, & Brutū 282
Non est Nostras, nomen 282
Sua premia laudi, Possessiuum pronomen est 283
Is, non est talis. Sed essentialiter in exemplo Vergil. 283
Quid maiora sequar? non est Coniunctio, Quid 283
Quod scribis te uenturum: relatiuum est, non Coniunctio 283

Cap. c x l. Vnus.

Non suo loco tractant quæstiones 284

Cap. c x l i. Quatuor.

Non sunt pares orationes, Currens est Cursor, & conuersa 286
Participium non est Verbum 286
Participium non est Nomen 287
Participij definitio mala 287

Cap. c x l i i. Tres.

Discendi apud M. Tullium, non est pro Discere 291
In capiendum, improbè 292
Gerundium non interpretatur per Debet, semper 292

Cap. c x l i i i. Quatuor.

Rectè, Venatu uenio 293
Verior ea constructio, quàm hæc, Venatu difficile 293
Non satis constat, quare sint Supina dicta 293
Non rectè Theodorus & Ἰνζον Aristotelis 294

Cap. c x l v i. Duo.

Forte, non consilio tria genera in eadem uoce Participij 294
Falsam adducit super ea re causam 295

Cap. c x l v i i. Vnus.

Falsum est, Participia per se non componi 295

Cap. c x l i x. Vnus.

Oriūdu, quare diceretur, ignorarūt 296

Cap. c l. Tres.

Discretus passiuè, & Circumspectus & c. 297
Falsus passiuè, etiam cum uidetur actiuè 297
Tutus passiuè 297

Cap. c l i i. Quinque.

Præpositionis definitio confusa 300
Præpositionis definitio ab accidēte 300
Præpositionis definitio non omnibus cōpetit 300
Præpositionis definitio superfluis referta 300

Præpo

Præpositionis definitio falsa 301

Cap. c l i i i. Vnus.

Nō est motus ultima mobilis pfectio 302

Cap. c l i i i i. Quinque.

Non recte dixere apponi Præpositio=
nem 305

Nō recte negarūt dici Procōsul 306

Tenus, non est Aduerbiū 306

Tenus, est *μῆξι* 306

Non est usus interponendi Præpositio=
nes 306

Cap. c l v i i. Quinque.

Non idē, Ad oppidū: & In oppidū 310

Per urbem sum, barbarum 310

Apud Basileam, pro Basileæ, malè 310

Propter non est alieno loco, cum prope
significat 310

Apud maiores, non est, à maioribus 311

Cap. c l v i i i. Duodecim.

Aduerbiij nomen non benè commenti
sunt 311

Aduerbiū malè definiuere 311

Aduerbiū omnium partium indeclina=
bilium princeps 312

Fere, non est similitudinis 313

Fere, non ducitur à feris 314

Non omnes feræ celeres 314

Non omnes feræ, quadrupedes 314

Prorsum, rursus, non sunt Loci

Vtinam, est Interiectio 314

○ est Interiectio, non Aduerbiū optan
di 314

○ est Præpositio, non Aduerbiū uo=
candi 314

Aduerbia Tēporis sunt ampliora, quàm
Loci 315

Cap. c l x. Vnus.

Non est præponendum Aduerbiū Ver
bo 315

Cap. c l x i. Tres.

Casus non est in Aduerbijs 316

Heu, non est nota responsionis ad He=
us 317

Pridie, non est Aduerbiū pro Præpo=
sitione 318

Cap. c l x i i. Quinque.

Malè appellarunt Interiectionem 319

Malè definiuere Interiectionem 319

Recentiorum falsa definitio 319

Recentiorum definitio alijs cōmunis 319

Iurādi, Interiectio potius, quàm Aduer=
bium 321

Cap. c l x i i i. Quatuor.

Proh, melius quàm Pro 322

Non recte omisere figuram in Interie=
ctione 322

Non recte ordinem assignarunt Inter=
iectioni 322

Caret specie Interiectio 322

Cap. c l x v. Duo.

Coniunctio concinnius, quàm Coniun=
ctio 323

Notio coniunctionis inconsulto 323

Cap. c l x v i i. Vnus.

Non est suspensiuus augendus numerus
copulatiuarum 324

Cap. c l x v i i i. Quatuor.

Continuatiuis non iunguntur sensus im=
perfecti 325

Aliquando

Aliquando iungunt cum subsistētia 325

Subcontinuativæ, malè nominatæ 325

Ne, aduerbiū prohibens, non Coniun=
ctio 326

Cap. c l x x v. Tres.

Non plures partes, neq; pauciores 331

Asseueratio non est pars distincta 331

Attractio, ineptia est 331

Cap. c l x x v i. Duo.

Malè figura, dicitur loquēdi modus 332

Quintilianus ubi perplexus 332

Cap. c l x x v i i. Duo.

Malè negant dici debere, Gemini fra=
tres 334

Vrbs Patavij rectè 335

Cap. c l x x v i i i. Vnus.

Euocatio, tota falsa est 335

Cap. c l x x x. Vnus.

Malè emendarunt, Nihil nisi carmina
desunt 338

Cap. c l x x x i i. Vnus.

Compositio est potius Conceptio, aut
Translatio 339

Cap. c l x x x v i. Vnus.

Etymologia non rectè ueriloquū 342

Cap. c l x x x v i i i. Vnus.

Non proba caussa, quare, Vina in plu=
rali dici negant 345

Cap. c l x x x i x. Duo.

Extremus Plato, & extremus fortui=
ti 346

Analogia est in uocibus 348

Cap. c x c. Vnus.

Etymologie ratio extat 349

Cap. c x c i. Duo.

Malo consilio secuti sunt literarum or=
dinem in uocibus interpretandis 350

Malè Varro auspiciatus est à Loco &
Tempore 350

Cap. c x c i i.

Autoritas ex usu pendet 351

Cap. c x c i i i.

Non recte in unam uocem detorta multa
significata 351

I V L I I C A E S A R I S
S C A L I G E R I

De causis linguæ
Latinæ,

LIBER PRIMVS.

Artifex & Natura versantur circa certam subiectam materiam. Duplex artificium; circa materialia, & circa immaterialia. Multiplex modus circa eadem materiam. Notiones quid. Vocum affectiones tres. Finis Dialectici. Finis Grammatici. Excluduntur à Grammatico officia aliquot falsò attributa. Relinquit alijs inflexiones, significationes, compositiones; ipse causas perscrutandas profitetur.

CAPVT PRIMVM.

VE M A D M O D V M Natura non uno modo circa unam versatur rem: ita nec Ars. Nam sicuti Solis vis quercum educit, atq; firmat, aqua putrefacit, ignis absumit: sic faber eadem quercui formam abaci imponit, statuarius, Iouis: architectus, tigni. Par item ratio in scientijs est. Hominem contemplatur Philosophus naturalis, ut mouetur: Geometra, quatenus eum metiri debet: Medicus, quem à morbis aut uindictet, aut tueatur. Natura enim ut est artifex quasi quidam eorum, quæ molitur: ita
a artifex

artifex tanquam naturam quaedam eorum; quae figurat. Hoc igitur quod est materia prima naturae, ut ei formam imponat, id est artificii naturalis res, cui figuram indat. Res autem cum duplices sint; aut materiales, aut immateriales; & immateriales aut extra intellectum, ut Deus, aut in intellectu, ut notiones (notiones appello rerum species mente comprehensas) quod utique manus agit in materia, hoc intellectus in notiones. Ergo ut manibus subiectam materiam habet, aurum faber: ita intellectu notiones philosophus moderatur. Etenim quo pacto manus instrumentorum instrumentum est; sic ratio scientiarum. Est autem ratio vis animae, quae id, quod ea praeditum est, comprehendit uniuersalia. Comprehendimus autem uel per inuentionem, uel per disciplinam. Ac per inuentionem quidem paucis datum est, ut diuinitus fierent sapientes; per disciplinam autem pluribus. Sanè disciplina est scientia acquisita in discente. Discimus uero ab alio per auditum, tanquam per instrumentum, & per uoces tanquam per notas: est enim uox nota earum notionum, quae in anima sunt. Vocis affectiones tres: Formatio, Compositio, Veritas. Veritas est orationis aequatio cum re, cuius est nota. Compositio est unio partium pro earum proportione. Formatio est creatio, & figuratio. Itaque orationem eiusque partes duo artifices diuersis modis contemplantur. Dialecticus sub ratione ueritatis, tanquam sub fine: grammaticus subfigurationis & compositionis modo, quam uocarunt constructionem, tanquam materiam. Nam tamen grammaticus etiam considerat significatum, qui quasi forma quaedam est, non tamen propter se id agit, sed ut ueritatis indagatori subministrat. Accidit autem ei postea ornatus ab Oratore, & numerus à Poëta. Nam historia parum ab utroque differt: sed ex utroque potius mista est. Grammatici igitur unus finis est, rectè loqui. Quare in duo intendit: in partes, ut partes sunt, & in easdem ut inter se respondent ad compositionem. Nam quod addunt, rectè scribendi artem esse; bis peccat. Neque enim ars est, sed scientia, neque necesse habet scribere. accidit enim scriptura

scriptura uoci. neque aliter scribere debemus, quam loquamur. Illam quoque tertiam partem, quam ascribunt, iudicandi, non rectè attribuere. neque enim actio distinguitur à potestate per differentias forma constitutas. Etenim eodem modo, quo scio, iudico. Postremo quod officium interpretandorum autorum annumerarunt, id sanè grammatici non est, sed sapientis pro cuiusque rei captu. Est enim Oratorum Poëtarumque, atque Historicorum lectio differta uarijs artibus, atque scientijs: quae non ad ipsos literatores potius, quam ad ueros artifices pertinent. Nam quod ad interpretationem ipsam attingit, eadem ratio est, & componendi, & composita cognoscendi. Quippe orationem qui interpretatur, eodem modo eam resoluit in partes, quomodo eam qui construxit, ex ipsè partibus comparauit. Tres igitur cum sint rationes literaturae, prima figurandi, secunda significandi, tertia componendi: primam quidem diligentissimi uiri recentiores exactissime tractarunt: secundam non ita planè; tertiam ex autorum observationibus satis admodum sunt affecti. Verum cum non solum usu, atque autoritate partes hae constent, sed etiam ratio ipsa naturalis magna multaque loca sibi uindicet: Quae illi ipsi diligenter sunt executi, nullius nostrum opera indigere arbitramur. Quae uero rationes ab his sunt omissae, uel quasi ignoratae, uel quasi relictae nobis, necessario hoc opere erunt perscrutandae.

CAPUT II.

Non solum materia opus est, certisque limitibus, sed etiam ordine atque instrumentis. Ordinem duplicem esse: unum ab elementis ad composita, alterum huic contrarium, Instrumenta item duplicia: altera naturae notiora, nobis uero minus nota; altera his contraria.

Sumptam materiam, certisque limitibus circumscriptam, uideamus quemadmodum perfecte nosse possimus. Duo sunt docendi, totidemque ipsè discendi modi. Alter, quo quid suas in partes resoluimus: ut si nauim ignorantem cuiusdam, primum

nomen edam; deinde quid sit edifferam; postremo cuius rei causa structa sit, ostendam, partibus enumeratis. Hæc uia, resolutoria ab Aristotele dicta est. Is modus nobis notior est, quippe totum ipsum representatum specie primum innotescit: a quo ad partes indagandas ipsas postea ducimur. Alter modus huic contrarius est, naturæ ille quidem notus atque certus, quem componentem dicimus; propterea quod acceptis partibus totum ipsum exædificamus. Galenus frustra addidit tertium quem definitiuum uocat; cum tamen a resolutorio nihil differat. resoluimus enim totum; at totum res est ipsa definita, definitio autem notio speciei. Præstantior autem uia utique ea est, quæ componere docet; tum quia naturam imitatur, tum quod excellentiam tradentis ostendit ingenij, quod necesse est omnia habeat in numerato atque ordine disposita antè, quam animum ad dicendum appellat. Ad hoc, nisi à primoribus elementis ordiari, necessario cogèris idem sæpius repetere. Vniuersus igitur docendi ordo is cum sit, singulæ partes quo consilio quamperfectissimè recenferi tractarique possint, uideamus. Discere dicimus, cum ignotum per indicia quædam percipimus animo. Hoc bifariam esse potest; Namque indicium illud interdum est posterius eo, quod discimus, ueluti cum significatio uocis huius, G L O R I O S V S, intelligitur posse accipi in bonam partem per exempla sumpta de Cicerone. At sanè id prius significauit, quam sic Cicero utendum sumeret; & tamen per Ciceronem ita mihi notum sit. Est alterum indiciorum genus natura prius, & causa quasi quædam eiusce rei, quam discimus, ut cum per Gloriæ significatum ac per flexum illius uocis descendo ab origine ad usum eum, quem in Ciceronis libris deprehendi, ac prior quidem notior ac facilius est; alter ut paulò obscurior, & minus sæpe notus nobis, ita excellentior tanto, quanto certius scimus, cum per causam, quam per accidentia cognoscimus. Hoc igitur duce ab ipsa philosophia, in Latinarum uocum naturam, ad rationes inuestigandas deducamur.

C A P

C A P V T I I I.

Duplices partes; aliæ ex quibus uox constituitur, ut ex materia; aliæ tanquam species sub genere perfectam scientiam, non ex sola definitione acquiri, sed etiam ex affectuum cognitione.

S igitur est à partibus incipiendum, propterea quod causæ sint ipsius totius, quod nunc tractamus; nosse interest, earum rationem duplicem esse. Et tenim cum dicimus, in, D I C T I O N E, partes esse alias simplices, cuiusmodi literæ sunt, alias compositas, quales uideamus syllabas; ex his iudico elementis integræ uocem fieri, atque coalescere. Cum uero dicimus; Dictiones aliæ sunt nomina, aliæ uerba; non has ostendo partes eius esse modi, ut per eas concreseat nomen; sed quæ ipso genere tanquam re uniuersali quadam comprehendantur. unde recte pronunciamus, tam nomen, quam uerbum dictionem esse. Cum autem possim genus ipsum intelligere etiam seclusis partibus his, quas species appellauimus; necessario fatebimur, suapte natura species esse illas post genus. Siquidem genus materia quasi quædam specierum est. Contra, quoniam genus ipsum animo perfectè capere nequeamus, nisi partes, quibus constat, perspexerimus; necesse erit, ut primum de his partibus, deinde de genere, hoc est de dictione, quæ est materia nostræ operæ subiecta, tum de speciebus sermo noster instituat. Videndum igitur, quid litera; mox quid syllaba; tertio quid dicitio; postremo quæ species dictionis. Quoniam uero perfecta scientia non ex sola habetur definitione, sed omnes quoque rei affectus cognoscere oportet; de ipsis affectibus cuiusque partis quid ueteres prodiderint, quid nos sentiamus, perspicendum erit.

C A P V T I I I I.

Definituro literam, nominis prius originem quærendam. More Peripatetico inde errores multos & colligit, & corrigit.

a 3

Antè

ANte uero, quam literam definimus, sicuti fit in omni definitione, nomen ipsum est explicandum. Quippe ex cuius interpretatione facilius rei ratio nota fit. Togam enim definiturus, eam si norim a tegendo dictam, sanè uestigando eius genus sic inueniemus: esse lanam textam ad tegendum. Ita de litera acturi, ueram eiusce nominis rationem ex figura emergere cõperiemus, cum eas certis lineis contineri uidebimus. exemptis namq; ex prisca nominis origine aliquot elementis, cum primum dictæ essent lineaturæ, literæ postea factæ sunt. sicut apud Græcos *γραμμάτις παρὰ τὴν γραμμὴν*. Euenit deinde, ut quoniam album nigredine aspergeretur, atque ei quasi officeretur, ut ea significatio latius fusa sit, & litura inde etiã macula diceretur. Obliterare autem uerbum non a literis, ut dixere, sed a lituris deductū est, uersa scilicet uocali. Quemadmodum a fœnus fœneror, & a pignus pigneror, & a tempus tempero; sic a lineando, linere, unde lineaturæ, & literæ, & lituræ, ex eodem fonte æquè omnia. Neque enim a lituris literæ, quia delerentur; prius enim factæ, quam deletæ sunt. At formæ potius atq; *ῥοιῶς* rationem, quam interitus habeamus. Ex his constat eosdem ueteres non rectè quasi legitimam commentos esse; ut extrema pars uocis ab itinere fingatur. Atque id quoq; non geminata consonante, ut consueueret, scribendum esse; sub suæ nanque originis forma produxit primam natura. Si igitur a lineis dicta est, et linea minima corporis dimensio est; erit profecto litera minima pars dictionis. accidit enim dictioni cuiquam, unica ut litera contineatur. ibi enim est & pars & totum idem. Sed sicuti ex elementis constant mista naturalia, sic ex literis dictiones; unde Elementorum quoq; nomen sortitæ merito sint. Simul ut hinc refellatur ueterum sententia; qui falso literas notas dixere, elementa autem pronunciations. Nam ut litera sola nota sit, satis habemus; at elementum, & ipsum hoc fit quod pronunciatum, non autem ipsa pronuntiatio; & ipsa nota æquè, siquidem est pars dictionis ipsam constituens, sicuti ignis, aër, aqua, terra, corpora naturalia hæc nostratia. Sed & par eorundem error in literæ

in literæ definitione; primo namq; partem uocis dixere, quare aut non erunt literæ, quæ scriptæ nondum pronunciantur, aut falso definièrint uocem, esse aërem percussum. Sed neque rectè, neque necessario adducunt uocis definitionem. Neque enim ad literatorem, sed ad philosophum spectat hoc, a quo id quod ipse statuatur accipere debemus. Quin ipse quoq; uocem in libro de interpretatione non definiuit; cum alioqui & coniunctior esset pars illa cum cætera philosophia, & interpretatio uocem habeat pro instrumento. Itaque Diuinus ille uir per uocem definitiones attulit, uocis contemplationem ad philosophum naturalem retulit. Quod si quis pertinacius contendat, necessario definiendam uocem esse in literæ definitione, quasi genus quoddam; cogetur idem sanè, quid aër sit, quid percussio, definire, atque porro, quemadmodū fiat auditus, ostendere. Verum ij ignorarunt, non omnia principia discutienda esse, sed quibusdam eorum certis in scientijs simplici intellectu acquiescendum, ipsamq; principiorum rationem ad solum metaphysicum pertinere. Quamobrem grammaticus hic satis habet uocis tantum nosse significatū; nō est igitur necessaria. Non est item uera, cum dicit, Aërem tenuissimum; tenue enim & crassum significant partium positionem. tenue enim cum opponitur crasso significat rarum; sic dicimus crassum aërem, rarum aërem & tenuem. In aëre igitur Bœotio non pronuncietur litera, quem aërem crassum fuisse, prouerbio quoque circumfertur. Sed illi ut minimam partem literam esse ostenderent, eius materiam, scilicet aërem, tenuissimum esse uoluerunt; ut minimum significarent. Sed tenue non excludit longitudinem; itaq; non erit aër minimus. Præterea in eodem genere nullum minimum minus alio minimo est; at litera alia alijs minor; quædam enim unico tempore fluit, alia pluribus constat; & quædam dimidium alterius est; nam ω , est duplex ad o , & ipsa interdum suiipsius; cuiusmodi sunt communes uocales apud Græcos. Ad hæc, aiunt definitionem esse a substantia; at Aër uocis substantia non est, sed materia subiecta; accidit enim uox aëri; hic enim

hic enim substantiam pro essentia capiunt. at essentia uocis non est aër; neq; enim genus eius est, aut differentia; sed percussio, aut elisio genus est summum, proximum autem genus, est sonus. is enim ordo est; Sonus è percussioe corporū, Vox, Sermo. Est enim Sermo dispositio uocū articularum ad interpretandum animum. Vox, sonus ex ore animalis. Sonus, qualitas obiecta auditui ex occurſu corporum. Itaq; ne id quidem rectè, strepitum uocem esse inarticulatam; strepitus enim est soni species, sicut & uox. Neq; diuisio proba est, cum dicunt inarticulatas uoces eas, quæ nullo proferuntur affectu; nam omnis uox est ab animi affectu, est enim data animalibus ad expressionem uoluntatis, ut in quinto historiarū latius disputauimus. & multæ uoces ab affectu proficiuntur, quæ sunt inarticulatæ; ut gemitus, & sibilus uenatorum. Sed neque rectè à brutis excludunt articulatæ; ouium enim uoces adeo clarè scribi possunt, ut ab ipsis uerbum apud nos formatū sit, balare. Literatas autem uoces aut illiteratas, perinde atque scribi possent, uel non possent, etiam doctiores dixere; ut est apud Gellium lib. x. i. Non decreto, inquit, iussocq; sed tacito, illiteratoq; Atheniensium consensu. Quare articulata sit, quæ scripto excipi atq; exprimi ualeat; inarticulata, quæ non. Possit autem quis dubitare, an necessaria sit definitio dictionis, syllabæ, literæ per uocem; præsertim cum Philosophus in libro *περί ἑρμηνείας*, sic egerit. Quibus respondemus, id eum fecisse, quoniã de Elocutione scribebat, quam uocat interpretationem. Sic nos uocem in his libris, pro dictione scripta accipimus, quoniã uox esse possit; idq; ex usu ueterum Latinorum. At isti uocis partem cum dicant literã, uocemq; aërem percussam, literam tantum in aëre ponunt, ergo cum scripta erit, non ei competet definitio; neque cum in intellectu recipietur; potest enim nunquam fuisse in pronunciatione.

CAPVT V.

Literæ definitio. Differentiæ genericæ, quibus species literarum con-

rum constituuntur. Affectus generici proprii & communes. Quid primum horum natura sit, quid primo loco tradendum.

Litera igitur est pars dictionis indiuisibilis. Nam quanquã sunt literæ quædam duplices, una tamen tantum litera est, sibi quæque certum sonum unum seruans. Ita Ω magnum dictum est, non autem compositum. neque enim duo parua cõtinet tanquã partes, sed duobus temporibus unus tractus indiuisibilis. Litera ergo genus quoddam est, cuius species primariæ duæ, uocalis & consonans, quarum natura & constitutio non potest percipi, nisi prius cognoscantur differentiæ formales, quibus factum est, ut inter se non conuenirent. Quare de ipsis differentijs in communi, deq; affectibus prius dicendum est. Litera differentia generica est, potestas, quam nimis rudi consilio ueteres accidens appellarunt. est enim forma quædam ipse flexus in uoce quasi in materia, propter quem flexum sit, ut uocalis per se possit pronunciari, muta non possit. Ex hac potestate ortum nomen est, qui est affectus proprius, cuiusq; literæ, consequens eam uim, quæ in pronuntiatione sita est. Figura autem est accidens: ab arte institutum; potest enim esse litera sine figura; potestq; attributa mutari, neq; solum per nationes, sed etiam eidem genti aliam atq; aliam diuersis seculis in usu fuisse. Neque uero, quod ueteres fecere, hæ solæ affectiones assignandæ sunt literis, sed & ordo. Quædam enim natura sua alijs priores sunt; neq; hac serie, qua eas accepimus ab antiquis aut ortæ, aut disponendæ. De potestate igitur primum, deinde de alijs scribendum esset. Verum quia à facilioribus semper est incipiendum: à figuris, notulisq; ipsis pingendis auspiciabimur; quarum causas postea explicare instituemus, simul & numerum, & ordinem ex præcis historijs narrabimus, quem suo loco tandem corrigemus.

CAP. VI.

Historia literarum, Figura, Numero, Ordine.

b Literæ

LITERAE primum fuere sexdecim numero, à Phoenicia (ut aiunt) Cadmi opera, atq; auspicijs receptæ: his notulis, A, B, Γ, Δ, E, I, K, Λ, M, N, O, Π, P, Σ, T, Y. Palamedem autem duas adieciſſe bello Troiano: Ξ, Φ. Duabus ab Epicharmo auctū numerum: Θ, Χ. Duæ ad Simonidem, tanquam ad autorem, referuntur: Η, Ω. Alij autem aliter ſenſere, duasq; eiufdem inuento appoſitas: Ζ, Υ. Latine haud magnopere ab his abhorrent, his notis, A, B, C, D, E, F, G, I, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z.

CAP. VII.

Summaria diuiſio literarum, Nomina ſingularum.

HARUM quæ per ſeipſas poſſent pronūciari, Vocales appellarunt: quæ non, niſi cum alijs, Conſonantes. Itaque etiam uocalium nomina, ſimplici ſono, nec differente à poteſtate, ſtatuere: at conſonantibus, quæ egerent adminiculo, appellationes miſtas ex ipſarum ſono, & ex certo adminiculo indidere. Itaque uocales ſic nominarunt, ut ſcribebant, A, E, I, O, V. At conſonantes additis uocalibus: idq; non uno modo: quibusdam enim præpoſuere, alijs poſtpoſuere. Sunt autem hæc: BE, CE, DE, EF, GE, EL, EM, EN, PE, QV, ER, ES, TE, IX. Duas autem reliquas Y, & Z, propterea quod non, niſi in Græcis uocibus, ſcriberent, non mutarunt earum figuram, neq; aliud nomen impoſuerunt. Item duabus uocalibus I, & V, cum ſiunt conſonantes, nullum eſt nomen factum à Latinis: ſed à Græcis V, Aeolicum elementum appellatum eſt: & uarij habuitq; figuram hanc, α, à Claudio inuentam, inuerſa, ρ, atq; duplicata. Verum nominis rationem (digamma enim inde nominarūt) cum ipſa nominis poteſtate non conuenire, ſuo loco dictum eſt. Ex his conſtat, quare in uerbo DES, neceſſario inter priorem & poſtteriorem conſonantem interponi debeat, E, uocalis: cum tamen nomen & mutæ in fine, & ſibili in principio eam habeant uocalem: neq; enim nomina ingrediuntur comp

compositionem, ſed poteſtas tantum. Sola Q, eadem & poteſtate & nomine ſemper eſt: ſemper enim & pronūciatur, & nominatur ſociata obſcuræ uocali: ſic, QV. Eſt igitur propriū tam figuræ, quàm nominis, nunquam mutari: poteſtatis autē mutari, ut mox uidebimus. Hoc autē dico apud ueteres tum Latinos, tum Græcos: nā noſtra tempeſtate certis notulis malunt inchoare & ducere dictionem, alijs autem terminare. Hebræi autem, Chaldecj, & Armeni, & Arabes ſemper aliquot literarum figuras mutarunt, quibus clauderent uoces ſuas. A nominum ratione porro diuiferunt Conſonantes in Mutas, atque Semi-uocales: ut quarum nomen inciperet à Conſonante, eæ Mutæ eſſent: quarum à uocali, eſſent Semi-uocales. Quam ſententiam, qui eſſent autores ipſi, nihilo prudentius corrupere: ita ut mutis aſcriberent EF, cum tamen inciperet à uocali. Verum & hanc ſuo loco explodimus, & hic illam emendamus. Principio, non à nominibus ſpecies factæ ſunt, ſed à poteſtate, à qua etiam nomina fluxere. Igitur iam fundamentū deſtructum eſt. Præterea quo modo fregere ſeipſos cum F, in mutas abiecerunt, ita etiam ſibi ſunt aduerſati, cum hac eadem ſua regula coguntur, eandem literam quæ apud Græcos ſit Muta, apud ſe facere Semi-uocalem. Nam ſi uerum eſt, Mutas eſſe, quarum nomina incipiant à conſonante: ΞI, græca muta erit ea ratione, quæ tamen apud nos ſit ſemi-uocalis: ſiquidem huius figuræ, qua utimur, X, pro, CH, nomen Latinis eſt, IX. Immo uero ſi à nomine petas argumentum, multo ſint Mutæ clariores, quàm Semi-uocales. Quis enim neſciat clariùs pronūciari poſſe, BE, quàm EN, aut EL? Verum ita factū eſt, ut Mutæ dicerentur, quarum poteſtas, ſine uocali ſocia, nulla eſſet. Neq; enim quiſquam aut, B, aut, C, aut alias mutas, nulla uocali addita, clare poſſit pronūciare. Contra ſemi-uocales, propterea quod aliquam haberent pronūciationem: uocalium enim ſecutæ integritatem nominis dimidium obtinere: nemo enim interpoſito inter labia ſpiritu ipſum F, nequeat eſſare: item ſibilum in S, & miſtum in X: linguæ
b 2 autem

autem uibrationem in R: Leniorem autem atque hærentem in N: longè leniorem, & sibilo affinem, in L: mugitum uero uel facilimum, atq; crassissimū in ipso M. Ex his patet error alius eorundem qui scripsere X, ab I, uocali nomen suum apud nos inchoare propterea, quod apud Græcos eadem uocali Ξ, illorum proferatur. Etenim si ea ratio fatis esset, etiam IM, & IN, & IF, dixissemus, qua has uocali Græci nominant. Sed iccirco factum est, ut à præpositione EX, differret. K, autem literam quare in præsentia o-miserimus, suo loco disputamus.

Ex his satis constat, prudentius, quàm aut Græci, aut Syri fecerint, fecisse nos, cum uocalium nomina simplicissimo sono eduxerimus, quasi suo sibi fatu ortæ essent; neque consonantium subsidij indigere, ad suas opes declarandas, quas consonantes ipsæ sanè sua fouerent autoritate.

CAP. VIII.

Singularum literarum potestates.

Postquam literæ substantiam, differentias quibus suas species cōstituebat, affectiones genericas, rationem specierum conditarum diximus: superest, ut uniuscuiusque literæ uim deinceps ex usu, atq; ratione, eiusq; causas statuamus: quod negotium non sine magno labore, uariacq; controuersia expediri potest. Adeo enim degenerauimus à prisca pronunciantia ratione, ut & uix extent ipso in usu uestigia: & siquid afferas, quod emendet uulgus, tanto uerò ipsi pertinacius obstant. Ac fuit quidem tempus, cum usui dabatur aliquid: erat enim inter Latinos. Nunc uerò, cum etiam Itali ipsi in patria sua peregrini sint adeo, ut etiam studiose inuenta noua à prisca detorqueant Latinitate: nihil aut Barbaris dandum, aut nobis indulgendum esse censeo. A uocalibus autem incipiamus.

Singularum literarum potestates labiorum maximè cōformatione dignoscuntur: quemadmodum non solum ex Martiani, ac Prisciani, Victorini, Gellij, Quintilianij, Varronis, Nigidij,

gidij, Ciceronis præceptionibus, uerum etiam uariarum usu nationum aliqua ex parte percipi potest. Duobus autem modis potestas uariatur, uel sonus ipse, ut cum I, uocalis aliter in uoce IRA, aliter in uoce OPTIMVS, pronunciat: uel soni modus, ueluti quæ exempla à ueteribus adducuntur, quibus deni modi eidem uocalis sono attribuuntur: quini aspiratae, et totidem tenui. Breui sub acuto, et graui: longæ sub hsdem, & sub circumflexo. exempla sunt hæc: HAMVS, HAMORVM, HAMI: ARÆ, ARARVM, ARÆ: HABÈÒ, HABÈMV S: ABÈÒ, ABIMVS. Sed est tertius quoque modus, cum in fine clausulæ aut uersus longam breuemq; indifferenti sono accipitur ita, ut etiam pro longis breues habeantur: etsi auribus suis aliter respondere, dixit Quintilianus. Ac de secundo modo in historia syllabarum scriptum satis est. de primo autem sic agendum est.

A, non eodem semper apud Græcos fuisse uidetur sono: siquidem Aeolenses ipsum pro, H, posuere, *uina*. contra, Iones pro eo, H, *πηνυμα*. Verum mihi uidetur apud Latinos eius literæ semper idem sonus extitisse, qui etiam nunc auditur uulgo Romæ. At non sic ceteræ. Nanque E, latius sonat in aduerbio, BENE, quàm in aduerbio, HERE: huius enim posteriorem uocalem exilius pronuntiabant, ita ut etiam in maxime exilem transierit sonum, HERI. Id quod latius in multis quoque patet: ut cum ab EO, uerbo, deducis IRE. Et in eodem casu, dicimus enim, & IIS, & EIS: sicut & DIIS, & DEIS: TVRRIM, & TVRREM: PRIORE, & PRIORI. Sicuti igitur hæc inter se commutabant, sic & V, cum eorum altero habuit affinitatē: quod est animaduersum in illis uocibus, OPTIMVS, MAXIMVS, MONIMENTVM. Quæ nihilominus etiam per V, scriberentur. Igitur habuit I, uocalis sonos tres, suum exilem, alterum latiore, propioremq; ipsi E, & tertium obscuriorem ipsius V, inter quæ duo Y, Græcæ uocalis sonus continetur: ut non inconsulto Victorinus ambigam
b 3 illam

illam, quam adduximus uocem, per χ , scribendam esse putarunt OPTYMVS. Quem sonum etiam agnouere ueteres Græcæ prolotionis, post I, uel V, consonantes, & ante D, M, R, T, X. cuius rei exempla sint VIDE O, VIM, VIRTVS, VITIVM, VIX. Caterum neque id nunc deprehendimus ex usu nostro, neque illi afferre exemplum possunt, in quo I, uocalis sequatur I, consonantem, ante eas literas quas in proposito apotelesmate constituebant; sed de V, accipiendum est; cuius erunt exempla, IVD EX, IVM ENTVM, I VRO, I VTRNA. Verum ante X, non habes; neque enim prepositio I VSTA, per hanc duplicem scribenda est; & puto, si I VRO certum sibi sonum habuit, I VS, quoque eundem habiturum. Neque tamen semper eodem sono profertur V, sed aliquando pleniore obscuritate, quo modo uulgius Italicum dicit DVX. Interdum hiatu rotundiore, ut in uerbo COLVMNA, & ALVMNVS. quidam sunt ex Umbria & Ethruria qui propius ad ipsius O, accedunt mollitiem. Omnino autem Latini cum Græcos casus uerterent, confiteri coegere nos, sonos illos esse cognatos, $\pi\rho\acute{\iota}\alpha\mu\theta$, Priamus. Quo etiam modo nunc pronunciant Romani. Quare, quod illi $\iota\theta\epsilon\alpha\varsigma$, nos Iuba, Aeoles secuti, qui $\delta\nu\omicron\mu\alpha$, $\delta\nu\nu\mu\alpha$ dicebant. Itaque O, duplicem quoque sonum habuit; latiore, & exiliore, ut cum ipso χ , conueniret. Productis enim labijs & coherentibus, χ , est pronuntianda, quomodo Gallorum quidam proferunt aduerbium, NVNC. Græca enim uox est $\nu\acute{\upsilon}\nu\tau\epsilon$. Sic etiam in multis alijs, quorum V, breue est, eâ prolotione seruari debet, ut Numa, $\nu\mu\acute{\alpha}\varsigma$; Romulus, $\rho\acute{\omicron}\mu\lambda\theta$. Habet igitur V, tot sonos, exilem ipsius I, latiore ipsius O, obscuriorem suum & medium quendam ipsius χ , Græcæ. Quamobrem cum suum sonum seruare illi uolebant ueteres, addebant O, ne in exilitatem illam Græcæ uocalis degeneraret; sic enim scribebant, OVFENTINA. autor Festus est. Restat etiam sonus alius, post G, & Q, & S, à superioribus ualde diuersus, implens scilicet consonantium

tium illarum uim, LINGVA, AQUA, SVADEO. quanquam post sibilum hoc tertio exemplo etiam à prioribus distet sanè; auditur enim aliquantum, ac propius accedit ad consonantis lineamenta. In prioribus autem exemplis, aut nihil, aut uix auditur; sed crassitudinem quandam apponit duntaxat aliter enim dicas TINGO, aliter TINGO. Germani nostrates penè per digamma Aeolicum proferunt, suspenso ipso G, parumper; Rhenani, et qui in Belgio sunt, longè mollius, & satis Romanè. At Erasmus in libro de pronuntiatione falso putauit V, eodem modo subijci ipsi C, sicut & ipsi G, in exemplo pronominis CVI. est enim ibi V, uera uocalis; I, autem consonans, ut suo loco dictum est. Illud quoque igitur falsum erit, quod ueteres prodidere V, cum post G, uel Q, præcedit, aut E, aut I, aut AE, Græcæ uocalis χ , uim obtinere; neque enim ullum sonum similem gerit. Si enim ita esset, Græci ipsi non tam laborarent; haberent enim ad manus suam literam, et scriberent $\kappa\upsilon\iota\nu\tau\omicron\varsigma$, quod apud nos est, QVINTVS. Sed ipsi & scribunt, $\kappa\omicron\iota\nu\tau\omicron\varsigma$, & pronuntiationem illam nullo modo queunt assequi. Quemadmodum autem I, & V, fiant consonantes, suo loco dictum est.

Diphthongorum quoque ratio non constat hodie; nullam enim ex pronuntiatu nostro percipias; neque tamen frustra inuestigatae sunt. uerum non est nunc laborandum, ut ora distorqueantur, ad eiusmodi explendam ambitionem. Satis tamen constat, AE, proximam fuisse Græcæ AI, & OE, uocali V. Nam & MOEROS, & MVROS, legimus. AV, autem non ut nunc pronunciant Itali, à quibus audias sonos duarum explicatum, sed declinauit olim ad O, quomodo Franci nunc rectissime utuntur. Quorum si quis dicat CAVRVM, etiam CORVM audias. Græci nescio an benè pronunciant; à quibus intelligas priorem uocalem; alteram autem sono similiore consonantis Aeolicæ. Sic & EY, idem. Nos æquè malè, atque ipsam AV. Græcam uero OY, ridicule Galli pene per O, proferunt, & ineptius adhuc magis cum diphthongos

thongos diuidūt ac dissoluūt, earum ut sonus audiatur. Nec defuere qui Græcam inueherent in Latinos, quoniam ueteres sic enunciabant, TERRAI, FRVGIFERAI. Item alteram, EI, ijs in uocibus quæ utriusuis sono tum E, tum I, ederentur, ut TREIS, PARTEIS. Verum priscos unica ad id litera contentos fuisse idem Nigidius autor est.

CAP. IX.

Origo & caussa, quare I, & V, è uocalibus factæ sint consonantes.

Quanquam igitur mutantur soni, manet illis tamen pristinae genus potestatis: at tam I, quam V, penitus amissa priori uī, in aliam sunt transmutata. Nam cum sequente uocali uellent eas pronuciare disiunctim, sic, VICTOR, IVSTVS, subiit sanè uocalis illa, ac præcedentis mutauit uim. Quorum altero ut Græci carent, scilicet I, ita ipsum multæ nationes retinere. Hebræa, Arabica, Germanica, Scythica, Armenica, Illyrica. Quod iccirco à Græcis factum non est, quia longiore semper tractu uterentur in pronuciando, ipsoq; in hiatu consistenter: quod uel ex eo declaratur, si quis animaduertat eam literam etiam ante uocales frequentissime contra communem cæterarum naturam produci: quare non potuit in alium sonum spurium degenerare. At Latini paruo posito momēto ob soni gracilitatem facillime in subeuntem proximam transfiliere, ut non penitus abesset ab sono ipsius G, à qua tamen quantum distet, suo loco uidebimus. Quemadmodum illud quoque, An Græci alteram habeant: V, scilicet. neque enim hic de his cognoscere possumus antè, quam & ipsius G, cui est I, proxima: et ipsarum O, ac P H, atque A naturam perspexerimus. Hoc igitur iam agamus.

CAP. X.

Consonantium potestates.

AC B, quidem Græci hodie aliter, aliter pronuciant Latini. Nam pressis labijs Latini, at Græci laxiore labro superiore

periore, & inferiore applicato dentibus superioribus: quam ueteres Græcos non aliter, quam nos utimur, usos esse palam est. Varro nanque cum nostrum balare, uerbum magis commendat, quam Græcorum μῆλα, sanè utrunque factitium à sono pecudum contendit: ostenditq; eos debuisse imitari uocem ouis Balantis, ut βῆλον, non μῆλον nomen imponerent. Quod si ut ipsi loquuntur nunc, non ut nos proferimus, olim pronuciassent, sic quasi propemodū per Aelicum digamma, non rectè corrigeret eos Varro: neq; enim ualant pecudes, sed balant. Valconibus quoque hoc est uitiū peculiare, ut eo modo pronucient B, quo & Græcos dicimus. Itaque lusimus in eos epigrammate, ut eorum Viuere, Bibere, sit. Contra quædam nationes nimis crasse pronuciant per P, ut PULLAM, pro eo quod esse deberet, BULLAM, dicant.

Multo diuersior usus est ipsius C, idq; non solum in diuersis nationibus, sed etiam ipsa in Italia. Ac sanè idem esse nostrū C, quod Græcorum sit κ, iam receptum est: explosaq; eorum sententia, qui aliter autumarent. Tantoq; magis Scauri Grammatici, qui putarit nomina, in quibus A, secunda esset statim sede, per κ, scribenda esse: sic, KALENDAE, KARVS. Etenim si propterea fiat quod Kappa, nomen includit uocalem illam, sanè nulla eiusmodi uocalis addatur in contextu dictionis: aut ea consonans nulli præterea uoci ab alijs uocalibus incipienti apponetur. Hoc autem falsum esse uel ipsi ostendunt Græci. præterea ipsum C, eadem ratione non apponeretur nisi sequenti E, ut CEPE, cæterorumq; elementorum par item esset ratio. Quin Kappa nomen maius est, quam quanta sit hæc potestas, ad quam arcere conatur ipsum. Alij ita censuere, Græcis tantum uocibus attribuendam, qui æquè falsi sunt. Etenim id si uerum esset, etiam CHREMETEM, per X, Græcum scriberent. Quod sola aspiratione ab ipso κ, distat. Nulla igitur ratio est. Ipsi ergo sonus C, cum sit idem cum sono ipsius κ, cauendum nobis maxime est, ne addatur aspiratio (id quod Thuscorum

c non.

non pauci faciunt; sed ñ frequentius, qui Arnun flumen ac-
colunt) sed siccissime est pronunciandum, non mucrone, sed
latiore parte linguæ interioris adducta ad palatum, atq; astricta,
ut quàm tenuissimus quamq; expeditissimus sonus trã-
abeat. Galli turpissime per sibilum edunt; ut non discernas,
CELLAM ne, an SELLAM, audias. Germani nostrates non tam crasso sibilò;
at Germani Belgæ, & Hispani, non aliter, quam Galli Circumpadani,
et Veneti, & Flamini, & Ligures, sibilò tenuissimo, & balbo. Qui omnes redarguuntur
eo, quòd in fine dictionum Græcum seruari sonum satis patet; ut in,
HIC, NEC, AC, ALEC: neque enim sibilò terminantur, sed in sicciorum sonum,
qui apposita uocali debuit perpetuari. Acquirunt tamen crassiorum sonum
pro uocalium ratione: crassius enim dicas, CARVS, COLLVM,
CVMA, propter latiorum uocalium hiatum, quam CERA,
CIPPVS, propter exilitatem. Eandem in sibilum rationem addita
aspiratione, ut crassius aliquanto pronuncies $\chi\epsilon\upsilon\varsigma$, $\chi\epsilon\upsilon\varsigma$, quàm $\chi\epsilon\omega$, $\chi\iota\omega$.
Item diphthongos prout ad uocalium certarum sonum propius
accedent. Si autem s, præcedat ipsum c, uulgo non audias; at qui uolunt
eos emendare, etiam ineptis conatibus uastant pronunciationem,
quam tu è Thuscorum consuetudine commodius temperabis.
Similima huic est Q, atque adeo, ut ineptiusculè quidam eandem
esse contenderent. Galli nihilo secius eam proferunt, atque ipsum
K, atque etiam crassius, horumq; imitatores Ligures Taurini.
Qui uerò castè atque integrè in prouincia uersantur pronunciationis,
includunt aliquantum potestatis ipsius v, sine quo ea de causa Q,
nunquam scribitur. Non minor aliorum error, qui cum huius uim
similem esse proderent potestati ipsius c, malè causam assignarunt,
propterea quòd mutuo inter se conuerterentur; quoniam dice-
remus, COQVVS, COCI, & ARCVS, ARQVITES, & CVM,
QVVM, & SEQVOR, SECVTVS. Etenim mutationis ratio fallacissima est.
Omitto flexionum terminationes, quibus in M, S, mutari uideas,

TITVS

TITVS, TITVM, & in D, PARIS, PARIDIS. hoc enim factum sit discriminis gratia in casibus. At pro R,
S; pro S, T, inuenias: $\alpha\rho\rho\epsilon\upsilon$, $\alpha\rho\sigma\epsilon\upsilon$, $\theta\epsilon\sigma\alpha\lambda\omicron\varsigma$, $\theta\epsilon\tau\alpha\lambda\omicron\varsigma$. Non
igitur à mutatione, sed à sono ducendum est argumentum.
Sed neque, ut ex Varronis autoritate contendunt, Q, erit à
literis potius excludenda, quàm aliæ literæ quærendæ; Nam
in elementis ita euenit, quemadmodum in rebus; ut plures
essent soni, quàm eorum notæ. Quæ fuit causa, ut etiam diphthongos
comminiscerentur. Itaque frustra litigant, sic; si alia est Q,
ab ipso C, propterea quòd V, sequente alium percipimus sonum;
ergo erit G, quoque alia à seipsa, uel cum necessario sequatur V,
uel si fortuito. Intelligo necessariò propter ipsam, ut LINGVA;
fortuito, propter uocalem, ut LIGVS. Hic enim dicimus nos,
consultius quærendam aliam figuram, ipsi G, qua hanc capiamus
potestatem, quàm prudentissimè inuentum Q, excludendum.
Fatemur enim G, aliud, atque aliud esse, non minus, quàm
ipsum V, cum sequitur uel Q, uel G, aut alias consonantes.
Non erit igitur idem cum C. Nam si sit; ergo alterum pro altero
ponatur. idem igitur erit & QVI, & CVI. cum tamen utrunque sit
monosyllabum; et alterum claudatur uocali, posterius autem
consonante. in priore non audiatur secundus sonus elementis,
in altero autem audiatur. Neque uerò politissimus autor
Catullus initio statim pulcherrimi, ac diuini poematis, sic scripsisset,

Peliaco quondam prognatæ uertice pinus.

neque enim idem sonat ac si dicas,

Peliaco collis surgit de uertice.

Est autem sonus is & Græcis, & Gallis inimicus. Hispani non semper,
Vascones semper, Itali facilimè obseruant.

Proximum ipsi C, est G. Itaque CNEVM & GNEVM, dicebant; sic
CVRGVLIONEM & GVRGVLI-
ONEM. appulsa enim ad palatum lingua, modicello relicto
interuallo, spiritu tota pronunciatur. At Calabri, & Campani,
Vmbriq; atque alij eius tractus, etiam sibilò eius so-

c 2 num.

num faciunt crassiores. Contra Flamini, & extrema Pice-
norum pars, ac togata Gallia uersus Z. ut quantum distat
Lombardorum C, ab ipso C, Thuscorum, tantum Flami-
norum G, ab ipso G, aliorum: medio inter utrosque nos
proferimus rectissime.

D, tam Graeci, quam Vascones, atque etiam Arabes aspira-
tius pronunciant, subdita scilicet dentibus lingua. Nos sic-
cius, uix apposita ac celeriter abducta. Huic affinis est T,
pertinacius appulsa lingua, at Graeca cum his coniuncta O,
non ut Galli proferunt, excito de gutture spiritu crassiore,
sed ut Graeci ipsi interpolito suauiore flatu, subiecta lingua
laxiore spatio dentibus, quam in D.

F, PH, V, cum est consonans, tres sonos, suum quaque edunt:
sed ita, ut & congeneres intelligas, & non unum. Ac digama
quidem Aeolicum, quod nostrum est V, ab ipso Phi, dif-
ferre palam est. Acoles enim, qui haberent Phi, etiam digama
quaesiuere. Ita F, ab ipso Phi, distare uideamus, cum an-
te F, ponamus N, at ante Phi, & PH, nostrum ponamus
M & M. Tullius irrisit Graecum testem, qui primam litem
FVNDANI, nesciret exprimere. Itaque non de-
fuere, qui Phanam, quam Famam scribere mallent, propter
ea quod Graeca esset uox. Puto autem fuisse F, ualidissimum
astricto superioribus dentibus labio inferiore. Mox sequi Phi,
dilutius ui. Quo more etiam in praesentia utuntur Graeci
ipsi. Tertio loco mollissimum V, quomodo nunc quoque
dicimus, aut non multo attentius. Par enim est: ut retineat
etiamnum quippiam ueteris uocalis, unde ortum habuit.
Quare notat Victorinus sic scriptum inuenisse, SERIS:
quasi duplicis VV, nota esset, ut SERVV S, diceretur.
Sed multa marmora barbarissima fuere in nouantibus po-
steris in ueterum contemptum. Quod autem aiunt V, sem-
per esse simplicem, nunquam duplicem consonantem, siue in
principio, siue in medio sit: & ipsis habere debemus fidem,
qui tunc incorruptas pronuntiandi tenebant leges: & facit
ad id, quod statuebamus mollissimo sono esse. Quod si quis
obijciat

obijciat, praeteritum AVDIVI, dicamus mediam syllabam
illam sua, non consonantis natura produci: sic enim AVDI-
RE, sic OVVM, quoniam *ὄβυ*. Itaque non produxit pri-
mam in OVE, quoniam non potuit: fuerat enim, *ὄis*. quare
sonus non fuit multus interposita.

L, geminant atque aspirant etiam cum solum est, Gabali, Ar-
uerni, & Ligures Taurini locis aliquot. contra nostrum uul-
gus uix adduci potest, ut geminent. Graeci nunc sic pronun-
ciant, ut aliquid aliud intelligas, quasi succedat I, consonans
ipsi L, & sequentem praestat uocalem: quam pronuntiatio-
nem audias hodie apud Thuscos, cum dicunt, GLI. & apud
Vascones, cum postponunt aspirationem: apud Hispanos,
cum geminant. Sic igitur Graecus, *ἐλάδα*: Thuscus, AGLI-
ADA: Vasco, ALHADA: Hispanus, ALLADA: omnes
aeque male, si ad Latinitatem sese conferant. Sed Graecis hoc
corrupte dici puto. Quin ueteres obseruabant exilius esse
cum geminaretur, MELLA: plenius cum finit syllabam,
aut ante se in eadem syllaba habet consonantem, ut SOL,
FLAVIVS: medio sono esse, cum inchoat, ut LVX,
CAELIVS.

Huic aliquo modo similis est R, sed longinqua tamen: eodem
enim oris modo editur. Sed uida est L, at R, spirituosae: illa
simplici fertur tractu, haec uibratur. Itaque ob eam uibratio-
nem aspirationem accepit a Graecis, exit enim quasi bulliente
uoce. Apud nostrate uulgus uix duplicatam usquam audias.
Quidam distenta ac rigida lingua ignauius efferunt.

In M, nullam uocem Graecia terminauit: Barbaris, nobisque mo-
dus nullus. Tres sonos habere animaduertent: crassissimum
in principio, minimum in medio, mediocrem in fine. Sit or-
nium unicum exemplum, MIMVM: & si geminata mu-
tatur, MAMMAM. Initio enim collecta uox ad interiora
narium, mugit: in medio penitus fallit, obfusa scilicet ac sti-
pata uocalibus: in fine auditur mediocriter, abeunte iam uo-
ce: & cum geminatur, prior implet aures etiamnum magis,
quam cum est in fine dictionis. Est & alius sonus cum termi-

nat dictionem, & altera dictio sequens incipit à uocali; ut, *E Q V I D E M E G O*; neque enim aut Galli, aut Lombardi rectè tum proferunt; ita enim proferunt, ut finem alterius cum initio sequentis coniungant. Nos mediocri sono, & sanè dimidiato, ut intelligas, si uoles, posse elidi; percipiasq; differentiam si dicas, *M V L T V M I L L E*; & *M V L T A I L L E*. neque enim totum sonum abolebant; neq; enim intelligeres, si sine, *M V L T V M*, an *M V L T A*, an *M V L T I*, an *M V L T A E*, an *M V L T O*, an *M V L T A M*. Itaq; libato tantum sono, statim transibit uox, & in subeuntē sese dat.

N, ab *M*, differt gracilitate; clauso enim ore, & effuso sono in nares *M* conformatur; at *N*, aperto ore, & lingua in palatū repercutiente uocem. Splendidissimo sono est in fine, et sub tremulo, pleniore in principijs, mediocri in medio, *N I N O N*. præcedens autē seipsum penè dimidio minor est; ut, *B R E N N V S*. & sequente *G*, uel *C*, siue exili, siue aspirato, longe adhuc mutilior, *A N C I L E*, *A N G V S T V M*, *A N C H O R A*. ita uerò, ut etiam diuersam literam putarent; nec dignarentur uulgari figura, sed aliam quærent, exemplo Græcorum; qui ut aliam ostenderent, ineptè alienissimi soni figuram substituere, ipsius scilicet *r*. Hæc igitur cum *G*, aut *C*, præceditur; at cum præcedunt ipsum *N*, optime à Græcis pronunciatur. Rectè à Germanis, à Gallis malè; sic enim proferunt, ut nihil intersit, utrum dicas, *M A G N V S*, an *M A N N V S*. Itali hoc committunt in *N*, quod Græci in *Λ*, suo; ut nescio quid spurij inuexerint, quod literis exprimi non possit. uidentur enim omittere ipsum *G*, & aspirare ipsum *N*. sicuti Insulani Græci faciunt uulgò, sequente *I*, aut *E I*, aut *O I*, aut *Y*. Nam Byzantios ego ita loquentes audiui, ut nos pronunciamus.

S, facilissima omnium literarum, neq; enim sine ipsa efflare possumus. Quare non est merita ut à Pindaro diceretur *Σ Α Ν Κ Ι Β Η Λ Ο Ν*. Dionysius quoq; cum *R*, generosissimam uocat, at ipsum *S*, expellit, reijcitq; ad serpentes, maluit carnem iritatum imitari, quam arborum naturales susurros sequi,

qui. Pronuncianda uerò est masculo ac constanti tenore, non dimidiato, ut Itali, & Galli, qui per *Z*, proferunt. Idem enim sonus est in, *M I S I*, qui in, *M I S S V S*; sed duplo maior; non est igitur alia uis, sed duplicata; distat enim non substantia, sed quantitate. Itaque ipsum *x*, Latinum male pronunciant, præsertim Itali in Flaminia, ut parum distet à *Z*. Quin idem pessimo consilio atque usu addunt in pronuntiatione, *E*, post *S*, in quod definat dictio, & post *x*.

C A P. X I.

An, T, semper eodem sit sono.

AC de literarum quidem potestatibus hæc. Quoniam autem quædam sunt controuersæ, eas seorsum tractare commodius uisum est nobis. Ac primum quidem de, *T*. Eius, ut diximus, sonus sit appulsa lingua ad radices dentium superiorum; quem sonum apud Græcos receptū est uariare cum sequitur *N*, ut *Α Ν Τ Ω Ν Ι Ν Ο Σ*. emollitur enim atq; accedit ad *D*, nostrum. Eius rei causa est, quia suspenditur pronuntiation in ipso *N*, ad palatum, ut lingua non ita cito demittatur ad dentes; ita potius *D*, quam *T*, exprimitur. Sic etiam non tam plene efferatur, cum sequitur ipsum *L*, *Α Λ Τ V S*. Ergo cum non semper eodem sono usui sit, quæsitum est, cum præcedit uocalem *I*, atq; hanc alia sequitur uocalis, an rectè consuetudo teneat, ut aut Galli per integrum sibilum, aut Itali per dimidiatū edant; ut in exemplis, *I V S T I T I A*, *A M I C I T I A*. Igitur qui mutari contendunt, nituntur consuetudine, ac præterea Grammaticorum quorundam autoritate, qui *L I T I V M*, & *V I T I V M*, obliquos à *L I T E*, & *V I T E*, sine sibilo iubent pronuciari, ut à rebus duobus *V I T I V M*, & *L I C I V M* differat. Utuntur præterea argumento de Græcis sumpto; Nam si illi *r*, suum in *B*, soni flectunt post *M*; si apud eosdem *r*, est aliud quid ante *r*, *K*, *x*; si apud nos *v*, post *G*, & *Q*, transformatur; si denique *T*, ipsum apud Græcos post *N*, sonum mutat; poterit & hic mutare. Poterant etiam subtilius adde-

re; si

re: si C, & G, crasius ante A, O, V; exilius ante E, & I, editur; eodē modo etiam T. Contra aliqui ita sentiunt, usum nunc minimi esse & precij, & autoritatis, multaq; minime integra haberi. M. quoque Tullium, cum usui quiddam dedit, id iccirco fecisse, quoniam apud populum dicebat, quem sibi attentum, non reclamantem uolebat; atque nihilominus sibi scientiam referuasse. Neque enim, quæ barbaries admisit, fouenda; sed quæ omisit, uindicanda. Neque nunc extare usum quempiam nobis; Barbaros enim omnes esse nos; atque, ut minimum dicant, peregrinos. Consuetudinem, quæ legem habeat reclamantem, corruptelam esse, non consuetudinem. Non negare sese, tenuiorē esse sonum ipsius T, ante I, quam ante A, aut O; sed eundem tamen sonum esse. Nunc uerò nullam esse rationem, quare in sibilum transeat; neque proba esse argumenta superiora. Consonantes enim à sequenti uocali nullas mutari, sed à præcedentibus consonantibus, aut à sequentibus ob sonorum dissimilitudinem. sicuti soni crasitit, quæ in B, & P, sit, effici ut N, in M, mutetur. Græcos quoq; habuisse autores lingue nostræ nos, qui nihil eius modi commenti sint; sed à Gothis, Vandalis, Langobardis, inuectum sibilum illum. Præterea pudere uehementer debere illos, qui cum alios ueniunt oppugnatum, ipsi uitiosa arma afferunt, quorū culpa conuincantur. LICIVM enim à ligando dictum, sicut & LICTOREM, non iisdem literis, quibus obliqui huius uocis, LIS, scribuntur, scribi. Rationem autem huius prauitatis esse, propterea quod Barbari omni in pronuntiatione multum ponunt spiritus, ita ut pleraq; in sibilum degenerent necessario. Quo errore etiam ipsum C, diximus ab ipsis pronuntiarī.

CAP. XII.

De I, consonante.

Consonantem I, semper in principio simplicem esse obseruarunt; in medio autem non semper duplicem: nam in PERIVRS, simplex est, in alijs autem multis pro duplici accip-

ci accipitur: MAIUS, POMPEIUS. Adducunt argumentum ab antiqua scriptura, per geminum enim II, scribebantur, MAIIUS, POMPEIIUS, quorum prius priorem claudat syllabam: quomodo etiam nunc quidā pronuntiant Lombardi: sic etiam, ut supra dictum est, claudit tertium casum relatiui CUI: alterum autem sequens sequentem inchoabat. Igitur non solum cum incipit ab eo syllaba, ut dixere, consonans erit: sed etiam, quod omisere, cum terminabit, esse possit. Quin etiam sequente consonante, ut in pronomine HVIC. neque enim V, hic est consonans, aspiratur enim; neq; est diphthongus; & est monosyllabū: atq; idem I, est, quod prius fuit in secundo casu, HVIUS: sicut in CUI est, quod erat in CUIS. Ad hanc autem naturam non potuit V, aspirare, sed transiit in pleniorē, scilicet in B, CAELEBS. neque enim temerē à cælo & uita deduxit Caius, minimē meritis hoc, qui à Quintiliano notaretur; sed sibilus sequens in causā fuit: quemadmodum è contrario in eius sonum aliquem mutatum est ipsum B, AVFERO, ABSTVLI. Proprium autem est ipsius I, consonantis, in pristinam uocalis formam redigi: & augere numerum syllabarum. Hocq; commune habet cum V, consonante, ut diximus. Martialis uersus est:

Sed norunt cui seruiant Leones. Et in obsceno carmine ita positum est: sed detestandum non meruit recitari. In Vergiliano autem uersu etiam omissum est,

Tityre pascentes à flumine reice capellas.

Fecit enim uerbum illud Tribrachum, extrita A, quæ fuerat in origine simplici, IACIO. qua sublata, necessario in ueterem uocalis naturam restitutum fuit I. quo exemplo etiam in BIIVGO, & QUADRIIVGO, idem euenit. Non rectē igitur antiqui, cum REICE, ita legunt, ut primam corripiant, statuuntq; I, simplicem ibi consonantem esse: redarguuntur enim cum aliorum, tum eiusdem poetæ autoritate è tertio Georgicōn, ubi producit illa syllaba: consonantis igitur ratione duplicis, nam suapte natura
d breuis

breuis est:

Reijcetne maculis infuscet uellera pullis.

Inuenias etiam, cum natura media quasi quadā sit inter consonantē, & uocalem: legimus enim STELLIO apud poetam bisyllabum, & apud Terentium INIURIA, trisyllabum; item OPPRESSIO, & BENEFICIO, quadrisyllabum, aliaq; talia pleraque, oppresso sono ipsius I. sicut etiam in uoce illa DIE S, facta monosyllaba. Accidit autem hoc alijs quoque uocalibus, EA, MEA, TUA, SUA, monosyllaba apud eosdem comicos facere cogimur: & apud alios poetas:

Vno eodemq; tulit partu. Et Propertium:

Eosdem habuit secum, quibus est elata, capillos.

I, indifferens est, nunc consonans, nunc uocalis apud Comicos, in aduerbio, IAM.

CAP. XIII.

Affectus finalis à potestate.

Quoniam uero literarum finis est, constituere dictiones, in circo secundum earum potestatem factum est, ut certis significationibus alia alijs potius seruirent; in metu enim, ac dolore efflamus: itaq; A, A, dictum est, multum enim hiatum praestat: eadem de causa, etiam aspirationes interiectionibus ascitae sunt, affectum enim notant, confertus enim spiritus editur. Ita consonantibus fictitia nomina suis quæque facta sunt. Quid enim mollius, quam uox ipsa hoc significans: quid impeditius, quam BAMBALIO; habes, & BAVBARE? quod passiuua uoce cum protulit Lucretius, etiam plus tumultus excitauit, BAVBANTVR. S, ualde seruit ad spiritus elisionem:

-Sale saxa sonabant. R, autem rudiorē atque asperiorē, ut MVRMVR. utrumq; coniunctum implent ualde, STRIDERE. & magis cum terminant dictionē, STRIDOR. Aspiratae consonantes multo acrius urgent his adiunctae, FRAGOR. quippe etiam mollissimam omnium literarum

terarum etiam exasperant. φασισβος, φλάω, παφλάω. C, feruuit hæsitantiæ. T, timori, AT, AT. M, ualitati, MALVM, MONS, MIRVM. etiam sonum ipsum audias, quasi præsentem, in quibusdam uocibus, λίξη. & apud Virgilium cuius diligentiam non affectatam, ac diuinum iudicium nemo est affectus omnium unquam poetarum: percipies enim lignatorum operam illis uocibus:

-Sonat icta securibus ilex. & illud quantum est:

-Tremet icibus ærea puppis.

Illa autem etiam cum nauī dilabuntur:

Labitur uncta uadis abies.

Tinnitui sese dat N, CANERE, HINNIRE. Sed omnia exequi non est præsentis operæ, neq; in omnibus hoc inuenias: fortuitæ enim multæ sunt uoces, ut in ultimo libro est disputatum.

CAP. XIII.

Vitia potestatum allata uocalibus, aut consonantibus.

Non solum id, quod rectè atque ex officio faciendum est, cognoscere oportet, sed etiam quod prauum est cauere: ita in scientijs quoq; perfectè proficimus. Ergo postquā meras potestates perscrutati sumus, ipsa quoq; uitia, quæ uitemus ex antiquorum obseruatione, sed more nostro, hoc est, Peripatetico, sunt declaranda. Deprauiantur aut uocales, aut consonantes singulae, aut coniunctae. Omne autem uitium fit aut Defectu, aut Excessu, aut Mutatione. Mutatio duplex, aut literarum, aut locorum. Ita fit peccatum, aut in substantia, cum altera pro altera ponitur: aut in quantitate, cum maior, minor uel efficitur: aut in qualitate, cum sono suo defraudatur, detorqueturq; in degenerem, aut peregrinū: aut in loco, cum transfertur, ut σφάγνον φάσσανον. Igitur cum alia pro alia subditur, quod faciunt Parisienses, cōmuni nomine, non proprio, Rusticitatem ueteres Latini, Barbariem Græci appellarunt. In quantitate autem error per excessum, Labdacismus: cum crassius ponitur, ut diximus, LOCVS, pro

L'OCVS : sic Metacismus, cum M, mugiant: sic in uocalibus Platyasmus, cum hiatu uasto putant grauitatem afferri actioni. Huius est generis etiam, Iotacismus, cum ipsum I, exiliter maxime proferunt, atq; ita, ut etiam supercilia tollat: est enim excessus in sono: ac quanquam exilitas sit defectus, tamen etiã defectus capit incrementũ. Sic cum alias cõsonantes aspirant, aut crasius edunt, dicitur *δασύτης*. CRATES, pro GRATES: BIBO, pro VIVO, aut etiam FIFO, sic & pro illo, PIPPO. Contraria huic *ιχνότης*, cum defectu peccamus: sic E, & O, exiliter nimis pronunciant quidam Germani, cum tamen I, uersus E, deuoluant. Est autem excessus & ille, cum addunt literam, quemadmodum E, addunt Hispani, & Vascones ipsi S, si coniunctũ sit, ESCRIBERE, ESPERARE, ESTARE: ut uitarẽt *σνειγμόν*, quod uitiũ est cum ipsum S, crasissimum, ac penẽ sibilantes edimus. Est etiam in defectu, *κολόβωσις*, id est, mutilatio, cum aliquid omittimus: quod Galli faciunt, qui multas literas inculcant, ut originem, unde deprauatum est uerbum, representent: paucas autem exprimunt. Contrã est Battologia, qui & Battarismus, à Batto, qui Cyrenas condidit, homine linguæ impeditioris. Geminant enim aut initia, sic, PONS, pro PONS. aut fines, PAVLALA, pro PAVLA. hoc etiam dicitur *ἠχισις*, & *ἠχισμός*, ab Echo. Vitium autem initiorum uocatur ab Erasmo Titubantia: cõmodius Hæsitantiam dicas tu: hærent enim primæ statim consonantibus: falsò ab eodem *τραυλισμός*. qualitatis enim uitiũ est *βαυλότης*, siue *τραυλισμός*, cum C, aut S, non quimus rectè efferre: sicut nobis semper defuit lingua ad ipsius R, asperitatem. hi Latine Balbi dicti sunt: quo uitiõ laborauit Aristoteles. Et Alcibiades qui R, in L, detorquebat. quanquam in substantia possis etiam peccatũ dicere. Sed hi Balbi ab Erasmo male appellantur Blæsi. Est enim Blæfitas uitiũ oris, sicut & *κωλοσομία*: sed blæsi distorquent literas, ex oris tortura: *κωλόσομοι* autem è palato loquuntur, aut è naribus. *βλαυσός* autem & *ῥαεβός*, sunt uitiã crurum distortorum, ualgiorum & uacciorum, ut apud Galenum uidere est.

CAPVT XV.

Vtrum F, sit muta, an semiuocalis.

POSTquam uidimus potestatem, quæ est forma elementorum, qua species constituuntur, iudicare iam poterimus F, muta ne sit, an semiuocalis: sic enim Galenus quoque *τὸν χεῖρα* priorem *πὶ γνέγεια* dicit. Ac mutam quidem esse, ueteres sic pote contendunt: Principiõ, inquit, nomen habet tantum semiuocalis, at nomen non mutat substantiam: Item si esset semiuocalis, dictionem quampiam clauderet, at nullam claudit: Præterea nulla semiuocalis ante L, aut R, in eadem syllaba poni potest, sed F, ponitur. Quarto, nulla semiuocalis ante L, aut R, posita communem facit syllabam, at F, facit. Ad hæc, Græcis idem est φ, quod nobis F: sed φ, apud illos muta est: igitur et apud nos, F. Sextum argumentum, præteritorum initia, finesq; non geminari, nisi à muta incipiant: quare cum Fallo geminet sic, Fefelli, non erit semiuocalis. Postremò, F, pro P, & aspiratione accipitur, ut olim PHVGA, PHAMA: at P, muta est, igitur & F.

Hæc argumenta septem numero, ut qualia sint uideamus, memoria est repetendum, quod supra dictum est: Mutas non inde appellatas, quod parum sonarent, sed quod nihil: nullo enim conatu adduci queas, ut B, nulla addita uocali proferas. Neque quod pro ratione adducunt, ratio est: Mulierem informem dictam, pro deformi: est enim in eo uocabulo, FORMA, æquiuoca uox: Nam & pro specie accipitur, & pro certa partium proportione, quibus figura constituitur perfectior. Hanc igitur negat præpositio, non illam. Sic formosum, à formato aliud est: sic locutus est Euripides: *πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος*. At mutæ nomen penitus uocem tollit, Græcorum sanè imitatione, qui *ἄφωνα*, non *ἀνώφωνα* dixere: non *κατώφωνα*, non *μικρόφωνα*, quoniam nullam sibi retinerent uocem. Ea enim sunt natura, ut magna pars, nisi clausis labijs, aut dentibus, aut utrinque confor-

mentur, uox edī nequeat: Idē declarat Plato quoque in Theæteto: τὸ δὲ αὐτὸ βῆτα, inquit, ἔτε φωνῆ, ἔτε ψόφου: ἔτε τῶν πλείων συχέων. Semiuocales autem solo eduntur spiritu: adducta nanque ad palatum, uti diximus, lingua solo spiritu pronuntiatur L: tremula, atque uibrata paulò inferius, R: si spiritus ad nares ascendat introrsum, ut idem uult Plato in Cratylo, N pronuntiatur: simplici mugitu editur M: ipsum uerò sibilum, satis constat, nullius ope uocalis indigere: quare factum est, ut etiam aspirationis loco poneretur, Ἠ, sedes. Ex quibus in summa illud constat, spiritu penè solo enunciari semiuocales, sicut uocales sanè solo, à quibus hoc ille differant: quoniam uocales hiatus simplici, semiuocales operosiuscula efflatione pronunciantur, mutæ nulla. Hanc autem horum nominum aptissimam causam, nostræ scientiæ magistra autoritas Græcorum ostendit. Nam si propterea essent semiuocales, quod incipiant à uocalibus: profecto cum à uocalibus non incipiant apud Græcos earum nomina, non erunt semiuocales. Igitur Latini prisci cum animaduernerent P, quidem nullum penitus habere sonum, nisi uocalis addatur: addita uerò aspiratione, habere uel maximum, intellexerunt: quippe inferioribus dentibus ad labia leniter applicatis exiens spiritus, sibilum imitatus, ipsius F, imaginem reddidit: quo factum est, ut propter soni sui facilitatem, obiret plerumque muneræ, quæ ipsi S, debebantur. Id quod item agnoscimus in semiuocalibus: Si quidem pro aspiratione quoque positum fuit, ut FELENA, pro HELENA. Atque iccirco etiam Θ, & X, à Græcis semiuocalium in numerum sunt relata: quarum tamen tenues essent mutæ. Aspiratio enim tenuium litterarum naturam animarat ita, ut nullius indigens adiumentum sonus appositus in aliam speciem ad sese traheret. Est enim aspiratio quasi uocalis quædam, aut etiam uocalium anima ipsa: quare mutæ appositæ semissem consonantis illi reliquit, alterum semissem sibi uindicauit, unde & semiuocalium nomen sit secutum.

Soluuntur

Soluuntur ex his argumenta: Ac primum quod afferunt, non debere uim à nomine mutari: tantum abest, ut negemus, ut asseuerem antiquos perpenfa huius literæ potestate, summo studio nomen, quod à Græcis acceperant, inuertisse: idē in didisse secundum uim, quam compertam habuere. Neque talem putasse, quia sic appellaretur: sed nomen impositum propterea, quod talis esset.

Aduersus secundum argumentū: negamus necesse esse, omnia nomina omnibus claudī semiuocalibus. Neque uerò recte sic eos argumentari: Cæteræ semiuocales claudunt nomina: igitur si F, est semiuocalis, claudere item debet. Neque enim dictiones efficiunt, ut literæ semiuocalium, aut mutarum naturam fortiantur: sed literæ faciunt, ut dictiones sint: partes enim totius causæ sunt. Neque si qua litera non claudat, continuo non sit semiuocalis. Sed ea regula constituta est ab ijs, qui hanc mutam putabant esse. Præterea hoc eodem argumento à mutis excludam sic: Cæterarum pleræque mutæ claudunt, LAC, ADAD, VOLVP, CAPVT: at F, non claudit: non est igitur muta. Quid, quod priscorum testimonia aduersantur negantibus nomina claudī ipso F. nam ut omittam eos usos esse AF, pro AB, præpositionet ipsius sanè literæ nomen suo sibi sono F, claudere, etiam contra quam à Græcis accepissent.

Tertia ratio negabat ullam semiuocalem ante L, aut R, in eadem syllaba poni posse. At hoc tibi negamus nos: quis enim hoc sibi persuasit, nisi qui mutam putaret F? petit igitur, quod probare debet. Sed & hoc falsum est: semiuocales enim Græci anteposuerunt, δλῶ, χεῖμα.

Quartum argumentum, quo aiunt, Nullam semiuocalem ante L, & R, positam efficere syllabam communem, ridiculum est. Si nanque superius argumentum uerum est, hoc erit falsum: hoc enim ab illo tollitur. nam quod ibi negabant, nunc hic ponunt. Quo enim modo communem syllabam efficiet, quæ ne syllabam quidem facit? Quid? si semiuocalis facilitas in causa est, ut mutæ postposita, mora tam pusilla trahatur in

tur in syllaba, ut etiam corripí possit, in qua tamen muta sit; quanto aptius atque commodius id inter duas semiuocales fiat? Mutarum enim ratione minime fieri constat: siquidem ubi duæ sunt mutæ, non id euenit, ut in uerbo, T R A C T O, quod natura sua dibrachum est. Sed ubi muta cum semiuocali, ut in uerbo, A G R V M. aut duæ semiuocales, ut in uerbo *ἄμνυμι*.

Quintam rationem, ex *ίς*, quæ diximus, solutam uidemus: ϕ , nanque semiuocalis est, immutata ipsius P, per spiritum potestare. Sicut etiam θ , & χ , cum tamen T, & K, mutæ sint, ut dicebamus. Quo instituto in alias quoque species eadem mutantur mutæ. Addito enim sibilo ipsis C, D, P, fiunt semiuocales, præsertim cum fateantur ipsius V, quàm ipsorum P S, esse sonum faciliorem.

Sexta obiectio seipsam damnat: nam sumpta regula hac, Non geminari præterita, nisi id per mutas fiat: concludit per, F E F E L L O, mutam esse F, cum tamen inueniamus, S T E T I, S P O P O N D I, S C I C I D I, quæ incipiunt à semiuocali. Neque uerò ad id confugiendum est, ut S, nullam ibi uim habere dicamus: siquidem eius sibili tanta est uis, etiam ipsis in præteritis Græcis, à quibus hic fluxit mos, atque adeo in uerborum initijs ita uiget, ut ipsam impediat geminationem *σάλω*, *ἔσχα*. At si S, nullum erat, utique eo abiectio geminatio admissa fuisset. Sed quid agunt hi? non ne M O M O R D I, geminauit? quid enim aliud est M, hic dicere, mutæ uice fungi, ut aiunt ipsi: quàm dicere M, mutam non esse, sed semiuocalem? Quæ quia diruebat istum canonem, ad mutæ functiones, atque uices eos miserrimè compulit. Quare si eis neget uerum esse illud apotelesma, probandum erit ea ratione: quia non admittit semiuocales. At ego contra, non solum M O M O R D I, hoc obijciam: sed illud ipsum etiam, F E F E L L I. Igitur id, per quod probant, maiore est in controuersia, quàm hoc, quod quarimus: ut omittamus Græcorum & prudentiam, & institutum, à quibus morem nostrum induximus, qui *σέσηπε*, dicunt, & *λέλυπε*, & *μῆμνε*

μῆμνε, & *νένυφε*, atque alia eiusmodi. puerile enim est abducere à geminandi potestate semiuocales, mutisque asperioribus attribuere: cum asperiores literæ prohibeant in quibusdam geminationem.

Postrema pertinacia, ut cum quinta cohæret, ita cum illa quoque soluitur spiritu mutatum P, in F, & mutatam speciem, argumento etiam ipse ordo est coniunctarum in dictionibus: quippe ipsum P, ante se non patitur N: at F, patitur, ita ut etiam ipsum M, in se mutet, A N F R A C T V S, erat enim A M, ab *ἀμφί*.

Ludicrum quiddam additum, ne res quidem meretur, ut diluamus: Audent enim fingere modum nescio quem, unde F, geminetur: scilicet per mutationem: ut O F F E N D O. at semiuocales non per mutationem, sed srupte natura geminari, O L L A, F L A M M A, E N N I V S, & alia. Quasi uerò intersit potestatis, per mutationem ne, an per naturam geminetur: geminatur enim, quia eius natura ita fert. Quasi uerò non ceteræ quoque mutæ geminentur: O B B A, A C C A, R E D D O, I V P P I T E R, R E T T V L I T: quasi uerò ipsum quoque F, non idem patiatur, O F F A. Quasi uerò omnibus semiuocalibus idem eueniat usu: Non enim duplicibus: Quasi uerò ueteres ullam consonantem geminarint. Hoc enim negat cum Festus, tum Varro: & tamen eo quoque tempore & mutæ erant, & semiuocales.

C A P V T X V I.

Utrum, Ω , an, η , sic longior.

Quæquam Ω , & η , Græcæ sunt: tamen quia nostratum dictionum aliquæ ab illis profectæ, harum uocalium semina retinent: festiua nobis quæstio tractanda est, utra scilicet longior sit. Duas sententias constituamus: alteram ab origine, philosophicè: alteram ab societate, mathematicè. Ab origine, sic: Quæ proportio materiæ ad alterius proportionem, eadem & compositi ad compositum: sed E, est materia ipsius η : & O, ipsius Ω : ergo si O, est longius e quam

quàm E, ita Ω, quàm Η. Quòd autem O, sit longius, quàm E, probant per regulam: Quinti casus syllabam ultimam aut eandem esse cum postrema Recti syllaba, aut minorem. Igitur δ λόγ, cum non sit eadem cum λόγ, minor erit. Ratio autem Mathematica est contra hanc, à proportionem societatis: Quæ est proportio totius ad totum, eadem est partium ad partes: si æqualia inæqualibus demas, quæ remanent, sunt inæqualia. Ergo cum E I, diphthongus sit longior quàm O I: exempta utrobique I, communi uocali, erit quod remanet E, longius quàm O. Quòd autē E I, sit longior quàm O I, patet ex accentu. Nam in fine posita E I, nunquam aut antepenultima acuetur, aut penultima circumflectetur: at si O I, sit in fine, utrunque fiet. οἶνοι, φιλόλογοι. Afferre etiam illud possumus, E, ante L, apud Homerum productum aliquando, μέλ, ἐλώεα. O, autem nunquam: repugnat enim naturæ eius productio.

Hæc argumenta etsi sunt magis exercitatoria, quàm necessaria: tamen etiam pertinent ad ueritatem: neque enim illud Quintilianum recipiendum est: Grammatico expedire, etiam si quædam nesciat. Nam quem tandem ille fingit è quadriuiuo extra encyclopædian? Dicamus igitur, E, esse breuius, quàm O, plus enim temporis in hac ponitur proferenda. Diphthongorum autem obiectio illa nulla est. Nemo enim ignorat, A, esse longius quàm O. & tamen idem euenit ipsi A I, quod ipsi O I, euenire dicebant: posita enim in fine acuitur antepenultima. Præterea eidem O I, non id contingit semper: non enim Aduerbijs, non Optatiuis, οἶνοι, ἀκούοι. Et in secundo libro usus is reprobatus est: nam si iccirco non acuitur antepenultima, cum postrema est longa, quia resolui potest: igitur accentus acutus in quartam à fine recipere: quod est absurdum: sic, τὴν ὄντοπος participio foemino in quarto casu: idem monstrum sequetur etiam si penultima longa resoluatur, sic τὴν ὄντοπος. nec tamen ad id respexere. Usus tamen Atticorum, si accentu rem metiare, huic sententiæ aduersatur, & fauet prior: dicunt enim, μενέλεως.

CAP.

Locorum affectus à potestatibus inuestigantur.

HAe ferè sunt potestates cuiusque soni singulares: ex quibus siquid præterea in medium afferatur, possit tolli controuersia. Neque enim optimi artificis est (ut ait Galenus) omnia perfequi. Nunc secundum loca sedes cuique debitas uideamus. est enim potestatis pars, comitem aut uicinam literam aut pati, aut non pati. Igitur literæ aut sunt in dictionibus, aut non sunt. si sunt, patiuntur mutationem aut in substantia, aut in loco. In substantia bifariam: nanque aut abolentur à principio, à medio, à fine. Sic nomina tria inuenta sunt, Aphæresis, Latinè ablatio: Syncope, Latinè concisio: Apocope, Latinè abscisio. Aut transmutatur in aliam, Græcè, μεταβολή. Patiuntur in loco, Latinè translatio, Græcè μεταθεσις, transpositio. Si non sunt, addunt, aut principijs, πρόσθεσις, Latinè appositio: aut medijs, ἐπέμβεσις, Latinè interpositio: aut fini, Græci dixerunt hanc παραγωγή, productionem. Hæc sunt genera. Species autem, sic: Nanque aut sunt eiusdem notæ, & potestatis, aut diuersæ. Item à numero: una, aut plures. Affectus autem non omnibus idem, aut æquales: neque enim eiusdem generis consonans aut principijs, aut finibus additur: neque duplices geminantur, ut nunc usurpant Itali, ut exprimant uitia linguæ degeneris à Latina: ponunt enim duplex Z Z. Accidunt autem hæc, aut ex usu: ut quæse, quasi: aut ex arte, & hoc aut ex inflexione: ut, ago, egi: aut ex deductione, & hinc bifariam: nam aut à peregrino, ut Patroclus πάτροκλος: A V O, Punicum, unde nostrum, A V E: M A R A T H, Hebræum, unde M A R E, nostrum: aut à Latino, & hinc dupliciter: aut enim simplex fluxit, ut, à T I T V L O, T V T V S: non, ut ait Varro, è contrario: nam T I T V L V S, παρέ τὴν τιμήν: unde & τίειν. aut compositum à suis partibus, ut, abigo. De quibus suo quoque ordine, agendum est. Sed quia transpositio facilius est, ab ipsa, cum

e 2 uenia

uenia, incipiamus: nihil enim nocet.

CAPVT XVIII.

Transpositio.

Transpositione sanè interest utrum intelligas, relatas in priores sedes literas, an dilatas in posteriores. Nam si dicas FRETVM, quasi FERTVM, à FERVENDO: utrum intelligas R, antelatum ipsi E, an E, postpositum ipsi R? Sed omittamus exemplum: fortasse enim fuit FERRETVM, atque inde nulla transpositione, sed extritione, factum FRETVM. In rem ipsam intendamus: uocalis ne, an consonans transponatur. Rectius sanè iudicemus, consonantem, non uocalem transferri. Differuntur enim difficulta: difficultas autem in consonantibus: quare qui statim nō possent, mox in proximam sedem transulere. Est etiam à Græcis exemplum, *σφαγῆν* dicimus, unde *σφαγαγον*. quare cum *σφαγαγον* dicatur, consonans, non uocalis translata uideatur.

CAP. XIX.

Abolitio, Ablatio, Concisio, Abscisio, Præpositio, Interpositio, Appositio.

Abolitio est, cum tollitur litera. genus hoc est, ablationis, concisionis, abscessionis. Quæ prius tractanda sunt, quam Præpositio, Interpositio, Appositio: propterea quod tollimus quod est: at quod est, prius est, quam quod non est: est enim habitus prius, priuatione. Si autem ita consideres, iam ablatas esse: tunc è contrario & Sycopam, & alias primo tractes loco. Ne sit igitur fraudi, siue quasi ablatas, siue quasi auferendas contemlemur. Additur ergo diuersa in principio: EDVRVS, apud poëtam, pro DVRVS. In medio, MEDERGA. quæ euitandi hiatus causa inuenta est. maximeque pertinet ad V, uocalem: ALCVMENA, AESCVLAPIVS, HERCVLES. I, quoque eius usus sit particeps: NAVITA, *ναύτης*, NAVTA enim primum fuit. & C, consonans, SICVBI, COMBVRO. & aspir

& aspiratio uehemens: MIHI, PREHENDO. & ante medium, post principium: LOVMEN, PROLVMEN. & in fine: ut, COMPRIOR, pro COMPRIOR. Additur autem similis, AH AH, in principio: in medio, REDDO: in fine NAVSICAA. Quod autem ueteres adducunt pro exemplo ex Horatio:

Reducet in sedem uice. item ex Terentij Phorm.

Sectari in ludum: ducere, ac reducere.

hoc est, librariorum manum, non autoris fidem implorare. neque enim in his iambicis uel in illo dimetro, uel in hoc tetrametro, necessaria spondeo sedes est. Sed è Lucretij libro primo poterant afferre:

Redducit Venus: aut reductum Dædala tellus.

Quemadmodum autem SS, & RR, & LL, geminata debeantur superlatiuis, suo loco dictum est: contra quam recentiores deprauarunt. Contra autem tollitur ab inijs: ut, NATVS. fuit enim GNATVS, à GENEROR. De medio: ut, PERICVLVM. de loco ante mediū qui est: PRATVM, quod fuit PARATVM. Hæc à Nigidio Figulo Intercisio dicta fuit: potest etiam Concisio dici. ut, sermo breuis, qui uocatur cōcisus. Ratione carminis interdum factum est, ut apud Homerum, *αἴγυπ*, pro *αἴγυπ*. & *ἀδρονίτα*, pro *ἀνδρόνιτα*. & apud Oppianum, *μόλυθ*, pro *μόλυθ*. Interdum ob taxidum proluxæ dictionis: PERICVLVM. Aliquando ob difficultatem: ut, *εὐλός*, quod alijs est *ἰδλός*. Aliàs ob utrunque: BRVMA, *βραχὺ ἴμα*. Auferitur à fine: ut in plerisque uerbis, & Iulit Ausonius:

Qui reminiscō putat se dicere posse Latinè:

Hic, ubi CO, scriptum est, faceret, COR, si cor haberet. Sed & in usu communi abijciebant M, & appellabant *ἐκθλιψ*, extritionem. Item S, Multi' modis. Sed & in scribendo. nanque aiunt M. Catonem sic scripsisse: DIE'HANC, pro DIEM. Pindarus poëta non solum elisit, S, sed etiam eiecit exulem: cum poematum condidit, in quo nullus penitus sibilus reperiebatur.

Mutatio est parte incolumi uel manifesta, uel occulta, partem alterius abolitio, assumptioque extranei: neque enim mutaretur sine symbolo. Appello nunc symbolum, quod philosophi, communem quandam rem à natura collatam. Quanquam enim elementum indiuisibile est: tamen quia sonos quosdam latentes inter se affines habent: ideo ea soni parte incolumi, altera inducta est. Ac manifesta quidem est in duplicibus. Et enim, Z, cum sit ex S, & D, in MEDENTIO, D, remansit: sibilus abiit. hæc mutatio per ablationem, non per transmutationem facta est. At uerborum in Plautino, SICILISSO, S, remanet: D, in alterum S, abiit. *σικιλισσω*. Occulta autem in CASSANTRA, ex CASSANDRA, communis namque sonus est quidam D, & T. neque differunt, nisi mollitie quadam, aut exilitate. Alia mutatio, ex inflectendi modo, haud ita uera est. Cum mutantur ea, quæ habent inter se cognationem, aut genericam: ut, uocalis in uocali, consonantis in consonantem: aut quæ secundum speciem fit: ut, certa uocalis in certam. At participium actiuum presentis temporis à præterito perfectum cum deducimus: duas diuersas consonantes recipi, uocalemque transmutari constat.

Generica mutatio hæc, atque huiusmodi est: cæteras nunc secundum species exequamur: ac primum eam, quæ ex usu facta est: certissimis enim sonis cognationem ostenderunt: nam quod ueteribus fuit, MAGISTER, AMECVS, MENERVA, QVASE, NISE, SIBE, HERE: nunc per I, MAGISTER, & reliqua. Sic olim LEPARENSES, postea LIPARENSES, autor Festus. Contra I, ponebant, ubi nos E: NI, apud Plautum, & Vergilium, quod nos NE, & E, pro V: AVGER, nos AVGV: illi HEMO

HEMONA, nos HVMANA. & pro O. illi COMPE, nos COMPOS: Aeolum more, ut toties diximus: qui *ἑδύσα*, quod Attici, *ἑδύσα*. Sic etiam HELVS, pro HOLVS. & HEMONE, pro HOMINE. Vbi etiam O, pro I, quoniam HOMONEM, dicebant: Nunc HOMINEM. etiam E, quod nos, A. Cato enim DICEM, FACIEM. quæ post illum DICAM, FACIAM. Item O, in A, ut iam ostendimus, HEMONA, pro HVMANA. Et pro E, AMPLOCTI, pro AMPLECTI: nam eiusdem fontis est *πλεκω*, & *πλελει*. Sed etiam in alijs: VOSTRIS, VORTI, nunc VESTRIS, VERTI: ut primus omnium Africanus emolliuit: nam quod erat VORTEX, & VORSVS: ipse VERTEX, & VERSVS, maluit. Sic etiam in I. OLLI, nunc ILLI. Item quod erat V, fecimus O, ISTHVC, nos ISTHOC. contra illi VOLTIS, nos VULTIS. illi è contrario FVLGVRIBVS, ut apud Lucretium, nos FVLGORIBVS, CVNCHA, GVNGRVM, FRETU, LAVRV, HVMINEM, FRVNS, ACHERVNS: nos hæc omnia per O. De V, & I, satis supra dictum est: aiunt enim C. Cæsarem primum omnium, OPTIMUM, & MAXIMUM, quod erat apud præcos OPTVMVM, MAXVMVM, pronunciaffe. O, Tuscos, Umbrosque caruisse, memoriam proditum est. Quare qui EPISTVLAM, & ADVLESCENTES malunt dicere, Umbros sese, non Romanos profitentur. Nam contra Romani POLCHRVM, & HERCOLEM, & DAVOM, & SERVOM, protulere.

Ex diphthongis autem, illi OE, nos V, MOERI, nos MVERRI. adhuc antiquitatis uestigia remanent in MOENIA, posteritatis autem in MVNVS. origo autem erat ab OI: *μοίρα*, rata scilicet cuiusque ciuis pars. Apud eosdem AE, integra mansit, quam nos in I, mutauimus: EXQVÆRE, apud Plautum: nos EXQVIRE. AV, in O, & è contrario: CLAVDIVS, CLODIVS: AVLA, OLLA: PLOSTRVM, PLAVSTRVM.

Mutatio Consonantium ex consuetudine.

Consonantes autem ueterum sic mutauit usus: posuit enim
B, pro **D**, **D** **V** **O** **N** **V** **M**, **B** **O** **N** **V** **M**: **D** **V** **E** **L** **L** **V** **M**,
B **E** **L** **L** **V** **M**: quod & in Græcis notauimus, *ἄς*, **B** **I** **S**. &
eandem, pro **F**: illi **A** **F**, nos **A** **B**: illi **S** **I** **F** **I** **L** **V** **M**, nos **S** **I** **B** **I** **L** **V** **M**. Sicut è cōtrario, illi **B** **R** **V** **G** **E** **S**, nos **F** **R** **V** **G** **E** **S**.
D, posuimus pro **R**. illi **A** **R** **V** **E** **N** **A**, nos **A** **D** **V** **E** **N** **A**: illi
A **R** **V** **O** **C** **A** **T** **I**, nos **A** **D** **V** **O** **C** **A** **T** **I**. & eandem pro **S**: illi
A **S** **V** **E** **R** **S** **A**, nos **A** **D** **V** **E** **R** **S** **A**.
F, posuimus pro **P**, **F** **A** **M** **A**, quod fuit **P** **H** **A** **M** **A**. & **F** **V** **G** **A**,
quod fuit, **P** **H** **V** **G** **A**.
G, posuimus pro **R**. **A** **R** **G** **E** **R** illi, nos **A** **G** **G** **E** **R**. illi **A** **R** **G** **R** **E** **G** **O**,
nos **A** **G** **G** **R** **E** **G** **O**. Itali quoque hodie **A** **R** **G** **E** **R** dicunt. curiose nimis Victorinus,
ut diximus, **A** **N** **G** **E** **R**: sicut contra, **A** **G** **C** **H** **O** **R** **A**, non **A** **N** **C** **H** **O** **R** **A**.
M, posuimus pro **S**. **C** **O** **M** **M** **I** **T** **T** **E** **R**E, quod illi **C** **O** **S** **S** **M** **I** **T** **T** **E** **R**E.
R, posuimus pro **D**. **M** **E** **R** **I** **D** **I** **E** **S**, olim **M** **E** **D** **I** **D** **I** **E** **S**.
quia *μέγος*, & *μέγος*, & *μέγος*, & *μέγος*, & *μέγος*, cognata erant. Elifimus,
C **A** **R** **M** **E** **N** **A**, **C** **A** **M** **E** **N** **A**. & eandem pro **S**. **O** **D** **O** **R**,
V **A** **P** **O** **R**, atque eiusmodi: olim **O** **D** **O** **S**. Sed & ab illis
P **A** **S** **S** **E** **S**, dictum fuit: quod nos **P** **A** **S** **S** **E** **R**. Vulgatum
quoque illud est, **V** **A** **L** **E** **S** **I** **V** **S**, **F** **V** **S** **I** **V** **S**: nos **V** **A** **L** **E** **R** **I** **V** **S**.
Item illi **C** **A** **S** **M** **E** **N** **A**, quod postea **C** **A** **R** **M** **E** **N** **A**,
quod retinuimus in, **C** **A** **R** **M** **I** **N** **E**. Item **O** **S** **R** **E** **N** **A**,
posteri **O** **R** **R** **E** **N** **A**, Aeolensium imitatione qui non dicunt *ὄρω ὄρω*. sed *ὄρω*.
S, posuimus pro **C**. **S** **V** **S** **C** **E** **P** **I** **T**, olim **S** **V** **C** **C** **E** **P** **I** **T**: sed
ita puto, à ueteri uoce posteros deduxisse, quæ fuerit **S** **V** **S**:
priscos autem à communi **S** **V** **B**. Et eandem pro aspiratione: nam quod est nobis
M **V** **S** **A**, illis fuit **M** **V** **H** **A**. Et pro **M**, **P** **R** **O** **R** **S** **V** **S**, quod erat
P **R** **O** **R** **S** **V** **M**. Etiam elifimus: nam illi **C** **A** **S** **M** **I** **L** **L** **A**,
C **O** **E** **S** **N** **A**, **D** **V** **S** **M** **V** **S**: nos detraximus sibilum. In quibusdam tamen mansit solus,
S **T** **R** **E** **N**

S **T** **R** **E** **N** **N** **A**: sed cum alijs, **S** **T** **L** **I** **T** **E** **S**, **S** **T** **L** **A** **T** **V** **M**,
non mansit: **L** **I** **T** **E** **S**, **L** **A** **T** **V** **M**.
T, posuimus pro **D**. **A** **D** **Q** **V** **E** illi dixere, nos **A** **T** **Q** **V** **E**. sanè
melior priscorum ratio: nam & mollior sonus est, & origo
seruatur. præpositionis enim uis adhuc manet, ut dicamus,
T **u** atque ego: & sit, **T** **u** & ad te ego. Sed uoluere discrimen
esse inter præpositionē, & coniunctionem. Eiusdem modi
fuit, **S** **E** **D**: nam è contrario olim erat, **S** **E** **E** **T**: disiungit
enim, **T** **u** curris, **S** **E** **E** **T** ego sedeo. Separata enim est actio
mea ab opere tuo. aduersatur enim uox illa, **S** **E**, ut seorsum,
securus, segrego, separo, & alia innumera. Etiam **A** **V** **D**, **N** **O**
A **V** **T**, & illi dixere, & nos dicere deberemus: nam si negati-
uæ **H** **A** **V** **D**, addita est aspiratio differentiae causa: sanè cæ-
tera elementa ad quærendum discrimen non sunt mutanda.
quin fortasse potius utrunque sicciore elemento scribendum sit,
A **V** **T**, **H** **A** **V** **T**. Græcum enim fuit, *ἄντι*. Omnis autem
disiunctio uim obtinet negationis.
V, posuimus pro **F**. **S** **E** **R** **V** **V** **S**. at Aeolice sic scribebant,
S **E** **R** **F** **V** **S**.
Aspirationē supposuimus: illi, **B** **E** **L** **E** **N** **A**: nos **H** **E** **L** **E** **N** **A**.
detraximus autem multis, **C** **H** **A** **R** **V** **M** scribebant, nos **C** **A** **R** **V** **M**,
unde & **C** **A** **R** **E** **R** **E**: quoniam deficiente annona ca-
rebant, atque ibi tum illa cara erat. Aiunt remansisse in tri-
bus, **O** **R** **C** **H** **V** **S**, **P** **V** **L** **C** **H** **E** **R**, **L** **V** **R** **C** **H** **O**. Orchus to-
ta Græca fuerat, & trāsata aspiratione à uocali ad consonan-
tem *ὄρχος*. uidetur ex epitaphio Næuij poëtæ, aspiratè pro-
nunciatum:
Postquam est Orchio traditus thesauro.
L **u** **r** **c** **h** **o**, contra analogiā aspiratum fuit: nam **M** **u** **c** **c** **o**, à muc-
cis: & **B** **u** **c** **c** **o**, à buccis: ita **L** **u** **r** **c** **o**, à lura, ob ingluuiem: sed ra-
tio significationis potior fuit, ob sonitum uoratoris. Sic *φλάγην*,
aspirationem admisit. At quare **P** **v** **l** **c** **h** **e** **r** **aspiretur**, ra-
tio declarat: fuit enim Græcum *πολύχες*, id est, fortis: sic om-
nium doctissimus poëta:
-Satus Hercule pulchro Pulcher Auentinus.
f Igitur

Igitur Romani qui omnia ponerent in fortitudine, eum deum bonum, & formosum putarunt, qui esset fortis. Itaque fortis quoque pro pulchro positum est apud Plautum in *Militate*: neque sine ratione: exemplo enim Graecorum factum est, qui καλῶν, æque & formosum, & bonum significarunt. at bonus fortis est: malus autem, κακός, imbellis: unde *Caculæ*, qui in numero militum non essent, πρὸς τὸ χαλεπῶν, quod est *cedere*. χαλεποὶ τυφλοί.

Idem ueteres multa inuertere: *Catamitum*, pro *Ganymede*: *Melonem*, pro *Nilo*: *Lubedontem*, pro *Laomedonte*. etiam inueni ubi *Saguntum* pro *Zacyntho* dixerint: quæ nos omnia funditus euertimus, non solum elementa immutauimus.

CAP. XXIII.

Mutatio per inflexionem. Vocales.

POteramus sine flagitio, non exequi partem hanc ab inflexionibus: neque enim certa nititur ratione, & puri Grammatici interest. Sed nequid omitteremus, apposuimus: non tam ut omnia complecteremur, quam ut principia ipsa statueremus.

Igitur A, breue in longum mutatur, ut Rectus fert primæ declinationis, & sextus casus: è contrario longum in breue, PAR, PARIS. A, breue in E, breue, PARCO, PERPERCI: nam parco est, partē arceo: id est, cōtineo: PARS autem natura corripitur, à πρῆρος, quoniam pars præcedit totum: sumptum nomen à messoribus, & uindemiatoribus, & lignatoribus, & pastoribus. A, breue in E, longum, FACIO, FECI. A, longum in E, longum, FALLO, FEFELLI. A, longum in E, breue, STAS, STETI. A, breue in I, breue, CADO, CECIDI. A, breue in I, longum, PECCATA, PECCATIS. A, longum in I, longum, si à sexto singulari primæ deducas sextum pluralem, BONA, BONIS.

E, breue in E, longum, SERO, SEVI. E, longum in E, breue, FIDES, FIDEI. E, longum in A, breue, & longum,

gum, ANCHISES, ANCHISA, sexto casu, & ANCHISA, quinto. E, breue in I, breue, CVLMEN, CVLMINIS: in I, longum, EO, IUI. E, breue in V, breue, PELLO, PEPVLI.
I, breue in I, longum, AVDIO, AVDIVI. I, longum in I, breue, AMBIRE, AMBITVS. I, breue in A, breue, SIQVIS, SIQVA, rectus fœmininus: in A, longum, SIQVA, aduerbium. I, longum in A, longum, QVA, aduerbium: fuere enim olim casus quartus, postea facti sunt aduerbia. I, breue in E, breue, RAPIO, RAPERE: in E, productum, TVRRIS, TVRRES. I, breue in V, breue, RAPIO, RAPVI: sic enim uolunt: nam nos putamus fuisse olim RAPIVI. Sed sunt alia exempla, ALITIS, ALITVM: in V, longum, QVIS, CUIVS. I, longum in V, longum, QVI, CUIVS. Sed & in O, quod & prius fuit, QVOIVS.
O, breue in longum, PVLMO, PVLMONIS. O, breue in A, longum, AMO, AMAVI: in A, breue, DO, DARE: in E, productum, & correptum, LEGO, LEGERE, LEGERVNT: in I, correptum, HOMO, HOMINIS: in I, productum, SCINDO, SCIDI: in V, correptum, DOMO, DOMVI: in V, productum, SEQVOR, SEQVVTVS. O, productum in V, productum, ERATO, ERATVS: in I, breue, AGNITVM.
V, breue in longum, DOMVS, DOMV. V, longum in V, breue, PENV, PENVRIS. Sic enim scripsere primum, quod nos PENORIS. Sed est & aliud exemplum, CORNV, CORNVA. V, breue in A, breue, CORNV, CORNA: in E, correptum, GENVS, GENERIS: in I, longum, BONVS, BONI: in breue, CAPVT, CAPITIS: in O, breue, FOENVS, FOENORIS: in O, longum, BONVS, BONO.

CAP. XXIIII.

Mutatio Diphthongorum ex inflexione.

f z Fortasse

Fortasse & alia quaedam sint mutationes, quae addentur, si quis inueniat: sed si quae sunt, non multae superint. Diphthongi autem sic transeunt: AE, in A, QVAE, QVAE RV M: in I, longum, CAEDO, CECIDI: diphthongus enim ibi fuit, à Græco *κῆω*. Contra ex I, factum est, OE, INCIPIO, INCOEPI: quoniam fuit, COEPIO. Inuenias autem etiam inter ipsas mutationes, si Nigidium sequare, cui rectus pluralis fuit, BONEI, ad differentiam secundae casus singularis BONI. & fecit TVRREIS quartum pluralem, ne esset, TVRRIS unus è singularibus. Quod si ita debuit, debuit & uariari quartus pluralis sic, DOMOV S, ne esset unus è singularibus, DOMV S. Sed nos præclara ingenia admiramur, consuetudinẽ sequimur. Sic etiam relatiuum uariabis: rectus singularis, QVI: tertius casus, QVOI: rectus pluralis, QVEI. Veteres autem etiam tertium simplicissime scripsere, QVI, non QVOI. sic enim legimus illud Vergilianum:

-Qui non risere parentes:

Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est. est enim positum pro, QVOI, siue CUI. Scriptura autem communis etiam recto, fecit ut & sensum inuerterent Grammatici, & pessime Historiam, aut fabulam, quam afferunt, adaptarent.

CAP. XXV.

Mutatio consonantium, ex inflexione.

Maior adhuc restat labor: sed sanè sit cum uenia, si gratia carebit. Boni enim artificis partes sunt, quae paucissima possit, omittere. B, C, D, G, M, N, Q, R, T, mutantur in S: IVBEO, IVSSI: PARCO, PARSII: LAEEDO, LAESII: SPARGO, SPARSII: PREMO, PRESSII: PONO, POSVI: TORQVEO, TORSII: VRO, VSSII: FLECTO, FLEXII. Videretur autem etiam aspiratio in S, mutari in TRAHO, TRAXII: sed acutius insipienti palam erit, aspirationem in gutture mansisse, atque induisse

induisse proximi elementum prononciationem, ipsius scilicet C, additumque potius esse sibilum, sicut in, PRESSII, M, mutatum, sibilum additum: in TORQVEO autem Q, ablatum, atque in cæteris alia. Contra, S, in D: PARRIS, PARIDIS. Item sic dixere: quemadmodum B, in geminum SS, IVBEO, IVSSI: ita & D, CEDO, CESSII: & T, CONCVTIO, CONCVSSI. Sed profecto prudentius contemplabimur, consonantes illas in simplex S, mutatas, alterum autem esse præteriti ipsius. Ita, G, mutatur in suam comparem: ut, PINGO, PINXII: nam in CT, mutari quod aiunt, falsum est, in uerbo, AGOR, ACTVS. Sed eadem proportione affinitatis in C, mutata assumit T: sicut faciebat in uerbo FINGO, in præterito assumebat S, in supino, T, FINXII, FICTVM. apparet id è contrario: namque C, in G, GREX, GREGIS. Quod autem statuunt, C, in V, eo exemplo, PASCO, PAVI, abiecto sibili, puto non ita esse: sed uerbum uetus fuit *πῆω*, quod significauit & sequi, & assequi: unde etiam *ὀπῆω*: quasi *ὄμω*, ut *ὄρεγες*. Aeoles enim & decurtabant, & tollebant aspirationem: idem uerò addebant *σπω*, inde factum est nostrum PASCO. Eiusdem originis fuit & *πῆω*, quoniam in pacato, non in hostico placebant: unde etiam PAX. Ab utrouis autem præteritum illud fluxit: neque enim PASCO, fuit primigenium: sicuti neque NOSCO NOVI: sed *γνώσκω*, fuit *γνώω*, *γνώ*. Sic neque in T, mutatur, ut putabant, in uerbo, IRASCOR, IRATVS: fuit enim IRASCITVS, quod postea desitum est: & abiicit sibilum, qui retentus est alio uerbo, PASCOR, PASTVS. Non est igitur S, quod mutetur in T, ut prodidere: in eo namque uerbo mansit incolume: neque C, in T, mutatum: etenim fuit PASCITVS. N, abijcitur, SCINDO, SCINDII. neque mutatur in V, ut scripsere, in uerbo SINO, SIVI. Aliquando enim fuit, SINIVI. Q, in suam germanam, SEQVOR, SECVTVS. Nec transit in

X, ut uolueret, in COQVO, COXI: sed assumit sibilum. Neque R, in V, quod aiunt, in SERO, SEVI: fuit enim SERVI: quod extritum est, ad differentiam eiusdem uerbi in alio significato: uix enim mutatam eam literam inuenias inflectendo. At S, mutatur in N, SANGVIS, SANGVINIS: quoniam fuit SANGVEN. In D, ut diximus, PARIS, PARIDIS. abiicitur ex duplici, remanente altera parte, PERDIX, PERDIXIS. Transiit in R, FLOS, FLORIS: in T, NEPOS, NEPOTIS. Sed non est uerum, quod profitentur, in V, consonantem mutari sibilum eo exemplo, BOS, BOVIS: assumpsit enim Aeolicum digamma, ut in OVE, & OVO. Neque mutari in T, in uerbo PACISCOR, PACTVS, ut sensere, iam colligi potest ex ijs, quæ supra diximus. sed T, est peculiaris ipsi participio, AMATVS, DOCTVS, LECTVS, AUDITVS, LATVS: sed in POS, POTIS. T, in X, transire, ijdem male docuerunt, illo exemplo, FLECTO, FLEXI. sed in sibilum, ut supra diximus: quod coaluit cum C, & fecit duplicem. X, in V, consonantem æquè malè mutari arbitrantur, in ea uoce NIX, NIVIS: Verùm νίξω, & νίξωτος, παρὰ τὸ νίξω, unde etiam nostrum NEPTVNVS: non, ut Cicero prodidit, à nando. Inde nostrum, NINGVO, & NINGVIS in recto: & NIVIS, concisum: & aliud concisum, NIX, mutato G, in C, & concreto cum sibilum in X. in obliquis autem mansit prisca uox. Neque rectè sensere, aspirationem in CT, transferri, VEHO, VECTVM: sed ita fuit, ut diximus. Habet aspiratio aliquid simile cum C: itaque alicubi in Vasconia quod alij Hodie dicunt, ipsi sua lingua GODIE. Ergo VEHO, faceret VEHSI, assumpto sibilum, ut DVCO, DVCSI. postea, VECSI: & supino mutato sibilum in C, ut diximus, VECTVM. V, quoque abiici notauere. Citant Solinum in collectaneis: quasi uerò is sit autor ueteris Latinitatis: eius uerba sunt: Tatius hominem exiit, quasi uerò apud

apud probatissimum quenque REDIIIT, EXIIT, ADIIIT, PRAETERIIT, desideretur. & fortasse apud Solinum EXVIIT, legendum est. Mutatur quoque in seipsam, recepta uocalis pristina natura: & è contrario, GAUDEO, GAUISVS: & PERSOLUISSE apud Tibullum: quoniam SOLVO, fuit ἄλω λύω. Mollescit uerò adeo, ut etiam abeat, ut apud Catullum eundem,

Non ita me diui, uera gemunt, iuerint. pro IUVVERINT: quemadmodum etiam in libro de Comicis dimensionibus obseruauimus.

Proprium trium liquidarum L, R, N, C, T, non mutari in quibusdam nominibus: SAL, SALIS: CICVR, CICVRIS: TITAN, TITANIS: HALEC, HALECIS: CAPVT, CAPITIS. Proprium & L, & R, assumere sibi alteram: MEL, MELLS, FAR, FARRIS. Ipsius autem C, assumere etiam T: ut, LAC, LACTIS: nisi sit à recto prisco: dicebant enim LACTE, à Græco, amputatis duabus literis, λάκτῃ. Obseruauerunt etiam id, L, P, S, X, in præteritis non mutari: CAELO, CAELAVI: STVPEO, STVPEVI: LASSO, LASSAVI: LAXO, LAXAVI. Sed his adderent etiam R, TORQVEO, TORSI. & C, DICO, DIXI: coaluit enim, non autem mutatum est. & P, SCALPO, SCALPSI: nam si duplicis literæ figuram haberemus in hoc, ut habuimus in DIXI, posuissemus. B, autem non mansit semper, sed in comparem suam mutatum est: SCRIBO, SCRIPSI.

Proprium X, quod mutatum fuerit in compositione, in declinatione elidit: EFFERO, ELATVS: quoniam uerbum quoque mutatum est.

CAP. XXVI.

Mutatio in deductis à Græcis. Vocales.

QVæ à Græcis deducuntur, in ijs ita fiunt uocalium mutationes: Breues aut longæ in æquales, aut in inæquales: contra

contrà natura communes, in illas. Igitur longæ Græcæ in longas nostras, ὠόν, O V V M: breues in breues, ἄνθ, onus: breues in longas, ΜΕ, ab eo quod fuit μέ: longæ in breues, ἄρχαλιον, orichalcum: κρηπίς, crepida: φηρ, FERA: in natura communes, ἐγώ. Corripitur maximæ partí poetarum: producitur Statío, Catullo, Cornelio Gallo. Item uerba, ἄγω. Communes natura, in natura communes: ut Pharsalia, Sicania. Eadem in breues perpetuo, Η V M V S, ab ἦω, ἦμαι. & in longas perpetuo, V D V S, ab eadem origine. sic πλώω, sputum. Idque non solum ob usum, sed etiam ob partes, nanque positione interdum fit hoc: ut ἐγ: à qua I N, natura breuis, aliquando fit positione longa: ut, I N D I G E N A. aliquando fit natura, propter naturam positæ consonantis: ut, I N F E L I X, I N S O L E N S: ab S, aut F, incipientibus cum coniungitur. Hæ sunt in communi præceptiones: sigillatim autem sic recenseas.

A, in A, mutatur, κάλαθθ, Calathus: in I, κένασρον, canistrum: in O, si COPO, à κέπηλθ uenit: in V, θείαμβθ, Triumphus: στραγγαλίσειν, strangulare: κραιπάλη, CRA P V L A: non, ut dixere, quod caput grauaret. Quod autem asunt, A, in V, apud Græcos uertit eo exemplo, ὄλυμπθ, quasi ὄλθ λάμπωω, falsi sunt, est enim ὄπτι ὄλων πόδας, ὄλιποις, montis nomen ob altitudinem: quem cum ascenderent, interrogati quò irent, dicebant, in cœlum, unde cœlo communicata uox. A, etiam sibi assumit I, more Aeolico, φασίμ φασίμ. Ita αἰσοληπιός, nos Aesculapium.

E, in E, breue, θεός, Deus: in longum, ἔδθ, SEDES: & per abscissionem, δέω, DE: sic enim dicunt εἰησι, Διοῖμ δέοντων: nos, DVODEVIGINTI. In I, τέγω, T I N G O: In O, ἐμῶ, V O M O: In V, ἐνός, V N V S. Abijcitur ἐρεύνω, R V C T O: sed puto E R V C T O, fuisse simplex non compositum.

H, ut diximus, in sui dimidium, κρηπίς, CREPIDA: ἦρος, H E R V S. In se totam, πηνελόπη, PENELOPE. Nunquam

quam autem H, in I, transit, ut barbari inuertere, atque etiam corripuere in PARACLETVS, ELEESON, E L E E M O S Y N A, I O R D A N E S. neque, quod possent suspicari, VESTIS ab ἐδθς, sed ab VAE, & ἐννυδαί, Græca origine, Latina terminatione. Malè corripuit Iuuenalis in Satyra XIII. CALPE: neque enim fuit ut ῥέμης. In AE, diphthongum non mutatur H, ut dixere, sed in E, illo exemplo, σκηνή, S C E N A: si enim diphthongum quispiam comminiscatur, id nulla faciat ratione. sed in A, frequens eius transitus est apud Dorienteses, & nos Aeolensium imitatores, καθαρισός, C I T H A R I S T A. I, in A, θιγγων, T A N G O: in E, ex diphthongo, ποιή, P O E N A: etiam solum, κερκίνθ, C A N C E R. in I, longum, λίβις, liuidus: φίλθ, F I L I V S: & uoce usitata mansit, ὁμιλία, H O M I L I A: falso enim transmutandum iudicarunt. sic λιός, L I T V S, quod esset terra tenuis: & nostrum ΜΙΤΤΟ, παρὰ τὸν μίτον, quoniam qui mittit elongat. Abijcitur, γνάωμα, N O R M A, è medio: sic etiam à fine, περί, P E R. Additur, ναύτης, N A V I T A. O, in seipsam breuem, ὄις, ouis: in longam, ὄλθ, S O L V S: in A, ἄροτρον, A R A T R V M, ut uoluere: sed commodius à supino A R A T V M: sicut R V T R V M, à ruendo. neque bonum est exemplum, ab ὄξυς, acus: sed acus, ab ἄχρον, tam pro arista excussa, A C V S, A C E R I S propriè, quam metaphorice pro instrumēto sutorio. In E, γόνυ, G E N V, Aeolum more, qui ἐδθς, quod alij ὄδθς. sic E V A N D E R, ἔυανδρθ. In I, ἄμβρθ, I M B E R. in V, ἰόβας, I V B A: πάτροκλθ, P A T R O C L V S: ὄδυσσεύς, Ulysses. Sic in principio, medio, fine. In V, longum βροτός, B R V T V S. In AV diphthongum, ἄρχαλιον, A V R I C H A L C V M. Abijcitur ab inijtjs, ὄδθς, D E N S. A fine, ἀπό, A B. Y, in V, τυρρηνός, Turrhenus: πυρρός, B V R R V S: ἰλλυριός, I L L V R I V S: δύνω, duo: δύνω uerbum, D V M V S, tam breue, quam longum est his exemplis. In O, ἀγκύρα, A N C H O R A: φύλλον, F O L I V M. In E, ἄλευον, A L E

CEDO. In I, breue λύϞ, uimen, unde nostrum LI-
GARE, non à legendo, ut Varro. In A, κυνός, CANIS.
Ω, in se totam, ὠόν, O V V M. In sui dimidium, ἐγὼ, EGO.
In V, longum, φῶς, FVR: non ut Varro, à F V R V O.
In AV, ἄς, Aeolicum, οὐς commune, AVRIS, Latine.
In V, breue, ἥρϞ, HERVS. In E, φρεῖτας, FRATER,
sic enim mutarunt Aeoles, quod erat φρεῖτης, & integrum,
φρεῖτης: non autem plagiariorum falsæ etymologiæ.

CAP. XXVII.

Diphthongorum mutationes, à Græcis.

AI, AE, ἀνείας, Aeneas. In A, longum, κραπαῖλι, CRA-
P V LA, extrito I, more Aeolensium: sicut è contrario quo-
que, ut diximus. In E, breue, βάνω, uenio. Imperite nan-
que uerbum hoc ita sunt interpretati, quasi uerfus nos eo.
habes deductionis nostræ exemplum, in FENESTRA,
παρὰ τὸ φάνειν. aut mutata, aut abscissa, saltem ab ἔφανον.
Non sic in PLEGETHONTE, & PHAETHONTE
neque enim ab αἰθεδαί, diphthongum traxere, sed παρὰ τὸ
δέειν, ut ex Cratylo Platonis, & Aristotele in primo de cœ-
lo, & M. Tullij multis locis diximus in libro de insomnijs.
neque diphthongum illam redigi ad sonum breuem: quip-
pe δ'αἰ, dixere: sicut etiam δ'εἰ: & γ'εα, sicut γ'αἰα. Abie-
cta A, remanet I, longum: quoniam Aeolensium more fa-
cta est diphthongus EI: ἀχαιός, Achiuus: Aeoles enim
ἀχῆϞ: unde etiam sine digamma inuenias ACHEV S.
quod ego non per diphthongum scripserim Latinis AI, sed
per E, ex diphthongo Aeolensium, ut LYCEVM, λυκῆϊον:
eos enim maxime sequimur.

AY, manet in TAVRVS, ταῦρϞ: mutatur in V, σαρῶς,
SVRVS: quem & lacertum piscem uocant. Abijcitur,
παῦρον, PARVM: nisi à parte ducatur: nam PAVLV M,
inde uenit omnino.

EI, ante consonantem, semper in I, si sit naturalis uerbo, θη-
σείδης, THESIDE S. at ξεινοφόντε non sic, nisi Græcè
loquamur

loquamur syllabæ gratia, ut nos in hendecasyllabo dacty-
lum fecimus XEINIA. hæc autem mutatio semper fit se-
quente consonante, non autem L, tantum, ut dixere, illo ex-
plo, NILVS, νῆλϞ. Diximus autem literam naturalem,
quæ esset ipsius dictionis, θησεί, θησείδης: nam in ξείνω, ad-
uentitia est: iccirco non seruatur à Latinis. Ante uocalem
ipsum I, solitarium nunquam mutatur, SOPHIA, CO-
MOEDIA: neque diphthongus semper, THALIA,
ALEXANDRIA, NICOMEDIA, LANGIA,
LAMPRIA, ARGIA, LYCIVS: sunt enim θέλεια, &
eiusmodi: & λυκῆϞ, si LYCIE, apud Statium scriptum
est: nam etiam LYCEE, legimus. At sapius in E, produ-
ctum, ut in ACHEVS, dicebamus. DAREVS, PENE-
LOPEA, ADRASTEIA, & Seruius THALEAM, di-
ci debere autumat. Est autem E, longum Aeolensium imi-
tatione, qui δημοδῆνι, pro δημοδῆνει dicunt: & ἠδ'εῖν, pro
ἠδ'εῖν: & μῆϊον, pro μῆϊον: unde & μῆς, ex interpretatione
Platonis: & πῆϊον, pro πῆϊον. Interdum mutatur in E,
correptum, more Dorico, expuncto I: φοινίκιον, PVNI-
CEVM, ut apud Vergilium τυφώια, TYPHOEIA, pro
τυφώια, & φοινίκιον. In fine uocum quoque unica litera scri-
ptum fuit in uetustissimis codicibus, ORPHI Calliopear:
& VLYSSI, quod erat ἔρρη, ἔδ'νοσῆ. Horatius diuisit,

Laboriosi nec cohors Vlyssæi. Itaque etiam in meris Latini-
s pronuntiandum monent, IDEM, EIDEM: IS-
DEM, pro EISDEM, eorundem more Aeolensium.

EY, manet, φεῦ, heu. Abijcitur Y, ACHILLES, ἀχιλλεύς.
Itaque etiam Achilles legitur, cuius obliquum secundum
posuit Horatius,

Heu peruicacis ad pedes Achillei. Neque enim uerū est,
ut aiunt, in V, mutari, illius uerbi exemplo, φεύγω, fugio:
nam ab aoristo ductum fuit ἔφυγον: sic ερεῦγω, RVCTO,
dempto E, & posito frequentatiuo.

OI, in OE, ποιή, POENA. Patitur autem multa diphthon-
gus hæc: diuidunt eam Aeolenses, κῶϊον, κῶϊον. Eorum le-
gibus

gibus nos TROIA, προία: sicut MAIA, μαία: ΑΙΑΧ, αίας. Interdum mutatur eius pars, interdum aufertur, arbitrio eorundem, ποιητής, POETA. Vertitur in EI, ut οί. HEI: in V, φοινίκιον, PVNICEVM.

OY, in V, nostrum, M V S A, μουσα. In V, breue, B V B V L C V S. In O longum more Aeolensium, βῶς, βῶς, B O S. In breue, εὐλόμα, V O L O: abiecto Y, more eorundem, qui ἀμπίλθ, dicunt pro ἀμπέλους. dico, abiecto in mora, non in scriptura. nam OY non est illis consonans. Sic enim dicunt θυγάτηρ, sicut Iones θυγάτηρ. Qui autem putant, hanc diphthongum ad Gallos manasse ex μου, & ου: non semel ineptiunt. Eorundem enim in alijs uitium est, E, uocalem sic deprauare. Sic enim corrupere nomina mutarum: sic uulgo cum uolunt interrogare Q V I D? aut Q V A E? sic REX, FIDES, VICEM, & alia infinita penè. OY eadem in E, ὄδους, DEN S. πους, PES. etiam aliquo modo mutata est, cum ex λούω, L A V O, factum est.

Ω, diphthongus spuria in legitimā OE, κομωδία. C O M O E D I A. In O, ὠδία, O D E.

Υ, eiusdem notæ atque ordinis est. recipitur in uocibus Græcis integra H A R P Y I A, ἄρπυια.

ΩΥ, Latini ualde distortam, Ionibus reliquere.

C A P. XXVIII.

Consonantium mutatio in deductis à Græcis.

B, Græcorum & facile, & legitimè transit: idem enim esse supra ostendimus βῶς, B O S. In V, digamma, ἄββα, A V V S. In affinem huius PH: θρίαμβθ, TRIVMPHVS.

Γ, in G, γόνυ, G E N V: aut in similem, ut γήθ, C A I V S. nam quemadmodum apud Athenienses ἀντόχθους, & apud Thebanos σπαρτοί, ita Latini à uetustate, & O P I C I, & I N D I G E N A E, & C A I I, dicti sunt. In N, aut ei propinquam, ἄγγελθ, A N G E L V S. Abijcitur, γνώμα, N O R M A.

Δ, in D, δέλθ, D O L V S. In L, ὄδουσεύς, Vlyffes. In B, δίς,

B I S

B I S. In S, nam quo flexu illi, ψαμμῶδι, nos eorum exemplo, A R E N O S V M.

Z, in Z, iccirco apud nos etiam figura eadem cum eadem potestate recepta est. ζεφυθ, Z E P H Y R V S. In S S, μάζα, M A S S A. In I, ζεύγος, iugum.

Θ, in T H, θράσω, T H R A S O. In D, θεός, D E V S. In T, θρίαμβθ, T R I V M P H V S.

K, in C, CALARE, καλῆν: CALONES, κάλυ. In cognatam suam Q, Q V A T V O R, κάτρα. pro κῆτρα, sine aspiratione, apud Aeoles. nam cum dixissent Vnum, Alterum, Tria: pro quarto dixere, & alterum. Sic apud Poëtam, Alter ab undecimo. &

Aurea mala decem misi: cras altera mittam.

Sic etiam, Q V I N Q V E, deduxere: ut esset, & unum præter quatuor, καῖ ἐντε. In G, κυβερνώ, G V B E R N O.

Λ, in L, λίνθ, L I B S. In D, μελετῶν, M E D I T A R I: falso enim negarunt.

M, negarunt mutari, attulerunt exemplum illud, πηλέμαχος, T E L E M A C H V S: sed frustra fuere: nam ex μάλα, B A L A R E, factum est. Et extritum est, ἀμμαία, A M E N T A: σάγματι, S A G V S, S A G I T T A.

N, in N, nostrū, N I N V S, νίνθ. In D, κείνω, C A E D O. ἐκάνεθε, ἐκάνετε τὸν ἐλλύωρον τὸν ἄριστον, ex Euripide. In L, nā quinquagenarij numeri nota fuit Græcis N, nobis L. sic quod illi νύμφας, nos L Y M P H A S: & apud Vergiliū sic legere quidam:

Dant famuli manibus Nymphas. In M, πάεινιον, P A E G N I V M. Additur à Græcis nostris nominibus, κάτων, Cato. Demitur à nobis in illorum, σίμων, S I M O: & in nostris ab illis defluxis additur, ὄδς, D E N S.

Ξ, falso negarunt mutari: nam ἄξονες, A S S E R E S, non ab asidēdo, ut dixere. Suprà declarauimus A C V M, & A C V T V M, unde duceretur: itaque ab ἄξθ, non putauimus fieri A C O R: nam potius ab ἀκῶ.

Ρ, in B, πυξός, B V X V S: πυξός, B V R R V S: ἀπό, A B: ἔπο,

g ; S V B.

- S V B. accipit aspirationem: *τρόφαιον*, T R O P H A E V M.
- P, nimis imprudenter mutari negarunt, ut *ἀήρ*, A E R : nam mutatur, *καρκίνος*, C A N C E R, ne esset C A R C E R. & in L, *παύρον*, P A V L V M. sed potius est diminutiuum. In D, si *ταυρώω* sit, unde fiat nostrum G A V D E O.
- Σ, in D, *μέδον*, M E D I V M. Tollitur non solum in prima inflexione, ut dixere, *πυρρίας*, B Y R R I A: sed etiā in alijs, *ἀλς*, S A L: & in principio, *σλεύτος*, C V T I S : alibi seruatū S C V T V M. In X, *ἄιας*, A I A X. Contrā quidā scripsere V L Y X E S. In R, *κυβερνήτης*, G V B E R N A T O R : quoniam Aeolenses *κυβενητήρ*, & *κυβενητήωρ*, qua forma uerbalia nostra sunt. Quin Eretrienſes, usq; ad prouerbium dicebant, *σκληρότης*, quod alijs esset *σκληρότης*. quod & in Francis notabis. E contrariō S S, in X, nostrum *μασσάω*, M A X I L L A: nam M A L A, per syncopā curtatum fuit. M A N D E R E quoq; à *μάσσω* ductum fuit, sed sanè non pauca eget interpolatione.
- T, in S, *ὄσα*, O S S A. sed cōmodius sit dicere, subductum fuisse: alioqui translaticia sunt inter se, *θεσσαλός*, T H E S S A L V S.
- Φ, in P H, *φορμίω*, P H O R M I O. In F, *φύω*, F V N D V S. φδ, F O R.
- X, in C H, C H R O M I S, *χρδμω*. In G, *ἄρχω*, A N G O. In K, *λόχος*, L O C V S. In Q, *λέγω*, *λέλογα*, L O Q V O R. necq; enim à locis, ut Varro uult. Sic & *ἀχελῶς*, A Q V A. Omnis enim aqua dicta est eius amnis nomine, & à lauando, quoniam erat, *ἀχελῶς*: quod & Macrobius docuit nos, & Vibius Crispus: & non ignorauit doctissimus omnium poëta, Pocuclāq; inuentis Acheloia miscuit uuis. necq; enim ab æquore, aqua: sed ab ea, æquor.
- Ψ, in P S, *ψύλλιον*, P S Y L L I V M: & in proximas, B S, ut *λίψ*, L I B S: *ἄραψ*, A R A B S.
- Aspiratio, manet, *ὄμοσ*, H O M O: est enim animal sociāle, nō ab humo, ut somniant. Adimitur, *ἄλκων*, A L C E D O: *ἀμαμα*, A M E N T V M. Mutatur, *ἔδ*, S E D E S: *ἔρωω*, V E R P V S, lumbrici genus, translata uox ad obscœna, ob exilitatem, non à uertendo pellem, ut aiunt: sed mediū digītum propter

propter gracilitatē significauit metaphoricè. Manet cum consonantibus, T H O L V S, *δολ*. Adimitur, ut *θρίαμβος*, T R I V M P H V S. Additur, *τρόπαιον*, T R O P H A E V M. Subtilius autem intuenti etiā id deprehēdetur, aliquas, etiā si mutētur, remanere: ut, *τροία*, T R O I A: etenim I, & eadem, & non eadem est.

Digamma interponitur, ut diximus, *δῖς*, O V I S. Præponitur, *ῖς*, V I S. Interponitur & C, *σπίος*, S P E C V S.

C A P. X X I X.

Mutatio ex deductione in simplicibus.

I Am multæ operæ prouinciam capessimus: sibi enim quisq; placuit in uerborum deductione. Ergo quæ ipsi non inuenire, nolunt esse ita: doceri enim turpe putant. Aliqui autem, inter quos Varro, etiā malignè eruerunt omnia è Latinis, Græcisq; suas origines inuidere. Nos cum sciremus Magne Græciæ nomine priscos A V S O N E S, atq; Latinos frequētatos, reddidimus suis quancq; natalibus uocem.

Deductio, est creatio noui uerbi, ex prioris elemētis. Prius igitur de simplicibus, mox de compositis.

A, breue in breue, P A R O, P A R I O: in longū P A R O, P A R E O: in A E, A Q V A, A E Q V O R. A, longum in longum, V A D O, V A D E S: in breue, V A D O, V A D V M: A T E R, A T R O X: feroces enim susciscunt ira. In E, apud Græcos, *ἑλλω*, *βέλ*: apud Latinos, P A S C O, P E C V S, non est: nam *πέκος*, Homero fuit lana: quo nomine etiā nunc fasciculum certum, siue pensum uocant in Italia alicubi, sed genere fœminino. Itaq; à lana uetusta uox *πέκος*. In O, V E N A, V E N O X. In V, M A R E, M V R I A.

E, breue in A, longum, L E G E R E, L E G A R E, quoniam ad legendum, hoc est, dicendū mittebantur, *παρὰ τὸ λέγειν*.

E, longum in breue, S E D E S, S E D I L E. In I, V E H A, V I A: ut uult Varro. In O, T E G O, T O G A. Græcorum exemplo, *λέγω*, *λόγ*. Et longum in O, breue, S E D E S, S O L I V M. In V, T E G O, T V G V R I V M. In V, longum,

gū, DIE S, DIV. In AE, SEQVOR, SAE CVLV M.
 I, longum in breue, DICERE, DICARE: in longum, SIMVS, SIMIA: non autem *παρὰ τὸ μιῖδρα*, ut ineptiunt.
 I, breue in breue, MINA, MINAX: in longum, VIA, VILLA, VILIS. In A, non mutatur illo exemplo, GENERIS, GENERATIM: sed à plurali recto ferè deducitur, VIRITIM, OSTIATIM. In E, correptū, ILLICIO, ILLEX. In V, SPECIO, SPECVLA.
 O, breue in longū, VOMER, à VOMENDO, ut uult Varro: in breue, VOLO, VOLONES. Longum in longū, DONVM, DONARIA: in breue, MOLES, MOLES TVS. In A, longum, DICO, DICAX: in E, longum, TVTOR, TVTELA: in breue, BONVS, BELLVS: fuit enim BONVLVS, BONELLVS. In I, & longū, & breue, AMO, AMICVS, AMITA. In V, TEGO, TEGVLA. sed TEGA, prius fuit: STOLO, STVLTVS.
 V, longum in longum, PVS, PVTIDVS: in breue, SCVTVM, SCVTVLATVM: RV S, RVDIS. Breue in breue, LVTVM, LVTOSVM: breue in longum, PVER, PVSIO: SVO, SVTILIS. In A, VEREDVM, VEREDARIVS: nisi sit à plurali, quod & puto: CVDO, QVATIO. In E, PIGNVS, PIGNEROR, quia fuit PIGNERIS. In I, CVRES, QVIRITES. In O, PIGNVS, PIGNORATIO: sed ab obliquis potius: DECVS, DECOR, commodius exemplum est.

CAP. XXX.

Mutatio in diphthongis ex deductione.

OE, in V, POENA, PVNIO: MOERI, MVRI, ut diximus.
 AV, in V, breue, RAVDVM, RVDE: nam *ῥαυδῶ*, fuit uirga dempta ex arbore impolita: inde Raudum æs: & ab ea ruditate, RV S.

CAP.

CAP. XXXI.

Consonantium mutatio ex deductione.

B, in M, GLOBVS, GLOMVS.
 C, in G, precedente N, CENTVM, QVADRINGENTA. In R, SECO, SERRA: sed puto primam syllabā fuisse originis: canina autem litera geminata, strepitum imitatos. Geminatur, PECVS, PECCARE: non ut grammaticorum ineptia, pedem capere.
 D, in T, CVDO, QVATIO. fuit enim uetus uerbum, *κῦδω*, adhuc durat *κῦδίζω*: significat strepere: unde *κῦδς*, conuictū, & *κῦδς* gloria, strepitus ille popularis.
 G, in C, GENERO, CNEVS: GVLA, CVRGVLIO: VIGINTI, VICESIMVS: PERTINGO, PERTICA, rusticum instrumentum ad fructus decutiendos.
 L, in X, non mutatur exemplis illis, ALA, AXILLA: MALA, MAXILLA, ut aiunt: non enim ab ALA, AXILLA: sed ab AXILLA ALA, extrita, ut ait Cicero, elementi uastitate: sic enim censuit M. Tullius. VEXO, VEXI, VEXVM, VEXVLVM, VEXILLVM, & *κατὰ οὐρανῶν*, VELVM: AGO, AXO, AXA, AXVLA, AXILLA, ALA: MASSO, MAXO, MAXA, MAXVLA, MAXILLA, MALA, unde *μακροσπίτες*: PANGO, PAXO, PAXVS, PAXILLVS, PALVS: ut non parum errent, qui ab Ala, putent, Axillam, diminutum duci. Axo autē & alia, sic sunt dicta, ut FAXO, GRAXO. Etiam falso mutant in R, illo exemplo, TABVLA, TABERNA. nam Tabula, fuit diminutiuum nominis, quod nunc nō extat, à quo TABERINA, ut SVTERINA, TONSTERINA. Sed in his, E, abijt. in TABERINA, sublatum est I. Omnino autem à TABVLA etiam TABVLERNA, sicut NASITERNA. est autem TABA, & TABVLA, *παρὰ τὸ τάξω*, quoniam tabulata in ædibus, & ulmis planiciem extendebant.
 N, in L, VNVS, VLLVS: VINVM, VILLVM: non
 h mutatur

mutatur, ut dixere. Sed fuit V NVLV S: & V INVLVM. In S, mutatur, F INDO, FISSVS. In T, CANIS, CATVLVS. sed à CATO, deducunt potius, & placet: at ijdem, à CANIS, CATVS ipsum, trahunt.

R, in N, MVRVS, MVNV S. fuit enim MVNV S, onus muris reficiendis, ubi primum unum in locum è vicis conuenissent ad condendum oppidum: inde MVNIMENTA. Id oneris cum remittebatur uirtutis ergò, DONVM dicebatur. Ab AERE autè non fit AENEVS, ut dixere, ut mutetur R, in N: cuius rei argumentum est, quòd etiam AESNEVS, dixere. Itaque fuit AERINEVS. Sic AETHERNVS, ab AETHERE: & fuit AETHERINVS: unde SEMPITERNVS, quod fuit SEMPAETERNVS: mutatur enim AE, in I. QVAERO, INQVIRO. & abiecta est aspiratio, ut in multis. Sic à VERE, VERINVS, VERNVS. I, enim abiectere, quod mansit in MATVTINVS, & alijs eiusmodi. Nulla igitur ratione corripuere secundam syllabam. Mutatur R, in L, NIGER, NIGELLVS, quia fuit NIGERVLVS. & in S, ARDEO, ARSVM. ASSVM, unde ASSARE.

T, in D, QVATVOR, QVADRA.

X, additum est in VIX, aduerbio, à VI, quod negat facilitatem. unde VICES: nam quod per uices fit, uidetur difficile esse, & uix fieri. Fortasse etiam rectum ipsum fuit, VIX, VICIS.

Z, tota Græcorum est. neq; à Latinis in Latina deriuatur. Demitur aspiratio, FINGERE, PINGERE.

CAP. XXXII.

Mutatio in compositis. Vocales.

Compositio, est coalescentia similium aut specie, aut genere: neque enim unum fierent, nisi esset ea similitudo, quam Græci uocant *σύνθεσις*. Dico autem, compositionem non actionem, quæ præcedit ipsam concretionem: est enim in prædicamento motus: sed ipsam missionem duarum uocum, partim

partim diuersarum, partim similium. Est autem modus quidam inter ipsa: Nomina enim nominibus propiora sunt: facilius enim dicitur, PONTIFEX quam PROCONSVL. nam consuetudine extortum hoc fuit: erat enim per initia, PROCONSVLE. Sic etiam uerba cum diuersis partibus desinunt esse uerba, ut, MANCIPIVM.

A, breue in A, breue, COMPARO, PARO. In A, longum, INDAGO. & ratio est euidentis, concreuerunt enim uocales duæ. A, longum in A, longum, GNARVS, IGNARVS. A, breue in E, breue, SACRVM, CONSECRO: CAPVT, PRINCEPS. A, longum in E, longum, ARMA, INERMIS. In E, breue, TIBIA, TIBICEN, tibia canens. A, breue in I, breue, AGO, ABIGO. In I, longum, INSTIGO, ex coalescente O, & A, in I, ago. uerbum agasonum, & armentariorum. Sic, TIBIA, TIBICEN. ex I, & A. In O, HISTORIA, HISTORIOGRAPHVS. In V, SALVS, INSVLSVS. In TROIUGENA quoque uidetur A, in V, mutatum. In diphthongum, MVSA, MVSAEVM: si *μουσαι* sit, in E, ut supra diximus.

E, breue in E, breue, FERVS, EFFERVS. HERCISCO, NOVERCA, noua diuisio familiae, non ut nugantur. In E, longum, à RE, RETTVLI. E, longum, in longum, TELARE, PROTELARE. In I, longum, LEDO, COLLIDO. In I, breue, LEGO, COLLIGO.

O, in O, longum, SOLVS, CONSOLARI: à uicinis, quæ cum se solas relictas lamētarentur, oratio leniens desiderium dicebatur. In HOMICIDA, non uertitur in I, sed ab obliquo fuit, HOMINICIDA. In V, uertitur, à solo, EXVL. V, breue in breue, I VBEO, FIDEI VBEO: neq; ferè cum alia uoce compositum inuenias: à longa tamen fit, I VS HABEO, quam quantitatem retinuit etiam in I VBILLO: nisi sit, ab *ιδιω*, uocibus triumphatorum: superstites enim uitam Apollini acceptam ferebant, cui canerent pæana in uictoria. *ιδιω*, *βιαι*, *παυει*. V, in E, breue, I VRO, PEIERO. In I, h 2 breue,

breue, CORNICEN. V, in seipsam, consonans in uocalem: PITVITA, quadrifyllabum Catullo. contra in AVCEPS.

CAP. XXXIII.

Diphthongorum mutatio in compositione.

AI, in I, ut diximus. AETERNVS, SEMPIVERNVS. AV, in O, PLAUDO, COMPLODO. In E, AVDIO, OBEDIO. ubi ob, nihil detrahit, sed causam finalem dicit. In V, CLAVDO, INCLVDO.

CAP. XXXIIII.

Consonantium mutatio in compositione.

B, mutatur in C, F, G, L, M, P, R. SVCCVRRRO, SVFFERO, SVGGERO, SVLLEVO, SVMMITTO, SVPPETO, SVRRIPIO. id Aeolensium more, qui *κέππεσσι, κέββαλεσσι*, dicebant praecedentem sequentis uel pronunciantes. Neque tamen in omnibus his literis semper eadem conixio est. Malim enim SVSLIMEM, quam SVLLIMEM dicere, & SVBMVRMVRARE. at Plautus SVMMANARE, à manu, furari, sicut à VOLA, INVOLARE: item SVBREPERE. Cum D, autem integrum manet, SVBDO: cum N, SVBNIXE: cum S, SVBSILIRE: cum T, SVBTICERE. Ante seipsum quoque non mutari par est: nam si aliorum sonos sequitur, ne obturbet, ipsum se fouebit: ut in simplici OBBA, quae esset obbibendum: ita igitur dicitur, OBBIBO. Neque mutatur ante T, in S, ut dixere, in SVSTOLLO, nancp fuit uetus uox, SVS, quae motum caelum uersus significaret, *ὑποδω*. fortasse autem fuerat, SVBS, sicut, ABS: quanquam hoc uidetur fuisse *αβ*. & à SVS, fuit SVSVM: fecit autem ex se SVSTVLI, non enim à suffero, uenit. Eadem est ante C. SVSCIPIO, quod ueteres SVCCIPPIO, ut diximus, Aeolensium more, quemadmodum supra declaratum est, quos

quos prisci etiam in alijs obseruarunt, ut est apud Plautum, in *Asinaria*,

Suppendas potius me, quam tacita haec auferas. Quod nos SVSPENDAS. Pari exemplo, SVSPICIO, SVSTINEO, SVSCITO, SVSVM, CITO. Exteritur ante M, aliquando, OMITTO.

C, mutatur in G, NEGLIGO, NECLEGO: sicut NEGOTIVM, NECOTIVM.

D, in C, QVICQVID, QVIDQVID, ACCVRRRO, ACQVIRO: in G, AGGERO: in F, AFFERO: in L, ALLEGO: in N, ANNVO: in P, APPONO: nam quod in APERIO, sublatum est, factum fuit poetica licentia, nam etiam APPARERE, dicimus. In R, ARROGO: in S, ASSIDEO: in T, ATTOLLO. Sed inuenias, ADREPERE, & ADSVM, & ADNITI. Consules enim auribus, & materia: sicuti Plautus cum iocatur: & maluit ASSVM dicere, quam ADSVM: ut subinferret, ATEGO, ELIXVM VOLO. Ante M, manet, ADMITTO. Eximitur sequente S, coniunctio, ASPIRO, ASCENDO, ASTRVO: item G, coniunctio, AGNOSCO. Contra, additur inter uocales, uel mutata altera, ut REDIGO, uel neutra, PRODEST, MEDERGA, REDHOSTIRE.

M, in N, ante omnes, praeterquam ante B, P, & seipsam. IMBVO, IMPONO, IMMOROR, CONCIO, CONDO, CONFERO, CONGERO, CONIVRO, CONLVTIBILIS, CONNITOR, CONQVIRO, CONRVGO, CONSEQVOR, CONTVOR, CONVOLO, ANXVR. Sed aliquando etiam sequentis L, aut R, naturam subit, COLLIGO, CORRIGO: fuit enim CVM, praepositio, non CON, alia ab illa, quae in compositione tantum inueniretur: Nam etiam in aliquibus integra mansit, CVMPRIMIS, quod uerbum, qui diuisere, ut duo facerent, paucae fuere lectio-

PRIME. sicut, APPRIME. Item si esset CON, ut dixere, quænam illa sit, quam audimus in COMES, COMITIVM, & clarius etiamnum, in MECVM, TECVM? Præterea sequente uocali, quis unquam abiicit N? at abiicitur consonans in hac præpositione composita cum uocalis inijs: ergo talis est, qualis abiectioem patiatur, ea autem est M. Nam alioqui interponimus consonantes, ut diximus, MEDERGA, REDEO: etiam sequente aspirationis crassitudine, REDHOSTIRE. At in COGO, quod fuit COAGO, & COHORTOR, & COORIOR, & COOPERIO, quid dicant? Postremo ineptè putent IN, aliam esse, cum per N, aliam cum per M, scribitur. Sed curto fuere præci Grammatici iudicio, quorum nostri nomen potius, quàm merita sunt sequuti. At satis constat sonum ipsius V, in CVM, rotundiorẽ fuisse, qui etiam nunc manet. Umbri enim, non Latini obscuriorẽ illum alterum in usu habebant, quem in NVNC, Gallis pronunciarĩ, admonebamus supra. M, abiicitur, CIRCVITVS, & CASEVS, si à cogendo, ut uult Varro, non à CASA, ut nos iudicamus, deducatur. Itẽ in COGNOSCO, nam γινώσκω, integrum fuit, neque enim est additum, G, ut putarunt, erat enim γινώσκω.

N, in M, ante B, P, M. IMBVO, fuit enim à Græco, BVO, præscum uerbum, βύω, & significauit infercio. IMMORTALIS, IMPONO. In C, etiam uolunt illis exemplis, EN, QUID, ECQVID: EN, CE, ECCE. Abiicitur qua lege M, supra, IGNAVVS, IGNOTVS. In G, non uertitur in IGNOMINIA, ut putabant: sed est ut GNOMON.

R, in L, INTELLIGO. hoc autem usu, non lege factum est: nam INTERLVO, & SVBTERLABOR, & PERLITVS, & SVPERLATIIVM. At Politianus, cum mauult, PELLEGO, uidebatur in hoc, ut in cæteris sibi, non posse esse princeps literarum, nisi solus esset: sed aliunde poterat diuinum ingenium sibi parere gloriam, quam

quàm ex deformatione Latinæ puritatis. Abiicitur in uerbo, PEIERO.

S, in F, DIFFVNDO: neque enim fuere duæ præpositiones, ut sunt arbitrati Grammatici, DI, & DIS: sed DIS, Græca. nam binarius numerus primus est, qui diuidi potest: quod igitur bis facimus, discontinuata opera fit. iccirco præpositio hæc ex uno plura demonstrat, DIVIDO. quoniam quæ secta sunt, bis uidentur. Seruatur in multis, DISCOLOR, DISGREGO, DISIUNGO, DISPONO, DISQVIRO, DISSIDEO, DISTVLI. Ante cæteras tollitur, DILIGO, DIMOVEO, DIGNOSCO, DINVMERO, DIRIMO, DIVIDO, DIIVDICO. Inuenias tamen DISRVMPPO. Ante B, nondum uenit in mentem, an ponatur hæc præpositio.

X, ante F, mutatur: EFFICIO. ante uocales manet, EXARO, EXEO, EXILIS, EXOLETVM. Non abiicitur ante D, sed ipsum D, tollitur, EXVO, ενδύω. Ante alias manet, EXCIO, EXLEX, EXPONO, EXQVIRO, EXTERO. In alijs autem non eximitur, sed E, præpositio est, non EX, EBIBO, EDICO, EGERO, EIICIO, ELIGO, EMINEO, ENATO, ERVO, EVADO. Inuenias tamen ante F, integrum, EX: sed in eo uerbo, quod quia nolo hic ponere pudoris gratia, aut per te ipse intelliges: aut si non intelligas, non docebo. Cum uocibus autem ab S, incipientibus si componas, quid facias? tollas sibilum? non enim necessarium est, nanque in X, syllaba potest terminari: sed soni suauitatem sequendam censeo: Itaque commodius dicemus EXEQVOR, Græcorum exemplo qui certis locis εν, alijs, εξ, dicunt. Sed recentiores, ut sapere uideantur, omnia obturbant: at nos ueterum sequimur simplicitatem, qui EXVL, scripsere, quanquam ab EX, & SOLO, duceretur. Hoc itaque cum recte sic se habeat, pessimo argumento probandi rationem male inuere. Nam inquirunt, si post X, liceret feruare

uare *s*, initio uocum compositarum : pari ac simili lege etiã liceret post *v*. sed non licet: neque enim dicimus, *ABSSECTVM*, neque *OBSSESSVM*: sed unica *s*, fuit contentus usus. Vbi dupliciter peccant: primum, cum putant *s*, quod in *EXEQVOR* est, præpositionis esse, non uerbi: hoc enim falsum est: nam significatio uerbo debetur, ergo & partes. & remanet uestigium præpositionis Græcorum lege, quos imitamur, *ECSEQVOR*. Alterum errorem uideas manifestum, cum putant *ABS*, esse integram & naturam præpositionem, cum tamen sit *AB*, per apocopen, *αβ*, quod & patet in *OB*: neque enim necesse habes dicere *OB*. sed per apocopen *ὀβ*. nanque *ὀβ*, fuit simplex, *ὀβ* compositum. *OB* tamen fuisse in quibusdam, uidemus illis exemplis, *OBSCVRVS*, à *CVRA*: *OBSCOENVS*, *πρεσβὸς τὸ ἡσσωῦν*, unde *COENVM* nostrum. At in *ABSCEDO*, *ABS* est, & *CEDO*: sed nihil ad rem. *T*, mutatur in *R*, si à patre, non à parente, sit *PARRICIDA*: sed hoc plus placet nobis.

CAP. XXXV.

Ordo literarum, quatenus dictionis partes sunt.
Quæ cuique syllabæ debeat.

Ordinis nomen Græcum est. Dicebant militibus Tribuni: Hacenus tibi licet: Hic consistes: Eò progrediere: Huc reuertere: *ἔργον ὄδ*, inde ordo. Aeoles autem non aspirant, quorum instituto sanè libens accedo: nihil enim helluonem magis sapit, aut Barbarum, quàm è gutture insufflare aduersus eum, quicum loquere. Est igitur *ORDO*, loci ratio, qua quid aut præit, aut sequitur: uel ante, uel retro: uel dextrorsum, uel sinistrorsum: uel sursum, uel deorsum. Nam prioris ratio est, præeundi: posterioris, sequendi. In militiã, ut diximus, nata uox. sic & Græci *τάξις*, ab aciei directione: Translata in ciuitatem pro statu hominum, liberorum, seruorum. Inde patrum, plebis: additi & Equites. Et Lex Othonis Theatralis. In plebe etiã fuit ordo: classiariorum,

riorum, proletariorum, duicensorum, capitecensorum. Ab his ad corpore carentes res fufum significatum, ut etiã ordo in numeris dicatur, non solum in rebus numeratis: non temere. Est enim & numerus & mensura causa rei numeratæ, uel mensuratæ, non quidem ut sint, quod sunt: sed ut à nobis cognoscuntur, aut tot, aut tantæ, sed hæc altioris sunt operæ. Est igitur in literis ordo, potestatis pars, secundum quam licet ipsi aliam atque aliam fortiri sedem, propter uim qua inter se aut conueniunt, aut dissident. Quamuis autem in syllabis cognoscitur, non tamen à syllabis fit, sed facit syllabas: est enim forma syllabarum Ordo: ac propterea non ad loca, quæ de syllabis statuunt, referendus, ut fecere ueteres: sed hic retinendus, ubi agitur de elementis: Elementa enim syllabarum materia sunt: ordo autem forma, aut potestatis pars, aut ab ipsa pendens potestate. Est igitur unum ex duobus principijs syllabarum. Cum autem duplex sit ordo: unus ob compositionem, quo quid aut præit, aut præitur: alter in discendo: ut de quo elemento primum sit scribendum: prior species ordinis uera est: quippe ex qua syllabæ conflantur: is enim literarum finis, qui partium propter totum. Alter modus, qui, qualis uel sit, suo mox dicetur loco. Est enim accidentalis, quanquam ab ipsa profectus substantia. Nam cuius forma est eiusmodi, ut prima prodierit in lucem atq; usum sermonis, hoc de sese præstat, ut prima quoq; dicatur, proxima nanq; est naturæ communi. Ac quanquam de syllaba nondum dicimus, tamen hic tanquam de principijs syllabæ scribentes, nomine tenus syllabam referemus. Omnis igitur literarum coherentiã, aut in eadem syllaba fit, quam propterea Græci *ὀύσασις*, quam nos in philosophiã aliquando constitutionem, aliàs concretionem, hic facilius coniunctionem dicamus, per quam syllaba, quæ literarum coniunctio quædam sit, constat. aut in diuersa destituuntur literæ, neque sub eundem tenorem ueniunt, iccircoq; *δίστασις* uocant Græci: nos discretionem, disiunctionem uel nominamus: ipsasq; literas diuisas. Id autem uocum dignoscitur prop

tur proportione: quarum ut quæque initia obseruamus, ita & syllabis ascribenda iudicamus. quoniam enim ab his incipiunt uoces per syllabas, ipsæ quoque syllabæ incipient. Exemplum est CONSPIRO: quia ab NSP, nulla uox incipit, ne syllaba quidem incipiet: sed N, prioris erit syllabæ finis in diastasi, cum sequente, propterea quod à cæteris duabus inuenias principium dictionis, SPES. Neque uero euenit id propterea, quod ex CVM, & SPIRO, compositum est, ut quasi in partes pristinas reducatur: sed idem modus erit etiam in PVLCHRO: erit enim PVL, prior syllaba. Altera autem à duabus incipiet consonantibus: iccirco quia uocis initium inuenias tale, CREDO. In EXCEDO, autem si quis quærat, ubi sit distinctio faciunda, intelligat non esse necessarium scindere X. nam quanquam est duplex uis, figura tamen una est, & indiuisibilis, quemadmodum supra diximus, alioqui non esset elementum. Neque si sit facta uis dictionibus, per concisionem, ut EXTINCTI. duarum enim literarum ultima erit syllaba, quia LYNX, dicitur.

Proprium autem est coniunctionis, certas uocales, certasque admittere consonantes. Disiunctionis autem, omnes quidem uocales, non omnes consonantes: ut N, non admittit ante se P, aut B. Et in coniunctione Q, non aliam admittit, quam V, & ad diphthongos conficiendas non omnes concurrunt uocales. Eas igitur se mutuo anteire, aut consequi diuersis in syllabis, iam declaratum est. In eadem autem syllaba præeunt, A, E, O: subeunt, E, V. Quinetiam uetere in diphthongo EI, subit, I, ut QVEIS, pro QVIBVS. scriptum tamen à Vergilio esse unica litera, constat ex Gellianis narrationibus. In interiectione tamen, HEI, manet adhuc. At Græci postposuere etiã ipsi V, in HARPYIA: & Ω, & H, & A, ἠδὲ, ἔδω. Sed & post V, in eadem syllaba inuenitur A, SVAVIS, SVADEO.

Consonantes autem sic ordinantur: Omnes pene consonantes antecunt duas liquidas, L, & R. Duplices autem non antecunt, præter Z: antecedit enim ipsum M, si uerum est, quod placuit

placuit quibusdam, ZMYRNA. Exempla liquidarum sunt, BLÆSVS, BRVTVS, CLARVS, CRASSVS, DRACO, FLACCVS, FRANGO, GLORIA, GRACCVS, PLICO, PRECOR, STLATVM, TRICA. At Q, neque liquidas, neque aliam quampiam præcedit. Neque D, nisi unam ex ipsis: non enim L. Cæteras B, nullas præcedit, ac ne ipsum quidem N, in uerbo ABNVO. Sed in ABDOLAS, amplectitur ipsum D, quoniam inuenias, BDELLIVM. Etiam in AETNA, disiuncta sunt T, & N. At uero, C, D, G, P, non respuuntur. Exempla sunt, *Ανοφερός*, CNEVS, GNATVS, *πνέω*. Igitur coniuncta erunt in CYDNVS, *Δάκνω*, AGNVS, SYPNVS. M, in eadem syllaba cum nulla sequente est, præterquam cum N: ut in MNEMOSSYNE: & ipsum ante se unam aut alteram tantum patitur: D, apud Græcos, *Δμωί*. & S, SMARAGDVS: & si uerum est quod aiunt, etiam Z, ZMYRNA. quod si uerum est hoc, duplicem præcedere, etiam utrauis eius pars idem munus obire poterit, tam S, quam D. Habet autem ipsum M, eandem rationem cum P, & C, & liquidis: ut poni possit ante S. Nam quemadmodum dicimus, EX, & ↓: sic etiã HYEMS, SIREMS, *ἄλς*, MENS, ARS. Nam M, & N, inter liquidas quoque recensere. Sic ante X, tres ponuntur, FALX, LANX, ARX. quod commune habent inter se, non autem cum M. E contrario ipsum S, antecedere potest B, C, D, F, P, Q, T, *σβεννώ*, SCALIGER, *ἄσδω*, quia est in Z, *σφενδύνη*, *σμίνη*, SPES, SQVILLA, STOLO: cum cæterarum nulla. Veteres hic cum alios admisere errores, tum insignem illum, qui negarent ante D, poni: at tanto nobilius ac uerius: coeunt enim adeo, ut literam efficiant unam, Z. Nullæ mutæ inter se coeunt, nisi BD, ut BDELLIVM. quod etiam uidebatur quibusdam asperiusculum, iccircoque mitigarunt interposita uocali, BEDELLIVM. Sed tamē apud Græcos est *βδάλω*. Qui negant Z, præponi ipsi M, in SMARAGDO, for-

tasse uera dicunt. Sed eorum argumentum falsum est: sic enim aiunt: In fine carminis dactylici non posset collocari uox illa, neque enim præcedens syllaba finalis in præcedenti dictione posset corripì, non enim potest abijci ipsum Z, sicut abijcitur S. Sed falsa est comparatio: interposito enim interuallo non coniunguntur uoces: itaque non fit positio ad productionem. Quam qui sibi cōfinxere, ut euadant hanc incommoditatem, modò mutam cum liquida excusant, modò sibilum, modò aspirationem tollunt: sed tot monstris opus non est: multa sunt exempla, multæ rationes. Nam quemadmodum dicent illud Homericum dactylo comprehendì: *αἴσυλα φέζων*: aspiratio enim cum ipso R, producit præcedentem, quod est manifestum in uersu Theocriti ex Herculis illo, *ὄ ρ' δι' ὑπερθε*. finis enim senarij dactylici est. Itē I, consonans inter duas uocales semper longa est. Ergo quomodo dicamus, REGIA IVNO. Est & illa ratio inuicēta, si diphthongi finales, non semper corripuntur sequente uocali, sed etiam poetarum arbitrato producuntur: sequens syllaba initio uocum, fines præcedentium non mutabit. Sed hæc alibi propria opera sunt expedita contra ambitionem Grammaticorum.

CAP. XXXVI.

De disijunctione, siue disitis literis. Vocales.

Disijunctio accidit omnibus uocalibus, & mutua inter diuersa, & sua cuique ab seipsa. A, cum cæteris, AER, SAIS, TETRAON, PHAÛLVS. E, cum cæteris, EI, EO, EVNT, EA. I, cum alijs, FIO, FIVNT, FIAT, FIET. O, cum reliquis, COVS, COA, COEO, COIT. V, cum reliquis, SVA, SVE M, SVI, SVO. Itē cum seipsis, NAVSICAA, DEEST, DII, COOPTO, SVVS. Sunt hæc disijunctiones numero quinque & uiginti. Quarum uiginti inter se reciproca sunt: Nam ut quæque præcedit cæteras, ita præceditur ab illis.

CAP.

CAP. XXXVII.

Consonantium disijunctiones.

- D**, disijungitur à B, ABDOMEN: & quidem mutuo, ADBI=BO. B, ab N, ABNVO: sicut M, à D, ADMITTO. B, præcedit F, sed mutatum, AVFERO: neq; enim est *aw*, ut ait doctissimus Gellius: eius acumen laudamus, iudicium non sequimur. Præceditur autem à tribus liquidis, idēq; commune habet cum suis cōparibus, ALBUM, AMBO, ARBOR: ALPES, AMPVLLA, ARPINAS: ALPENSVS, ARFERIA. sed M, ab hac excluditur, ut diximus. Item præceditur ab ipso C: idēq; commune habet cum M, T, S: PYRACMON, FLECTO, FLEXVM: est enim FLECSVM. Præceditur etiam à G, EGBATA=NA. idēq; habet commune cum D, MIGDONIDES: & cum M, AGMEN.
- T**, præceditur à C, & P, siue tenuibus, siue aspiratis: sed plus Græcis, quàm nobis, *τῆταω, τῆταω, φθονεω, χθωνεω*. quorum exemplo intelligamus *δῆτασιν* in illis, ACTVS, APTVS, APHTHONIVS, & *χθω*. Ipsum C, præceditur ab X, EX=CVTIO. Item suum par, EXQVIRO. Habet hoc commune cum L, EXLEX: cum P, EXPVO: cum T, EX=TVLIT.
- M**, præcedit B, & P, ut diximus, & seipsum, ac præterea nullam, AMBO, AMPLVM, AMMENTVM: neq; enim antecedit N, ut dixere: nam in AMNE, est *σύνταξις*: exemplum, MNEMOSYNE.
- L**, & R, ferè omnes præcedit, ARBOR, ARCERRA, AR=DEOLA, CORFINIVM, CORGO, PERIVRVS, PERLEGO, PERMEO, PERNOX, PERPES, PERQVIRO, PERREXI, PERSONO, PERVO=LO: ALBION, ALCON, ALDVS, ALFENSVS, GALGVLVS, SALIVNCA, ALMON, ALNVS, ALPES, ALSIOSVS, ALTELLVS, ALVEVS. Itcirco diximus, Ferè: quia L, non præcedit Q, neq; R. Ita

i 3 N, quo

N, quoque multas præcedit, ANCON, ANDES, ANFRACTVS, CONIVNX, ANGERIA, CONLVTIBILIS, ANQVIRO, CONRVGO, CONSVL, ANTES, CONVOLO, ANXVR, ZINZIBER. Ante B, M, P, nunquam.

s, interdum obsidetur utrinque à C, in ipsa duplici excipiens adueniēs C, initio subeuntis dictionis. EXCOQVO: idem enim est ECSCOQVO.

Duplices nullam præcedunt, neq; in constantia, neq; in distantia: sed uocales semper in constitutione. *Ξιλθ, Ξυγαμ, Φαλω.* at non retinent eam pertinaciam in subeundo: dicunt enim ARIOBARZANES, Persæ, & XERXES: & nos ANXIVS, ut ostendimus iam: Græci, *καμφο*: Arabes etiam ALZIT, & ALZIBIB, oleum, & uua: & alia multa etiam extra articulum.

CAP. XXXVIII.

Ordo discendi Elementa.

IS est ordo, qui est principium, ac quasi forma syllabæ: nunc autem diligenter ordinem natalium, atq; usus earum uideamus. Neque enim recte fecere prisca, aut Latini, qui quem à Græcis, aut Græci quem à Syris accepissent, ordinem retinuerunt. Sed ut quæq; prima nata fuit litera, ita prima quoq; sese offert ad pronuntiandum. Idcirco & à uocali, propterea quod uocales syllabarum formam ferunt secum, & à notissima earum recte omnia idiomata ordinem auspicata sunt, Chaldæi, Arabes, Scythæ, Græci, Latini. Est enim A, prima, notissimaq; infantis uox, cum qua uitæ huius spiritum primū hausimus: neq; re ulla eget alia, quàm hiatu oris solo, sine ullo cæterorum motu instrumentorum. Ludunt enim Græci, qui à Phœnicibus ALPHA, bouem dictum autumant: cuius pecoris quasi auspicio quodam Cadmus urbem Thebas condiderit: cuiusq; opera seminio illo fabuloso ciues suos, quos ideo *ααφθς* uocauit, collegisse: à terra enim oriundos mentiebantur, eo dimetientes & nobilitatem suam & possessionem peregr

peregrinis inaccessam: quo iure quasi parentem ab occupatorum amplexibus arcerent. Sic & GAI, & OPICI, in Italia ab eadem terra sese nuncuparūt. Cæterum Græcorum in mentiendo audaciam superauit quorundam stultitia, non in credendo solum, sed etiam in prodendo. Nos autem Arabicæ linguæ non totius ignari, scimus & à Syris hodie, & à Mauris qui inde aduecti sunt, TAVR, bouem dici: putamusq; in Græciâ à Cadmo eam uocem translata. Igitur uocales duæ quæ essent amplissimi soni A, & O, præponendæ alijs fuerant, quemadmodum huic illa est anteposita: quæ autem esset obscurissima postponenda, V, eiusq; similis altera ei apposita Y. Duæ autem mediæ, E, & I, medium in locum cõuenissent. Sed de E, post A, primo statim loco scribendum fuit, propterea quod esset magistra quasi quædam omnium consonantium: Quarum nomina, paucis exceptis, aut in eam desinerent, aut ab ea inciperent. Ante alias autem consonantes de Sibilo primo loco agendum fuit: uocali enim proximus est: simul & de Aspiratione: nam paulo compressiore spiritu Aspiratio, paulo tenuiore Sibilus effertur. Atq; etiam de Aspiratione prius, quàm de Vocalibus dicendum fuerat. Sed quia affectus potius quidam est, quàm elementum, postremam omnium commodius ponemus. Octauo eam loco Latini constituere, ueterum imitatione. Nam cum à Simonide E, uocalis sonus, ubi perpetuo produceretur, notatus fuerit figura H, qua Athenienses usi essent antea ad aspirandum: atque ille eam post E, cui substituisset, statim reposuisset: Latini receptam ab Atticis & figuram & potestatem, Simonidæ ordinem sunt secuti. Nam Latini ipsam F, cum interponeret, sanè numerum auxere: cui sedem eam quare assignarint, haud facile explicari possit. Nam & inusitata litera apud multos Græcorum est: & si spiritum eius in pronunciatione respicias, ipsi D, anteponi debuit: si originem contemplare, post G, statui: fuit enim ex duplici, F, unde etiam digamma appellata: partes enim totum anteire debent. Primores autem consonantium in cunnis sunt B, G, M. quare Arabes

Arabes atque Hebraei, Graeciꝫ longe quàm Latini sapien-
tius, qui statim post A, ponerent B, post quem G, non C, ut
nostri. facilius enim G, quàm C, pronuntiatur: quanquam
inter linguæ uitiã aliquos inuenias in C, aliquos in T, hæsi-
tantes. L, quoq; facilima fuit, atque inter primas reponen-
da: lactentis enim ætatis est: itaque udam Graeci appellarunt:
minus commode communicato nomine etiam ipsi R. quam
equidem iudico postrema in sede recensendam, sed ante du-
plices tamen, quarum unaquæq; eo loco statuetur, quo eius
origo fuit: ut V, prima sit, quia B: at Z, ultima quia C: me-
dia autem Z, quia D. Q, nouum inuentum Latinorũ, aut
statim post C, aut omnium ultima collocaretur. N, autem
post L: idem eius filium pronuntiationis utriusque fuit. Neq;
uerò idem ordo apud omnes sit nationes, sed ut cuique fre-
quentior est litera, ita prior alia esse debet. Quemadmodum
etiam illud intelligas, apud Umbros prius de V, quàm de O:
contrà apud Romanos.

CAP. XXXIX.

Figuræ Elementorum & earum causæ.

Nunc de figurarum causis dicendum est: de antiquis figu-
ris loquor: quas qui Atticas, non antiquas uoluerunt ap-
pellare, ostenderunt, quàm & multum scirent, & parum sape-
rent. Neque enim Atticarum cognomento circumlatae ullæ
unquam literæ fuere, sed Ionicarum: pars enim Ionice Attica
regio fuit. Nam cum in duas partes uniuersa esset Græcia di-
stributa, Peloponnesum, Doros, cæteram regionem Iones
obtinerent. Duos super hac re uersus ponit Strabo certis in-
cisos columnis, quos qui uolet, leget. Nam ijdẽ cum in Asia
Ioniam recensent, colonias pro matrice ac primaria regione
supposuere. Quorum mores in luxum, ac mollitiã Barba-
rorum cum abiissent, puditum est Atticos Ionicæ appellati-
onis. Cæterum nomen & illorum usui in literis, & Doriens-
ium mansit consuetudini. Idcirco autem dictæ sunt antiquæ,
quia recentiores alijs notulis uti maluerunt, quibus etiam ma-
ximam

ximam horum partem descriptam uidemus: quare etiam
MAIUSCVLAE sunt appellatae: à notioribus igitur in-
cipiendum est.

Ac figura quidem accidit literis, per lineas. Quanquam autem
figura est spatium lineis contentum, paucaq; literæ, aut totæ.
concluduntur lineis, ut D, B: aut partes earum, ut P, Q, R:
quædam uerò etiam unica tantum linea describuntur: tamen
est eis attributum figuræ nomen, propterea quòd non essent
ueræ lineæ Mathematicæ, sed potius superficies angustæ
quædam. Omnis autem linea, aut est obliqua, aut recta.
Nam quod Galenus diuidit in curuam & cauam, id est per
accidens: eidem enim lineæ contingit, ut & caua sit & curua:
sicuti obliqua dimetiens linea quadratum, inferiori triangu-
lo curua erit, superiori caua: neque enim in linea obliqua ca-
uum à curuo melius distingui potest, quàm in puncto de-
xtrum à sinistro, superum ab infero. Sed eadem linea distin-
guitur figuræ unius cauum, ab alterius figuræ curuitate.
Omnis igitur litera, aut linea, aut lineis constat: item aut recta,
ut I: aut rectis, ut H: aut obliqua, ut O: aut obliquis, ut Q:
aut recta, & obliqua, ut P: aut obliqua & recta, ut G: aut re-
cta, & obliquis, ut R, B. Hæc est diuisio à substantia: ab ac-
cidenti autem sic: nam transfuersum, & perpẽdiculare, & dia-
metrale, & iugale, & decussatorium accidentia sunt lineæ uel
rectæ uel obliquæ. Perpendicularis una, I: duæ H, eaq; iu-
gata: Duæ angulares ad medium perpendiculum, A: una
perpendicularis cum una iugata, L: cum duabus, F: cum tri-
bus, E: Duæ perpẽdiculares iugatae diametro quadrati, N:
& alio situ Z: duæ diametrales X. Sunt & curuæ inordi-
natae S: nam Græca ex æquo respõdet sibi, Z: sunt simplices,
ut alia: compositæ, ut O, & F: quarum illa originem suam
repræsentat, O, O: hæc nullam r, r, potestate.

CAP. XL.

Causæ singularum.

Nunc singularum causas uideamus. A, tota Græca est:
hoc satis habebamus: sed ne illi ipsi quidem sine causa: à
k Syris

Syris enim. Quid Syri? Quidam dixerunt latum sonum in angulum definire, iugumque ipsum praescribere metas latitudinis. Sed eorum audaciam arguit & Λ, Graecorum, à quibus ipsum illud A, fluxit: & Δ eorundem, cuius iugum praescribat hiatus nullum: nam quo pacto aut ex ore, aut in ore triquetram possint figuram constituere, sanè nescio. Differt autem utram inaeas rationem. Nam si propterea simplicissimum putes elementum, quia primum est: ita sanè scribas sicut Arabes, qui positae lineae perpendicularis calcem sinistrorsum uersus produxere, quasi in figuram nostri L, aut G, Hebraei inuersi. Sin hiatus contemplere, patula facies ei potius debeat, quam etiam quadratam primum finxisse Hebraeos par est, item Chaldaeos: uel ut ante hos fabulantur quidam, nescio quos Aramaeos. eamque linea dimetiente dissectam, sic □, quam postea concinnarunt. Sic igitur esto diuaticata propter hiatus. Huic autem cum soni exilitate atque obscuritate contraria esset Υ, unde & Ψιλον acceperit cognomen, figuram quoque opposuere inuersam, bifurcatam. Huius itaque sono cum proximum sit V, nostrum, non ualde ab eius figura diuersam faciem habuit. sed subducta columella, furcas biuias contrarias ipsi A, retinuit. cuius naturae ipsum quoque esset contrarium pronuntiationis obscuritate. Ac sanè aliquando fecit, ut dubitarem, uir doctissimus Ausonius poeta, an V, notula fuerit in usu Graecis. ille enim Graecam negationem OΥ, unicam fuisse literam illis uersibus professus est:

Vna fuit quondam, qua respondere Lacones

Litera: & irato Regi placere negantes.

Sed uidetur allusisse ad sonum Graecum, & ad figuram nostram: exprobrat enim hoc illis Nigidius Figulus, qui nesciuerint figuram unam inuenire, qua V, nostratis exprimerent sonum. O, suis sibi à natalibus usque figuram attulit, expressa pictaque oris rotunditate: sicut I, soni maxime exilis, excusso omnium tumore, ac uentre: quam tenuitate cum E, faciat pinguiusculam, iugulauimus obeliscis quibusdam: quorum sanè numerus pot

rus potius seruiuit decori, quam necessitati: sed aut duobus extremis satis efficere poterant sic, C: aut medio uno, sic, F: sed illa propius accedebat ad C, apud nos: haec autem apud Graecos ad aspirationis notam. Nam quominus summo tantum essent contenti, in causa fuit r, Graecis: quemadmodum Latini, imo solo nequiuerunt esse contenti, propterea quod eam figuram L, occupasset: placuit itaque ternis rostris faciem efficere pleniorum. Vbi autem antiqui sunt longiuscula forma, ipso I, describendo, cum geminaretur: idque decoris gratia, sic, I V L I. Huius consuetudinis literam longam uocat Plautus in aulularia. quam interpretes iccirco, pro L, sunt interpretati, quia Barbarorum usu sic nunc scribimus.

B, item Graeca est, sicut M, N, T, Z, uel sono, uel figura: at C, ex dimidio Graeca est: subtracta namque columna ipsius K, cuspis nuda remansit, sic, L: cui ad faciliorem scripturam angulum ademere. Sicut etiam ipsi Δ, quod fecere ut esset D: sic ex S, creauere s, subducta basi, & angulo hebetato, ut non amplius Scythicum arcum imitaretur: id quod notabat Athenus ex praecis fabulis. sic ex R, quod abscidissent de π, finxere ipsum P. circuli enim quam anguli ductus facilior: propterea quod unica linea unico absoluitur motu: at Angulus duabus lineis, ergo duobus motibus, igitur quiete interposita. hoc enim in naturalibus declaratum est. Postea cum nostrum hoc P, concurreret cum illorum litera, quam Caninam uocat Persius, ut à nostra distaret, caudam addidit, R: sicut & ipsi C, ex quo cognatam effingerent G. atque eodem consilio eidem addita alio modo cauda ut fieret Latina litera, qua Graeci carent sic, Q, quam postea in hunc modum clausere. Q. Est etiam ratio, quare subdidissent caudam: deferendus enim ei semper comes suus fuit illi, sic, QV.

Factum autem est, ut non solum Angulorum hebetatione, & uirgularum additione, ademptione, Graecas in usum suum transferrent Latini, sed etiam integras seruatas inuersa figura reponerent: nihil enim aliud est nostrum L, quam illorum r. quoniam illorum Λ, nimis prope esset ipsum A, cuius iugulatus

gi describendi possent obliuisci. simul turpe fore arbitrabatur, si uocalis nota plus egeret operæ, quam consonans: cum pronuntiatio è simpliciori penderet potestate. Digamma quoque inuersum I , duplex est F . Quare non male excogitauerunt, ut V , Græcam exprimerent per antisigma, Z . neque, quominus id reciperet, in causa fuit, ut aiunt, soni mollitia, quam ipsum V , representat, nostra P S , non assequuntur. nam quod argumentum adducunt, id est nullum. $\alpha\rho\alpha\lambda$, quia facit, $\alpha\rho\alpha\lambda\beta\theta$. est enim ubi non faciat, $\sigma\eta\lambda$, $\sigma\eta\pi\theta\varsigma$: quare quod officium præstat illis, nobis non denegasset. Age uero quid prohibuit, quominus illi aliqua figura exprimerent nostrum Q : nam qui à Romanis uiuendi leges acceperunt, etiam loquendi non negligerent. erat enim eis in promptu $\alpha\nu\tau\iota\mu\epsilon\pi\pi\alpha$, X . neque addere V , quod ne Latinis quidem fuerat necessarium. Nam quem sonum, ipsum Q , cum V , iunctum habet, potuit etiam seorsum, si attribuisent, per se obtinere. Ita etiam in ANGELO , si non est N , in $\alpha\gamma\gamma\lambda\theta$, si non est r , geramus morem morosis istis, & antigamma statuamus sic I . quod ipsummet sit hoc, quod neutrum illorum quiuuit esse.

Acceperunt autem non solum eadem eadem potestate, & figura, eodem uel inuerso situ, sed etiam & figura & situ eadem, potestate uero longe dissimili: ut X , quæ illis esset aspirata, nobis esset duplex: & quæ illis esset media simplex r , nobis esset aspirata geminatu F . Sed & uocalis notam ab Atheniensium institutis usque repetiimus ad aspirationem, cuius illi usum inuertissent. H , enim nunc pro E , longa: olim pro aspiratione Attici posuere, ita etiam, ut infererent: quos Latini sunt secuti, HERATON : etiã in medio, KTAHON . quod ne nos quidem negleximus, PROHOEMIVM . Quare postea semper tenuit consuetudo, ut centenarij numeri nota esset H . quod fuisset illius uocis initium. sicut apud nos, eadem ratione, C .

I , autem & V , consonantium figuras non excogitarunt. poterant tamen sic fieri, I , & V , nisi Aeolicum illud maius I .

CAP.

Literarum notæ cum potestate numerorum signandorum, & Nominum.

FVit & certus usus literarum, qui etsi ad potestates potius referendus est: tamen quia sine figura cognosci non potuit, huc, ut opinor, commodissime distulimus. Est autem duplex: quippe uel ad numeros digerendos, uel ad certam nomina indicanda. Igitur V num per I , signabant, quoniam minimo spatio esset uirgula, sicut unitas nullo: Acceperunt sane unitates, ad Quinque usque, quem numerum per V , describebant: non propterea quod ea nota esset dimidium ipsius X , quo denarium designarent: neque iccirco, quia olim scripserant QV , & postea Q , sustulissent: sed quoniam esset quinta uocalis: cum qua repetitis, atque appositis unitatibus, ducebantur ad numerum Denarium: quem iccirco X , litera notauere, quia in numero atque ordine uulgari statim ipsum V , sequebatur. Quo consilio etiam Centenarium numerum cum statuissent per C , sequenti elemento, scilicet D , Quingenarium deposuere. Ratio autem Centenarij à prima litera ipsius nominis accepta fuit: sicut & Millenarij, per M . Quinquagenarij autem notam non à nomine, sed à Græcorum instituto excogitarunt: nam cum illi per N , pingerent quinquaginta, prisca Latini, qui huius elementi loco ponerent identidem L , in hunc quoque usum substituere: & monuimus apud poetam sic scriptum legi solitum à doctioribus,

Dant manibus famuli Nymphas. Sanè uero Lymphas à Græco $\nu\mu\phi\eta$ ductum nemo negat. & $\pi\eta\lambda\eta$, quasi $\pi\eta\lambda\eta\gamma\eta$, ut uolunt. In nominibus quoque designandis usi sunt certis literis, hisque eorum primis: C . Caius: P . Publius: & inuersa, ut D , Caia diceretur. Ergo Publum si legeremus, etiam inuerso Q , scribendum fuit. Sed de his suo loco inter nominum rationes, ac prænominum disputatum est.

k 3 CAP.

CAP. XLII.

Potestas mutua quarundam cognatarum literarum,
 quas Graeci uocant *ἰσοσολήτους*.

Postquam de communi omnium, deq̄ singularum diximus potestate, nunc elementorum cognationem quandam uideamus. Proprium igitur est Nouem literarum, in quincunxe, quasi dispositarum triplici serie, constitui: quas iccirco Graeci *ἰσοσολήτους* appellarint, quia inter se mutua subirent fede. Nos elegantissime dicere uicarias possumus. Cognatae uero, atque etiam coniugatae recte uocabuntur. Sunt tenues tres, C, P, T: quibus addita aspiratio, totidem creat Graeca prudentia, unica sua quanque notula insignitas, X, Φ, Θ. Mediae autem inter C, & X Graecam, habemus G. Itaque & *ἀγνώρα*, & Anchora, dictum est: & C N E V S, & G N E V S. Inter P, & Φ, fuit B. quare & *ἑλιστέια*, & *φιστέια*, & *πιστέια* dici consueuisse, prodidit Athenæus. Inter T, & Θ, situm est D. iccirco *ἰνδαύρα*, & *ἰνδαύρα* dicere Graeci sine flagitio instituere: & nos A D Q V E, in A T Q V E mutauimus. Quincunx igitur sic disponetur: Tenues tres, Mediae sub his, imae Aspiratae. Vt quam proportionem ipsae inter se habent propter speciem, à qua tales dicuntur, eam habeant ad cognatas, propter affectionem. eiusdem enim speciei sunt C, P, T, P, B, Φ. quippe aspiratae sunt semiuocales, tenues sunt mutae, mediae inter eas. at inter se habent proportionem affectionis, id est potestatis, quam Graeci *ἰσοσολήτους* uocant. Has autem coniugationes quartus ordo etiam augebit. Nam quemadmodum tenues aspiratione mutabantur: ita per sibilum additum in alium ordinem transibunt. eo enim duplices euadunt, ex Q V I N C V N X C, & S, nostrum X: ex P, & S, Graeca Ψ: ex T, & S, fieret alia qua pari exemplo: neque repugnat aut communi potestati pronunciandi, aut Barbarae Vasconum consuetudini, qui I T S E, pro I P S E, pronunciant. Sed Matricem suam Graecia secuti sunt Opici nostri: à quibus recipere unam cum uocalibus

C	P	T
G	B	D
X	Φ	Θ
M	V	Z

uocalibus quibusdam placuit usum diuersae duplicis, Z. Diuersae sane, propterea quod & media cum sibilo iungitur, non aspirata: & postponitur illi, non anteponitur. Duplices igitur in suas compares soluuntur cum inflectuntur: F A E X, F A E C I S: G R E X, G R E G I S: σκῆψ, σκῆψος: λιψ, λιβός.

CAP. XLIII.

Natura quaedam propria I, uocalis.

Est & natura quaedam propria I, uocalis: Nam cum caeterae uocales ante uocales corripiantur (hoc effecit facilitas pronuntiationis, nihil enim morae inter simplices hiatus inferebatur) una tantum obtinuit quadam quasi praerogatiua, certis ut locis Graecorum more produceretur, *ἰόνες ἰόμεν, ὀίεσ*. Id quod non penitus sine ratione factum est: Multum namque temporis ponimus in exilis uocalis pronuntiatu, propterea quod flatus cunctabundus exit inter oris angustias: iccirco Graeci in multis, Latini parcius produxere. Quemadmodum in uerbo, F I O: quo in uerbo ueteres dum legem uolunt constituere, errarunt: sic enim dixere, Semper in eo produci I, nisi sequatur E, ut in F I E R E M: Hoc enim falsum est: nam in futuro F I E T, item longa est: ubi enim esset multisyllabum, multitudinem syllabarum, uocalis breuitati quasi supplementum misere. Sed illi perstant in sententia, adduntq̄, Non satis esse, ut E, sequatur: sed id quoque opus esse, ut E, sequatur in prima persona: at F I E S, F I E T, non est in prima: uerum adhuc errant: nam F I E M V S, prima est: itaque addere debuerant & id, Vt esset singularis. Sed ne sic quoque procederet e sententia: ita enim priscos esse locutos constat, F I E M. Cuius rei argumentum habemus ex analogia secunda, & tertiae personae: & praesto est Catonis autoritas: Qui ita & pronunciauit, & scriptum reliquit. Sicut & illa D I C E M, F A C I E M. Eius enim uocalis sonus cum infinitiui uocali coniunctus est, A M A B O, A M A R E: D O C E B O, D O C E R E: A U D I B O, A U D I R E: sic, D I C E R E, D I C E M: F I E R I

RI, FIEM. Præterea, quam afferunt regulam, non bene exprimunt. sic enim dicunt: Produci, nisi in ijs cuius persona prima habebit E. at FIEREM, est persona prima, ipsa autem personam primam non habet. Postremo non est ratio hæc ulla, sed obseruatio: at obseruatio neminem cogit, sed ostendit, quid inuenerit. turpiter autem quidam recentiorum corripuere in FIO. In secundis autem casibus pronominum quorundam & relatiuorum, quare corripatur, in promptu ratio est, quippe ante uocalem: at quare producat, sicut ne aliarum quidem rerum, nullam causam assignarunt, ILLIUS, ISTIUS, VTRIUS, VNIVS: quare eam sic eruamus nos: Quæ ad hunc modum exeunt, non ita olim pronuntiabantur: nam consonans in multis, non uocalis reperietur, CVIVS, EIVS: sic erat, ILLE, ILLEIVS: sic quasi diphthongus Græca remansit, ac longa fuit. Ergo uir doctissimus Terentianus non fuit uertus producere in ALTERIUS, cum tamen cæteri corripent. Neque enim uerum est, quod aiunt, corripí propterea, quod syllaba una numerosius sit, quam cætera eiusmodi: neque enim est ALTRIVS, quemadmodum VTRIVS: sed sanè quomodo fuit VTEREIVS, sic ALTEREIVS. Neque uerò eorum ratio bona est: sed usus contentus fuit communi regula, uocalis sequentis uocalem. Analogia autem etiam in cæteris constat. Nam secundus casus, Possessiuus dictus est: Possessiuorum autem multa sic inuenias, PETREIVS, LVCEIVS, LOCVTVLEIVS, à petra, luce, locutione. Quæ autem Græca sunt, non solum dissyllaba, ut dixere, de CHIO, DIA, sed etiam multisyllaba, ut SOPHIA, & IONIVM. Theocritus enim illud produxit, in Syringa: hoc autem etiam omnes Latini. Nam quod addunt à Statio, Tempora Lycie dabis: non facit ad præsentem obseruationem: est enim λυκῆα, cum diphthongo. Geminata quoque, & in seipsum concreta, syllabam potest producere correptam, ut in decima satyra Iuuenalis:

- Eloquio sed uterque perit orator. esse enim debuit, perijt

rijt. Diuisa contra passa est moræ diuisionem, MIHI, pro MI. & interposita alio elemento, tibi, TIBI: oí, SIBI: quemadmodum supra diximus: TI, enim, & SI, olim fuerant. Cuius rei argumento sunt alij casus, TIS, TE, SE.

CAP. XLIIII.

Proprietates quædam mutarum, & semiuocalium.

Proprium mutarum, ut uocales natura correptas habeant, AB, AD, AT. sed C, uariat: LAC enim longum est, sic HIC, aduerbiũ: HIC pronome breue: & HOC, apud Plautum, ut docuimus in libro de comicis dimensionibus. Disputant, an FAC breue sit: uerum apud Plautum eundem in Curgulione longum est.

Sed grandiore gradum ergo fac ad me obsecro. Altera enim est syllaba spondei. Sic etiam apud Ouidium in primo de Remedio:

Durius incedit: fac ambulet. -

Nam litigiosi Grammatici peruerterunt, cum uolunt deprauare, ut legatur, OBAMBULET: nesciunt enim quid sit, obambulare. neque enim in uetustissimo codice aliter, quam uulgo legitur: & ambulans uult uideri, ob uitium: nam obambulare nihil est necessè. Duo quæ afferunt argumenta, nulla sunt. Primum ab exemplis, ubi corripitur: nam in illis FACE, scriptum est, non FAC. Alterum ab analogia: nam si Apocope in alijs non produxit uocalem, FER, quod erat à FERRE, ne in hoc quidem debuit. At enim non semper sequitur nos proportio illa: ut in FIO, FIES, FIEREM, eadem uocalis nunc longa, nunc breuis est: & usus extorquet multa. Apocope quoque multa produxit breuia, cum moram, quam subducebant ex consonante subtracta, reponerent in uocali: PECVS, breuem habet finalem: PECV, longam. Quare illi idem dedere manus, adducti Ouidij manifesta autoritate, in primo de Arte:

Hos fac Armenios: hæc est Danaica proles.

Quanquam autem hæc eorum natura est, tamen alijs quoque
I competit

competit, sed uario sanè euentu, MEL, VEL: EN, NO-
MEN: VER, PER. M, semper corripitur. Sibilus ua-
rius est, S V V S, S V O S. Dicimus autem commodius
nos, quam ueteres dicebant, mutas habere uocales breues:
at illi aliter locuti sunt, Mutas esse breues, duplices autem
longas. Neque enim consonantium affectio est, uel corripì,
uel produci: sed quarundam natura est, ut patiantur uoca-
les corripì: duplicium autem efficere, ut illæ producantur.
Si enim consonantes producerentur, aut corripèrentur, non
egeremus uocalibus in pronuntiatione: neque enim teno-
res, aut tempora in consonantibus sunt: Z, enim producit,
non est producta ipsa. Sic non rectè dixere liquidas esse bre-
ues: neque illa oratio proba est, Liquidæ breuem efficiunt
syllabam. Nam quòd duplices longam faciunt, mora ac diffi-
cultas in causa est: at liquidæ breuem facere non possunt:
si enim possent, ubicunque ponerentur, facerent: hoc autem
falsum est: sequitur enim tam L, quam R, longas: ut, μή-
λορ, ἦρωρ. Sic duplices, aut duplicatæ, non producunt quā-
libet syllabam: nam τῆς priorem producit natura, non po-
sitione: sic, γλωσσά. Non faciūt igitur ut sit breuis, sed per-
mittunt, neque mutant: nullam igitur habent actionem: ut
in P A T R E, nihil mutant, sed patiuntur talem tantamq̃
esse, quanta fuerat in P A T E R. ideo à Græcis & molles,
& udæ dictæ sunt: at mollis non est agere, sed pati.

C A P. XLV.

De aspirationis potestate secundum loca.

Interest aspirationis omnibus interdum præponi uocalibus:
uni autem Y, semper, nisi more Aeolico: eam enim nō aspi-
rant, ut diximus. In medio autem inter, A, E, I, O, Athe-
nensium imitatione, qui ΚΤΑΗΩΝ, scribebant. exempla
sunt, HAMVS, HERVS, HIO, HONOR, HV-
MVS: VAHA, VEHEMENS, MIHI, OHO. Præ-
terea anteponi diphthongis omnibus, HAV, HEV, HEI,
HAF, HOEDVS. Huius sonum me puero non audisses:
nunc

nunc maximè obseruant literati: quidam etiam putide. In-
docti uerò etiam locis non necessarijs, ita, ut latrare uidean-
tur: id quod irridebat in Arrio Catullus poëta: cuius sales
cum Politianus exultabundus iactat sese intellexisse, non est
affectus. neque enim satis est deprehendere aspirationes,
quæ ibi tum essent ascriptæ: sed opus fuit cauto, ne lepidissi-
mi poëtae festiuitas refrigesceret. Nam quare, multa uerba
cum proposuisset, CHOMMODA & HINSIDIAS,
clausit epigrāma fluctibus potius Ionij maris, quam Adria-
tici? Sanè quia ab Ione cum dicta esset tum regio, tum mare,
factum est ab Arrio, ut ab hiatu, quem aspirando affectabat,
Hionij dicerentur. Consonantibus tribus apponitur, qua-
rum exempla sunt, CHREMES, PHILIPPVS,
THRASO. Non temerè autem dubitatum est à nobis
olim, utrum R, ab aspiratione antecedatur uocalium more,
an antecedat eam ritu consonantium. Ratio dubitandi fuit:
nam cum aspirationis loco ponebant, B, præponebant ipsi
R, ut BRETOR: ergo si uicès gerit, uidetur etiam locum
uindicare. Præterea R, nulli consonantium præponi potest:
ergo neque ei, quæ consonantis habetur loco. Sanè uerò aspi-
ratio ante uocales statuitur, neque ualde differt ab Aeolico
elemento. Potest & illud augere dubitationem: excogitatu-
ros fuisse Græcos aliquam notam, qua concretam aspiratio-
nis & illius literæ significarent potestatem, sicut cum com-
plexi sunt, alia tria, ϑ, χ, φ. Sed notula imposita ipsi R,
ostenderunt eundem usum aspirationis in eo fuisse, qui & in
uocalibus intelligeretur. Contra tamen Latini etiam in ue-
tustis monumentis postposuere. Causa aspirandi fuit so-
ni uolubilitas, atque uibratio, ut dicebamus. In omni autem
uibratione recipitur aër per interualla: quare intra ipsum
potius elementum aspiratio ipsa, quam præposita percipia-
tur. Latini autem spreuere illam asperitatem. Nam quemad-
modum extra ipsum R, eam deprehendas aëris crassitiem
geminetur enim, quod apud Græcos fit, non possis præpo-
nere sic, PYFRRVVS. sed si postponas sic PYRFRVS,

non potius uideare priorem literam, quam posteriorem onerare. Quidam minus sapienter etiam ROMAM aspirant, cum tamen Romani ipsi de suo R, omnem exemerint usum aspirationis. Stultius autem, qui etiam RENVM fluuium: neque enim Germani ei elemento apponunt flatum ullum: Lenissime enim sua lingua pronunciant, iudicem, & annulum, & equum, & alia. neque par est nobilissimae gentis fluuium à Græculis rationem nominis accepisse: sed qua nunc uoce pruina appellatur, fortasse aquam omnem gelidam, atque inde etiam Renum nominarint. In φροῦδος autem & φροῦδος uideris quemadmodum præponatur ipsi R, fuit enim πρὸ ὀδῶ.

CAP. XLVI.

De modo, ac ratione scribendi.

Postquam literarum originem, numerum, causas, atque usum contemplati sumus: interest ueri philosophi illud quoque indagare, uter sit modus naturae propior in scribendo: isne, quem Hebraei sequuntur, à dextra nostra in sinistram introrsum: an noster, qui à sinistra in dextram extrorsum excurrit: est enim motus una ex causis literarum: quare motus ipsius ratio siue modus literarum quoque generationis erit affectio. Atque illi quidem tuentur se mundi origine, quasi cum naturae legibus omnia instituta sua tum in corrupta nati sint. Cæterum hoc nihil iuuerit eos: quippe multarum artium inuenta post illa rudimenta emerere. quare consulto factum sit, ut multis cum alijs eorum legibus, hoc quoque sit emendatum: atque iccirco à rationibus deducenda sint consilia huius consuetudinis. Poterunt afferre, motum caeli esse à dextro in sinistrum: atque ita eorum tractum in scribendo caelestem motum imitari: à dextro enim in sinistrum ducunt. Huius rei summa cura certis in locis respondimus: & in libris de Cælo, & in Commentarijs de Insomnijs. Cælum neque dextrum habere, neque sinistrum. Ad hæc multæ sunt rationes, quibus peruersè scribere arguuntur

guuntur. Principio motus manus naturalis extrorsum est. quies enim intus ad pectus & oculos in foetu. igitur primus motus extrorsum explicatur. quare pugna quoque sic cietur, & cætera opera, extento brachio, non retracto. Præterea nobis relinquitur sub oculis ad contemplandum, quid, quantumque descriptum sit: quod illis calamo ac manu tegitur. item in dextrum humerum conuersa facie sunt statuae, atque imagines: sic enim & creditæ sunt opus suum respicere, & contra hostem stare: quare Aquilarum rostra in signis ad eam quoque partem picta fuere. Ergo obtutus noster suapte natura plus dextrorsum uersum fertur. Illud uero argumentum inuictum est, eos ipsos inter scribendum literarum ipsarum uirgulas ac lineas directas aut transversas à sinistra inchoatas, in dextram desinentes terminare. Quæ igitur partis ratio, eadem etiam sit totius: & quemadmodum linearum tractus, ita literarum quoque ordo seruandus erit. Sed texturam prius inuenit gens illa, quam scripturam. Textores enim tramæ primum filum introrsum iaciunt: id autem coacti, non natura: quoniam dextra manu cum incipiunt, & sinistrae operam uicissim petunt, sic motus fuit aspiciendus. Verum isdem ipsi, ubi cætero operæ naturæ legibus ad mouendum libere uti possunt, poliuntque telas, aut pannos, aut sepum inducunt, & furfures: tum uero extrorsum uersus à sinistra in dextram, iure suo ut fruatur manus in excursum, faciunt.

CAP. XLVII.

Elementorum affectus ad principia syllabæ constituendæ.

Hactenus quæ cuiusque esset natura literæ, uisum est: Nunc hantequam de syllaba dicimus, explicanda est earundem ratio, quam ad syllabam ipsam constituendam inire debeamus. Consonantibus igitur conuenit omnibus dictiones inchoare, atque etiam terminare, præter G, Q, Z: his enim nulla præfinitur. nam confessum est VESPERS, ita scriptum esse, sicut PONT. MAX. item FORTITVD. sicut
I 3 TERT.

TERT. & EXERCIT. De P, non oportet dubitare: VOLVP. enim & apud Ennium, & apud Plautum etiam nunc quibusdam uersibus extantibus de seipso facit fidem. Vocales autem aequè omnes, & incohant, & claudunt, A M A, E D E, O R O, I V I, V S V. Item diphthongi, A E N E A S, O E B A L I A, E I D V S, E V G E, A V R V M: & claudere, V A E, E V O E, H E I, H A V, H E V. Vocalis una Graeca ab initijs exclusa fuit sine aspiratione, nisi more Aeolico, Y. A duabus consonantibus potest incipere, sicut a duabus uocalibus, ut C R A S: sed etiam a tribus, ubi sunt liquida cum C, P, T, sibilo praecedente, S C L O P V S, S C R V P V S, S P L E N D O R, S P R E T V S, S T L A T V M, S T R E P I T V S. & apud Graecos etiam addita aspiratione, σφραγίς. In duas possunt desinere, H Y E M S. & in tres, S T I R P S. Quarum quaedam iam sunt declarata. sed hic per conclusionem quandam collecta sint pro principijs syllabarum, more Peripatetico.

aspiratione, σφραγίς. In duas possunt desinere, H Y E M S. & in tres, S T I R P S. Quarum quaedam iam sunt declarata. sed hic per conclusionem quandam collecta sint pro principijs syllabarum, more Peripatetico.

I V L I I C A E S A R I S
S C A L I G E R I

D E C A V S I S L I N G V A E
L A T I N A E, L I B E R S E -
C V N D V S.

C A P. X L V I I I.

Quae sit forma syllabae, quae materia.

Q U E M A D M O D V M ex elementis primis quatuor naturalibus in unum coalescentibus fit id, quod mistum dicimus, & ex puncto fit linea: ita ex literarum constitutione id confieri dixerunt, quod ab ea comprehensione *συμβαλῶ* Graeci uocant: quam ob causam etiam sic definiunt: Syllaba est comprehensio literarum sub uno accentu, & uno spiritu indistincte prolata. Quam definitionem & falsam esse, & eius partes male cohaerere ostendimus. Nam sicut litera ipsa est quiddam indiuisibile, non autem priuatio diuisionis: ita syllaba erit quiddam diuisibile, non autem ipsarum partium comprehensio: atque id ex eo manifestum est, cum dicunt, syllabam ex binis aut pluribus literis conflare: at comprehensio non diuiditur in literas: neque enim unio materiae & formae corpus ipsum est. Male etiam dixerunt prolatam: accidit enim syllabae proferri: potest enim & scribi, & in mente reponi ipsa: quare ita dicant recte, Quae proferri possit. Tertius error ex his manifestus est: nam si sub uno accentu est, erit & sub uno spiritu, & sine interuallo: suum enim quaeque syllaba accentum habet: uacant igitur haec. Postremo pessimo consilio putarunt omnem syllabam multis concretere elementis: accidit enim huic rei, quam syllabam appell

appellant, numerus elementorum. Si enim esset essentia syllabæ, ergo substantia reciperet intentionem & remissionem: hoc autem falsum est: atque hac ratione, syllaba hæc STIRPS, esset magis syllaba, quam hæc, AB: at maior est per quantitatem, non autem magis per substantiam. Nam quod aiunt monogrammatas uocales, non esse ueras syllabas, ridiculum est. Quid igitur sint? Imò uerò uerissimè sunt hoc, quod falso nomine syllabæ uocant: quoniam & priores sunt, & simpliciores, & hoc ipsum sunt, quod alijs communicant literis. Syllabæ igitur nomen falsum est, atque aliud querendum: utemur tamen usitato ut intelligamur: definietur autem sic, Syllaba est elementum sub accentu. Itaque & materiam habebis, & formam: est enim elementum materia: id autem per quod accentum potest suscipere, forma.

Accidit autem numerus elementorum syllabæ, sicut plantis foliorum & ramorum, & radicum, & fibrarum. Nam animalibus quoque satis est, si unum instrumentum habeant sentiendi: neque enim desinunt esse animalia. Itaque si animal definias, falso apponas, pluribus constitui. Hoc autem quod dicimus accidere, aut sit quod Græci proprium uocant, aut esto etiam differentia species certas distinguens in rebus naturalibus: at in syllaba DE, nulla forma est separans eam ab hac syllaba, E: sed pars illa tantum materialis scilicet, D, accidens ipsi E. Numerus autem est, à singulis ad senas usque, A, AB, ABS, MARS, STANS, STIRPS, ægros: dempta enim diphthongo tot remanent. Germanis etiam longe maior. Intelligo autem nunc diphthongorum uocales numero notarum, non sono separatas. Aut igitur sola uocalis est: aut cum alia, ut in diphthongo: aut consonantem unicam præcedens, AB: aut duas, ABS: aut tres, STIRPS: aut unam sequens, DA: aut duas, DRACO: aut tres, STRENNA. Quare licet non admiserit usus, tamen quantum earum natura fert, octo esse literarum potest syllaba: siquidem trinis obfideri consonantibus diphthongi sonus patitur. Eam tamen asperitatem mitiorē fecit usus, exhilarata tristitia confrago-

sæ pro

Schrampts.

sæ pronunciationis: ut alternis, si tres præcederent consonantes, duæ subirent. & è contrario.

CAP. XLIX.

Consonans, quæ inter duas uocales est, utri applicetur.

PRIORE libro de Systasi & Diastasi diximus: ut literarum mutuam cognationem, quæ pars erat potestatis, intelligeremus. Nunc uerò uidentum est, quod & ueteres disputarunt, ad utram syllabam constituendam comparetur consonans, quæ inter duas uocales sita sit. Ac Herodianus quidem ita sensit, qualemcunque uocalem hæere præcedenti consonanti: si dictio inueniatur, ab eadem incipiens consonante. non quod hoc illius causa sit: sed quia per hoc illud cognoscatur. ut in uerbo FERRO, quod bisyllabum sit, R, posterioris uocalis esse, non prioris: idemque in compositis debere obseruari. Nam quanquam ex AB, & ACTVS, componitur, ABACTVS, tamen ubi duo hæc in unum conuenere, B, coire cum A, sequenti in syllabam, non cum præcedenti. Sed aduersus hanc sententiã lic argumētantur: in ABIGO, si B, accedit ad secundã uocalem, ibi prima non poterit corripri, propterea quod iam sit A, præpositio, quæ semper & ubique longa est. Item in CIRCVMAGO, non fieret elisio ipsius M, si sequenti applicaretur: præterea in ABHINC, & ADHVC, B, & C, aspirarentur. id quod est absurdum, ac nusquam receptum. In eandem sententiã uidetur inclinare Quintilianus, atque in uocibus compositis syllabas diuidere pro modo partium, in ARVSPICE, & ABSTEMIO. Ut has rationes soluamus, animaduertendum est, cum ex duabus uocibus una sit, non accentum solum, sed literarum quoque exigi coherentiã: neque enim ita pronuncies, ABACTVS, compositum, ut AB, ACTVS, disiuncta. quam igitur pronunciatione efficietur, ut B, à sequenti uocali subtrahatur? Ad hæc, si pituita à petendo uitam ducatur, nisi cohareat T, cum V, semper sit V, consonans: at non est. Sic in hac uoce, ETIAM, duæ essent syllabæ, ET, m IAM:

I A M: est enim consonans I, in I A M: sed prononciationis tractus cogit nos elementa coniungere. Postremo, eorum regula hæc est, & uera: Nulla syllaba aspiratione terminatur. Igitur in his uocibus, *πρωδύσερον*, & *ἄχιππῶ*, apud Lycophronem, & *ἰφίππιον*, quid cōminiscuntur? aut enim in aspiratam desinet prima syllaba, aut id fiet, quod nos censemus. Nam argumēta illa omnia ridicula sunt: ac primum quidem putidum. Nam in A B I G O, licet B, subtrahatur prononciatione, non tamen est A, præpositio, sed uocalis ipsius A B, non enim propter B, fit A, aut longum, aut breue, sed usus autoritate: neq; enim fieret unum compositione: sed fit tamē: quare quam quisq; potest, sedem occupat. Neque uerò dicamus, quòd is, qui ita corrumpit uersum Ouidianum,

Sicut quis Antiochum narrabat à Memnone uictum, quanquam in compositione, si uelim pertinacius cauillari, ostendam in uoce hac A M A R V M, etiam corripì, si illorum *ἄτυμον* sequamur. quoniam à M A R I, uenit. Alterum argumentū sic diluimus, auferri M, in C I R C V M A G O, quia subiens uocalis non patiatur. non tolli autem, si nolis, ut apud Ennium,

Tum delecta uirūm sunt millia militum octo. quod & in C O M I T I O, manifestum est. Postremum argumentum aduersus nos non est. Negamus enim hoc, semper postremam consonantem accedere ad subeuntem uocalem: sed id tantummodo euenire, cum eiusdem initiū reperitur, ut diximus, uox. Quare cum nulla uox à B, incipiat aspirato, disiunctis sedibus hæc duo inter se erunt. Sicut in A D B I B E R E, nemo nostrum dicat præpositionis consonantem, cum initiū uerbi cōiungi: impeditur enim. Hoc igitur impedimentum etiam ab ipsa aspiratione allatum est.

Ex his sequitur, in simplicibus tantum, si syllaba incipiat à uocali, necesse esse etiam præcedentem uocali terminari. In compositis autem non necessario: C O M I T I V M, C O E O. Item quemadmodum syllabarum initia à uocum initijs mensurantur: ita & fines à finibus. Quare in uoce hac I S T H I C, debet

debet etiam esse aspiratio, quam, male faciunt, cum omittunt recentiores. Cum enim reperiatur similis literarum societas in uerbo E S T, potuit prima syllaba esse I S T, postrema H I C: at in uerbo I L L I C, non potuit: propterea quod nulla uox in eandem desinit geminatam, neque ab eadem geminata ulla incipit.

Illud quoq; hinc constat, in quamuis uocalem desinere syllabā posse, quauis sequente consonante. Itemq; syllabam non finalem qualibet consonante terminari, quæ geminetur. quod si duæ diuersæ sint, in F, G, P, S, nequeunt desinere. His enim non finitur syllaba, nisi geminatis. Quod autem etiam addidit, B, & T, errarunt, A B N V O, A T Q V E, A B S E C O, A E T N A. In Q, nullam terminari uerum est, quia V, habeat comitem: Sed in C, non est uerum, E C B A S I S, E C Q V I S, E C D O S I S, P Y R A C M O N. Quod autē addiderunt exemplum A C N E, falsum est. Sed C, transit cum N, ad finalem uocalē: quia dicimus, C N E V S, C N I D V S. Sicut & illud errarunt idem in A C T V S: dicimus enim C T E S I P H O. In D, autem desinit sequentibus ferè omnibus, si antiquorum more maneat incolumis in compositione, A D B I B O, A D C V R R O, & reliqua. In L, desinit, cum mutæ sequuntur, A L B V M, C A L C A R, C A L D V S, A L G E O, A L P E S, A L T V S. & ante semiuocales, excepta R, C A L F A C I O, A L M O N, A L N V S, A L S I O S V S, & consonantes duas, A L V V S, S A L I V N C A. Eandem proportionem natum est R, A R B O R, A R C V S, A R D E O, A R G V S, A R P I, A R T V S. Item ante semiuocales, etiam ipso L, uicissim non excludo, A R F E R I A, A R M A, A R N V S, A R S V S, P E R L E G O. & utranque consonantem, P E R V I C A X, P E R I V R V S. etiam ante ipsum Q, A R Q V I T E S.

In H, nisi per Apocopen syllabam exire negarūt. A H, V A H. fuisse enim A H A, V A H A. & uerisimile fit ita factum esse: sæpe enim dolentes etiam nunc sic geminatum pronunciamus.

In M, si sequatur B, P, AMBO, AMPVTO.

In N, subeunte C, D, F, G, Q, S, T. ANCON, ANDES, ANFRACTVS, ANGERONA, ANQVIRO, ANSANTVS, ANTES. & more ueterum ante R, CONRVGO. & in paucis ante duplīces duas, ANXVR, ZINZIBER.

Hīs rationibus deduci potest, syllabam terminari posse quauis consonante, cuius natura sit apta geminari.

Item constat, ueteres ea sententia falsos esse, s, syllabam finiri ante C, in ABCONDO: etenim, SCALAM, dicimus. Neque uerum esse, in X, desinere syllabam sequente uocali. quippe diximus, XENIA: & ANXVR, eorum sententiam iugulat.

Omnis autem litera praecedens I, aut V, consonantes, necessario syllabam terminat, si eas consonantes aliae sequantur uocales: ut CVIVS, PERIVRVS, ADVOLO, CAVVVM. Nam in CUI, & HVIC, nulla sequitur uocalis. Item si ipsa geminetur, MAIIA.

In X, autem desinit syllaba praecedens C, & comparem suam, Q, & P, & T. EXCVRRO, EXQVIRO, EXPONO, EXTENDO. item L, EXLEX.

Z, semper initium syllabae facit, nunquam finem.

Nulla diphthongus in duas desinit consonantes: non quod eius natura repugnet, ut diximus: sed quia usus sic obtinuit. Duplīci enim potest terminari, FAEX, FAVX.

CAP. L.

Syllabarum affectus.

Quoniam syllabarum substantia partim ex materia fit, quae sunt literae ipsae: partim ex forma, quae est ipsa natura recipiendi pronunciationem in partem dictionis: syllaba iccirco affectus quosdam nata est secundum materiam, ut numerum elementorum: alios autem secundum formam, ut tenorem, spiritum, tempus. De numero igitur primum diximus: materia enim quam forma prior. De numeris autem affectionibus nunc.

CAP.

CAP. LI.

Syllabae praepositio, geminatio, appositio, interpositio, ablatio, extritio, abscisio, transpositio.

Cum igitur ab singulis ad senas literas syllaba augeatur: quibus affectibus eius partes obiectae sunt, iisdem etiam ipsa agitata est. Nam quemadmodum praeponebantur elementa, sic & syllabae, DVVRVS, EDVVRVS. Interponuntur, IMPERATOR, INDVPERATOR. Apponuntur, VIDERI, VIDERIER. Hoc autem amplius, quod ab nullo geminato elemento incipiebat uox: at incipit a syllaba geminata, PVPVGI. In nullum geminatum desinebat: at in geminatum desinit, SCINDIDI. Contra, Elementa in medio geminabantur, syllaba autem nulla: uicissim quoque aufertur, ut apud Vergilium,

Inter se coisse uiros, & cernere ferro. pro, decernere: sic enim legunt, Abscinditur, VAHA, pro VAH. & apud Homerum, δῶ, κεί, λίπα, pro δῶμα, κείδη, λιπαρόν. quod & iusit in poematio monosyllaborum doctissimus Ausonius. Exeritur e medio DEVM, pro DEORVM. Transponuntur, QVEIBAM, & ADEIBAM: quod ADIEBAM, & QVIEBAM fuit postea. Mutari uero syllabas ut elementa, omnino constat ex eo, quod uocales mutantur ipsae: quare syllabam ipsam mutari necesse est. Ac quemadmodum ex una litera duae fiunt, MIHI, ex eo quod erat, MI, & contra: ita euenit syllabis quoque, AQVAI, AQVAI. & CUI, CUI. e contrario apud Varronem,

Et te flagrantem deiecit fulmine Phæthon. Et sicuti quaedam ex elementis semper praeponuntur, ut Z, & V consonans, & Q: nunquam postponuntur: Alia e contrario postponuntur semper, ut, V, quando neque consonans neque uocalis est: nonnulla sine discrimine utranlibet sortiuntur sedem: ita syllabae quoque, quae ex illis sunt constitutae.

m 3 CAP.

CAP. LII.

Affectiones à forma syllabarum. Accentus.

QVæ uerò syllabæ accidunt propter formam per quam syllaba hoc est, quod est: ea sub accentus appellatione, tripartita diuisione complexi sunt: Tenore, Spiritu, Tempore. Hoc igitur loco, quid sit Accentus, quoque modo hæc contineat, uideamus. Canere Latini ab hiatu dixere, Græca uoce *ἔχαινον*: nam Acoles ab eo quod est *χάεινον*, non apponunt incrementa præteritis, sed dicunt *χάινον*, demuntque aspiraciones, quasi rem Barbaram. Est autem canere, uocem modulis certis tollere, aut premere: certisque temporibus producere, aut corripere. Id quod cum in pronunciando necessario eueniat, quibus legibus syllabas moderemur, eas leges Accentiones, Accentus, Accentuunculas, Moderamenta, Voculationes Latini uocarunt, Græcos imitati, qui eadem de causa *μετροπάσις* nominabant. Cum igitur uocem quantitate metiamur, & syllaba in uoce sit, ut in subiecta materia, & quantitas triplici dimensione constituatur, Longa, Lata, Alta: necessario syllaba quoque iisdem rationibus affecta erit, ut Leuatio aut Pressio in altitudine: Afflatio aut Attenuatio in latitudine: Tractus in longitudine sit. Hæc igitur tria interdum uni eidemque syllabæ aliter atque aliter cum possint contingere, uidemus eandem longam aliquando circumflexo, aliquando acuto insigniri: alteram uero nunc tenuem, nunc aspiratam: non potest fieri, quod quidam professi sunt, Accentum esse modum quantitatis syllabarum: unam enim tantum uim ex tribus complexi sunt. Sed nos sic definiemus, Modus syllabæ. Intelligo nunc modum, quod Vitruuius & Horatius Modulium, id est, mensuram propositæ rei.

CAP. LIII.

Quomodo distinguantur inter se tria membra diuisionis, & Tenorum ratio,

Modi

Modi igitur syllabæ tot sunt, quot dimensiones: Altitudo, Latitudo, Longitudo. Quare falsi sunt ueteres, qui Accentum syllabæ qualitatem definiuere. Graue enim & leue in Elementis primarium est. Inde translata ratio eorum ad dimensiones quantitatum, propterea quod locus sit superficies ambiens locatum: motus autem fiat in loco: graue & leue ratione & motus & locorum dicatur. Igitur in uoce quæ esset affectio aëris, inuentæ sunt rationes quantitatis, secundum aëris dimensiones: idque mathematicis lineis depressum est: nam altitudinis ratio est linea perpendicularis. Idcirco cum uocem tolleremus, ea linea signata est. Sed cum eadem linea secundum superiorem partem indicet altum, secundum inferiorem notet profundum: faciendum fuit, ut leuatio uocis diuersam notulam haberet, à depressione. itaque excogitarunt uirgulam ascendentem, eo tractu quo scriberemus, in dexteram scilicet nostri partem sic / . quæ autem depressam indicaret, quasi caderet contrario situ, \ . Cadit enim manus nostra cum pingimus eam. Atque hanc quidem suo nomini reliquere, Grauemque appellarunt, ab instrumentis scilicet uocis: propterea quod in guttur, aut pectus eam demitteremus. Alteram autem priorem illam ab effectu potius nominarunt, Acutam: ferit enim aures, quarum uiribus obiecta est: ac sanè plus ponas spiritus latioris in graui uoce, angustioris autem in acuta. Quare & pueri acutius canunt, quorum guttur angustius est: & latiora, crassioraque instrumenta grauius sonant: ut etiam ab illis grauem sonum dixerit Pythagoras. Ita omnibus in rebus certissima ratione sibi ipsa respondet natura. Euenit autem ut duæ syllabæ inter se concurrerent, quarum prior priorem haberet, id est Acutum: altera posteriorem, id est Grauem: quare eæ cum coalescerent, concreuerunt in unum etiam ipsi apices, sic, Λ. quem Græci cum *μετροπάλινον* dixere, abusi sunt licentia inuentionis: neque enim circumtractus fuit, sed *μετροπάλινον* rectius nominassent. Nostri quoque Circumflexum cum appellarunt, ad celeritatem potius pingentis manus respexere, quæ

quæ unico motu uirgulam arcuatam fecit, angulo dempto sic, ρ.

Hos omnes Græci *τένους*, uocauere, translata ratione à fidibus, quarum intentione aut remissione acutior grauior uel redderetur uox. Inde nos Tenores, propterea quod nostrum tenere inde duxissemus, scilicet *παρά τὸ τένειν*. nam quod nixu quodam arceremus, id beneficio *τῶν τενόντων* fieret: & translata fuit significatio ab helcyarijs, & aurigis currus inhibentibus: item militibus prædam diuidentibus. Hoc potes etiam percipere ex maximi poëtæ Oppiani piscatione quadam, atque ante eum ex Theocrito: quorum uersibus trahentium tenentiumque nixu primarij nerui *τένοντες* extantes declarantur.

Si igitur Latum à Longo, & utrunque ab Alto distinguitur specie, specie quoque Tenores à spiritibus, & à temporibus distinguuntur. Verum non ita est: perpendicularis enim linea à duabus transuersis decussatis non distat specie. Sed in corpore quadrato mobili eadem linea nunc latitudinis, nunc altitudinis, nunc longitudinis erit: neque enim differunt, nisi accidente. Id quod sanè pertinet ad Metaphysicum: & tactum est à nobis atque explicatum in quarto historiarum de animalibus.

CAP. LIIII.

Spiritus.

Alter syllabæ dimensus est Latitudo, secundum quam syllaba est aut Crassa, aut Tenuis. nam præterquam aut producas aut tollas uocem, dilatare spiritum potes, atque addere uel uocalibus, uel consonantibus. In tenui autem pronunciatione minus exit spiritus: nam & hoc errarunt ueteres, cum in tenui negarunt spiritum esse: sine spiritu enim non esse uocem in quarto historiarum, & in secundo de anima declarauimus: Nullum enim animal pulmone carens, uocale est: sed sonum emittere alijs instrumentis constat. Iccirco *ψιλλήν*, Græci uim illam uocauere, nostri leuem: propterea

pterea quod crassum in corporibus uideretur esse graue: & lene, quia facilius laberetur. Hoc quoque ex philosophia depromptum est. Nam corpora latiora, ut laminæ plumbeæ, diutius fluitant in aqua: breuiora autem citius euadunt ad fundum. At eadem ratio est corporum grauium ad descendendum, & leuium ad ascendendum: Nebula enim angustior citius ascendet: sic & spiritus præterfluit commodius fauces, quo est arciore superficie. Qui student uoculis mutantis, maluerit dicere Læuigationem, malè: neque enim ipsa *ψιλλή* læuigat uocalem, sed nota est uocalis læuigata. Catullus autem eo, quo diximus, epigrammate utrunque coniunxit,

Audibant eadem hæc leniter, & leuiter.

Alteram Græci *δασείαν*, nostri Densam: stipatur enim spiritus uberior ac frequentior inter fauces: itaque & Crassam, & Flatilem uocauere. Nam Aspirantem æquè perperam, atque illam læuigantem. Atque olim quidem tum apud Athenienses, tum apud nos, sola crassa notam, quam supra diximus habuit, Η, quæ in ordine literarum poneretur: ubi autem deesset ea uis, is defectus, defectu quoque notulæ signaretur. Postea uero usus obtinuit, ut secta hæc litera, aspirandi notam exhiberet dextra sui parte sic, Η. sinistra autem, quæ contraria esset, contrariam quoque signaret sic, Η. Neque iam inter literas, sed tanquam apex literis imponeretur. Mox ad celeriores motum anguli illi, ut in alijs multis habebatur, reductæque notulæ in compares semicirculos dextrum læuumque sic, ς, Ϸ. Quæremus autem & hoc ueteribus indidiscussum: propria ne hæc affectio sit uocalium: an etiam communis consonantibus: uidetur enim coaluisse cum τ, in Ϸ, & cum alijs duabus. Verum in libro superiore, ne omnia turbaremus, secuti sumus priscorum simplicitatem. At hic exactius interest philosophi contemplari haud ita esse: flatus enim crassitudo antecedit uocalem, non sequitur: sic, *ὕστρον*. ergo cum præponitur consonans ad compositionem, idem flatus eiusdem elementi est, *πρωὺστρον*: non autem consonantis

nantis, nisi quatenus ex ea & aspirata uocali una syllaba fit.

CAP. LV.

De tempore.

Syllabæ moram maiorem minorem uel longitudinis linea dimetitur: production enim uocis comparatur. Itaque tardi fermonis, aut citi dicimus hominem. Iccirco cui syllabæ plus impenderent temporis, eam Longam dixere: cui minus, Breuem: utrunque autem sub quantitatis ratione continetur: sed ita, ut inter se referantur, atque relatione sint contraria, sicut magnū & paruum. Iccirco uno pluribus uel temporibus constitutas, dixere syllabas. At omne tempus quantum. Sed de numero uidentum est. Antiqui sic dixere: longam constare duobus temporibus, breuem uno tempore. Sanè rectè: cum enim syllaba breuis prior sit & natura & tempore, quàm longa: ita eius mensurā agnouere, ut unum tempus dicerent: quod tempus cum protraherent ad alterum tantum, non immerito & longitudinis additione, & geminatione tractus metiti sunt. Itaque figura quoque longæ transuersa linea signata est sic, —. Breuis autem dimidio tantum erat explicanda: sed inter scribendum excurrentis interdum manus error fallere potuisset: quare eò deuentum est, ut notula, quæ circumflexo aduersaretur, aduersam quoque ei figuram haberet, sic, ∪. propterea quod non nisi longa syllaba circumflectatur.

CAP. LVI.

Non esse plures accentus, quàm quot dicti sunt.

Cum igitur syllabas non nisi prædictis modis tribus dimetiamur, non nisi accentus septem erunt: quorum Primus extrema duo, medium habet unum: Alter duo extrema tantum, sine medio: ac Tertius eiusdem modi est. Iccirco erat aliquid, quod dubitaremus. Etenim relatiua si carent medio, graue & acutum, quo modo mediū habuere circumflexum: aut si inter ea hoc fuit: quare inter tenuitatem & aspirationem

nem

nem non fuit, quæ erant contraria per positionem: In utroque enim exit spiritus: quare etiam mediocris potuit. Ac de longa quidem ac breui mora iam supradictum est, quemadmodum in musicis, ita in syllabis certa ratione alia atque alia, plus minus uel moræ poni. Nam si longa sit natura, & subeat duplex, aut duplicata, ut τῆξις, γλωσσα, uidetur in ea plus poni temporis, quàm si simplex consonans sequatur. Itaque etsi longum breueque ratione comparationis medio carent: ipsæ tamen quantitates, in quibus sitæ sunt relationes, possunt magnitudine addita, aut dempta, medium recipere. Omnis enim quantitas apta nata est fieri uel maior, uel minor, quatenus quantitas est. Dico autem secundum rationem quantitatis, propterea quod corpora ratione substantiæ eius affectus immunia sunt. est enim maior homo, ut est quantus, non ut est homo. Sic inter aspirationem extremam & extremam exilitatem spiritus siue nuditatem, aliquod fuit medium: ut inter τ, & ο, fuit δ, & alia quæ supra diximus. Id quod manifestum est, si idiomatica ipsa comparentur: nanque Arabes aspirant suum δ: & Græcum χ, si ad Hebraicum comparetur, non iam sit extrema, sed mediâ aspirata: è summo enim gutture Græcum, Hebræum ex imo penè pulmone prodit. In graui quoque & acuto ratio par: ex utriusque enim compositione factum est tertium quiddam medium, sicut ex elementis naturalibus corpus aliquod, cuius motus extremorum loca non appetat. Harum autem differentiarum notulæ quæ medias illas naturas indicarent, alijs atque alijs consilijs sunt institutæ. Nam in tenore composito figuram excogitarunt. In spiritibus medijs non ita, propterea quod certis consonantibus includeretur, B, G, D. In temporibus autem omnem tractum qui unum tempus superaret, breuitati necessariæ opposuere. Dico necessariam breuitatem: iccirco quia est etiam breuitas indifferens in breui uocali, quæ sit muta liquidaque affinis.

CAP. LVII.

Tres notulæ ab accentuum ratione excluduntur.

n z Ergo.

ERgo si accentus est modus syllabæ: non erunt accentus tria illa, quæ Græci *ἑφὲρ, διασπλῆν, ἀποστροφὴν*: nos Coniunctionem, Disiunctionem, Auerfionem nominamus. Falsò autem inter accētus relatas à ueteribus uideamus. Nam Coniunctio, dictionum duarum affectus est compositarum, quoties eæ nulla facta partium mutatione ita cohærent, ut propter seruatam integritatem non cohære etiam uideantur. exempla in promptu sunt: ANTEVOLANS, ANTEMALORVM: & apud Lucretium, SEMPERFLORENTIS: huic indiciò figuram apte attribuerè pando semicirculo supposito, sic, ~ sumpta similitudine à subscudibus carinarum: quibus asseres coagmentantur. Contraria huic Disiunctio: quæ, quas uoces posses temere componere, distant pronuntiatione iubet pronunciarì, ut in exemplo Vergiliano,

-In litore conspicitur, sus. ne ursus, legatur. Ei itaque eundem locum attribuere quasi parietem herciscensem familias, ac satis quidem fuerat uirgula perpendicularis: uerùm ne acciperetur pro uocali I, curuam pinxere: cuius tamen cornua præcedentem complectendo dictionem, præscriberent ei metas quasdam. Auerfionem autem nostri Conuerfionem dixere: at si Græcam uocem contemplere, *ἀποστροφὴ*, illud non hoc signant. est autem affectio non syllabæ necessariò, sed literæ per se, syllabæ autem per accidens: neque enim semper syllabæ defectum ostendit: sed semper literæ aut literarum quæ cuiuspiam syllabæ partes sint. Exemplum utriusque est,

Mult' ille. desiderantur enim duæ partes illius syllabæ, TVM, uocalis scilicet cum postrema consonante. exemplum syllabæ est.

Dura u' est, quæ sternit iter dominatibus altis. desit enim A, ut sit, V I A. Est igitur nota defectus literæ: accidit enim ut sit aut literarum, aut syllabæ integræ. Defectus autem duobus modis usu uenit: aut per Synalœphen, aut per Suspensionem: ac Synalœphen quidem dixere ueteres, cum

cum elisis literis, uicinas coniungerent: ut in exemplis positis constat. Est metaphora à glutinantibus sumpta, cum delibutas ferruminatione particulas componunt, ut unum faciant, hoc fuit *ἀλέπηεν*. Id quod cum non possit euenire in syllabis quibusdam, nisi demptis medijs literis, iccirco Latini Collisionem affectum hunc appellatum maluerunt: nam sanè affectio syllabæ illius deficientis est Collisio, non autem Coniunctio: neq; ex illis uocibus una fit, neque semper unus pes, neq; semper continuatur pronuntiatione, ut in altero exemplorum superiorum. Quare melius nos quàm Græci. Aliter modus est, per Suspensionem: quoties non excipiente aliqua dictione, prior amissa uocali suspenditur: idq; aliquando simpliciter fit, ut apud Poëtam,

Mortalin'. pro mortaline. Aliquando autem multipliciter, ut apud Catullum,

Vidēn' ut pernīciter exiluerē? hic enim est amissa non solum uocalis, sed etiam consonans: VIDÉSNE.

Hanc affectionē Græci nominarunt *ἀποστροφὴν*, quoniam auerfi ab ea litera, quam sustulimus, suspendimus pronuntiationē. iccirco in superiore parte quasi habenulas inhibendo excursui dictionis appendere, eadem forma, quam fecerant Disiunctioni: propterea quòd idem esset officium limitibus præscribendis. Totum autem genus hoc sapientes *πρόβη* appellarunt, rectè. Sed cum syllabis uniuersum attribuerent, errasse ostendimus.

His ergo constat, ut in elementis, tanquam partibus, & eorum corporibus, uel syllabis, uel dictionibus, & materia, scilicet figura, & forma est, qua inter se differunt hoc ipso, quo sunt: sic in eorum affectionibus, utrunq; esse iam planum fecimus.

CAP. LVIII.

Causa finalis Tenorum. primum de Acuti accentus usu.

Post accentuum substantiam tam ex materia, quàm ex forma, quæ erant duæ causæ, quibus constituebantur, nunc causa finalis contemplanda est: eorum ergo usus, cuius gratia sunt

tia sunt instituti, deinceps uidentus est. Ac quod ad nostra quidem tempora attinet, nihil turpius putamus, quam cantunculis, & uocularū tremulis assultibus gesticulari. Itaq̄ seruata temporum duntaxat ratione, seuerioribus sæculis omissus est foemineus ille tinnitus, unoq̄ ductu multæ uoces eodem tenore pronuntiatae. At ueteres aliter consueuerē, quorum leges fuere hæ: Syllabæ aut sunt in priuis uocibus, aut in ijs quibus oratio constituitur: priuæ uoces sunt, AMOR, ERGO, PEREO: ex quibus possis orationē texere sic, AMORIS ERGO PEREO. Primo modo nullum est nomen impositū, propterea quod dictiones non propter seipsas, sed propter orationem sunt inuentæ: secundo modo nomen indidere: *σωλεπειαν* appellauere: nos Consequentiam dicere possumus: quam illi alia uoce paulo asperiore, *σωλεπειαν*, & molliore *σωλεφώνησι τῶν λέξεων*. Nos commodius, Ordinem continuum orationis definimus. Cū igitur Græci tam in ultima syllaba singularium separatarumq̄ uocum, quam in altera, ac tertia à fine sede acutum imponere consueuissent: in consequentia siue contextu orationis, quos accentus in fine ponebant acutos omisere, proq̄ eis graues substituere: idq̄ eo egere cōsilio, propterea quod acutus accentus uidetur tollere syllabam ita, ut sequens syllaba prematur: in qua tanquam fini suo quiescat uox. Cū igitur nihil haberent, quod sequeretur, nihil quoque metuere: at cū esset uox, quæ subiret, cauere ne tanquam una fieret cum præcedente. Id quod etiam in Encliticis euenire uideretur. Igitur acuiunt *τὸς*, & *περὶ*, & *τῶν*: quæ cū contexuere, grauibus insigniunt, *τὸς*, *περὶ*, *τῶν ἄθεσις*. Nos uero hanc eandem animaduertentes rationem, qua acutus accentus tollit uocem in syllabam, quam acuit, ut sequens prematur, in fine uocis non ponimus, ne expectemus aliam syllabam subeuntem, in qua uox conquiescat: id quod Latini suis libris omnes testati sunt, Nullam apud nos supremam syllabam acui. Acutus enim positus, aut exigit alias consequentes syllabas, aut non. Si exigit, igitur non est ponendus in fine

in fine uocum separatarum: si non exigit, ergo in consequentia quoque poni potuit. Sed falsi Græci sunt, cū putarent, grauem accentum nihil ad uocem pertinere, sed ad syllabas tantum, unde etiam Syllabicum uocauerē. Idcirco adducti sunt, ut crederent, turpe esse, edere dictionem, quæ nullo accentu insigniretur. quasi cū iura quoq̄ absurdum censent, hominem intestatum mori. Id autem eueniebat, nisi acutum in fine saltem reposuissent: cū dicitio in syllabis præcedentibus neq̄ illum haberet, neque circumflexum. Sed ea ratio, aut perspicienda fuit etiam in consequentia, ubi grauem collocassent: aut ne in priuis quidem uocibus admittenda. Apud nos igitur aut in penultima, aut in tertia à fine sedem ei statuere. Occupare autem alias initio propiores, Græci sibi licere noluerunt: quos etiam præci Latini secuti easdem posteris, imitatione potius, quam consilio ducti, leges præscribere. Nam quamobrem non liceat mihi uocem tollere in quarta à fine, nulla ratio musica potuit persuadere: possunt enim eodem tenore tam in uoce, quam in tibia, aut fidibus deduci multæ uel breues, uel longæ. Quod si idcirco noluerē, quia duabus syllabis sequentibus imminere acuta syllaba uideatur, in quibus tractus uocis non immoretur: quod fieret, si essent plures: uideamus quàm non rectè seruarint hæc. Est eadem ratio tam apud Græcos, quàm nobis, sed diuersus modus. Nam utrique negant ante tria finalia tempora singula, id est, ante tres breues syllabas, acui posse syllabam. quare si duæ postremæ sint longæ, quoniam solui possunt in quatuor breues: non potuit in præcedenti ulla syllaba acutus collocari. Ratio hæc una communis. At modus diuersus sic: Græci, si ultima longa sit, & penultima breuis, ultimæ longitudinem, ex qua fieri duæ breues possent, obseruarunt: at si penultima longa sit, & ultima breuis, miseræ huius penultimæ, tanquam ibi nulla esset, nullam rationem habuere. Latini contra, ultimæ longitudinem non curarunt: penultimæ ius suum attributum retinere. Ergo iam deprehendimus accentuum horum cantillationem ridiculam, non natura, sed usu quodam gestit

niri: sic enim quidam pronunciant. γλῶσσα, & eiusmodi ut & moram intelligas, & in eadem syllaba & leuatum & depressum sonum audias in suo quocumque tempore sic, γλῶσσα. Constat & Erasmi lapsus, qui PLANE, aduerbium, cum aperte significat, & cum affirmat, differre sic pote prodidit, quod illud priorem circumflectat syllabam: hoc, quod acuat posteriorem. utrunque enim cum sit spondiaca dictio, non potuit penultimam circumflectere. Aduerbia enim eiusmodi semper produxere ultimam quae a secunda fuere declinatione. ideo quod erat APPRIME, Vergilius coactus est APPRIMA, dicere. fuere autem eiusmodi aduerbia pleniore sono, & originis analogia. a sexto casu, sicut FALSO, RARO, CITO, sic etiam PLANO. quorum quaedam ad arbitrium poetarum correpta sunt interdum, SERO apud Martialem, & CITO apud omnes. At in E, quae desinerent, nullum, praeter duo, MALE, & BENE. & a tertia totidem SAPE, PENE. quibus ideo facile potuit breuitatis syllaba contingere, quia in ipsis nominibus breuis quoque fuit.

CAP. LXI.

De ἄκροις, & ὀϊσῶν.

Syllabae igitur modus quo tollitur in ea uox acutior, dictus est a Graecis ἄκροις, recte sane. in alteram autem subeuntem cum demittatur uox, ὀϊσῶν appellarunt, minus commodè. Principio ὀϊσῶν significationem habet latam: nam in acuta quoque ponis uocem: est enim positio, collocatio: itaque melius κενῶν dicta fuisset. Sed ne id quoque cuius accentui graui conueniebat: nam initium quadrisyllabae dictionis grauem accentum habet. at tunc quis dicat me uocem deponere, quam nondum leuauit? ergo Aequabilitatem uocis potius appellarent. unde etiam in musicis ὁμοφωνεῖς quidam dicuntur tractus, in quibus ἄκροις est nulla.

CAP. LXII.

Quemadmodum accentuum leges soluantur.

Nullam,

Nullam, inquit Quintilianus, Latinam uocem aut acutus aut flexus accentus cludet: sed in eum locum introductus acutus est a Grammaticis pro aduerbijs tantum, & praepositionibus, in caeteris ueterum mansit lex. Tres igitur causas assignauere Grammatici, quibus aduersum praecam puritatem nouam inueherent pronunciationem. Distinguendi ratio, una fuit: altera, Ambiguitas ut posset euitari: tertia, Necessitas pronuntiandi. Nam ut PONE, aduerbium a uerbo PONE, distingueretur, accentus mutatus est: eodem modo CORAM, aduerbium, a CORAM, praepositione. haec sunt exempla primae rationis. Ambiguitatem autem sustulerunt in uoce, INTEREALOCI, translato accentu in tertiam a fine: ut ne quis duas putaret partes. Tertium consilium fuit a necessitate pronunciationis: ut cum encliticas ponimus, praecedentis dictionis postrema fuit acenda, HOMINESNE, FERAENE. Has tres partes si quis acutius contempletur, inueniet duas esse tantum: unam enim priores duas, utrobique enim uitamus ambiguum: in secunda partium, in prima, uocum. Ita in duo membra diuides, sicut & tertiam in duo. Nam necessitas pronuntiandi, aut per se est, ut in encliticis: earum enim natura ita fert, quod & nomen, ut inclinent in sese accentum: aut per accidens, ut cum exempta syllaba, decurtata dictione, coeuntibus in unum extremis, fit circumflexus. Cuius rei exempla multa sunt, ARPINATIS, ARPINAS, NOSTRAS, & alia eiusmodi. Sic etiam putarunt in tertio diuini operis legendum, ut respondeat caeteris praeteritis:

● ceciditque superbum

Illium: & omnis humo fumant Neptunia Troia.
ubi circumflexus potius mansit, quam concreuit. In Graecis autem saepenumero creatur ex duabus, ut diximus, νόος, νόσ.

CAP. LXIII.

An admittenda sint, quae superiore capite a ueteribus recepta sunt.

o 2 Hæc

HAec ueteribus cum placuissent, qui contradiceret, nullum habuere. Verum interest philosophi placitis humanis anteponere rationem: Nihil enim pretiosius ueritate: ea enim hominis solius sola meta est. Quae igitur ratio soluebat accētuum leges, ob componendas uoces, eam falsam esse conuincimus exemplis eiusmodi uocum, quarum syllabae sequentes translatum illum accentum, longae sunt, ut in MALESANVS. Si enim acui potest ultima prioris uocis compositae, poterit & in simplicibus: si non in illis, ne in his quidem: neque enim substantia rei mutari potest ab accidente: neque id, quod ἰδιον Graeci uocant, mutabile est, ab essentia enim fluit: cumque illa mutuo conuertitur, quippe cui soli, & semper competit. Quare doctissimus quoque uir Gellius ita sensit libro septimo. Igitur in istis uocibus, quas nos non acui diximus, ea causa est, quod syllaba insequitur natura longior, quae non ferme patitur acui priorem in uocabulis syllabarum plurium quam duarum. intelligere uoluit priorem penultima. Dixit autem, ferme, quia Grammaticorum istas regulas tum obseruabant. At enim uero si eam causam, qua sunt adducti, probauero nullam esse, etiam legem ipsam probauero esse nullam: sublata enim causa, tolletur & effectus. Ergo in uoce hac, ANTEMALORVM, & PRAEVLANTES, & ANTECVRSORES, & ANTEAMBVLONES, si ratio haec frustra est, & tamen una dictio intelligitur: eodem modo & aliae intelligentur. Quid? non ne etiam tribus partibus quaedam compositae sunt? si igitur Donatus, aut alius quis in hac uoce EXADVERSV, uult acutum transferri supra AD, quod erat supra VER, in VERSVM, antequam componeretur: eaque ratione adductus fuit, ut una dictio uideretur: non absoluit consilium suum: adhuc enim extra septimum illud istius accentus, posita est particula, EX. quare frustra laborauit, ut rerum confunderet naturam: atque ideo intelliget ὅφειν inuentam a Graecis, cuius figura duceret oculos ad compositionem: forma autem, id est, continuatus spiritus pronuntiationis, cogeret aures unum audire.

Hoc

Hoc quoque est Graecorum obseruationibus constat planius: nam cum ἐκδοσις dicant, non audent ἐκδοσις, sed ἐκδοσις: & adhuc maiore ambiguitate ἐκδοσις: duae enim uerae partes constructae non coniunctae possint intelligi. Praeterea quis dicit M V S T E L A, cum acuto in prima? quis hoc modo, C O M P O N O? quis P R A E C V R R O, & eiusmodi? Quid, quod iidem monent T E P E F A C I S, dicendum παραφύσινος, & caetera a facio? Quare ubi syllaba patitur, transferendus accentus erit, quemadmodum ubi numerus syllabarum non repugnat. Habemus quoque Festum autorem grauem, ueterumque sententiarum accuratum & narratorem, & interpretem: is in aduerbio A D E O, mediam praecipit acuendam: ergo, ut faciat differre a uerbo A D E O, quo tollit unam ambiguitatem, alteram ponit: dicam enim duas esse partes, sicut V S Q V E E O. Cum aduerbijs enim iungebant praepositiones ueteres, contra quam negant Grammatici, D E R E P E N T E, I N S I M V L, I N I B I. Ultimam acuiunt quidam in tribus tantum, P O N E, E R G O, P E N E: alij nullam excludunt: non desunt, qui priscorum adoratis uestigijs, pro illis pugnant: uerum memoriae proditum est, Aeolenses, quorum exemplo ac iudicio penes omnia Latini compararunt ad loquendum, nullius uocis postremam acuisse, praepositionibus exceptis. Ego malim Latine, quam curiose sapere: putoque maiores nostros inter se, cum loquerentur, sine istis legibus peregrinis intellexisse. Nam si haec distinctiones sunt arcessendae: sane longe plura inuenias, maioreque uel ambiguitate, uel necessitate. Nam praepositiones a nominibus ipso contextu, ipsoque sensu ualde differre illico intelliguntur. At omittam F A C E, uerbum, & F A C E nomen, aliaque infinita, quibus modis discernes casus, & numeros binariorum, & ternariorum nominum: adeo ut cum dixerint, M E A I N T E R E S T S A P E R E: posterorum multi ignorarint pronomen M E A, utrius esset casus: quarti ne pluralis, an sexti singularis. Quid? differentiae istius causam, quam statuebant, miserè subuertere. Cum

o 3 enim

enim præpositionem hanc C I R C Ū M, última acuta pronuntiarent, ne C I R C V S locus ad ludos esse uideretur: Vbi eam postponerent casui, M I S T Í Q V E A L T A R I A C I R C V M, translato in primam accentu, sublata prius, ut putabant, ambiguitatem, contra quam putabant, redintegrarunt. F V M A T, autem Vergilianum præsentis temporis est, non præteriti, ut dixerunt: euerfas enim incendijs urbes complures dies fumare, miserimis exemplis experti sumus, & N O S T R A S, atq; alia eiusmodi, S A R S I N A S, A R P I N A S, per apocopen relicto tantum sibilo, in quo nullus esset accentus, factum dicimus. Itaque transferri accentus potuit, Græcorum exemplo, πόντι ἀγαθῶν. Nam sicuti illis turpe fuit, uocem sine accentu esse: ita apud Latinos supremam syllabam acui. Id quod etiam ex præteritis quartæ coniugationis deprehendi potest: nam A V D I T, mediam circumflectit: concide, ut sit, A Ū D I I T: non mediam accentu afficit, sed transfert in præcedentem. & tamen acutus ibi potuit poni, ut in πρῶτον. Sic in M E R C V R I, remanserat acutus suo loco, licet grammaticorum superstitione translatus fuerit.

C A P. L X I I I.

Vfus Temporum.

Temporum usus satis ex ijs, quæ supra diximus, patet: quod simplicissimè tum pro rei, locorumq; ratione diuisus in longum, & breue. Quædam igitur uocales erant semper breues, E, O, his singula tempora sunt attributa: earum comparibus longis bina, H, Ω. Tres sunt communes, A, I, Y: ita ut quibusdam in uocibus semper sint breues, ut neutra pluralia, καλὰ: in alijs semper longæ, ut in casu quarto plurali primæ, μούσας: in quibusdam indifferentes, ut in φάσγανον, & σικερίνα. Varientur quoque per dialectos: nam Dores ultimam illam quartæ μούσας corripunt: exempla multa apud Theocritum, quare pro suo quæque captu, ut fors fe-

ret

ret, tempus aut tempora nanciscetur. Hæc est ipsarum substantia: à qua, natura fluunt certa quantitatis, quæ natura est το ἴδιον, neque unquam fallit. Quòd si quærat philosophus, quomodo erit propria hæc ipsarum communium? incerta enim est. Primum respondebo, ut numero, secundum totum genus, utrunque competit, par, & impar: sed certo numero, alterum tantum: sic communibus uocalibus in genere utrunque conuenit, corripì, & produci: at uni cuiuspiam designatæ, alterutrum tantum. Præterea acutius adhuc: hoc ipsum esse earum proprium, uariari: hocq; ipsum quod est, uariari, perpetuum esse, nec uariari: sicut esse corruptibile, est affectio rerum naturalium, quæ hac ipsa scientia comprehenduntur, quòd corruptibilia sunt: hoc enim ipsum, esse corruptibile, non corrumpitur: semper enim tale est. Accidit autem extrinsecus augeri ipsas productiones, ut supra quoque monuimus, per consonantium concursum, quam positionem appellarunt. Additæ muta & semiuocalis breui uocali, semissem temporis afferet: duæ mutæ geminatæ tantundem, sed necessariam productionem, quam illæ solum contingentem: neque enim necessario producebant. R R geminatum plus afferet moræ. Sic etiam longæ uocali hæc elementa superuenientia component pro rata, plura tempora. Ita alio modo producit mediam, T E N E B R A: alio A B B A: illa enim potest & produci, & corripì: hæc corripì non potest. Itaque in illa posuere unum tempus ac semis: in hac duo tempora. Si autem longam natura sequatur muta cum liquida, non minus apponent temporis, quam duæ mutæ, neque enim potest corripì. Sed addent æquè unum tempus. Scio aliter à ueteribus positum esse: sed neque rectè, neque perfectè: nam sequente simplici, unicaq; consonante longam, uoluerunt affici duobus temporibus ac semis. Ergo non plene dixerunt: debuerant enim ostendere, nulla sequente consonante quanta esset. Et ridiculè putarunt ab una consonante addi tempus. Omnino autem hæc omnia ad ostentationem literatoriam sunt inuicta.

C A P.

SVpererat officium sedesq; spirituum, quæ declararemus: sed qui meminerit, quæ de H, deq; conjugatis dixerimus consonantibus, is facile intelliget commodius abs sese huc ca evocari posse, quam à nobis repeti debuisse. Accentuum ratio, figura, usus, tribus causis expedita sunt: Formali, Materiali, Finali. Absolutaq; contemplatio partium materialium, quibus dictio, quod est subiectum argumentum præsentis operæ, constituitur. Nunc de ipso toto quid sentiendum sit, uideamus.

D E C A U S I S L I N G V A E

L A T I N A E , L I B E R T E R -
T I V S .

DA R T I B V S , partiumq; affectibus inuestigatis, quibus subiecta materia nostri operis componeretur: nunc de ipso toto agendum est. Quod Græci *δίκη* uocant, Causam nos appellamus: quare addito iuris uocabulo, etiã Græcum sonum mutuati sumus, & Iudicium nominauimus: Qua in Causa, siue Iudicio, propterea quod orationis usus maximè uiget, Latini postea uerbum **D I C E R E**, sumpsere ad significandum, quoties loqueremur. At sicuti uox hæc **D I C E R E**, contextũ magis uerborum, quàm singula uerba significat: ita è contrario, uerbale nomen hoc **D I C T I O**, non solum dicendi actum, ut est apud Liuium, sed etiam unicum quoduis notauit uerbum: ex qua origine, atque usu, cum definitionem satis commodè possumus elicere: tamen ut sapientius agamus, paulò altius est contemplandum. Sicut in speculo ea, quæ uidentur, nõ sunt, sed eorum species, unde etiam nomen obtinere, ut Species appellarentur, atque iccirco à Catullo dictum est. *imago sum*, ab rerum imitatione, quas obiectas repræsentaret: ita quæ intelligimus, ea sunt re ipsa extra nos, eorumq; species in nobis. Est enim quasi rerum speculum intellectus noster, cui nisi per sensum repræsententur res, nihil scit ipse. Argu-

mento sunt muti, qui nutibus loquuntur ex usu oculorum: aures, quarum officio sunt destituti, non potuerunt conferre ad uocum receptionem, quas exceptas redderent uicissim. Itaque fuit quasi, quod Plato de alijs rebus dicit, *ἐκμαρτυροῦν* quoddam intellectus noster, in quod res ipsae certo modo receptae conderentur, promerenturque ad humanam, diuinamque sapientiam communicandam. Igitur harum rerum notiones suae cuiusque fiunt, in cuius intellectum recipiuntur. At enim uero cum homo animal sit non solum sociale, ut formica, sed etiam diuinum: opus habuit officio quodam atque instrumentis, quibus hanc societatem non forte aut instinctu oblatam, sed prudentia, atque consilio quaesitam, comparatamque conseruaret: quare & doceri debuit, & docere. Necessaria igitur fuit illa quoque naturae facultas, qua ipsae illae notiones, quae in intellectu sitae erant, sensibus concipi possent. Per sensilia ergo eruendae fuerunt illae species: at ineptus ad id fuit Tactus: non enim ad eum poterant elici res immateriales, qui maxime materialis est. Ineptus aequè Gustus: qui cum tactus quidam sit, tanto minus potuit seruire, quod minore ambitu, quam tactus, praescribatur. In odores quoque transfundi non poterant, quibus exceptae, a discendente perciperentur: est enim Odor res minime posita in potestate hominis. Duo igitur sensilia reliqua facta sunt, Color, & Sonus: ac Sonus quidem interpres fuit animi dupliciter: uel ut sonus simplex: quippe suppositione pedum, & applausu manuum, & crepitu digitorum, atque alijs eiusmodi declaramus cuiuspiam animi nostri affectiones: uel ut sonus in specie, scilicet uox: eaque fuit duplex: altera rudis, Sibilus, Ululatus, Gemitus, Cachinnus, & reliqua talia: altera conformata, ut Verba, & Nomina. Alterum sensibile fuit Color: omnis autem color cum figura, utrumque enim in corpore est: Igitur duobus quoque modis factum est: nam aut rudis, ut nutu, & gestu: aut perfectio, idque dupliciter: aut Pictura, aut Scriptura: unde apud Graecos uterque artifex dictus est communi nomine *γραφικός*. Ergo rerum notiones

nes à rebus in mentem primum per sensus sine medio humano profectae sunt: intelligo autem per sensus omnes, eaque scientia *ἀντοδιδαξίς* dicta est: aut per medium humanum, quoniam non ab rebus, sed à notionibus, quae essent in doctis intellectu, prodire in duos sensus, Auditum per locutionem, Visum per scripturam: unde postea in intellectum ipsum insinuarentur. Quemadmodum autem res naturam non mutant, sed eadem apud omnes sunt, ita & earum notiones: tam enim Equus ipse, quam eius species apud omnes est: neque homini solum, sed quibuscunque animalibus tribuit natura aptum sensum ad percipiendum. At nomina rerum; & literae non eadem sunt omnibus. Sicut igitur imagines rerum sunt notiones intellectui: ita uoces sunt notionum illarum notiones, & uocum ipsarum scripta quoque sunt notiones, ut talis ordo naturae sit: Equus, equi species in intellectu, equi nomen in uoce, equi repositio in scriptura. Prima igitur duo à natura sunt: nam equi principium & forma, & materia, & finis natura est: Equi quoque speciem ab equo educitam intellectus agens in intellectum possibilem impressit. At altera duo ab arte, aut casu sunt: quanquam enim natura fecit uocem loquentis, & atramentum, calamus, manum: tamen & uoci flexuum, anfractuum, articulorum, temporum, spirituum, ordo ac sedes fortuita fuere: & eodem modo scribentis manus cursus, mora, series. Multa sunt in operibus nostris naturalia: uel ipsa Ambulatio: at forte fit, ut tantum faciam spatiorum, ut recta incedam, ut properem, ut subsistam, ut alternem, ut diuaricem, ut uacillem, ut suspensam gradum, ut reuertar. Possum etiam haec aliquando simul miscere, quae coire queant. Itaque equi crus semper suo loco est: at Q, litera in nomine equi, apud Graecos nulla. quare arbitrio eius qui hoc primum nomen inuenit, factum est, ut sic appellaretur. Ex his itaque definimus Dictionem, Nota unius speciei, quae est in animo, indita ei rei, cuius est species, secundum uocem, pro arbitrato eius, qui primo indidit. Dico, Notam unius speciei: quoniam oratio

multarum specierum est : & dicitio composita rei composita est : omne autem compositum pro uno accipitur : ita eximitur hæc dubitatio. Sed quæremus etiam super definitione, una enim est res omnis definitio : non copula, non alio instrumento, sed natura : neque enim aliud est, Animal rationale mortale, quam Homo. Quare si in definitione una est notio, & plures dictiones, uidebitur dicitio notionis pars, non totius tota imago. Sic est respondendum : In rebus singulis esse multa suapte natura, quæ unum fiunt ab una forma : ut esse, uegetari, sentire, intelligere : hæc omnia ab una anima unum fiunt in homine : in quo ita sunt, ut unum alterum complectatur, & capiat : quam seriem & in octauo historiarum, & in XI I. Metaphysicæ satis declarauimus. Ergo definitum unum est & re, & nomine : ipsa enim res est, ut est, definitio autem unius rei & unum dicens, quia dicit definitum : sed per multa dicens illud unum, quoniam unum illud per multa est constitutum. Non recte uero ueteres definiuere, qui Dictionem partem orationis dixerunt. Principio male factum est, cum per partem definiuere : est enim dicitio etiam extra orationem : itaque coacti sunt addere, Constructæ : ergo non constructa oratione Dicitio nulla erit. Præterea est dicitio quædam, quæ etiam sit oratio perfecti sensus, ac quidem tota, ut imperatiua, *LEGE, SCRIBE* : & interiectiones, *HEU*. Postremo pessimo consilio fecerunt, ut adderent, minimam : quis enim dicat minimam partem hominis manum ? Nam sicuti in multis rebus naturalibus, ita in oratione partes sunt, non uniusmodi : aliæ enim sunt diuisibiles : aliæ non, ut literæ. Diuisibiles autem duplicis sunt naturæ : quædam diuiduntur in consimiles, quædam in confusissimiles : ut, sanguinis pars sanguis est, & ossis os : at pedis pars, non est pes. Hæ partes non possunt minimæ dici in homine, quia in alias ultimas secantur partes : ita neque dictiones in oratione : quare coacti fuere seipsos interpretari : Minimas, inquiunt, intelligemus quo ad sensum. ergo omisere in definitione, quod per interpretationem addendum

dum fuit. Dubitare possit aliquis sic : Nomina, quæ notiones sunt figmentorum, non esse dictiones : rei enim nullius sunt notæ. Hoc sic est accipiendum, Hoc quod dicitur *ENS*, aliquando uerum esse, ut *DEVS* : aliquando non uerum, & hoc dupliciter : aut enim est Priuatio, aut est Fictio. Priuatio, ut *Vacuum* : Fictio, ut *Phoenix*. Itaque sanè horum nomina non significant eodem modo ipsa, quo modo *Deus Deum* : sed priuationem per habitum sic : Quia *Plenum* significat locum cum tactum ubique à corpore : eius contrarium *Vacuum* significabit : quod quanquam non est, tamen per illud, quod est, intelligitur. Ficta autem facilius percipiuntur, sunt enim quasi orationes falsæ : idem enim est *Phoenix*, & oratio hæc, *Auis rediuita, sui causa*. Dictionem Græci λέξις, unde notum *Legere*, & ab hoc *Legati*, quorum scilicet officium esset, dicere.

CAP. LXVII.

Virum Dictiones à natura sint, an arbitrio inuentoris.

Verum quod diximus, ita indita esse nomina, ut inuentori libitum esset : neque nunc primum à nobis inuentum est, & olim commouit huius sententiæ autor Aristoteles quosdam Platonis defensores, cuius sententiæ in *Cratylo* uidetur esse hæc : Sermonem rem esse naturalem, non ab arte. Id quod cogebantur ita sentire, quippe qui nihil scientiarum adipisci nos profiterentur, sed reminisci tantum. Quod & ex eo dependebat, cum dicerent animas in corpora alia atque alia transmutare, quemadmodum è *Pythagoræ* institutis referebat ipse *Plato* in *Atlantico*. Habebant autem etiam, ut sibi uidebantur, rationes : nam loquendi instrumenta, & materia sunt naturalia, *Pulmo, Septum, Guttur, Palatum, Lingua, Aër*, ergo & ipsa nomina. Trahi præterea nos à rerum causis, quibus moti ductique, sic potius, quam sic loquamur. Quod si contingit ut eandem rem aliter nos, Græci aliter appellent, nihil mirum : diuersæ enim causæ sunt eiusdem rei, quarum una illi, altera nos agamur ad nomina imponenda. Verum hæ

moræ defensionēs errorum sunt. Atque equidem sæpenu-
mero miratus sum mortalium uel audaciā, uel pertinaciā,
qui tuerentur errores, quos ipsi, qui commiserunt, si uiuerent,
emendarent. Neque enim errasse turpe est: est enim initium
sapientiæ: si non ei ipsi qui fallitur, at alijs non fallendi. Ve-
rum errores fouere, id uero uel extrema dementia est: uel ut
isti faciunt, qui semel atque iterum deiecti, malunt confodi,
quam conciliari. Principio argumentum est nullum: Ma-
teria & instrumenta sunt naturalia, ergo & figura imposita.
Quis enim dicat, currus, aut carpenti figuram naturalem esse,
nisi Anaxagoras? Is ita dicebat, Nisi carpenti figura fuisset in
ligno, non fuisset futurum ut inesset. Sed nugabatur: neque
enim inerat, sed inesse tantum poterat. Itaque à maioribus no-
stris Facies dicta est à faciendo: fit enim, quod non est: itaque
etiam pretium persoluitur artificii. Et Accidens à Latinis ap-
pellatur, quoniam casu factum est, ut Dei imago potius fie-
ret, quam scamnum è ficu Horatiana: si enim naturalis facies
fuisset illa, omnibus ficibus inesset. Sic etiam Vocem esse na-
turalem fatemur: item Flexus, & Tempora, & Modos: sed
eorum seriem, aut misturam forte, aut arte factam constat. Si
enim natura eorum esset autor, unus omnium modus esset,
una enim natura: uelut in auiculis manifestum est: eæ enim
sua in specie æquè idem cantillant omnes. At quod ab arte
est, & discunt, & dediscunt. Quod autem aiunt in rebus esse
quædam peculiaria, id sanè uerum est: at cum addunt ipsi nos
excitari ad certas uoces creandas, falluntur. Nam quæramus
sic: aut nota sunt nobis ea propria & peculiaria, aut non sunt.
Si non sunt, non ducimur: sed non sunt nota maxima ex par-
te: nam quotus quisque rerum ipsarum naturas compertas ha-
beat: fatemur sanè nos, non pauca esse dicta à certis causis:
sed ipsæ causæ, quæro porro, an causas habeant. Si non ha-
bent, ergo nomina erunt fortuita: si habent, ad ultimas tan-
dem procedendum erit, quæ præterea nullam habeant. Si di-
cant ab effectibus comparari nomen causæ, ergo erit cir-
culus, ut causa ab effectu, effectus à causa dicatur: quare
utrumque

utrumque erit fortuitum. His rationibus repulsi aiunt, à Pro-
uidentiā regi nos. Nugæ. Si enim in rebus ciuilibus, in bel-
lis, in re diuina, destituimur rectis consilijs, atque adeo illa Pro-
uidentiā: sanè putida illa fuerit, quæ maximis in rebus negle-
ctos nos, apprehensos manu trahat in nomina ueras caus-
as. Sanè uero pulchram Prouidentiam, quæ Canis & Vrsæ
etiam (si dijs placet) caudatæ nomen in cœlum tulit. Quid
Canis cum cœlo: quia herbas exurit. At neque exurit Canis,
neque herbiuorum animal est. Atque uni quidem rei diuer-
sa nomina imposita sint, ut Ventum à ueniendo dixerint La-
tini, à spirando ἀνεμος Græci. Esto: diuersi, inquit, affectus
totidem nomina exegere. At diuersas res quare ipsidem uoci-
bus dissitæ nationes appellarunt? Quænam? inquit. Illyri-
ca, Arabica, Iudæa, Germanica, Latina, Scythica. AIR, uo-
cant Scythæ quam pro calamo aromatico circumferunt: at
Veneti arborem quandam, quam puto esse albam populum,
non enim memini, sed arbor est. ZITH oleum dicunt Ara-
bes, at Græci ex hordeo potum. GELON, Hebræis mi-
grans, at cum migrabāt flebant: Græcis autem ridens. MA-
NE est illis numerus, nobis pars diei. NVM, est nobis in-
terrogationis particula, illis piscem notat. BAGOA no-
men est Persis & Medis impurum: at in eo apud Hebræos
est & celsitudo, & excellentia: Cantabri autem sic appellant
glandem faginam: pulchræ uero causæ coherentes ipsidem
principijs, REX, GLANS, EVNVCHVS. Illyrij
Fluuium eodem nomine uocant, quo Itali diuitem. Nolo
dicere quid Mauris significet ZVB, sed longè diuersum est
ab Illyrico significato, Dentes enim sic appellant. ABBA
est nomen quo Deum ueneramus, Syri appellant sic τὸν
θεόν. RVB Liguribus Taurinis numerum significat uice-
numquinū, Illyrij mappam intelligunt. PÆZ Græcis quid
sit, etiam pueri sciunt, Illyrij Canem sic uocant. Vaccam
ipsidem CRAVA uocant, at Ligures sic Capram. Agè ue-
rò quot Latina aliter accipit Germanus: ARANEAM uo-
cat SPINAM: VICEM, MALVM: ALTVM nominat
senem:

fenem: ALBVM, quod nos medium: GLVT, appellant prunas, nos collan: carbonem, COLLVM. Quid quod etiam contraria iisdem uocibus sunt comprehensa? Nam Germanis est CALDVM, quod nos, frigus. Sed iam modus sit, ut etiam intelligant certis nationibus Illyricis, & Cantabris notas affirmatiuas, alijs gentibus negare. quare etiam eandem uocem contraria significare passim sunt Latini, VESCVM & OBESVM, & alia. Et iisdem Pythagorei mutanda nomina suaserunt malefortunatis: propterea quod cum eorum genio iam imposita non conuenirent. In quo si nos illa prouidentia deserit, quanto magis despiciabitur, cum matellam poscimus?

CAP. LXVIII.

Vtrum nomina sint penitus fortuita, an certo consilio.

CVm igitur nomina à rerum natura non fluxerint, rectè definiuimus, notam esse rerum Dictionem, ut libuit inuentori. At libido duplex est uno modo, cum impetu actus primum quodque obuium sumam: altero, cum iccirco libitum mihi fuerit ita facere, quia id ratio quæpiam persuasit. Ergo cum priores orta cum rebus nomina contenderent, sunt explosi. Alij consultius acceperunt: Natura quidem non ortas, sed arte, ac prudentia factas Dictiones. Nam substantia, inquit, sensu non apprehenditur, sed affectiones: puta, Magnitudo, Qualitas, Motus, Actio, Passio. Quare his affectionibus moti atque instructi nomina imposita sunt. Afferunt igitur exempla duo: Lapidis, & Petrae. Nam Lapis, inquit, à pede lædendo dictus est, habuit igitur nomen à duritia, & actione: Petra uero, quia pedibus teratur: ab eo quod patitur inuenit appellationem. Hinc deinde digressi, multa milia monstrorum conficiunt. Alij contra, omnia casu facta nomina, multo audacius affirmant: Nimirum quibus uniuersi mundi compago, series, temperatio, casu, ac temere orta constituuntur, seruantur constituta. Atque hos posteriores, postremos esse sinamus: neque enim merentur dici homines, qui

qui ipsi esse nolunt. Nam quod ad uocum attinet rationem, quis mentis compos, ab amando amatorem negabit esse dictum? Illis autem sic respondeamus: Principio, non necessario concludere tribus quatuorue exemplis omnium naturarum uocum: Deinde, ridiculè attribuere pro causis Latinas appellationes. Lapis enim, & Petra, utrunque Græcum fuit, λίθς, & πέτρα: nam Laterem, pro quo solo barbarè petram capiunt, πλίνθον Græci uocant. Sic igitur censemus: Multa nomina temerè extitisse primum, sine flexu, sine ornamento. quo tempore nondum rerum naturæ cognitæ fuissent: ab his multa simplicissimè ducta, ut flexiones: alia immutatis particulis, ut denominatiua, & alia eiusmodi: nonnulla distorta sunt compositione. Quod autem in quædam principia deducantur, in quibus necesse sit sistere intellectum, id & ex rebus patet naturalibus, ubi nullum est infinitum, & in uocibus ipsis sic constabit. Amaritudo ducetur ab Amaro: Amarum à Mari: Mare unde deriuabitur: & ab Hebræo, Marath. Quæro porro, unde sit hoc. Vt fingas quod uelis, diuertendum est ad unum, in quo conuicetas, quod aliorum causa sit: ipsius nulla sit causa.

CAP. LXIX.

Plures esse uoces primarias.

SI igitur ad certas uoces cæteras referimus, operæpretium fuit, quotnam essent illæ, inuestigare. Etenim si, quemadmodum res ab re, ita nomen à nomine procedat: ab hoc nomine DEVS, potissimum, omnia deducerentur: at ab hoc pauca deducuntur. Duo igitur modi restant principiorum: unus in Materia, & forma: adde etiam si uis πλὴν σημασι, siue Carentiam, ut delictiores, siue Priuationem, ut ex Topicis M. Tullij colligere potes, uoces. Verum extra hæc omnia, inuenias multa, Calidum, Magnum, Filium, Armatum, atque alia eiusmodi. Alter modus est in decem prædicamentis: sed neque à substantiali nomine deducas substantiale, neque à relatiuo relatiuum, neque ab alijs generibus eiusdem generis

q alia.

alia. Nam à Cæsare cum dicis Cæsarianum, potes tam prudentiam intelligere, quam equum. sic à patre patrimonium cum deducis, à filio eadem lege non potes. & quæuis dictio in prædicamento relationis est, est enim nota, cuius est. uerùm hoc ipsum nomen relationis, non est relatio: neque ab ipso relatiua ducta sunt. non enim quis, aut qualis, Quicquã cum uerbo refero, tanquam cum origine sui, habet affinitatis. Certus igitur atq; finitus primogeniarum uocum numerus est: sed nunc quidem, non autem semper: multa enim finxere ueteres: ut etiam apud Pindarum inauditum aliàs conquerantur Grammatici, τὸ ἰσοϑ, pro eo quod ἀλί πῖσμε dicerent. Satis autem nobis sit, scire, multa à Græcis deducta esse, in quorum principijs sanè fuerit hominis acquiescere.

CAP. LXX.

Non eodem modo rem ab re duci, & nomen à nomine.

QUæ uerò deducuntur, non necessario rerum ordinem feruabunt: ut quemadmodum res ab re, ita illius nomen ab huius nomine excipiat. Nam quantum à quantitate est, si rem spectes, at contra quantitas à quanto dicta est uox à uoce, non quantum à quantitate. Ratio huius rei est, propterea quod cognitio nostra contrarium habet ordinem, quam natura: prius enim natura notam habuit quantitatem, quam eam poneret in quanto. Contra, nobis ea, quæ concreta uocant, notiora sunt ijs, quæ abstracta nominant. Itaque antiqui, QVALE, dicebant: QUALITATEM non dicebant. M. enim Tullius primus eam uocem commentus est. Et adhuc in multis abstracta desiderantur: ut in pingui. neque enim ferè ante Plinij tempora, PINGUEDINEM, legimus. Nunc quoque animum hostilem dicimus: HOSTILITATEM an dicat quis, non memini. Illud scimus, à probatis autoribus INGRATVM usurpari, INGRATITVDINEM explodi. Harum legum rationes cum ignorarent recentiores, falsò putarunt, eundem ordinem deberi nominibus significantibus, qui significantis rebus inest.

CAP.

CAP. LXXI.

Dictionis affectus.

Dictionis affectus secundum definitionem sunt exequendi: ac primum secundum materiæ rationem: nam sicut in syllabis literarum numerus recensetur, ita in dictionibus syllabarum. Accidit autem ut dictio sit uel monogramma, uel polysyllaba. Exempla autem sunt eo initio, atque ordine. A, AMOR, AMATOR, AMATORES, AMATORIE, ad superlatiuorum, atq; adeo dithyrambicorum usque numerum: neque enim Græcorum audaciæ lex ulla certa posita fuit, qui uel ipsos pedes poëticos ad octonas syllabas produxere. Patiuntur quoque dictiones sicut & literæ, & syllabæ: commutantur enim, & appellatur in genere γαλλαγή: quemadmodum cum ponitur declinabilis pro indeclinabili, & è contrario. Flos apprima tenax. &, μέμνησ καλὸς ἔργ, pro εἶναι. &, καλὸς ποιῶν, pro καλῶς. Dico autem in genere: nam si particulas ipsas spectes, dicitur ἀντιμεταί: ut cum nomina pro nominibus, uerba pro uerbis, & alia suo quæque in genere, suis congeneribus supponuntur, de quibus omnibus locis scriptum est. Item transponuntur, ut si quis dicat, PLEBISTRIBVNVS, PATRIÆ PATER, CONSCRIPTOS PATRES. Et quomodo syllabæ præponebantur dictionibus, aut postponebantur, aut interponebantur: ita & dictiones orationi. Anteponitur à Iureconsultis, ECCE: sic, Precium ob causam datum, causa non secuta, condici posse. ut: Ecce Meuius decem dedit, ut tuto sibi in foro esse liceret. Citra illam uocem, ECCE, oratio perfecta erat. Sic adduntur pronomina sine emphasi: Ego amo, uos militatis. In medio, coniunctiones completiue, Tu quidem aberas, ego feriebam. Et in fine, apud M. Tullium ad Atticum: Triginta erant dies, ipsi. Geminatur, Ah Corydon, Corydon. Eximitur, Quos ego. Mutantur autem ut literæ ac syllabæ, quatenus illæ quoque mutantur. Adhæc & diuiduntur, ut apud Ennium, -Cere, diminuit, brum. Et è contrario componuntur, MALESANVS. Et sicut literæ atq;

q 2 ræ atq;

ræ atq; syllabæ incolumes coniunguntur interdum, interdum uerò uitiatæ: ita & dictiones. Nam aut ex duabus integris una fit: ut, Manucapio. aut duabus corruptis: ut, Mācipi, aut integra & corrupta: ut, Cumprime. aut è cōtrario: ut, Omnipotens. Hoc autem fit, aut in duabus Latinis: quales eæ sunt. aut duabus Græcis: ut, Menelaus. aut Latina & Græca: ut, Mustela. aut Græca & Latina: ut, Epitogium.

CAP. LXXII.

Dictionis species, qua ratione sint inuestigandæ.

SI igitur dicitio rerum nota est, pro rerum speciebus, partes quoque suas fortietur. Videamus ergo in magna auctorum controuersia, quot, quæ ue sint. Quod Græci, ὄν, uocant: apud nos autem usitato potius, quam Latino caret nomine: id partim significat res permanentes: ut, equum, album, decempedam: quarum natura postquam perfecta est, diu perstat: Partim fluentes, quarum natura est, esse tandiu, quandiu fiunt: ubi uerò sunt absolute, non sunt amplius. In hac partitione tota uis orationis nostræ consistit: complectitur enim etiam Deum: nam postquā perfectus est, diu est: hoc autem diu sine caret. Constantiū igitur rerum notam, **N O M E N** dixere: eorum uerò, quæ fluunt, **U E R B V M**. Nam tamen nomina quædam rem fluentem significant, ut **A N N V S**, at non rei fluxum. Quin hæc uox, **F L V X V S**, quanquam uis detur actum fluendi indicare: non tamen mensuram ipsius fluxus connotat. id quod uerba ipsa faciunt. Quoniam uerò hæc omnia ad orationem comparata sunt, quæ quippiā alteri inesse ostendit, ut Amorem in Cæsare, id aliquando se iuncta nota signatur: ut, Cæsar currit. aliquando propius ac felicius naturam imitari instituiimus: sicuti nanq; Cæsar ipse, & ipse cursus uno eodemq; corpore continetur: ita inuenta est à priscis nota idem efficiens suo significatu, quæ quasi in sitione quadam unum statueret. Quare uelut ex Equa & Asino fit Mulus, seruatis utrinque aliquot utriusq; naturæ particulis: ita ex Nomine & Verbo confectum est Participium:

pium: quod sic appellarunt, ut hac quoque in parte Græcos, qui *μετοχήν* dixissent, imitentur. At eniuero uocabulorum ratio diuersa est: nam Græca uox actionem significat: ut, *ἐποχή* apud Mathematicos, cœli pars, quæ sidera continet: & Pyrrhonis affectio, qua in dubitando mentis cursum inhibebat. Verum participium nō sic uidetur: Analogia nanque alia est in Mancipio, passiuæ scilicet quod manu caperetur. sed fuit sicut Municipium. In oratione autem etiam pro modo ususq; loquendi deerat adhuc aliquid: interdum enim nomine nō suppetente, aut iam semel dictum ne repeteremus, nutu aut digito indicauius aliquid: exempli gratia, **L A N C E A M** si petam, & imminentibus hostibus clade sociorum turbatus præcipitem consilia suppetiarum, nomen non edam: sed indicatam petam: huius quoq; rei nota inuenienda fuit, nutus scilicet ipsius, atque indicationis. Quare Pronomen inuentum est, quod esset Notarum, id est nominum, nota: sicut indicatio digito aut capite facta, erat nota lanceæ. Nisi enim sic inuestiges, non potes, quin ueterum errorem committas. Quorum definitionibus nequeas Nomen à Pronomine distinguere. His positis, illud quoque ex rebus explicandum fuit: Nam omne quod est, aut fit, aut est causa, ut Deus: aut est effectus, ut Ridere: aut utrunque, ut Homo. Causarum igitur naturam per nomina indicabantur: at causarum modus non potuit: itaque excogitandæ fuere notæ, quibus hoc quoque explicaretur: quas à situ nimis ruditer ueteres appellarunt Præpositiones: sed de hoc suo loco. Igitur Cato cum esse posset efficiens causa, & posset idem esse finis, hoc nomen Cato efficientem causam indicauit sic, Cato ædificat, ratione uerbi intelligis ipsum esse causam: at sine uerbo si sit, nihil intelligas: quare addita præpositione **A**, statim efficientem declarabit: si autem apponas **A D**, aut **P R O P T E R**, finem explices. Porro ut his notis Nominum modi declarantur, ita uerborum quoque modi, qualitatesq; temperandæ fuerent: Nam cum signantur eæ res, quæ dum fiunt, sunt: aut

temporis finibus certis præscribuntur, ut Hodie lego : aut qualitatis modum recipiunt, ut Bene curro. Idcirco hic quoque notas suas habuere, quæ cum uerba ipsa moderanda suscepissent, uerbis ipsis appositæ, aduerbia dici meruere. Restabat etiamnum aliquid, quod in rebus positum deberet etiam notis insigniri. Nam res una est, aut forma, ut Animal rationale : aut accidente, ut Lac album : aut subiecto, ut Album & dulce in lacte: aut missione, ut oxymel : aut cumulo, ut aceruus. Ergo quæ fierent unum, ut unum quoque dicerentur, commenti sunt sapientes coniunctiones, quarum natura suo loco acutissime explicata est. Sic igitur in præsentia satis est dicere, Lac est album, & dulce. Atque his quidem septem partibus uniuersus rerum ambitus, modusque contineri uidebatur : nisi animorum affectus quidam superfuissent, qui neque iunguntur uerbis, neque nominibus cohererent : sed eorum uis in animo tota sibi consistit. Nam uox hæc, DOLOR, affectum significat : sed HEV, non hoc ipsum, quod dolor est, quin dolore affecti animi nota est. Igitur cum orationes indignatione, atque dolore, atque alijs euentis interrumpi soleant, maluerunt interponere, unde & interiectio est appellata. Ac potuit quidem etiam anteponi, etiam postponi : sed qui anteponeret, temere nimis, non redita causa aut irasci, aut minitari uidebatur : qui postponeret, leuiter dolere. Itaque & consulto interposuere, & perturbationi animi seruire.

Ex his ut patet partium numerus, ita excluduntur falso ascripta : etenim Appellatio, idem quod nomen : Articulus nobis nullus, & Græcis superfluus, nisi cum rem notam repetit subijcere intellectui. at tunc est relatiuum. Idem enim est, ὁ δὲ λόγος μου, quod δὲ λόγος ἢ οὐδὲν : alioqui otiosum loquacissimæ gentis instrumentum est. Infinita quoque uerba à uerbis receptis separanda non esse, ex definitione constat. Præpositiones autem idem esse quod Coniunctiones, negamus ex his, quæ diximus. Nam Vocabulum qui addidere, ne meriti quidem sunt, ut resellantur: genus enim est ut Dictionis

ctio, non nominis species, ut ineptiunt. Nihil enim distat à uoce Vocabulum, nisi quia flexus atque articulos in uoce habet. Idem enim est Mendiculus & Mendicabulum, Saburra & Sabulum, Statio & Stabulum. Erunt igitur Dictionis species octo : Nomen, Verbum, Participium, Pronomen, Præpositio, Aduerbium, Interiectio, Coniunctio.

CAP. LXXIII.

Qua ratione inuestigandæ sint species, quæ inflectuntur :
& quare non plures sint aut Personæ,
aut Numeri.

HArum autem partium quædam cum inflectantur, quædam eadem, eademque facie perpetuo sint : quæ & quare ita afficiantur, deinceps dicendum erit : si prius inflexionis ipsius rationes, atque necessitates eruamus. Elocutio ab uno, pluribus uel proficiscatur, nihil interest : sed unum plura uel significet : scilicet unius, plurium uel nota sit. Forma enim orationis, Significatio est : Significatio autem, à re est, non à loquente : loquens enim efficiens est. Omnis autem numerus ternione continetur : nam Vnum numeri initium tantum est : Dualis primus numerus imperfectus : Ternio autem primus numerus uerus. Quod enim æquales in partes potest diuidi, Finitum habet rationem : quod non potest, Infinitum. Et Ternio ipse & numerum continet, & numeri principium : at Dualis non nisi in principium, idque unum, resolui potest : itaque Potentialis potius numerus sit : quippe numeri potentiam, id est, Vnitatem bis continens. Ternio autem actualis, qui quidem diuisibilem fecerit indiuisibilem. Quare Græci quoque *πρωτοῦ* nominauerunt : Nempe quem si diuidas, inuenias infinitum habere aliquam imaginem, quæ superfit. Ergo in rerum natura separatus in corporibus non reperitur puncti fluxus, ut lineam efficiat, quæ prima dimensione obtinet unitatis proportionem : neque lineæ fluxus, ut superficiem seorsum designare nobis liceat, uerum cum ad Tertium peruenieris, ut superficiem ducas in seipsam, corpus

corpus efficiens, præter quod nihil est, quod, quoque metiamur. Videmus igitur omnia principio, medio, fine contineri: sanè hæc tria sunt. Motus præterea, aut est à centro, aut ad centrum, aut circa centrum: neque ab his ullus est alius. Nam qui in animali inuenitur uoluntarius, ex his compositus est. Sed & in sacris tam ueteribus, quam nostratibus, ter pleraque aut fiunt, aut dicuntur. Et unam Dei substantiam tres, neque plures personas esse uerò credimus. Et grammatici ipsi genus illud, quod tres caperet articulos, omne genus appellarunt. Quare cum de duobus loquimur, dicimus, Ambo: cum de tribus, Omnes. Hæc ita sunt tria. Sed & hæc eadem tria, duo sunt. Nanque principium numeri unum est: Numerus autem ipse, plura. Ergo in oratione quod significatur aut unum est, aut plura: quare duo tantum numeri inuenti sunt, quibus dictiones afficerentur. Nam Dualem Aeoles ut superfluum omisere. At ordo significanti accepit Ternionem, à causa efficiente: ea enim cum sit principium, rectè Prima dicta est: itaque cum de se loqueretur, Primam constituit personam. Finis autem eius est, communicare quod sentit cum quopiam: ergo Secundam rectè dixit. Materiam autem ipsam, de qua loqueretur, Tertiam. Est igitur Prima efficiens doctrinæ: doctrinæ enim causa oratio: Secunda Finis, docetur enim: Tertia materia, de ea enim agitur: Oratio autem Forma, sunt enim Propositiones forma conclusionis. Quarta autem sub tertiæ ratione comprehensa fuit, propterea quod à prima semper esset tertia: pro materia enim habebatur. Verum Personæ uocabulo abusi sunt ueteres: nam Primam quidem ut loquentem, Secundam ut audientem agnoscimus: hæc sanè personæ sint: at Tertiam quare personam dicam, quæ muta res sit: hoc factum est propter rei nobilitatem. Est enim Homo sibi ipse omnium rerum regula quædam, si sese intueatur, quare etiam Paruus mundus appellatus est: itaque de seipso semper loquendum præcepit, quasi de re cognita sub ratione regulæ, cuius mensura cætera cognoscerentur. iccirco personæ no-

men

men ad ea, quæ persona carerent, non temere translatum est. Sanè Persona intelligitur status hominis ab animo, aut fortuna. Neque uerum est, quod aiunt, significare indiuiduam substantiam rationalem, ut uulgo utuntur, cum Itali numerant turbam nomine personarum: sed accidens notat, ut seruuum, liberum, ingenuum, Heroem, Senatorem, foeneratorem, militem. Itaque cum definiuimus ab Animo, uirtutem & uitia comprehendimus: cum Fortunam, libertatem, & dignitatem, & contraria. Sic enim semper locuti sunt probati auctores. Nam M. Tullius in octauo ad Atticum in epistola ad Pompeium cum dicit: Mea persona ad improborum ciuium impetum semper habuisse uidetur aliquid populare: non intelligit suum corpus simpliciter, sed uirtutem, ac fortunam suam, quæ meritorum nomine iam commemorat. Itaque in primo Rhetoricorum loca à personis explicat, nomen, naturam, uictum, habitum, & alia eiusmodi. & in oratione pro Sylla sic locutus est: Si mihi propter res meas gestas hanc imponis personam. Cum dixit Mihi, intellexit substantiam: cum dicit Personam, intellexit accidens: cum dixit Res gestas, intellexit causam personæ, & circumscriptionem. Et, Suscipere personam boni uiri: & Sustinere, idem alibi saepe dixit. at neque suscipit substantiam, neque mutari potest sine interitu. Igitur idem est, si dicas, Persona Ciceronis: & Status consularis: sic enim ad Atticum scribens, cum negat esse è dignitate consulari, dicta quædam iacere in Clodium, possis interpretari, Non pertinere ad personam eius. Vnde autem dicatur, contra quam Gellius senserit, quotque significatibus aucta sit, in libris Originum amplissime narratum est. Fuit & aliud imitandum, quod extabat natura: siquidem intererat, ut quod mas, foemina ue esset, & quod præterea neutrum, indicaretur. Quare quod per marem foeminamque propagarentur genera, genus id dictum fuit: quod autem extra hæc duo esset, non directo significatu generis nomine accipi debuit (ut iocatur super ineptis Grammatici lepidissime Aufonius) sed per negationem. Neutrum

r enim

enim, genus est, quia non est genus: ipsum enim nomen in-
dicat, non esse genus. Hoc igitur est, quod non est. Hoc enim
habent negationes, ut non ponendo ponant, ueluti cum di-
co, Nullus homo uenit: hic actio est, sine persona: si enim
non subest homo aduentui, non erit actio. Nam praecepto-
res mei hoc errabant, cum more medicorum Neutrum ge-
nus ex utriusque participatione constituebant. Tempo-
rum autem rationem fuisse necessariam intelliget, qui mo-
tum, quid sit, scit. Sed illud fuit animi officium, opusque per-
spicacis. Nam cum affectus uarij sint in functionibus huma-
nis, puta Optandi, Imperandi, ueritatem designandi, uerba
ipsa, quae actiones significarent, inflexere, eosque flexus Mo-
dos appellauere: propterea quod aliter, atque aliter animi
propensiones temperarent. Videndum est igitur has dictio-
nis affectiones, quae, quot uel partes orationis, quibus uel de
causis sibi uindictent.

Substantias, quae seipsis constant, easdem semper esse, quali-
cunque animi affectu notentur, manifestum est. Nam EQVVM
pronunciatio uel optando, uel imperando, non mutabo: ita-
que cum neque mei animi mutatione, neque temporis men-
sura mutetur, quin idem equus sit: neque nomina, neque no-
minum notae pronomina, tempore aut modo uariabuntur.
Simpliciores autem notae, quae uincula tantum essent ora-
tionis, non magis potuerunt mutari, quam uinctio ipsa in re-
bus. Si enim Caesar cum Catone bellum gerit, neque perso-
nam possis ei hosticae conuentioni, neque numerum, neque
alia apponere, ut uarietur: idem enim semper est *το ἰστέγησεν*
ἐν αὐτοῖς. Sic reiectae sunt Coniunctiones, Praepositiones, In-
teriectiones: nudae enim, & simplicis rei notae sunt. Vnum
uenit in controuersiam, Aduerbiu: nempe cum dico He-
ri, Cras, uideor tempora discernere. Sed non ita est, haud ma-
gis, quam cum dicam, DIES, ANNVS: tempus enim
significat primo statim significatu: at uerbum non tempus,
sed sub tempore. Itaque non una eademque uoce, sed diuersis
diuersa tempora sunt aduerbijs significata: itaque etiam a nu-
meris

meris exempta sunt: cum enim essent temperamenta quae-
dam uerborum, uerborum numeros sequi satis fuit.

Erunt igitur Nomina uariata per Numerum, & Personam, sicut
& Verba: peculiaris autem illis alia, alia his, de quibus suo
loco. Nunc enim causas declinabilium, & indeclinabilium
ut perscrutaremur, satis haec hic habuimus declarare.

CAP. LXXIII.

Affectus specierum dictionis alterius modi.

Atque his quidem affectibus rerum ratio explicabatur: sed
& alij fuere potius, ut ita dicam, materiales: Figura, &
Casus. Casus enim ad distinctionem intellectionis sunt in-
uenti, non ex ipsarum rerum mutatione. Figura autem non
semper a re. Nam quoniam uel mixtae, uel compositae essent
substantiae, composita quoque nomina fuere quaedam, ut
Tragelaphus, Vulpanser: aut substantia & accidens, ut
Equiferus. At quaedam fuere figurae, quae nihil ostende-
rent in re compositum, ut personare, insistere, & alia talia.
De specie autem dubitari possit: nam quemadmodum qua-
litas intellecta per se, a nullo tunc dependet, puta IVSTI-
TIA: at in Caesare eam si contemplemur, uidetur ab eo &
constitui & pendere, ideo uideri quoque possit deriua-
tum nomen IVSTVS, substantiam ipsam tanquam sui
principium consignificare. Illa omnino est in uerbo mate-
rialis, Coniugatio: nihil enim refert quodnam in elemen-
tum abeat, modo actio, aut passio significetur: quare diuer-
sa inuenias Coniugationis idem uerbum, LAVO, DEN-
SO: LAVARE, & LAVERE: DENSARE, &
DENSARE. Ordo uero, neque a re sumptus seruatur, ne-
que immutat orationem, nisi certis modis transponantur: ne-
que enim eodem dicas modo, Omne uiuens est animal: &
Animal est omne uiuens: sed structura omnino non muta-
tur. An autem sit proprius affectus cuiuspiam, suo loco di-
ctum est.

Hinc colligere possumus, cum alij sint a rebus nati, alij mate-
riam

riam ipsam uocis potius sint secuti, ex quibusdam constare necessario ueritatem, ex alijs non necessario: nanque uitiatum tempore, falsa fit oratio: ut, Vergilius iterum nascetur. Si autem uities genus, non fiet falsa, Vergilius bona. Figura autem etiam falsam facit orationem, ut si dicas, Vergilius est poësis. Modorum autem solus Indicatiuus pertinet ad ueritatem. Sed de his suo loco.

C A P. L X X V.

Quod Persona, & Numerus accidat omnibus partibus,
& quomodo: & an Sexus Verbis
addi debeat.

STaturæ intellectio non uniuersimodî est, ita nec uoces: staturam enim interdum agnoscimus, ut est signum Cæsaris, interdum ut marmor est: posteriore modo, percipitur ut substantia: priore, ut refertur. Sic imago in speculo & res est quædam per se, & signum alterius rei. Eodem modo cum uoces rerum signa sunt, earum quoque naturam imitantur: ubi uerò per se accipiuntur, ipsæ quoque tanquam res quædam intelliguntur. Quare tum Aduerbia, tum Coniunctiones, aliæque eiusdem modi, cum Nominibus Verbisque & secundas personas, & tertias obtinebunt: sed non eodem modo: nam Nomina Verbaque res significant, personas con significant: Coniunctiones, atque cæteræ tales partes, rerum modos significant, personas non con significant, sed ipsæ sub persona con significantur. Exemplum rei huius hoc est: tractabo naturam huius coniunctionis **Q V A N Q V A M**: in ea narratione semper apponam uerba tertiæ personæ. Exclamabo ad ipsam oratorum more: ut in fabulis, **O** cœlum, **O** terra, **O** maria Neptunî: quæ nihilo melius respondebunt mihi: apponam secundæ: conficiam Profopopœiam, addentur primæ. Eodem quoque modo uox hæc, **P A T R E S**, erit numeri pluralis, cum significabit: cum significabitur, singularis: qua ratione etiam pluralis numerus, dicitur

dicitur singularis. Sed restat quæstio, Quamobrem Verbo sexum nõ addidere, id quod fecerunt Nominibus. At fieri debuisse uel ratione uidetur posse comprobari: Nam cum Verbum sub tempore id significet, quod Appellatio sine tempore: sicuti Appellationes secute sunt fixorum naturam, ita etiam Verba sequi debuerunt. At Appellationes sexum, iuxta sexum nominum fixorum, id est, substantiuorū, mutant: igitur etiam Verba mutare debuerunt. Curro enim cursum significat sub præsentî tempore, & albesco, album. Si igitur rectè dictum est, mulier alba, quo in loco, album, mulierem sequitur: eodem modo **A L B E S C I T**, quoque mutare genus debuisset. Satis igitur est colligere, fieri potuisse: breuitati autem cõsultum esse, cum factum non est. Quare Verbum, cum transijt in Participium, facillè ipsum genus recipere quiuit. Diuiditur igitur in Declinabilem, & in Indeclinabilem, quaternis dispositis speciebus: ibi Nomine, Verbo, Participio, Pronomine: hinc Aduerbio, Præpositione, Interiectione, Coniunctione.

I V L I I C A E S A R I S
S C A L I G E R I

DE CAUSIS LINGVAE
LATINAE, LIBER
QVARTVS.

C A P. LXXVI.

Nominis essentiam, tam ab appellatione, quam à re
ipsa, statuit.

HACTENVS post partes, dictionis Substantiam ipsam uenati sumus, eiusque Affectus: tum Species, earumque affectiones in communi: quibusque essent causis in usum profectis. Nunc iam deinceps singulis libris singulorum ratio explicanda est, eodem ordine, quo res ipsas, quarum notae habebantur, sunt secuta. Nomen igitur primum exequamur: esse enim notam rei permanentis, ex ijs, quae supra diximus, satis constat. Itaque in ipsa appellatione comprehensa est uis quaedam actionis: quasi ipsum esset causa quaedam notionis. Nam ut à Moueo, moui, motum, Mouimen, Momen: sic à Nosco, noui, notum, Nouimen, Nomen: est enim imago quaedam, qua quid noscitur: instrumentum quasi quoddam cognitionis: ac ueteres quidem rectam uiam institere, cum dicerent, quasi notamen. Verum minus rectè bonam sententiam explicarunt: Notatum enim posterius est, quam Notum: sic Notamen, quam Nomen: ut è contrario ab hoc illud potius sit. Fuit prius Noo, à quo Nosco: ut *ἠεμάω*, à quo *ἠεμάσκω*, apud Theocritum: Aeoles enim sic loqui consueuerunt. Multo minus audiendi sunt, qui à Græco *ὄνομα*, quod *παρὰ τὸ νέμεν*, sicut & *νόμος*, deduxere: quoniam quo pacto lex suum cuique tribuit: ita &

ita & nomen suam cuique imaginem rerum reddit, neque enim rectè deductum intelligas ex ipsa, quam temere auferunt, uocari. sed *ὄνομα* rei ut titulus fuit, à iuuando, quasi *ὄνομα*: cuius uiti rem agnosceres. Hæc est uocis origo. Res autem sic se habet in definitione. Dicitio declinabilis per casum, significans rem sine tempore. omnes enim partes siue species dictionis, per genus suum, scilicet per dictionem sunt definiendæ: ut constat error grammaticorum, qui eam partem grammaticæ appellarent. Aliud enim est grammatica, aliud grammaticæ subiectum Dicitio, siue Oratio. Sicut neque uerum est quod aiunt alij, qui Grammaticæ partes quatuor fecere, Literam, Syllabam, Dictionem, Orationem. neque enim est grammaticæ pars Oratio, sed totum ipsum argumentum quod uocant *ῥησιμολογία*. Quis enim dicat Architecturam diuidi in aedes? Differentiæ autem illæ necessariae sunt. nam Præpositio non declinatur: Verbum remouetur per casum, Participium per temporis priuationem: Hac tamen definitione non differt à Pronomine, nisi adhuc aliquid agas, sic primò, uel sine medio rem significans. Nam pronomen hoc, QUI, Cæsarem significat, sed non statim: primum enim refert ipsum nomen hoc CAESAR, deinde rem ipsam. ueteres autem ut in cæteris definitionibus, falsi sunt, cum dixerent significari, substantiam aut qualitatem, propriam, uel communem. Nam etiam aliud quam substantiam significant, uel qualitatem: quippe quantitatem, relationem, situm, priuationem, *τὸ ἔχθρ*, *τὸ ὄσ*. Illi uerò etiam ridiculi sint, qui in nominis definitione rem à corpore distingere, nihil enim infelicius grammatico definitione. Nominis affectus etiam accidentia appellauere, quoniam Græci *συμβεβηκότα*. uerum ita intelligas, non *κοινὰ*, sed *ἰδίαι*, quæ Quintilianus rectè propria uocat: sunt autem sex, Species, Genus, Numerus, Figura, Persona, & Casus. Atque horum quidem quinque à ueteribus confessa sunt, persona autem turpiter omissa. Principio, si iccirco reiecere, quia eadem uox sine ulla uariatione, quamlibet consignificet personam, etiam à pronomine auferenda erit: neque enim hoc pronomen

I P S E, ut primam aut aliam notet, uariatur: neque hoc pro-
nomen E G O, aliam, quam primam indicat. Sed hinc quoque
acrius iudicandum est: nam Pronomina personam significat.
At aliud est significare, aliud consignificare: ut hoc nomen
T E M P V S, significat mensuram motus, uerum non consi-
gnificat motum. at nomen hoc P E R S O N A, id quod su-
pra diximus significat, sed personam certam non consigni-
ficat. sic Pronomen hoc E G O, personam significat quamlibet,
pro quolibet enim nomine ponitur, sed primam tantum consi-
gnificat: quare cum per personas non uarietur, non assigna-
bit affectum personae Pronomini. Postremo id falsum uide-
mus esse, quod de Nomine afferunt: idem enim nomen ut
alio flexu casum, numerum, figuram mutat, sic & personam.
Nam secundae personae quinti casus omnes sunt, quos dixere
Vocatiuos. Verum neque hanc subtilem sententiam illi in-
tellexere, & omnino tertiae tantum personae nomina putarunt,
adeo inepte, ut nisi adiecto Pronomine, negarint posse dici,
Homo curro. At o bone, quod Pronomen agit, uicarius
quidam: herus ipse, Nomen scilicet, pro quo illud ponitur,
non aget: ergo non Pronomen a Nomine, sed Nomen a Pro-
nomine dependebit. At fuit aliquando, cum nullum esset
Pronomen: tum miseri mortales de seipsis nihil poterant enun-
ciare. Concedunt pudentiores usum uerbi substantiui, & si-
milium, Homo sum, homo fio, homo nascor, homo dicor: at
quid est, Homo curro, aliud, quam Homo sum currens? Itaque
paulo modestius alij sunt nugati, Appellatiua huic usui con-
cessere, Propria sustulere: ut non nomini in suo genere com-
petat uariatio per personas, sed eius speciebus aliquibus:
proprio autem non. Verum qui intelligat, quid grammatica
sit, facile eorum reprimat audaciam. Est enim Grammatica
scientia loquendi ex usu: neque enim constituit regulas scien-
tibus usus modum: sed ex eorum stas, frequentibusque usura-
tionibus, collegit communem rationem loquendi, quam
discertibus traderet. Igitur cum tam apud Graecos, quam apud
Latinos prima uerbi persona cum proprijs nominibus po-
sita sit:

sita sit: idque & a probatissimis, & frequenter factum sit: de-
buere ab illis isti leges accipere sibi, non de suo fingere po-
tius, quam figere. Omitto illud Euripidae, ἦκω πολὺδωρ. &
in oratione Demosthenis contra Midiam, παμμένως παμμένως
ἔπαρχος, ἔχου χεῖροισιν, ἢ ἴσ, καὶ κατὰ γένεσιν αἰ ἐργαζομαι. Ve-
nio ad nostros: Quidius sic loquitur, Hospita Phyllis que-
ror: in epistola Heroina. In fine comœdiarum Terentij uer-
ba illa sunt: Calliopius recensui. Suetonius C. Caesaris uerba
refert: Tantis rebus gestis C. Caesar condemnatus essem.
T. Liuius in primo, Romuli hæc: Hæc tibi uictor Romulus
Rex regia arma fero. Idem in persona Annibalis: Annibal
peto pacem. Sallustius in oratione C. Cottæ consulis: En C.
Cotta consul facio. Neque uero subest ratio, qua possis dice-
re, Homo lego: & non possis, Cæsar lego. Imò uero multo
rectius: Cæsar enim ego sum, non alius. at alius homo æque,
atque ego. Quare in tertiam potuit transferri appellatiuum:
proprium autem remansit mihi in prima. Est & illud ualidi-
simum argumentum, Nomen esse notam rerum, siue igitur
tempus inspicias, siue dignitatem, primum seipsum nomi-
nauit homo: at in homine, primo persona, & ab eo alijs com-
municata. Quid illud si Nomini, in communi, ut nomen est,
competit casus: & tamen casuum uariatio defecit aliquot no-
mina: ergo quid dicendum? Respondebunt, & recte: casus
quidem esse, ut in nomine C O R N V, sed per diuersa elemē-
ta non esse manifestos. Ita etiam nos, personarum ordinem in
nominibus esse indiscretum, quem in uocatiuis aperte postea
explicarent. Ex his constat Linacri lapsus, qui ita scripsit,
Sine certæ personæ adsignificatione significare: quintus
enim casus certam secundam præscribit. Et ipse in participij
definitione dicit, Capere à nomine numerum & personam.
Est autem persona primo nominis affectio, secundo uerbi,
quod ipsum sit Nomen secutum, ut diximus, quod, Prima:
ad quod, Secunda: de quo, Tertia. Efficiens, finis, materia.
Hæc est igitur nominis essentia, significare rem permanen-
tem: at prisca id esse proprium eius ridiculè prodidere: qua
s inscitia

inſcitia etiam in alijs ſubſtantiam cum accidente confundere.

CAP. LXXVII.

Quo quiſq; ordine affectus tractandus ſit.

ORdinem quoq; horum affectuum ueteres inuertere : nam ut quiſq; à Nominis ratione enatus fluxit: ita debuit explicari. Ac nemo debet dubitare, quin & Numerus, & Perſona primas ſibi ſedes occuparint : ſed Numerus prior fuit. Nam primum & ſecundum, quod eſt in perſona poſitum, eſt relatiuum: prima enim dicta eſt, propter ſecundam. At Numerus non eſt relatiuus, ſed abſolutus: abſolutum autem prius relatiuum. Poſt Perſonam autem Genus editum eſt : uidemus enim in pronominiſus primitiuis genera cōfuſa. Poſt Genus emerſit Caſus, quem expreſſit ambiguitas: cum primum ſic eſſent locuti, Cato interficit Cæſar. Itaque ut diſtinguerent orationem, flexum appoſuere. Vltimæ fuere Species, & Figura : ac Species quidem multo magis neceſſaria, itaq; Figuram præcedet : ſine Figura enim conſtabit oratio, ſine Specie non omnis conſtabit. Neq; enim dices, Cato eſt iuſtitia. Atq; ipſo quidem Caſu Species fuit præſtantior: materia enim affectio ſimplex caſus eſt : Species autem etiam ipſi rei neceſſaria eſt ad ſignificandum : mutat enim Species modum ſignificationis, Caſus autem non mutat. Sed ſerò & à philoſophis ipſæ ſunt Species introductæ, Denominatiuum, & eiufmodi : at Caſus uſu tantum exorti facilè ſunt, ac propterea priores fuere. Sic igitur recenſebuntur : Numerus, Perſona, Genus, Caſus, Species, Figura. Sed priſci ita peruerterunt: ſicuti cum ante Verbi, aliarumq; partium definitionem, propria eorum narrant.

CAP. LXXVIII.

De Numero.

AC de Perſona quidem iam dictum eſt: coacti enim diſputatione id fecimus : de Numero autem eſt hîc agendum. Numerus eſt quantitas, quæ per ſe ipſa diuiſa ac cumulata ultimo

ultimo termino ab alijs diſtinguitur. Eſt enim Binarius numerus duæ unitates, Ternarius tres: quæ ſua natura non ſunt ſimul, ſed cumulatione, ſiue aggregatione, ſiue appoſitione dicas, nihil intereſt. Diſtinguitur autem omnis numerus ab alio numero unico tantum termino, eoque ultimo: unam enim habet dimensionem quantitas diſcreta, quippe longitudinè: fluit enim unitas diſcontinua: neq; enim rectè dicitur fluere. Cum igitur omnis numeri unitas initium ſit, non differrent numeri inter ſe hoc termino unde fluunt, ſed eo in quo ſiſtuntur. Hoc enim Quaternio à Ternione diſtat, unitate ſcilicet poſtremo appoſita loco. Occupatum autem eſt conſuetudine, ut Vnum, etiam numerus diceretur : quare id quoq; ſecutum fuit, ut numerus alius diceretur Singularis, alius Pluralis: neq; enim mediū ullum eſt inter unum & plura: quoniã plura ex uno frequentato facta ſunt. Quare Iones non rectè fecere, qui Dualem numerum à plurali diſcerpere: atq; iccirco ſeuiores Acoles neq; recepere, neq; in Latinos tranſmiſere. & nugacitas illa Ionum in multis temporibus uerborum perſonas aliquot non potuit eruere in eo numero : in nominibus autem pauculos caſus expreſſere. Hiſ autem, quæ diximus, infeliſſime grammatici obſtrepunt: egreſſi enim è ſeptis ſuis non poſſunt quin ineptiant. Singularis, inquiunt, numerus ueriſſimus numerus eſt, propterea quod repetitio facit numeros, inq; eum ipſi reſoluuntur. Principio, hoc eſt diſputatum in diuina philoſophia, Vnitatem non eſſe numerum, ſicut neq; punctum quantitatem : neutrumq; eſſe in prædicamento quantitatis, niſi tanquam principia. Multis autem argumentis deſiſciuntur de ſtatu ſuo. Si enim numerus eſt quantitas diſcreta, id eſt quantitates diuiſæ per ſuperficies, & coniunctæ per comprehensionem, imò uero ipſa quantitatum ratio comprehenſarum: non erit Vnitas numerus, non enim diuidi poteſt: idem enim eſt diuiſum, & diſcretum: ſicut idem concretum & indiuiſum. Sumptis quoq; eorum principijs, directio aduerſus eos colligamus. Numerus, inquiunt, ſingularis rectè dicitur : quia geminatus, aut mul-

tuplicatus ceteros omnes creat. Ergo numerus non est: hac enim ratione punctum esset linea, linea superficies, superficies corpus. præterea Binarius, Ternarius, Quaternarius, non esset unusquisque numerus seorsum: sed Binarius, duo numeri: Ternarius, tres: non esset igitur quantitas, sed quantitates: numerus enim quantitas est, ergo numeri quantitates. Nihil uero mirum hoc errasse, qui eum male iam definiuerant, Numerus est dictionis forma, quæ discretionem quantitatis facere potest. Principio male assignarunt dictioni: neque enim competit dictioni, ut dicitio est: omnibus enim competeret dictionibus: hoc autem est falsum. Deinde formam dixere, cum tamen numerus sit accidens. Et male dixere, discretionem quantitatis facere: sed potius discretæ quantitatis modum, aut differentiam notare, neque excluduntur Aduerbia illorum definitione: Nam Bis, Ter, formam habent dictionis, qua distingui potest quantitas. Proprium autem est Singularis, finitum esse: id est, certum: quia scimus quantum sit hominum, cum dicimus, Homo. At pluralis infinitus est, non quod sine careat, nihil enim in natura infinitum: sed quia sit incertus. Si enim dicas, Homines: quot sint, nescias: itaque additur aliquid præscribens, ut Decem, uiginti. Accidit autem interdum, ut eadem uoce diuersus numerus intelligatur: quemadmodum est in secundo casu singulari secundæ inflexionis, & in primo plurali eiusdem: in neutris pluralibus tribus, ac singulari foeminino: ut, SACRA. In quibus autem eueniat, in capite de casu dictum est. Secutus autem est numerus grammaticorum, sui ipsius naturam in rebus ipsis. par enim & dispar, ut diximus, non simul adsunt eidem numero: sic neque pluralis, & singularis: sed satis est alterutrum uni uoci inesse. Ac quemadmodum numerus quiuis addita unitate acquirit rationem pluris, ita aut numero syllabarum, aut temporum, plurales numeri nostri maxima ex parte, singulares superarunt: POËTA, POËTAE: DOMINVS, DOMINI: PATER, PATRES: CORNV, CORNVA: pauca enim aliter inuenias. Sed & in alijs casibus ferè

ferè idem inuenies. Quare cum idem numerus non possit esse unus, & plures, & idem nomen utrunque significare queat, ut AMOR, AMORES, consultum est huic rei, ut per syllabarum aut temporum appositionem, idem nomen esset seipso maius, & aliquo modo à seipso diuersum. Hoc autem, ut diximus, maxima in parte nominum est, non in omnibus. Sermo enim temere inter agrestia ingenia primum ortus refragatur aliquando legibus doctiorum. Igitur quaedam sunt nomina eiusmodi, ut numerum utrunque obtineant, qualia diximus: nonnulla semper singularia: quaedam semper pluralia: & in his quaedam pro numeri natura numerum reddentia: quaedam non: sed alia singulari numero plura significantia: alia plurali numero, singula. Semper igitur singularia, aut semper pluralia ut essent, effecit aut natura, aut usus. Natura sunt singularia, quæ certa sunt indiuidua, ut Sol, Cæsar. Item pluralia, quæ multa sunt, ut sunt hoc, quod esse dicuntur, ut Gemini, Pisces. Dico autem, Et sunt hoc, quod esse dicuntur: propterea quod collectio illa plurium singularium maxima ex parte pendet ab intellectu: usus autem tyrannide extortum est, ut quaedam sine ratione essent singularia, ut fumus: nam quare non dicam duos fumos? & duos sanguines? Hæc igitur sine ratione. Quin etiam contra rationem: etenim Pulverem, & Arenam dicimus, totum illum cumulum, cum tamē ipsarum partium minutarum potius esse debuisset. Pluralia autem quare dicas unum diem, Saturnalia, Floralia, ratio subest. Comprehendit enim & ludos, & ioca, & mercatus, & comestiones, & alia. At Ceruices quare dicebant, cum Collum quoque dicerent: aut quare Colla, unius tantum hominis? Emendat tamen sese aliquando publicus usus tollendo quod statuerat, probatorum autoritate: quibus aliter placuit postea dicere: ut Ceruicem primus Hortensius pronunciauit: item Farra, & Mella, & Vina alij: & quibus placuit idem nomen proprium diuersis imponere: ut, mihi, & Iulio Cæsari Dictatori. Eadem quoque autoritate coacti sumus uerum singularem in plures diuidere. Vna

Gallia est, singulis utrinque montibus, totidem maris limitibus, & fluuio Reno præscripta. quare igitur in tres, quatuor uel Gallias diuisimus? cum una Græcia, una Italia diceretur. Ac sanè commodius Italia in plures potuit distingui: nam uetus Ausonia, quæ & Oenotria, & Italia nominata fuit, ne Tiberim quidem attingebat. Postea Romani ne Barbari essent, uel extorsere, ut ad Rubiconem usque fines extenderentur. Octauius rerum potitus, etiam nominum dominus esse potuit: atque etiam, si Dijs placet, ad Varum usque propagauit: ut Alpes ipsas quoque, quas natura fixerat communes, à barbarie uindictas Latino nomini attribueret. Sanè uero, qui Nicæam in Italiam transfulit, potuit Italiam ipsam, ad sociam & participem uel nominis, uel gloriæ Romanæ Mafsiliam prorogare. Sed de his aliàs. Est & illud contemplandum: Nihil referre, unum plura uel sint: an unum plura uel putemus. Ita cum ex diuisione prouinciarum ac præfecturis, Transpadanam, Cispadanam, Cispalinam, Transalpinam, Belgicam, Celticam, Aquitanicam dixere, propterea quod ita esse arbitrabantur: sic philosophorum quidam cum plures Mundos, Soles, Lunas intellexerent: quod à nobis numero singulari prolatum fuerat, ab illis non est uitiosius in uerbis quam in rebus multiplicatum. Itaque Ioues etiam dicimus, & Veneres, & Cupidines. Itaque scribunt, Orbem terræ: &, Orbem terrarum. Nam Terra nomen proprium est in singulari unius elementi, quæ Elementum est, atque idè semper in sui similes partes diuiditur. Cum autè in plurali ponitur, est idem nomen literis, & materia, sed non substantia. Neque enim ex proprio fit appellatiuum, ut dixerit: sed aliud est re, licet uoce cõueniat. Sicut in Casibus & Numeris idem quoque euenit: Nam, sacra generis foemini, numeri singularis, non est eadem uox cum pluralibus neutris: accidit enim, ut hisdem scribatur elementis. Terræ autem diuisionem auspiciati sunt à familiaribus occupationibus, & ius ipsam iniuriã appellarunt: neque enim melius Terra debuit alij atque alij attribui, quam aër. Itaque natura uindicat

dicat sese, & mortuos Tyrannos non maiore tegit tumulo, quam unum ex oppressis, sese omnibus æqualem ostendens matrem. Quæ uero singulari numero plura significant, naturam ipsam in euentibus rerum sunt imitata: quippe unus cumulus, unus acruus dicitur: at id unum, plura sunt: ita Populus, Turba, non sine ratione simplici numero, multiplicem significatum comprehendere. Nam Thebæ, & alia eiusmodi, secuta sunt conuentum libertatemque ciuium: quorum omnium nomine, non unius gererentur res: alibi enim apertius hoc declaratur: ut in Commentarijs Cæsaris, Heluetij, Menapij, Aruerni. Multitudo enim in populis, non moenia in urbibus explicantur. Harum autem urbium numerus cum singulari flexu profertur, ut apud Statium, Theba, sequitur unionem ipsam in significando. Quæ igitur pertinent ad numerorum naturam, affectus, usumque, hæc sunt.

C A P. L X X I X.

De Genere.

Naturalia quosdam habent affectus propter se: ut, mouentur animalia, quia sentiunt: ergo ut euentent noxia, & ut commoda consequantur, mouendi facultate prædita fuere. Alios affectus habent propter alia, non propter se: ut excrementa, sunt, ut cuius sunt, ipsis exonerentur. neque enim alii qui pilii quibusdam in partibus hominis ullum propter se finem habent: nulli enim usui sunt: sed ut fumosis exhalationibus illis uacet intus ibi corpus. Est & alius modus, ut generatio, affectus enim animalis est non propter ipsum, sed propter speciem. Nisi enim indiuidua certa producerent sibi simile, interiret species ipsis deficientibus. Quare generandi facultas eis data est: atque alijs quidem alio modo: perfectis autem, per sexum: in quibus mas, & foemina distinguuntur. His de causis, quæ uoces sexus essent notæ, qua ratione id iudicarent, eam rationem Genus appellarunt, à potestate earum rerum, quæ significarentur. Sexus enim est alterutra potestas generandi. Neque rectè antiqui dictioni attribuerent: Trium

re: Trium enim tantum partium est, non autem Dictionis. Sed ipsi falsi sunt, cum non esset nomen positum ei generi, quod peculiariter has tres solas partes capit. Alij addiderunt sic, Dictionis declinabilis: sed falso: neque enim Verbi est. Est igitur illius subalterni: sic enim media uocant: generis affectus terminatione sexum notans. Sita enim est in fine uocis, ut Cæsar, Musa. Neque uero impedimento est, quod etiam masculina terminatio cum foemina cõcurrat: ut *Muzrena*, *Aurata*, quæ sunt cognomina uirorum. Hoc enim accidit à cognominibus animalibus: sic *Sylla*, à prudentia, quasi *Sibylla*: & alia, quorum ratio fuit hæc secuta. Neque *Barbara* obsunt, *Iugurtha*, *Iuba*: illis enim ea fuerit terminatio ad hoc officium, ut nostra nobis. Quod siqua est utriusque sexui communis, non destruitur iccirco definitio: ut, *Legens*, & *Felix*: intelligis enim utrumque genus includi: quod non facies in *LECTVS*, *LECTA*: aliter enim terminantur. Iccirco sapienter diximus, *Notans*, non autem *distinguens*: nõ enim semper distinguit, ob uerborum scilicet penuriam: sunt enim res plures, quam uocabula. Cætera autem genera aut non sunt, aut hæc sunt. Ac de Neutro quidem diximus: nomen enim hoc, *Neutrum*, negat ipsum esse genus. Cum enim dicis, *Neutrum* genus est, significas ipsum esse, quia non est. Sicut *ἀνώδυμα* quædam herbæ dictæ sunt: quæ quia nomen non haberent, nomen inuenere. Est autem *Neutrum* duplex: unum, quod utrumque simul reijcit genus: ut, *SCAMNVM*, neque enim aut mas, aut foemina est. Alterum, quod neque reijcit, neque statuit: ut, *Mancipium*. Ad didere autem, quod *Incertum* uocarent: ut, *Dies*: sed hoc ab ipsa re, *neutrum* quoque est. *Sexus* enim non nisi in animalibus, aut in ijs, quæ animalis naturam imitantur, ut arbores. Sed ab usu hoc factum est, qui nunc masculinum sexum, nunc foemininum attribuisse. hoc itaque nonnulli etiam *Dubium* appellarunt. At illud ferendum non fuit, cum animalia quædam suis generibus non notarent: hanc negligentiam Græci uocarunt genus *ἐπίνογον*, pessimè: nam *ἰνόγον*, id quod

quod Duo comprehenderet genera nominabant. hoc autem Alterutrum tantum cum recipiat, non potuit habere præpositionem *ἐπί*: addit enim quantitatem mathematicis. ut *ἐπίπυρον*. Nostri melius promiscuum, quod differret à communi: quoniam commune idem æque caperet utrumque sexum, & esset uox generica aut specialis capiens indiuidua: ut homo, cui aliquando foemininum, aliquando masculinum appones adiectiuum. ut homo bonus, homo bona. At Promiscuo non item: sed alterutro sub sexu captæ uoci, utrumque sexum assignares: ut passer albus, etiam de foemella. Is autem defectus cum in usum furtim irrepsisset, timiditate quadam fatus est. Nam ut *Mulus*, *Mula*, *Ceruus*, *Cerua*, quare non *Aquilus*, *Aquila*, & cum haberes *θῦν*, *θῦνις*, quam obrem non dixisti, *Thunnus*, *Thunna*. Nam quæ admittunt communes terminationes, ausim ego communi quoque genere insignire: ut hic & hæc ouis potius dicatur, quam aut hæc, aut hic uel hæc, ut etiam ueteres pronunciabant. Atque illi quidem, cum *Taurum* rectè dicerent, etiam ad conuicium *TAVRAM*, commenti sunt. Quare igitur uoluptatis diuerticula quasiuere: necessitati autem nõ inseruieret: uerum nulla ars repente perfecta extitit. Ille uero in multis uocibus, sic in uocum terminatione fatalis defectus fuit, cum tria genera unica unius uocis terminatione comprehensa sunt: ut, *FELIX*: una enim uox est, materiam si spectes: at si formam introspectes, tres sunt una facie. Illud quoque ex antiquis est cautius accipiendum: Nam cum discrimen generum statuunt, per notam Pronominis, à posteriori accipiunt cognitionem: neque enim *Cæsar*, est generis masculini, quia ei præponitur hic: sed cognoscitur ita esse, quia ita præponitur: præponitur autem, quia est. Hæc de re ipsa, eorum autem uoces etiam sunt declarandæ. Nam *MAS*, *Osca* dictio fuit concisa, à *Mamerte*: *Mamers* enim, & *Mauors*, & *MARS*, fortem apud illos significarunt: non quod magna uorteret, ut aiunt: neque enim Latine uoces fuere. Foemina autem à foetu: foetus autem *παρὰ τὸ φοιτᾶν*: nam hoc

uerbo ueteres rem Veneream significarant pudenter : sicut Latini, Coire: quid enim purius, quam comitem esse? item consuetudo: sic Græci *σώζειναι*, & *συγγινεῖναι*, & alia multa, quæ in libris historiarum diligenter annotauimus. Disputarunt autem Grammatici Mascula genera, an Masculina dicenda essent: & Festus in XII. Masculina mauult, quoniam Græci quoque *ἀρρενικὰ ἢ θηλυκὰ*, non autem *ἀρρενεα*, & *θηλυα*. Idem Festus in primo, Fœmineum dicit Genus, non Fœmininum. Recentiores delicati malunt dicere, Generis neutrius, quam neutri. sed antiqui sic inflexere Vter, utri, utro: sicut, Vnus, uni, uno, unum, une: ut est apud Catullum. & Terentius, Mihi solæ. Et ut nomen generis differat à cōmuni illa uoce negatiua, prudenter, qua potuit, effectum est. Proprium autem Generum esse, pati mutationem, satis patet ex genere incerto, ut etiam Armentas, dixerit Ennius, quæ nos Armenta. Sed de his in historia originum satis dictum est.

CAP. LXXX.

Casus.

Nunc eo ordine, quem præcepimus, de Casibus agendum est, operoso sanè negotio. Casus igitur, per ueterum definitionem, quid sit, non satis cognosci potest: quippe, & Nomen per Casum, & Casum per nomen cum definiant, neque hæc inter se sint relatiua, circularis erit cognitio: sic enim uocant philosophi, cum ignotum per æquè ignotum explicatur. Nam si nomen est declinabile per casum: Quæro, quid sit casus. Est declinatio (aiunt) nominis, quare per hæc nihil notum mihi fit. Sed addidere, Vel aliarum casualium dictionum, quæ maxime fit in fine. At uerò Casus non est declinatio: Declinatio enim duo significat: Actum illum inflectendi primo suo significato: motum enim notant eius modi uerbalia, ut ambulatio. Id non est casus: non erit igitur hoc modo declinatio. secundo, significat caput quoddam, ad quod reducuntur eiusdem flexionis nomina: ut primam, secundam

secundam, & alias dicimus: ne sic quidem erit casus, declinatio. Casus enim ipsi ad ea capita reducuntur. Quod autem ad aliquid reducitur, non est cum eo idem. Reducere enim notat motum: at omnis motus statuit priuationem: igitur si idem essent, idem careret seipso. Voluit igitur intelligere declinationem ipsam mutationem terminationis: sed Casus non est illa mutatio, sed hoc ipsum quod iam mutatum est: Casus enim Vocatiui est, B O N E, quod iam est mutatum à B O N V S, non nunc mutatur. Itaque uox hæc, C A S V S, est præteriti temporis, declinatio præsentis. Præterea Species est declinatio nominis, hoc modo per terminationem: ut à Iustitia Iustus: hæc enim est definitio Denominatiuorum. Quid, quod illa uerba, Quæ maxime fit in fine: perturbant, non declarant. Nam uox hæc, Maxime, accipitur pro eo, quod est potissimum. At potissimum remittit interdum amplitudinem significati: ut cum dico, Potissimum hyeme pluit: significo non semper æquè pluere: quare ostendunt ea uerba, euenire aliquando, ut Casus non fiant in fine uocum, sed alibi quoque. Quod si eò confugiant, ut dicant, Maxime, idem esse quod, Semper: adderent potius uocem manifestam, Semper. Verum ne id quidem faciunt docti: Definitiones enim ita sunt natura comparatæ, ut hoc aduerbio ne egeant. In ipsis enim signa uniuersalia, tum numerorum, tum temporum necessario, & semper intelliguntur. Idem enim dicas, Homo est animal: & Omnis homo est semper animal. Cum enim à substantia confiant definitiones, ipsa abesse nequeat: & de omnibus, & semper dicentur: erit igitur casus terminationis effectus diuersus à prima impositione: est enim idem nomen alterius, atque alterius casus, quia alia atque alia terminatione mutatus est. Is autem affectus est in prædicamento Qualitatis, in capite de figura. Intelligo figuram mathematicam, non autem istam falsam de qua mox. Est enim Figura terminus quantitatis: igitur hæc uox P O Ë T A, quantitate certa, & figura est: A, enim uocali clauditur. At uox hæc P O Ë T A R V M, alia quantitas
t z alia

alia figura terminatur. Est autem affectus is Nominum primo, & uero: Pronominum autem, quatenus illorum uicarij sunt: Participiorum, ut in ipsis Nominum natura inest. Sicut ego sum calidus, quia ignis calidus est, qui in me est: ita proprium accidens alicuius, potest esse hoc modo commune: quoniam substantia illa, cuius est proprium, est substantia imperfecta, & comparata ad ulteriorem finem, quam suum: cuiusmodi sunt elementa, quae non sunt propter se, sicut neque materia prima. Illud in memoria habendum est: Si quae uoces casu distinguuntur, quae tamen non sunt mutatae, ut *M V S A*, in Recto, & Vocatiuo, hoc defectu materiae, non formae euenire: Quae fuit ratio, ut etiam aequiuoca nomina orta sint. Dico autem diuersam a prima impositionem: inuentores enim nomen indidisse Recto patet ex usu loquentium, qui praesentis temporis primam personam, *θεμα*, appellant, & Rectum ipsum *θεσις* nominis.

Casus essentia haec est: igitur de numero eorum, de quibus appellationibus nunc agendum. Cadere dicimus moueri deorsum naturaliter: intelligo naturaliter, secundum graue. Nam alia, quae ingressu, aut uolatu, aut alio quouis modo deorsum mouentur, non feruntur naturali motu grauitatis, sed uoluntario: quo motu etiam sursum subeunt. At naturalis motus ad unum tantum fit. Quare palus erectus, aut columna cum ruit, cadere dicitur: non quia tota deorsum feratur, sed quia plurima eius pars. Translatum est deinde, ut quoties aliter quid aut esset, aut eueniret, quam aut prius erat, aut sperabatur, uerbum hoc usurparemus: ut, Cadere causa, in qua erat: Cadere spe: Excidere memoria. Corporis enim solius interest naturaliter moueri: sed ad res corpore carentes translatum fuit. Huius uerbi origo tota Graeca est a praeterito medio *περὶ χεῖρας*. quo sono integro praesentis etiam nunc Vascones pronunciant. Cum igitur apud Homerum dicantur uerba excidere ab ore, a mente quoque cadant necesse est. Quare cum a cadendo Casus sit, passiuua forma, ut Occasus Sol, quemadmodum supra diximus, qui iam occidisset, in *X I I*.
tabulis

tabulis legebatur: Casus appellatione etiam Rectum ipsum afficere ausi sunt, quia a mente caderet imponentis. Sed cum nos de affectu nominum scribamus, non erit ea recta sententia: reliquae enim quoque partes Casus dicerentur: igitur non esset nominum affectus ex mutatione finali, sed sine mutatione cuiusuis uocis: ut *H E V*: ut appareat, quam negligenter sibi ipsis isti aduersentur. Sed ferendi eorum erant, quod uera dicerent, quanquam non secundum ea, quae proponerentur. At contra, qui ita sentiunt, Casus omnes esse Rectos, quia a generali cadunt nomine: sane ineptiunt. nam quid est hoc, quod generale nomen appellat: *N O M E N* ipsum? At quis dicat, *C A E S A R E M* a nomine cecidisse, in quo nunquam fuit: quis *S P V T V M*? cuius ne unam quidem habet syllabam. Materia igitur huius, ab illius non cecidit. Quod si hoc ab illo contemplatur, quia illius species sit, sane non cecidit: quis enim dicat speciem a genere cadere? in quo est ut pars comprehensa praedicatione: & in qua illud est ut pars constituens essentialis, ut omittam tempora uerborum futura casus, quoniam a uerbo generali cecidissent. Ergo alij subtilissime dixere, Rectum esse Casum, quoniam ipse est qui cadit, cum definit esse Rectus, & fit Casus. Si enim Rectus est, qui declinatur, qui flectitur, nempe erit Casus. Itaque Aptota uocata nomina, in quibus rectus non caderet. Verum ne hi quidem sunt audiendi: Nam quaero, Rectus ante quam cadat, Casus ne sit? si est casus ante quam cadat, ergo sine causa, id est, sine mutatione & flexione erunt obliqui casus. Sin hi casus sunt, ille non fuit: mutatum enim non est idem. Quidam ubi deiectioni sunt his rationibus, ad alia commenta confugerunt: eundem esse posse & Rectum & Casum: quia stylus e manu postquam cecidit, rectus adhuc est. Hic fallacia est Recti & Erecti: iccirco duplex fuit uox, *καθῆκα*, & *καθῆκα*. interpretamur primam uocem rectam, alteram erectam. Rectae ratio est a partibus, ne extremorum tenorem egrediantur: nam qui sic definiunt, Breuissima extensio, per proprium, non per essentiam definiuere. Erectae autem ratio est a situ, & relatione

uniuersitatis: cuius scilicet partes extremæ non egrediuntur lineam mundi perpendicularem. Ita etiam curuus stilus poterit erectus esse, & stilus rectus, iacens: opponitur enim Recto Obliquum, Erecto autem Iacens. Iccirco dicimus in definitione Erecti, cuius extremæ partes non exeunt lineam mundi perpendicularem. quoniam etiam curua erecta esse possunt. Verè autem Erectum sic intelligas: nam Nutans licet non sit Iacens, non tamè uerè Erectus est: sed est, ut aiunt, in fieri: definitiones autem rerum sunt perfectarum. Hinc Nominatiuum uocabimus ὀρθῶν Rectum, quia breuissima nominis extensio est: ut linea recta: iccirco ὀρθὸν apud Græcos significat statim. ὀρθῶν autem, quia stat: neque dum flexa est: erectum dicas, si lubet. Cæteras autem partes inflexi nominis, à Recto quidem Obliquas, ab Erecto autem casus. Sed rectius fiat, ut obliquorum nomen omittas: nullo enim modo potest competere ratio curuitatis. Casum autem appelles illam terminatam mutationem, exemplo Aristotelis, πῆ ἡ ὥσδε διαφίρειν τὰ παρώνυμα τῶν προσωτέρω.

CAP. LXXXI.

Enumerantur Casus: explicatur usus: recipiuntur Nomina.

Casus, uoce largius cum recto quoque communicata, uideamus quot sint, & qui, & quare non plures, quam à ueteribus traditi sunt, neque pauciores. | In omni actione est id quod agit, id quod fit, id quod factum recipit, priuatio, & finis cuius causa fit. Quinque casus fuere necessarij: Agens, Rectus: quod fit, Secundus: cui fit, id est finis, Tertius: quod recipit, Quartus: priuatio, Sextus. Agit enim faber, facit formam freni in ferro, facit Cæsari, recipit formam ferrum, quod carebat ea. Ita constitutes orationem, Faber cudit ferrum Cæsari ex catena. Interrogas igitur, Quid facit ferro? Formam freni: ex catena. in catena enim non erat. Ac quanquam uideatur forma illa esse finis: imposita enim forma, cessat artifex: tamen non est finis ultimus: est enim finis operæ, id est, actionis, non autem operis. fit enim propter equum Cæsaris. Sic &

Sic & super Quarti natura poterat dubitari: uidetur enim formam non materiam significare, cum dicimus, Aedifico domum. At rudibus philosophiæ hoc ueniat in mentem: Domus enim & materiam dicit & formam: Vocabulum igitur hoc facit, non autem Casus. Cuius rei signum est, dicam, Cedo lapides: hic nihil est, præter materiam: Cessura autem forma est, puta Iouis, aut Cæsaris. Ita in domo, si formam à materia intellectuione distinguas, sic dicas, Lapides cuius sunt? Domus: à forma enim hoc habent, ut ne sint Pontis, aut alterius rei. Mutantur autem locutionibus Casuum rationes: aliter enim accipias in passiuis: sed simplex inuentio rerum talis ab ipsis principijs fuit. Quoniam uerò sermo institutus est, ut dicebamus, quo cum altero sententiam nostram communicarem: iccirco Quintus casus inuentus est, cuius officium uocandi esset. Sapiëntius autem à nobis fit, quam sit factum ab antiquis: cum ordinis nomen indimus casibus, Primum, Secundum, Tertium, non autem officiorum. Nam cum in uarios usus fusi essent, non solum diuersa nomina, sed etiã superuacanea sunt sortiti. Quid enim Vxorium casum dixerunt Secundum? modestius alij Patrium, prudentius Possessorium. Nam Hectoris Andromache, non est Vxorius, sed Maritalis: sicut apud Valerium, Terentia Ciceronis. Ita cum dicis Cæsar Syluij pater, Filialis sit, si sit Patrius ibi, Syluius Cæsaris. Sic enim Cicero: Cato, huius pater, qui Vtica sese interfecit. Qua ratione etiam Genitiuum nominarunt. Quid? non ne erit etiam Carpentarius, cum dicam, Carpentum opus Epei? Sed grammaticis nullus finis ineptiendi. Datiuum non ineptè dixerunt, Acquisitiuum melius: nam quod contraria natura inuenitur: ut, Aufero tibi librum: hic etiam acquisitionem intelligamus: nam recipit ablationem. Accusatiuum pessimè Latini, Græci mitius, ἀπειλήν, ut causa sit, non accusatio. nam sic oportet dicas Sextum casum, Defensorium: nam quemadmodum est, Contra Vatiniū: sic erit, Pro Vatiniō. Sed & ridiculum sanè: etenim ut est, Accuso Clodium: sic, Defendo Clodium: potior autem defensio esse

esse debet. Salutatorium etiam Vocatiuum, non malè: sed hoc generalius: etiam salutans, uocas: neq; enim Vocare primo significato fuit, arcessere, aut ciere: sed, uocem edere: postea fuit, nominare. Sic Clamare, uocem contentam edere, postea appellare: ut apud Plautum transitiuè, non absolutè, Clama hominem, κληψ. Ablatiui quoq; nomen non semper seruit, sed etiam dat: A Cæsare datur regnum Antonio: nisi dicas, auferri ab eo quod dat, id quod datur, & rectè. Septimus autem à Sexto non magis distat, quàm Genitiuus à seipso, cum aliud quàm gignere, & Datiuus aliud quàm dare significat. Is autem casus Septimus, ut uoluere, ut nos Sextus, habuit rationem instrumenti: nam hoc quoque inter causas numeratum est. Ac Platonici quidem, inter quos etiã Galenus fuit, instrumentariam causam ab alijs distinctam posuere: at Peripatetici (ut omnia) sapientius, ad genus causæ efficientis: est enim Malleus efficiens Annuli: neque ipse sine Aurifice, neq; sine ipso Aurifex: sed ita, ut si Malleo non agat, agat alia re, quæ illius loco sit. Adeo ut Aristoteles etiã ipsam motionem inter efficientes numerarit. Igitur in recto nõ potuit esse, propterea quod simplex est. In sexto casu fuit, quomodo est efficiens in passiuâ locutione: ut idem sit, A Cæsare, & à Lancea uulnus factum est: utrunque enim est agens. Itaq; & à Lancea, & Lancea: quare cum neque Cæsar sine Lancea, neq; Lancea sine Cæsare uulnus possit facere, & tamen Cæsar multo potior sit, quippe agens à seipso, tenuit priscus usus, ut præpositio hæc C V M, adderetur: sicut, Theus cum Hercule. Verum quia non erat societas equalis, sed uerus motus actiuus in agente, motus passiuus in instrumẽto, sustulerunt præpositionem, qua uerus comitatus in alijs indicaretur. Ratio igitur, & usus sequens rationem priscus ad hunc modum fuit. Nunc uerò cum grãmatici negant inueniri dictum à doctis cum præpositione, falluntur. Nam in quarto Fastorum, in antiquis exemplaribus Florentinis sic scriptum fuit:

Hæc modò uerrebatur raro cum pectine terram.

Verum

Verum ita in codicibus doctissimi uiri Gryphij emendatum inuenimus:

Hæc modò uerrebatur stantem tibicine uillam.

Nec displicuit festiuitas priscae uocis, fulturaq; casæ tenuioris. Sed is loquendi modus fuit peculiaris illi poetæ: cum alibi, tum in primo Transformationum,

-Concussit terq; quaterq;

Cæsariem: cum qua terram, mare, sidera mouit.

Plinius quoq; in libro I X. de mollibus loquens piscibus, sic scripsit: Cæteri cirri, cum quibus uenantur.

Proprium autem est Sexti, & Secundi mutuo subire sedes quasdam. Quædam enim uerba æquè ipsos respiciunt, ut Egeo, & eiusmodi: sed & alio usu loquendi: ut, Imperator miræ fortunæ: & Mira fortuna. Vbi si multa iungantur cola, idem casus ferè repetitur: Bonæ indolis, summæ spei, raræ fidei. Plinius uariavit lib. V I I. Chormandorum gentem syluestrem, sine uoce, stridoris horrendi, hirtis corporibus. Alius dixisset, Stridore horrendo: ubi etiam uocem à stridore oris malè separauit. Sed & Cicero eodem modo elegantiam condidit uarietate: Lentulum nostrum, eximia spe, summæ uirtutis adolescentem. Vbi semper inuenies adiectiuum: nam exemplum ex inuectiua in Sallustium falsò adducunt, sic, Quos protulit Scipiones, & Metellos, ante fuerint opinionis. legunt enim docti, Tantæ, & rectè.

Rectus autem, & Quintus apud Atticos idem fuit: quos etiam poeta imitatus est:

Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum.

& in plerisque uocibus tam Nominum, quàm Pronominum, atque etiam Participiorum adhuc ita est. Iccirco in oratione utrunq; simul iunctum inuenimus: ut apud Plinium in V I I. Salue omnium primus, parens patriæ appellate. Nam ea uerba, Primus, & Appellate, simul coeunt in constructione. Illud autem ex Virgilio,

Nate, meæ uires, mea magna potentia solus,

Nate patris summi, qui tela Typhoëa temnis:

u duobus

duobus modis aptari potest, ut eximatur ex eo modo dicendi: primo, ut solus sit magna potentia: secundo, qui solus tenuis tela.

CAP. LXXXII.

Casuum ordo, quare talis sit.

EX his patet ordo: Nam efficiēs, cum sit omnium primum, Rectum habuit: & quia primam habuit posituram. Secundum locum forma occupauit: est enim statim in animo efficientis, ut materiae eam imponat: quippe, uti dicebamus, operae finis est. Proximam huic sedem uindicauit is, qui ultimum finem significauit. Reliqui erant duo: alter materialis, quem Accusatiuum dicebant: alter, qui signaret priuationem: iccirco merito huic illum praeposuerunt. Vocatiuum autem postremo loco fuerat collocandus: uerum Sextus cum totus Latinus sit, atque ab ipsis, caeteris additus, omnium ultimus fuit. Neque enim uerum est, quod aiunt, *ἐμὲθεν, σέθεν*, Sextum fuisse Graecis: non enim flectitur: sed est, sicut apud nos, coelitus. Itaque etiam alios sic inuenias, *ἑρῶνδε, ἑρῶδι*, quare etiam plures casus sint. caeterum aduerbia loci sunt, ut *ὄρασε*. Quid quod illa addita terminatio non semper distinguit. nam etiam praepositio addita est, *ἑρῶδι πρό*. sicut & *ὄ*, quae particula omnibus additur casibus, neque ipsos uariat: & omnibus numeris: id quod ab Urbano diligentissimè ex Hormericis obseruationibus collectum est.

CAP. LXXXIII.

De ijs, quae unico casu constant, & pluribus. & an Aptota inueniantur.

Quemadmodum igitur interdum uidemus nomen quoddam, uerbum ue uoce conuenire: ut, face: neque tamen eadem est natura: ita quanquam quidam casus eiusdem uocis, limitibus iisdem contineantur, nihil tamen impediet, quin sui quaeque uox Casus naturam usumque seruet. Sunt enim quaedam nomina per omnes Casus uariata, quae iccirco Senaria dicta

dicta sunt, ut Solus. Quaedam per quinque, ut Pater: quae, Quaternaria. Quaternaria: ut, Puer. Ternaria: ut, Turris. Simplicia, quae unum tenorem semper obtinent: ut, Frugi. Binaria autem, siue Bipartita quidam fecere, adduntque exemplum à Genu: propterea quod in Secundo, & Tertio, & Sexto producat, in Recto, Quarto, Quinto corripit ultimam syllabam. Apud poetas tamen eam semper productam inuenias:

Nuda genu, nudoque sinus collecta fluentes.

est Genu, Quarti casus, sicut & Sinus fluentes. Neque necesse est inueniri defectus hos in omnibus numeris: ut quoniam sint, Singularia, & Ternaria, & deinceps, etiam Binaria statuantur. casu namque, non consultò hæc euenere: quin etiam si consultò factum esset, ad id non cogerentur. sicut in natura animalium, sunt Bipedes, sunt Quadrupedes, Sexpedes, Octopedes, Tripedes autem non sunt. neque in arte. nam culinarij Tripodes sunt: quadrupedes ut essent, non placuit.

Antiqui igitur sic minutatim collegere. Senaria Modum habent unicum, ut Solus. Quinaria duos, Rectum eundem cum uocatiuo: ut, Mater. is primus modus est: Alter, cum idem est Tertius cum Sexto: ut, Marcus. Quaternaria sex: Primus, Genitiuum cum Datiuo, & Vocatiuum cum Ablatiuo: ut, Aeneas. Secundus, Nominatiuum cum Vocatiuo, Datiuum cum Ablatiuo: ut, Aper. Tertius, Genitiuum cum Vocatiuo, & Datiuum cum Ablatiuo: ut, Iulius: Genitiuum enim unico *i*, scribebant. Quartus, Nominatiuum cum Vocatiuo, & Genitiuum cum Datiuo: ut, Dies. Quintus, Nominatiuum cum Genitiuo, & Vocatiuo. Sextus, Nominatiuum cum Accusatiuo, & Vocatiuo: ut, neutra, Sidus, Scamnum. Ternaria quoque sex fiunt modis: Primus, Nominatiuum cum Genitiuo, & Vocatiuo: Datiuum cum Ablatiuo: ut, Turris. Secundus, in ijs, quae sunt sicut *PORTVS*. ubi antiqui Datiuum eodem sono, quo ablatiuum proferebant. Tertius in ijs, quae sunt sicut *POËTA*: nihil enim habent praeterea, nisi *POËTAM*, & *POËTAE*. Quartus in ijs, quae sunt sicut *THISBE*: in quibus idem est Nominatiuum

uus, Genitiuus, Datiuus, Vocatiuus, Ablatiuus. Quintus, in Græcis fœmininis in O, antiquorū more. Sappho, Sapphonis, Sapphoni. Sextus, ut in neutris Secundæ, scamnum.

CAP. LXXXIIII.

Veterum dicta examinat diligentius.

HAs minutias omittere aliquādo in animo fuit: sed nequid desideretur, apposuimus: simul ut ueterum errores castigaremus. Primum, singulares tantum casus sunt prosecuti: at enim uero plurales aliter sonant: iccirco tota hæc uia non solum inutilis, sed etiam falsa. Præterea capita quoque ipsa non omnia uera sunt, inter quæ illa emendes: nam Ternariorum secundus modus idem est cum primo: nam in Portu, & Turri, idem sunt casuum modi, si literas species, Nominatiuus, Genitiuus, Vocatiuus, unus: Datiuus, ut prisci, P O R T V, & Ablatiuus unus. & Tertius, accusatiuus. At enim uero differt Genitiuus, Portus, à nominatiuo suo syllabæ finalis productione. Itaque ad maiorem numerum referenda hæc erunt: ipsi enim Binaria agnoscebant, ex eiusdem uocalis diuersa quantitate. Quare Tertius quoque modus Ternariorum rejicitur in Quaternaria: nam D E A, aliter sonat in Nominatiuo, aliter in Ablatiuo. Quartus uero etiam ridiculus est. Quis enim dicat in T H I S B E, eundem esse uel Genitiuum, uel Datiuum cum Recto: quem ab eo diphthongus longe diuidit: ut suspicari libeat, iam Diomedis tempore desitas esse diphthongorum pronuntiationes. Quintus quoque modus explodendus est: Nam si ueteres sequimur, ut Sapphonis, & Sapphoni dicamus: etiam Sapphonem, etiam Sapphone, ad demus. integrum enim declinabant. Sin cultioribus sæculis obsequamur, in aliam mox formam erunt redigenda.

Hæc igitur omnes sibi habent casus, eorum enim usus omnibus præstò est: at casuum formam desiderant: uerum inueniuntur nomina multis defecta casibus. quædam etiam omnibus, præter unum: ut, S P O N T E. is enim Sextus casus cum sit, sui usum cum aliorum nullo communicat: quare hæc Græci rectè

rectè *μονόπτωται* dixere. alia uero quibus duo tantum reliqui essent, Diptota: ut, Iuppiter, rectum tantum & uocatiuum habet, reiectis antiquorum, Iuppitris, Iuppitrem. alia, Triptota: ut, Iouis, Ioui, Iouem. reiecto Recto antiquorum, eo uersu,

Quem Iouis ipse tremit. In quo Apuleius secutus est uetus carmen, quod recitatur à Martiano,

Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo. Et Tetraptota, & Pentaptota, à numero quoque dicas, si inuenias: ut pronomen Ego, caret enim Vocatiuo. Hexaptota autem etiam *πεντάπτωται* nominauimus, quoniam omnes casus complecterentur.

Si igitur, ut ostendimus, aliud est, esse Bipartita, Tripartita, Quadripartita: & aliud Diptota, Triptota, Tetraptota: satis constat, ueteres non rectè inuexisse, Aptotorum appellationem. Nam, Frugi, & Nihili, non carent casibus, ut dixere: sed Nihili, Monoptotum est, casus scilicet Genitiui: ut sit Homo nihili, sicut homo nullius precij: & Frugi omnium casuum est. omnibus enim casibus iungitur, licet uoce non uarietur. Si enim id tolleret casuum naturam, non posses dicere, Turris magnæ: quoniam Turris in Nominatiuo ius sibi certum occupasset, quo excluderet Genitiuum. Verum, ut dicebamus, materia tantum, id est uoce sola conueniunt, forma autem distant: ut homo pictus, & homo uerus. Illa uero etiam *ἀπόδειξις* est inuicta: Si nominis definitio est, per casus uariari: ergo casus est, aut essentia nominis, aut ab essentia fluens: Omni igitur nomini competet. His autem capitibus usi sumus appellationibus uulgaribus, Genitiui, Datiui, & aliorum, ne si Primum, & Secundum, & Tertium, ut polliciti fueramus, dixissemus, confusa esset oratio, in qua identidem eadem nomina inculcanda erant, Primum modus, Secundus modus.

CAP. LXXXV.

Singulorum casuum ratio, quæ pertinet ad terminationes.

u 3 Casuum

Casuum ortus, usqueque is est. Verum nondum acquiescit animus: reddenda enim causa est ipsius terminationis: si quidem casus Terminatio est. ac pleraque sane ad Graecos referre, nobis satis sit, a quibus penè uniuersa lingua fluxit. Tres igitur ordines declinationum potissimum secuti sumus. Nam ex prima & secunda unam conflatam uidemus: ex eorum tertia, secundam nostram: ex quinta illorum, tertiam, quartam & quintam. Igitur tertium casum ut illi per diphthongum spuriam scribebant: sic nos per legitimam ποιητή, μέση, poetæ, musæ. Quartum casum, Aeolice pronunciauimus, ποιητῶν, θύβαυ. Poëtam, Thebam. Secundum autem quare non secuti sumus, sanè miror. Nam in v, ποιητῶ, ut Genu, esse potuit. Musas, autem in secundo, sicut Aeoles, non diximus, quia concurrisset cum plurali Quarto: atque illi distinxere sic, ut is ultimam produceret, Quartus autem corripere. exempla sunt petèda ex Pindaro, & Theocrito. Et sanè ueteres Latinos sic quoque locutos constat: quod etiam patet ex Vergilio in undecimo, -Nihil ipsa, nec auras, nec sonitus memor. Sic enim legendum: non ut imperiti mutarunt, Auræ. Cum igitur ex duabus unam fecissent, quam ob causam potius uocalem secundæ, quam primæ retinuerent: propterea quod rectius & facilius ex A, huius Recti ΡΟËΤΑ, facies ΡΟËΤΑΕ quàm ΡΟËΤV. Plurales autem casus duo integri sunt, Rectus & Quartus, ποιητῶν, ποιητῆς. Tertius autem abiicit e diphthongo priorem uocalem ποιητῆς, poetis. Cum tamen Aeoles ualde amarent diphthongum illam φασί pro φασί, & Αἰσκληπιός, pro Ἀσκληπιός, ut diximus. Secundus autem casus, ut euitaret consonantiam cum quarto singulari, distortus fuit, ποιητῶν, poetam: ποιητῶν, poetarum: propterea quod accentu non potuere apud nos distingui: neque enim ultimas accentu afficimus. Itaque secuti sunt alterum modum eorundem casuum, ποιητῶν: sed effugere hiatum illum dum uolunt, R, interposuere: maximè enim accedunt uestigia huius elementi ad hiatum: nam etiam qui ipsum non possunt plenè

plenè pronunciare, idem sonant, quod obscurus hiatus. Secundæ autem declinationis casus penè omnes Graeci sunt: solus secundus effugit illam obscuritatem ipsius v, ut Homeri potius, quàm ὁμήρο diceremus: sed ita puto efferrilatum, sicut in OPTIMVS, ut aliquid esset, quasi etiam in OPTVMO. Nam in ueteri exemplari Terentiano, quod uidimus in manibus præceptoris nostri Cœlij Rhodigini, sic scriptum fuit, APPOLODORV. Quartum autem pluralè contra euenit, ut pronunciarent: Cum enim ex ὁμήρο fecissent Homerus, contra ex ὁμήρος, fecere Homeros: sic enim proferebant, ut diximus, Aeoles ὁμήρος. Secundi autem casus ratio eadem quæ in prima, & altera longè maior. nam cum dicerent, ὁμηρον, nos Homerum, & ὁμήρων in secundo, nobis non licuit seruare. eadem enim fuisset uox, itaque caudam illam addidit, Homerorum, sanè insuauem, quam etiam caudata litera expleret, R, scilicet. ac per initia quidem, ut Graeci loquebantur, sic Nos locutos puto: ut censeam, & Meum, & Deum, & Liberum, dixisse, pro Meorum, Deorum, Liberorum: adeo, ut contra omnes sentiam, non per Syncopen sic enunciari, sed integras fuisse uoces. Tertia maximè, ut diximus, à Quinta pendet, sed exilem litteram maluimus nos: πατρός, patris: sicut etiam in Quarto patrem, ex πατέρα: addito illo mugitu ex priscis, ut opinor, opicis: sic enim Græca suauitas fuit contaminata. Pluralis autem secundus non coactus fuit exire in caudam illam, neque enim cum quarto singulari conueniebat. Sed ea infelicitas contigit Tertio plurali, ut PATRIBVS, barbaro sanè exitu dicerent. nam PATRIS, non potuere: erat enim iam occupatus sonus à secundo singulari. Quarta autem declinatio sub hac fuit per initia ipsius linguae. Sic enim dicebant, Anus, anuis, anui: postea etiam breuioribus uocibus, Anus, anus, anu: sed mista fuit cum Secunda, Anum enim dicunt. Sic etiam in plurali cum Tertia conuenit, Anuum, anubus. At quinta longè diuersa fuit: nam terminatio quoque ipsius Recti, sua ipsius priscæ Italiæ fuit, Dies, Fames

Fames, Spes. Secundo casu plurali secundæ declinationis terminationem est secuta. Tertio autem casu, Tertîæ: Diebus, ut Patribus: sicut etiam Secundo singulari, Secundam: Domini, Diei: quam tamen bis mutantur: nam & Dies, & Die, in eodem casu dixisse, autor est doctissimus uir Gellius: ut uel hinc pateat, arbitrio loquentium & nasci nomina, & interire.

CAP. LXXXVI.

De Specie.

Specere uetus uerbum fuit. In compositis nunc inuenitur, & in suis deducis: ut, Specula, Speculari: uox sanè ipsa militaris. Cum positis insidijs aut è specubus contemplarentur agrestes olim Latini prælia inturi: aut supra Specus ipsas, edito saxo stantes obseruarent, quid rerum agerent procul hostes. Specus autem Græcum est, $\sigma\pi\epsilon\kappa\upsilon\lambda\omicron$. Inde Species, pro re uisa, sicut facies, pro re facta. Ipsa igitur imago rei quæ in specendi instrumentum reciperetur, Species dicta. Ergo si res erit primi status, eius imago species primaria dicta est: ut, nomen I L V S, Regem Troianum repræsentabat, qui primus ita dictus est: iccirco Primitiuam speciem appellarunt. Quæ uerò fluere à priore, Deriuatiuam, quoniam nomen alterum à priore per eius uim deriuaretur: ut, ab I L V S, I V L V S. Quòd si figura est decomposita, quæ à composita deducitur: erit sanè ultra speciem Deriuatiuam alia species, cui nomen non posuere, propterea quòd ad eam animus non aduerterat: à I V L V S, I V L I V S: & item alia, I V L I A N V S: & alia porro, I V L I A N I V S: Verùm de figura illa, mox. Hic autem consultius dicamus, multos esse modos, ordinesq; in deriuatis, ut quædam primo sint: quædam deinceps. Duobus autem modis Primum dicitur: aut quod ante alia omnia sui ordinis est: aut ante quod nihil, licet post ipsum, nihil. Ita etiam primaria, seu primitiua: aliqua enim sunt à quibus nihil deductum sit. Quòd si hæc duo inter se comparentur, præstantiore ratione dicatur

dicatur Primum, ante quod nihil est, quàm quod alia præcedit: prior enim ratio est absoluta, & longe ualidior. Deus enim antequam quicquam crearet, erat Primum, priore ratione. Nomen tamen tam Græcum, quàm Latinum posteriori ratione indicat: & facilius Græcum $\pi\rho\tau\omicron\upsilon\mu$ (est enim $\pi\rho\delta$, $\tau\omicron\upsilon\mu$) etiam in duobus potest esse. unde & $\pi\rho\delta\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon\mu$, $\pi\rho\delta\epsilon\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon\mu$, sic enim orta sunt comparatiua, ab, $\epsilon\tau\epsilon\rho\omicron\upsilon\mu$. Latinum autem morosius, superlatiuum enim est: nam Pri, uetus uox fuit, sicut N I. postea latiore uocali fusæ sunt, Ne, Præ: unde aduerbium, pridem: comparatiuum, Prius: superlatiuum, Primum: nam ab aduerbio Pridem, Primum qui ducunt, errant.

CAP. LXXXVII.

De Figura.

Pράξιν dixere, líneas ducere. Pictura primum ab Sole & umbra orta est, unde $\mu\omicron\nu\omicron\zeta\epsilon\lambda\mu\mu\alpha\tau\omicron\iota$: postea addidere lucem & umbram: à potiori Latinis uisum est denominare. ut à $\phi\epsilon\gamma\gamma\omicron$, dicerent Fingere, & detracta aspiratione, Pingere. Est igitur Fingere, exprimere imitatione uerã rem: iccirco dicta Figura in signis, & tabulis: atque hinc porro in grammaticis. Figuræ physicis sunt, quæ extrema quantitas eiusdem subiiciunt aliter, atq; aliter oculis, quatenus extrema sunt. Rei naturalis diuina definitio. Principio in plurali definiuimus, ut facilius intelligeretur. Et diximus, Quatenus extrema sunt: quia colores aliter atque aliter etiam obijciunt quantitatem oculis. Et quâquam etiam tactu comprehenditur figura: tamen primum obiectum oculorum est. In re literaria modus idem: Nam sicuti coniunctione certarum partium corpora coalescunt, ita notarum notonum uel coniunctione uoces componuntur, ita, ut alterius modi fiat alia uox. ex M A G N O, & A N I M O, M A G N A N I M V S. quare M A G N V M, Simplicis figuræ dixerunt, item A N I M V M: at utrunque iunctum, Composita. Dubitatur: Si nomen est nota rei, an nomen compositum

positum sit nota rei compositæ. Duplex est compositio: una uera, altera non uera: & prior huius posterioris regula est. Connectuntur enim interdum res duæ, ut *Animus*, & *Magnitudo*: ergo nomen compositum, coniuncta illa tanquam unum significabit. Alter modus est inijs, quæ sunt, sicut *INDICTVS*: significat enim compositionem, positionis & priuationis, quæ in re non sunt: intellectus autem eas non potest apprehendere, nisi aliquo componat modo.

CAP. LXXXVIII.

Non recte addi Decompositam.

HAec sic ueteres: quæ à nobis sunt perspicacius contemplanda. Igitur etsi crescit quantitas, non tamē necesse est, ut mutetur figura. ueluti cum additur quadrato *Norma*, quam *Græci γνώμων* uocant: augetur quantitas: figura non mutatur. Interdum uerò mutatur, ut si eidem quadrato apponatur *Triangulum*. Eodem modo aliquando crescit uox eadem, neque mutatur figura: ut *Magnanimus*, eadem facie est, qua magnus animus, licet maiore. Si autē addatur *Animitas*, sit diuersitas à diuerso: neque enim semper compositio figura mutatur. Quod etiam in rebus liquidis, & in prima Elementorum mistione constat. Quare hoc quod appellarunt ueteres *Figuram*, mihi potius uocanda uidetur *Species*, id est facies quædam: quanquam enim usu, *Animitas*, non dicatur: at *Analogia* hoc non respuit, sicut *Pietas*, *Felicitas*, & alia. Quare duæ tantum erunt quantitates: *Simplex*, & *Composita*. *Decomposita* uerò, quæ à *Græcis* dicta est *παρασύνθεσις*, non uideo, quare tertium faciat membrum. Neque enim *Magnanimitas* à *Magnanimo* deducitur: sicut neque ab *Impio* *Impietas*, sed ex *In*, & *Pietas*, factum est. Quædam enim simplicia non inueniuntur, quæ inueniuntur composita. Exemplo est *Epitogium*: non enim *Togium* dicitur. Igitur non erit compositum, cum partium altera nusquam extet separata. Item alia multa eiusdem modi sunt: *Mustela*, *Conspicor*: quarum partes desiderantur. Sed fac
ita

quadratum
norma

ita esse, ut uoluere: species erit quædam potius deriuata à *Magnanimo*, non autem *Figura* diuersa, si species compositionem: nihil enim priori uoci additum aut demptum est. Quare decompositum esset aliter: cum priori compositioni, aliqua uox apponeretur porro: ut, *Incuruiceruix*.

CAP. LXXXIX.

Redit ad superiora, ob Figuræ usum.

Quæ variatione componerentur dictiones, inter earum affectus commemoratum est: is uerò affectus totus nomini competit, quanquam non soli. Euenit duobus integris: ut, *Iusiurandum*. Duobus corruptis: ut, *Beniuolus*. Integro, & corrupto: ut, *Extorris*. Corrupto, & integro: ut, *efferus*. Componuntur autem nomina & inter se, ut diximus, & cum alijs. cum Verbis, *Lucifer*: cum Participijs, *Omnipotens*: cum Pronominibus, *Eiusmodi*: cum Aduerbijs, *Beneuolus*: cum Præpositionibus, *Imprudens*: cum Coniunctionibus, *Vterque*: cum Interiectionibus, *Vaiouis*. Partium autem numerus in compositis, à duobus ad plures, *Semiuir*, *Imperterritus*, *Cuiuscunquemodi*: & illa faceta uox, nulli *Græcarum* cedens, *Incuruiceruicumpecus*: unica enim dicitio est, non duæ, ut putarunt: & illa uetus, *Solitaurilia*: non ut sunt interpretati malè ueritatem, *Sue*, *Oue*, *Tauro*: neque enim in uoce hac, *Soli*, est *Ouis*: sed sic fuit per initia, *Sue*, *Soloce*, *Tauro*: sic enim pecudem lana tectam præsci appellarunt, quam ad sacrificium egregiam habebant, id est è grege segregatam: integram, non tonsam: unde & nomen, quoniam cum tota lana esset. *Solon* enim *Osci* dicebant totum, ut *Græci* *δλωρ*. Igitur non in simplices solum, sed in compositas quoque partes resoluentur: sicuti dictiones non in literas tantum, sed & in syllabas: & naturalia corpora non in materiam modò & formam, sed etiam in Elementa. Quoniam autem tam *Recti* quam *Oblinqui* inter se promiscuò componuntur, *Rectus* flectetur, *Oblinqui* non flectentur. Quare falsò excepere, *ALTERUTER*, quoniam in
x 2 secundo

secundo casu faciat, ALTERVTRIVS. Nam tamen in Quinquaginta libris, itemque apud alios legitur, ut in libris Originum dictum est: at M. Tullium, & in Protagora & in Epistolis, ipsumque Catonem in oratione de Ambitu, alterius utrius scripsisse constat. Itaque cum dicimus, Alterutrius: uox illa Alter, hoc loco non est Rectus, sed Genitiuus casus, & prisco modo amputata uocali cum sibilo. Sarti tectis, tecti fractis. Ergo non debuit excipi ab ea lege, qua dicebatur, Rectum semper flecti. Illud quoque errarunt: sic enim aiunt, Obliquum hoc Alterutrius, siue foemininus sit, siue a neutro Recto, necessario exclusisse syllabas postremas prioris uocis, ALTERIVS, quoniam iam idem fecerant in Recto. sic Alterutra, & Alterutrum, non Alterautra, & Alterum utrum. At enim uero hoc ridiculum est: Nam quod in Rectis facta sit collisio, passa est uocalis, & consonans M, id quod patitur altera uocali subeunte: At dissimilis ratio in Obliquis: quod etiam sua ipsorum ratione debilitarunt. Nam in rectis ob hiatus euitandum, elisam aiunt uocalem, ergo in obliquis cum nullus sit hiatus, nulla esse debuit elisio. Neque enim quia elides sic, Patrem eius, ut dicas in carmine, Patr' eius: iccirco pro Patris eius, eodem modo audeas, Patr' eius. Quid quod hae uoces duplici usu receptae sunt: nam Alter fuit, & fuit Alterus: ἄλλοτε . Itaque in foemininis etiam durauit, Altera, altera ut diceretur aliquando apud prisca: quare soni commoditati seruientes, mollissimam quanque flexionem sunt secuti, ut Alteruter, potius dicerent, quam Alterusuter: & Alterutrius, ab eo quod esset Alteri utrius. Elisionis autem exemplum habeas ex Amphitruone Plauti, Culest qui donum dedit: pro, qualis est.

CAP. XC.

An alia sint nominum accidentia, siue affectiones.

HAec sunt ab antiquis Accidentia numerata. An uero satis fecerit? Atque equidem puto eos unum omisisse: Nam cum declinatio

declinatio sit affectus genericus quatuor partium: imò uero differentia essentialis, habuit etiam aliam significationem. priore namque modo communis est tam Nomini, quam Verbo: est enim mutatio quaedam terminationum. At in uerbo, & in nomine aliud quiddam est utriusque suum & peculiare. Quorum alterum, quod esset Verbi, uocarunt Coniugationem. quod esset Nominis, Declinationem. Est autem declinatio non illa sola inflexio communis, sed certa & propria: ut aliter dicatur Poeta, aliter Dies declinari. Ergo affectus nominum quidam est, sicut & species. Quare cum Verbo attribuerint coniugationem, & recte: Nomini Declinationem cum non assignarunt, inconsulto fecerit: cum frustra timeret, ne quod esset genericum, Nomini ascriberent.

CAP. XCI.

Nominum species uenatur ex Elementis philosophiae.

STatim post definitionem Nominis, eius affectus posuimus merito, antequam species enumeraremus. sicut animalis affectus sunt, moueri uoluntarie, & sentire, priores ipsis speciebus, Homine, Ostrea, Leone: in quibus postea per differentias disponuntur. At ueteres more suo in hoc quoque nobis negotium exhibuere, cum Species nominum prius, quam ipsorum affectiones tractant. Nos igitur his castigatis, eas deinceps, earumque origines atque causas contemblemus. Rerum numerum penè immensum totidem uocibus cum assequi nequiuerit humana mens, necessario comparauit, ut non solum quae eiusdem substantiae participes essent res, eodem quoque nomine signarentur, ut Equus & Homo animalis nomine, cuius natura constarent communi: sed etiam quae re ipsa diuersa essent, ueluti, Canis coeleste sidus, & Canis animal. Quarum sane rerum substantiae apud Aueroem, ut aiunt philosophi, etiam plus quam genere differunt. Nos autem quid sentiamus, alijs libris dictum est. ὁμοῦμα Graeci uocant: nostris recentioribus aptissimo uocabulo Aequiuoca libuit appellare: quasi uocis haereditate aequali rem inaequalem res

præsentarent. Siquis Vnomina uelit dicere, nihil uetat, sed Græca appellatio magis sapit, *κύων* enim simul significat, non autem *κύων*. Nam profecto ut in re non sunt eadem, ita nominis significato alio, atque alio sunt. Itaque sic uerè possis dicere, Canis non est Canis: id est, res Cœlestis, non est res Terrestris: at nomen & materiam habet, ipsas literas, C, A, N, I, S: & formam, id est significatum: ergo Canis cœlestis materiam eandem habet Elementorum, quam Canis terrestris: formam autem, id est significatum, non habet: ergo non est idem nomen: à forma enim est, quod est: ideo Græci *κύων*: at Latini non ita rectè, cum æquitate illam interseruere. Itaque commodius fortasse nos, Vnomina: ut una, sit aduerbium, simul. Hæc autem non uno modo orta sunt: sed quædam temere, atque ut fors tulit: qualia sunt Alexander, & Achilles, tam in Regibus, quam in Nautis nequam. Alia autem consultò: ut, cum cuiuspiam similitudo ad imponendum idem nomen alteri simili traxit: ea similitudo fuit aut Substantiæ: ueluti cum dicimus, Xiphian piscem, & herbam ab instrumento bellico. Aut Quantitatis: ut est in prouerbio, Montes & maria polliceri: & apud Callimachum, *ὄρος ὅσθ' ὄρει πόντος, ἄεθλα*, in hymno Apollinis: & Mare Solomonis. Aut Qualitatis: ut cum metallo & præuicæ dici parti, fulgoris nomen inditum est Græca uoce, *ἀνέρος*: prisca enim est, quod testatur *ἀνέρος*, scilicet sequens mane: quod & Germani imitati sunt, & Hispani, & Itali. Item ab alijs prædicamentis: ut cum arbores masculas aut foeminas, & Thura mascula, & uires masculas, & nigra toxica, ab actione, & relatione: & Regem, diuitem quempiam, *παρὰ τὸ ἔχθρη*: & Delphos, orbis umbilicum. Hæc omnia nomina sibi aliqua imitatione sunt consecuta. Ac reliquis quidem generibus euenire fatentur. Substantiam autem hoc ut admitteret, dubitarunt. Cum enim non intendatur, non remittatur, non uidebatur dari gradus ad similitudinem in ipsa. Verum facile id intelligimus, eandem substantiam non intendi: sed genus commune multis, arctari in species multas: quare non potest fieri, ut æquales sint illæ: æqualitas enim in substan-

Morgen.
Mānana.
Dimane.

substantia, est idētitas. Quod & in octauo Historiarum dixit diuinitus Aristoteles: Species sub eodē genere cōiunctione quidem generis illius unum esse: differentiarum autem successione, hæerere. Esse enim tum in materia, tum in forma, tum in compositis certas aut affectiones, aut differentias inter se uicinas, & inæquales. In materia, ut ossa in Homine, in Leone, differre per medullam: in Delphino paululum abesse: in cæteris piscibus pro osse spinam: in Sepia esse aliud: in insectis aliud: quod nomine careat. Sic & in formis: Rationē in anima Hominis: Instinctum naturalem in Formicæ anima. Sic in compositis: Artem in Homine: in Ape quomodo dicas uim illam fauificandī: in Psittaco mirificum nidum texendī: Itaque species sunt æquales in genere: inter se autem comparatæ, inæquales ab ipsarum differentiarum inæqualitate. Adeo enim sunt inæquales, ut altera unum genus interdum constituat subalternum, altera in multa distribuatur genera. exempli gratia: Corpus diuiditur per differentias, Mortale, & Immortale: hoc cœlum tantum constituit: Mortali autem cætera omnia comprehenduntur. Sic intelligas Vniuocū, quod idem genus dispertit, æquè omnibus: ut animal. Analogum, quod non æquè, sed ordine quodā: ut sapere. Aequiuocum, quod nomen solum cōmunicat: ut, Prata ridere, Mare irasci. Hæc postrema diximus, quomodo appellarentur. Analogia autem à Latinis Proportionalia: sicut ciuium ius non idem omnibus, sed suum cuique attributum, Senatori, Equiti, Plebi. Quod C. Cæsar dicit, Pro rata: nos, Pro portione: Ut cuiusque res fert: id est, rata pars, siue portio. Ditiores enim plus obibant muneris. unde apud Athenienses, *ἀντιδότης*. Vniuoca autem à Græcis *συνώνυμα*, prudentissimè: cum nomine enim rem comunicabant: non enim τὸ σὺν, coniungit ea sub nomine: sed nomen & nominis rationem. Latine Cognomina rectissimè dicas. Cum autem res non omnes eodem modo sint: sed aliæ per se, ut Substantiæ: aliæ in alijs, ut Accidentia: atque hæc dupliciter, ut hoc sunt, quod sunt: & quomodo sunt, quod sunt: nam Albedo etiam sine

niue aliquid est: intelligimus esse, quod est: & Albedinem appellauimus, percepimusque esse Vniuocam, quia eadem genere esset in niue, & in lacte. Aliquando intelligimus ipsam esse, quomodo est: licet enim aliud sit à niue: tamen non potest esse sine aut niue, aut alio corpore. Is igitur est modus, per quem est, id quod est: quonia in herentia, est essentia accidentis. hoc quoque opus habuit nomine aliquo: ideo ab Albedine, Albū deductū est: nā id quod est, posterius est, quā id quo est. igitur etiā nomē hoc ab illo ductū, unde orta sunt *τὰ πῶνυμα*, quæ *παρὰ ἑτέρου* deriuarentur, sola terminatione à priore differentia: Latini Denominatiua commodè uocauerunt. Contraria autē Aequiuocis quædā sunt: nā ut illa unā uocē multa habēt: ita multas uoces in his, unum: Ensis, Spatha, Gladius. Græci hæc *πολύωνυμα*: quidā è nostris *σιμώνυμα* falso, fortasse autē explicatius essent locuti Græci, si *μονώνυμα* appellassent, quæ solo nomine extarēt indicātia res diuersas. Igitur colligamus sic: Communes res, quæ aut sua natura perse sunt, ut Homo: aut licet sint in alijs, si intelligantur sine eo in quo sunt, ut Albedo, Vniuocis nominibus sunt indicata. Sin quomodo in alijs insunt, accipiuntur, Denominatiuis: ut Album. *πολύωνυμα* autem eadem sunt quæ Vniuoca. Res autem singulares quarum natura ab alijs dissita est, si eodem nomine, quo illæ appellentur: nomen illud erit Aequiuocū: ut, Cæsar: neque enim quicquam mei, in altero qui dicatur Cæsar erit: neque solæ substantiæ, sed etiā accidentia, quæ in ipsis indiuiduis sunt, ut hic rubor, hæc cicatrix, Aequiuoca est, propria Cæsaris unius: sicut & substantia in qua est. Quare tam nomen hoc Cæsar, quā hoc, Cæsaris cicatrix, plurali carebit: sed eius pluralis numerus erit uagus: uelut cum dicis, Homines: at, Hic homo, caret numero plurali: *ἄθμα* enim facta sunt, apud Græcos: apud nos, Indiuidua. Itaque in Declinationibus, quod præponitur pronomen nominibus, Hic homo, Hæc cicatrix, non est nota indicans, & præscribens indiuiduum, sed sexum tantum. Nam quo modo hæc cicatrix indicata, potest fieri cicatrices? Quinimo ne in eodem quidē

Cæsare

Cæsare si plures sint, possis ideo flectere ad numerum pluralem. Etiam fac ut cætera paria sint, Tempus, Qualitas, Magnitudo: at loco different. Communia autem, siue Vniuocalia loco non præscribuntur. Hæc omnia tam Vniuoca, quā Aequiuoca ueteres Substantiua, sanè ambigūe, uocauerunt. Substantiæ enim appellatione abusi sunt, pro Essentia: sicuti Græci nomine *οὐσία*, in prædicamento. Namque *οὐσία* etiā conuenit rebus extra prædicamenta, ut Deo. At Substantia neque extra prædicamenta, neque in omnibus: sed in ijs tantum, quæ substant accidentibus. quare nomē hoc Albedo, non erit Substantiuum, quia substantia non significat: ideo alij Fixum dicere maluerunt, propterea quod rem indicaret, quæ non mutaretur alio atque alio subiecto. Sed anceps ea quoque uox fuit: nā Fixum uideretur esse indeclinabile, opponitur enim Mobili. Itaque nos longè consultius Essentiale nomen appellauimus: quippe quod tam substantiæ, quā accidentis hoc ipsum quod sunt, significaret. Denominatiua autem eadem quæ Adiectiua: quæ etiam Accidentalia dicere posses, nisi nomina differentiarum impedirent: nam à Ratione, Rationale duces: hoc est Denominatiuum, sed non est Accidentale. An uerò sit Essentiale? ideo intelligendum est, *οὐσία*, siue Essentiam triplicem esse: Materiam, & Formam, & Compositum. Forma igitur dicitur Essentia, quia dat essentiam: Materia, quia dantem gerit: sed proprie *οὐσία* est totum ipsum: à qua quod Substantiuum uocabant, nominauimus Essentiale. Denominatiua intellexere uariari, ac propterea Mobilia uocitarunt: ut conueniat idem nomen uiro & mulieri, si sit uariatum: Albus, Alba. Hac de causa in oratione semper Denominatiuum posterius esse debuit Essentiale: uir fortis, equus celer: uerum usus obtinuit elegantia causa, ut aliter quā uulgus loquitur, loqueremur. Neque uerò penitus temere factum est: namque ut equus potest celer, & non celer, ita celeritas esse potest & in equo, & in non equo: quare quod subibit, moderabitur. Quod si est Denominatiuum proprium, ut Sentiens, est proprium animalis: nihil refert utrum præ-

y ponatur:

ponatur: paria enim sunt, sed natura ipsa Essentiale prius est. ridiculè enim profecti sunt, Fixum sequi Mobilis naturam, si præcedat Mobile. idem enim est, Animus peruersus: & Peruersus animus. Sed ita intelligebant differre, si dicamus, Corrupta mente & corpore: & Mente & corpore corrupto. Verum hoc non est, Fixum sequi Mobilis naturam: neque enim mutatur: sed ex duobus fixis diuersis genere, & numero, alterum apponi ipsi adiectiuo, quod ei simile sit. Verùm ridicule negatur posse dici æquè Corrupta mente: & Mente corrupta. Neq; uerum est, Substantiua obsequi Adiectiuus: sed contra, Adiectiuum prospicere ad utrunq; Substantiuū, aut ad id, quod propius est: & ipsi contra hanc male explicatam sententiam etiam ex Ciceronis Philippica, dicendū modum obseruauere. An uerò Adiectiuum & Substantiuum sit affectus, aut species solius nominis, in sexto libro declaratum est.

Nominis igitur uel Fixi, uel Mobilis hæc ratio est. Fixum autem aliud Proprium, quod unius tantum est: aliud Commune fecere: atq; hoc Appellatiuū quare uocarint, sanè nescio. Verùm neq; diuisio bona est, neq; nominis impositio. Namq; etiam Mobilia, siue Adiectiua, partim sunt communia, ut candor: partim propria, ut hic candor qui in Cæsare est. Itaq; diuisio nominis in Fixum & Mobile, est sicut diuisio rei, in esse, & in modum quo est. Diuisio autem in Commune, & Proprium, non est Fixorum tantum: sed generica nominis: sicut diuisio rei in uniuersalem, & indiuiduatam. Appellatiuum autem quare dixere: an quia sub se uocat multa: et etiam Adiectiuū id interest: nihil enim differt Concretum ab Abstracto, nisi modo significationis, non significatione: at etiam propria nomina suam rem appellant.

Hoc autem ipsum quod sunt aut Propria, aut Communia, aut Fixa, aut Mobilia, recentiores Qualitatem nominis uocarūt: eaq; inter accidentia cum specie, & genere, enumerarūt. Item Comparisonem, atq; alia eiusmodi, magno errore. Nam Homo & Cæsar, non differunt qualitate: neq; album ab homine qualitate

qualitate differt, sed essentia: neque enim qualitatis qualitas est. Comparatio autem atq; alia eiusmodi non sunt nominis qualitates genericae. omnibus enim nominibus conuenirēt. At propria non recipiunt Comparisonem: neq; substantiua: sed Denominatiuorum affectio est. Sicut Patronymicum, non est Nominis qualitas, ut nomen est: sed ut Nomen proprium.

Illud quoque contemplandum est, Nomen hoc, Sol, & Luna, & alia eiusmodi, Commune sit, an Propriū. Nam species prior est indiuiduo: igitur si unum indiuiduum explet totius ambitum speciei, id quod facit Sol, erit nomen speciei, non indiuidui. Nomen enim priori inditur. Hoc sic sensere ueteres falsò: nam qui nomen imposuit rebus, indiuidua nota prius habuit, quam species. Romanus enim qui unicum Elephantum primus uidit, ei nomē indidit, Lucam bouem: nihil dum metitus animo uniuersalem naturam illam. Sic etiam Soli, quod solus esset: & eius cōforti operis, Lucinae, quam postea concisa uoce Lunam diximus. Est igitur nomen hoc indiuidui indiuiduo impositum per se, speciei autem per accidens. Itaq; cum dicas ex Democrito, Mundos, & Soles, & Lunas, fiet quasi cum appellabis, & me, & Dictatorem, CAESARE RE S. aut si speciei tunc uoles, ut fiat: erit. indiuiduis autem alia tibi erunt quærenda nomina.

CAP. XCII.

Quid quoque loco statuendum: deq; Propriorum natura, atque affectibus.

Quæ res, ut diximus, hoc habeant, ut sint aliquid prius, quam sint aliquid: ea nomina quæ eas res sic significant, primo quoq; loco tractanda erunt. Quoniam autem Singularia sunt notissima: Propria item nomina, quibus significantur, notissimo, hoc est primo loco, explicanda sunt: ut, Cæsar, Bucephalus, Athesis, Roma. Igitur à Latinis quæ nomina bina, trina ue sunt uni homini constituta, an propria sint appellanda: Hoc sic agamus. Voces, quibus Romana capita

recensebatur, fuere hæ. Prænomē, Nomē, Cognomē, Agnomē. Horum autē natura, atq; origo sic fuit: raptis per inītia Sabīnarum uirginibus, atq; ea de caussa conflato bello, ipso in conflicū earum interuentu uterque populus conciliatus, non solūm animos mutuo beneuolētes conciliauit, sed etiam nomina communicauit. Sic aiunt: putōq; ita fuisse in aliquibus: nam in omnibus, non cōstat: quippē ipsi Herfilīæ unum nomen & fuit, & mansit solūm: item Romulo, & Tatio: Numæ Pompiliō Sabīno, & Metio Curtio item bina: Hostio Hostilio Romano totidem: Itaq; hoc sentio, à uirtute cuiuspiam nomen primum mutuos, ut ab Iulio, Iulij dicerentur, quorum Iulus autor generis fuisset: iccirco, Nomen appellatum, unde Nobiles, id est notū essent. Inde ut dignoscerentur, additum aliquid notæ ab euentu: statimq; Cognomen ortum fuisse: ut Pompiliij, à cerimonijs, Numæ: Hostilij, ab rebus gestis, Hostio: Curtij, à celeritate, Metio: Herdonij, à strenuitate, Turno: Proculi, ab euentu natalium, Iulio. Postea nobiliores cūm liberos procreassent, & neque Nomen possent, neq; Cognomen auferre uellent, aliam notam excogitarunt: quam quoniam infantibus imponerent, quos sola ea appellarent, præposuere: atq; iccirco dixere Nomen. Hoc inde satis constat, quod quæ primo loco essent olim Nomina, postea secundo fuere: ut, Iulius Proculus: Iulius prius fuit: at, C. Iulius, posterius. Quæ Prænomina ab euentis quoque orta sunt, aut natalium, aut alterius fortunæ: à fortitudine, MARCVS: ab antiquitate, CAIVS, *καίος*, à terra scilicet, quasi *καυρύθους* essent: ab honore & dignitate, TITVS: ab generositate, CNEYS: à generis defraudatione, SPVRIVS: à numero liberorum, QVINTVS, DECIMVS: à decore, DECIVS: à cultu populī, PVBLIVS: à tempore natalium, LVCIVS: & item alia. Quæ fors etiā alijs obtigit nominibus. Nam MANIVS, à Mane dictum fuit. & habuit prænomen, QVINTVS. Aucta autem Republica, numeroq; ciuium illustrium, factum est, ut aliorum nominum nouæ caussæ extiterint. quæ nomina, quod accederent ad priora

ad priora, cumq; eis unī attribuerentur, Cognomina dicta sunt. Horum origo fuit, à corporis habitu, LABEO, CRASSVS, LONGVS, VARVS, VALGIVS, SEDIGITVS, BVCCVLEIVS, PLAVTVS, PLANCVS, VARIVS, PANSA, RVFFVS: ab euentis alijs, POSTHVMS, PROCVLVS, GEMINVS: à rebus gestis, AFRICANVS, NERO, CELER: ab actis, SALINATOR, VENOX, SERANVS, & alia eiusmodi. Quæ posteri à maioribus suis honoris caussa accepta cūm retinerent, aliqui etiam auerere, additis alijs insignibus, ut PVBLIVS, à popularitate: CORNELIVS, à uiro forti, qui eam familiam primus illustrauit: SCIPIO, ab opera, quam patri præstitit seniori: addidit his uir summus ab Africa domita, titulum AFRICANI: hoc quoniam tandem accessisset, Agnomen merito appellauere. sicut Agnatos dicimus, qui familiam augent accessione sua: & Agnata membra, apud Plinium, quorum additamento corpus auctius factum est. Quidam recentiorum assentiti sunt negantibus uocem hanc AGNOMEN, probam esse, sed grammaticorum superstitione commentitiam: uerū à M. Tullio in secundo Rhetoricorum posita est. Hæ sunt Romanorum caussæ nominum atque essentia, quæ sic definiuntur: Nomen, familiae nota: Prænomen, proprium cuiusque: Cognomen, quod euentu accessit: Agnomen, quod euentus accessionem notat. Ordo patet ex ipsarum uocum uī: Materia autem Nominum sic pote est, ut cūm scribuntur, cætera omnia omnibus suis elementis explicentur, Prænomina non omnibus: sed aut singulis: ut, C. aut binis: ut, CN. aut trinis: ut, SEX. pro SEXTVS. Ex his patet, non rectē aliquos prodidisse, Nomen esse unius illius, cuius est: rectius ab alijs Gentilitium, & ab illis ipsis nomen Familiarum. Græci Prænomine carent: sed posito nomine unico, apponunt patris nomen. *Ἀλέξανδρος ὁ φιλιππος*. Hoc idem etiam Arabes faciunt: sed etiam autoris nomen subticent, & patris tantum

ponunt: Auen, rois. Auen, pace. Auen, zoar. Græci uerò etiam cognomine ufi sunt, sed rariore, ut *Ἐυπτότωρ*, *φιλὰδελφῶ*, *Κεραυνός*, *Χαλκίεντες*. ut multi putent *Γεραίου* & *Ἀγαμέμνονα*, & *Ἀδρασοῦ*, & alia multa fuisse cognomenta à militibus excogitata: ille, quod filij cadauer redemerit: alter, quia diu ad Troiam sederit: hic, qui re infecta ab obsidione reuersus sit, ut dicantur. Quin etiam Dijs ipsis à potestatibus quibusdam sunt attributa: ut, *Ἀπόλλων*, *Παῖς*, utraq; appellatio τῶ φοῖβος: *Ἐνοσίγαιος* Neptuni: *Παλλὰς*, τῆς τριτωνίδος: *Ἀργεφόντης*, τῶ Ἐρμῆ. Hoc *ἑπώνυμον* Græci, Agnomen autem *ἑπώνυμον* appellarunt. Videamus nunc affectiones. Proprium est Prænominis in uiris ijs, qui sibi cognomen illustre compararunt, aliquando subtriceri: ut, Cæsar Dictator: intelligis enim c. E contrario, positum, necessariò interdum aliorum appositione declaratur: ut, c. appones Cæsar: item addes, Dictator: aut, Dictatoris pater. Proprium item & id, certis familijs certa ascita esse Prænomina: ut, L. & C. Cæsarum: P. L. & C. N. Scipionum: L. & M. Crafforum. Legimus etiam quædam quibusdam interdictiona: ueluti M. Prænomine cautum fuit s. c. nequis Manliorum appellaretur, ob M. Manlij Capitolini mala merita in Rempub. quanquam Senatus Consultum illud postea abolitum est uetustate. Illud quoque patiuntur nomina & cognomina, ut sedem inter se mutant in narrationibus: inuenias enim & Cæsonem Fabium, & Fabium Cæsonem. Etiam in Pacuij Epitaphio Prænomen postpositum est.

Hic sunt Pacuij Marci sita ossa.

Vt iam definat altercarum pauca lectionis grammatici super uerba Quintiliani, Victori Marcelle: an, Marcelle Victori scribendum sit. Illud etiam est obseruatum, multa Nomina facta esse alijs Prænomina: ut, Iulij Dictatoris nomen, mihi: cum ita Paulus Mideburgius, qui postea Forosempronienfium Pontifex fuit, Mathematicus incomparabilis, Diuorumq; Friderichi, atque Maximiliani & alumnus & altor, persuasisset patri. Verum ab antiquis quoq; factitatum fuit:

Nam

Nam Tulli, uox fuit Regi Hostilio Prænomen: at posteris in nomen recepta est. L. Sergium legimus: hic Gentile est: at alijs Prænomen. Etiam Romæ in monumentis sic scriptū, SER. Et in lib. xxxiii. apud T. Liuium, Pacuius Calanius: hic est Prænomen: at Nomen est poetæ, post Prænomen: M. Pacuius. Proprium & illud Cognominis, atque Agnominis, si post Prænomen, aut Nomen, patris Prænomen ponatur, postremum locum obtinere: sic, C. Iulius, C. F. Cæsar: C. Cæsar, C. F. Dictator. Item duo Prænomina præponentur uni Nomini, aut Cognomini pluralis numeri: sic, M. &, QV. Tullij Cicerones. Itaq; Prænomina uerè nō queunt flecti numero plurali, cætera omnia queunt: sunt enim generis, non uiri: nisi sit Cognomen, aut Agnomen eius cui primum est attributum: eius enim solius est tunc. Agnomen autem ab Antiquis etiam Cognomen dictum fuit: Africani enim Cognomen uocat M. Tullius in Sexto de Rep. Proprium etiam Prænominis, ut idē & patris sit, & primogeniti: ut, M. Tullius, M. F. Quod autem ait Probus grammaticus, Prænomina non esse solita imponi pueris antequam togam fumerent uirilem, puellis antequam nubarent, falsum est: sed septimo die, quam nati essent, cum lustrabantur, Prænomen inditum fuisse constat. Sicut & apud Græcos, ut ait Aristoteles in septimo historiarum. Et ridiculum fuerit sex liberorum patrem unum appellare, omnes respondere: hoc enim faciant, nisi nomine distinguantur. Hæredes esse non possint, quos ille non possit nominare. Est etiam præter hos certos legitimoscq; modos, usus alius quidam nominum communiorum. Maior, Minor, Superior. Quæ tempora perpendunt semper, uirtutem non semper: ut nolint dici Dionysium Tyrannum Maiorem, sed Superiorem. An uerò Inferior in ea significatio ne inueniatur, non sine ratione disceptatum est: Iuniorem enim dicimus, Inferiorem autem nondum memini. Ex his patet, Male à Seruio dictum, Iulo Ascanium fuisse Agnomen. patet id quoque, *ἑπώνυμιον* etiam Latinis Dijs attribu-

tam

tam, ut Græcis : Marti, Gradiui: Romulo, Quirini: Herfiliæ, Horæ.

Si igitur uerum est carere plurali Prænomina, & Agnomina & Cognomina parta, excludentur etiam ab eiusmodi locutione, Alter Cæsar, Alter Tullius : uirtutes enim & fortunam possis innuere, at Nomen non erit idem: sed sic dices, Cæsar alter à Cæsare. *διδύμου* autem & *πρωτόμου* non rectè dices : nullum enim nomen est Binomen : sed res ipsæ, Omne enim quod est, unum numero est. itaque Irum Ouidius, Ausonius Istrum binominem dixerunt. Ita Xanthum, & Alexandrum uoces. ut etiam quæ *πολυώνυμα* suprâ dicta à ueteribus legas, male sint appellata : neque enim Ensis nomen est *πολυώνυμον*, sed ferrum hoc : quoniam & hoc, & alijs nominibus recensetur.

CAP. XCIII.

De Fixis, siue Essentialibus communibus, eorumque speciebus.

FIXA communia sunt, quæ uniuersalis, ut uocant, rei sunt notæ : ut, animal. Intellego autem Commune, sicut suprâ diximus, sumpta significatione à ciuili consuetudine. Quod enim aut opus aut officium faciendum fuerit omnium ciuium opera, aut impensa, id dictum sit, Communi studio factum iri : quoniam munia sua quisque in unum conferrent. Itaque id opus ut complectitur omnium ciuium functiones, Commune dictum est : ita nomina quæ eadem ratione uniuersitatis præditas res significarent. Hoc summum genus diuisere ueteres in multas species, non omnes necessarias, & temere digestas : Nam & falsò sub Appellatio posuere Adiectiuum : & incondito, ac tumultuario uocum numerum rem difficilem effecere. Ac si omnia rerum genera, quæ Subalterna uocant, sequi uelint, & nequeant, & confundant artem : sin nolint, ne congeriem quidem eam affectent. Eæ uerò sunt : Ad aliquid dictum, Quasi ad aliquid dictum, Gentile, Patrium, Interrogatiuum, Infinitum, Relatiuum, Demonstratiuum, Similitudinis, Collectiuum, Diuiduum, Factiuum

Factiuum, Generale, Speciale, Ordinale, Numerale, Absolutum, Temporale, Locale. Has dixere esse Communes nomen & Principium & Deriuatiuorum : proprias autem seorsum Deriuatiuorum has, Patronymicum, Possessiuum, Comparatiuum, Superlatiuum, Diminutiuum, Denominatiuum, in quo, aiunt, intelligimus cum multis alijs, Comprehensiuum, Verbale, Participiale, Aduerbiale. Hæc est eorum sarcina : quam ut introspicimus, publicanorum more soluenda est.

Principiò malè dixerunt, has omnes Species esse Appellatiuorum : nam etiam sunt Propriorum : Vafritia enim Vlyssis, Adiectiuo nomine indicatur, quæ ei propria est. Item eius locus, in quo est, eius solius est. Et confundunt Adiectiuum cum Substantiuo : ergo malè diuisit nomen in hæc duo, tanquam in genera. Nam si Populus est nomen Substantiuum, & Magnus Adiectiuum : quare Adiectiuum fecit speciem Appellatiuorum, Substantiuum autem non fecit? Species igitur attribuere non suo generi : & species confundere cum suo genere, cum dicunt, Patronymicum, & Denominatiuum : est enim Denominatiuorum species Patronymicum : apertius autem, ipsum Comparatiuum : denominat enim gradum, sicut Positiuum, qualitatem. Sic etiam Absolutum cum sit genus multorum, ut Factiuum, Temporalis, Localis, in eundem ordinem cum suis inferioribus redegere. Nihilofeliciter genus ipsum Ad aliquid cum suis speciebus miscere : ut Ordinale, & Patrium, & alia. Sed & illud falsi sunt, cum dicunt, Ad aliquid dictum : nanque apud Philosophos & Metaphysicos sic excogitatum est, alia esse Ad aliquid : alia non esse, sed dici. ut hoc ipsum, quod est, Esse pater : habet naturalem reciprocam Coniunctionem cum hoc, quod est, Esse filius : etiam si nulla extet oratio, quæ hoc dicat, hoc autem quod est, Esse caput : non habet ex seipso reciprocam Coniunctionem cum Corpore : sed ex eo quod est, Esse pars, ad Totum. Itaque hoc dixere, Dici ad aliquid : non autem Esse. Quare ut res sunt, ita notæ rerum : igitur nomina quæ

Ad aliquid significabunt, erunt Ad aliquid : quæ significabunt Ad aliquid dicta, erunt Ad aliquid dicta. Iccirco etiam bis errarunt : nanque idem est, Ad aliquid dictum : & Quasi ad aliquid : quæcunq; enim non sunt uerè Ad aliquid, sunt Quasi ad aliquid : per formam quandam accidentalem, attributam ab intellectu. Hoc autem est dici Ad aliquid : id est, referri per intellectum sub certo modo, quia re ipsa per se ipsa referri nequeunt. Quin uerò uidetur nihil dici Ad aliquid, sed esse. neque enim intellectus facit Caput, esse partem Totius : sed ipsum ex sua natura pars est. & quemadmodum Caput ipsum non refertur, ita neq; Cæsar refertur : sed sicut illud quasi pars, ita hic quasi pater. Sed de his alibi : coacti enim sumus detergere horū rubiginosam orationem. Præterea si ponunt Interrogatiuum, quare non Responsum? hoc enim nobilior illo est : constituit enim orationem uerum uel falsum significantem. Omnis enim Conclusio nobilior est ipsa Quæstione. Numerale posuit, quare non posuit Dimensionale? Continua enim quantitas nobilior est, quàm Discreta. Numerus enim accidit quantitati discretæ. nanque quodcunque est, unum est : neque enim discreta quantitas est genus distinctum re ipsa à quantitate continua, ut philosophi ueteres putauere : sed affectus quantitatis. Igitur hanc per Quantum, illam per Quot, explicamus. Temporale quoque cum dixissent, addiderunt Aduerbiale : at Hodier-nus, est Aduerbiale & Temporale : non igitur sunt species distinctæ, sed Temporalis accidit, ut ab Aduerbio deducatur. Locale recensuerunt : quare non Situale? ut Supinus, Pronus, Ingeniculus, quem Græci ἐγγώνασιν dicunt? Quare non memorarunt alia necessaria? Nomen Grammaticum : ut, Deriuatiuum, Genitiuum, Modus, Figura : Nomen Logicum : ut, Consignificatio, Conclusio : Nomen Mathematicum, Nomen Metaphysicum, & alia : quæ alia alio modo significant, quàm hæc uulgata nostra. Postremò pessimè sensere, cum dicerent, priores illas species esse, tam Primitiuorū, quàm Deriuatiuorum. Quis enim dicat, Patrium nomen,

aut

aut Gentile, Græcus, Romanus, Latinus, Atticus, esse Primitiua? Vbi error maximus eorum patet, qui putarunt diuersum esse Denominationē à Deriuatione, propterea quòd sic in aliquibus inuentum esset : ut à Iusto Iustitiam deducebant. At hoc accidit contra rei naturam : nam Iustitia prior est, quàm Iustus. sed sicut res à re, ita uox à uoce : quare ut Roma prior fuit quàm Cæsar, ita à Roma Romanus dictus : ubi & Patrium, & Deriuatiuum, & Denominatiuum unum sunt.

Has nebulas Grammaticorū cum discussimus, duo supersunt, quæ agamus : primum emendabimus eorum definitiones, quæ opus sit : deinde exactiore iudicio ad certa capita reducemus. Adiectiuum, inquit, quod adijcitur proprijs, uel appellatiuis, & significat laudem, uel uituperationem, uel medium, uel accidens, unicuiq;. Principiò definitio hæc non est ab essentia, sed ab accidente. Essentia enim Adiectiui est, significare aliquid alicui quod insit : ad hoc, quod est Adijci, accidens est : potest enim uel adijci, uel non adijci : accidit enim uoci ut construat orationem : quanquam hoc accidens est proprium fluens ab ipsa essentia. Sanè etiam extra orationem hæc uox BONVS, dicitur Adiectiuum : nec tamē adijcietur. Itaque peruersè quoque data est definitio hæc : cum præpositum fuit hoc quod est Adijci, huic quod est Significare. Peruersa uerò etiam alia ratione. Cum enim Laudem & Vituperationem posuere, addiderunt Accidens : quasi uerò ea accidentia non sint : atque est, ueluti si dicas, Coruus est crocians animal, nigrum, coloratum. Accidens igitur siue significet σύνπτωμα, siue συμβεβηκώς, siue ἐνδεχόμενον, genus est comprehendens Laudem, & Vituperationem, non minus quàm Album, & Nigrum, quæ ipsi pro exemplis apposuerunt. Malè etiam apposuerunt Vnicuique : non enim dantur definitiones indiuiduorum, sed solæ species definiuntur. Verum post hæc maiorem errorem commiserunt : nam (omitto alias ineptias) sic statuunt, proprium esse Adiectiuorum, suscipere Comparationem : At hoc est

z z

falsissimum

falsissimum: nam quis audeat dicere hoc nomē *MEDIUS*, intendi posse, & remitti gradu Comparisonis? Quis nescit, *HODIERNVM*, esse Adiectiuum? quis alia multa? Negligentia quoque illa non parua: etenim de ijs, quae Quasi ad aliquid dicuntur, ubi scripsere, interponunt de Synonymis nescio quae, & Dionymis, atque eiusmodi, & falso ut diximus supra, & non suo loco. Interrogatiuum, aiunt, est quod cum interrogatione profertur. Leuiter sanè nimis: quippe & Verba cum interrogatione proferuntur. Deinde dixere, Infinitum esse Interrogatiuo contrarium, profectò inanem modum docendí: Nihil enim est contrarium interrogationi: nisi non interrogare: aut sanè Responsum appellandum sit, ut aliquid assequamur: Responso nanque non est uerè contraria Interrogationi: quippe aliquando eadem: ut, Venit? respondebis, Venit. Neque forma ipsa interrogandi est uerè contraria formae respondendi: alioqui quaestio esset contraria conclusioni. At quaestio nihil affirmat: ergo non contradicit. Sed usus tenuit, ut dicamus: Contra respondit: quia ex altera parte item eum esse dicimus, qui respondet. Infinitum uerò quomodo contrarium faciant Interrogatiuo? neutrum enim quicquam ponit: alterum quaerit, alterum nescit. Quid quòd Infinita dixit esse Relatiua? qua oratione nihil turpius. Relatiua enim omnia Finita sunt. Fiunt autem infinita appositis uerbis non finientibus: ut, Nescio qui sit is, qui tam indoctè scribit. sed ipsa Interrogatiua sunt Infinita: nihil enim statuit, qui interrogat. Diuiduum, inquit, est, quod à duobus, uel amplioribus ad singulos habet relationem: uel ad plures in numeros pares distributos: ut, Vterque, Alteruter, Quisque, Singuli, Bini, Terni. Omitto barbariem, cum posuere, Amplioribus, pro eo quod esset, Pluribus. Rem ipsam agamus. Malè expressere uim horum exemplorum: neque enim haec uox, Vterque, habet relationem à duobus ad singulos: sed à singulis ad duos transfert significatum. nam cum dicas, Vterque unum intelligis ex duobus. Itaque colliges ambos in respon-

sione

sione, sic: & hic, & hic, per coniunctionem, *QUE*: Vterque. Itaque non est Diuiduum, sed Diuiduo contrarium. Diuiduum potius erit, Alteruter, Vtercunque, Vteruis. Praeterea non potuit distinguere haec, tanquam in specie, diuisa à specie Numerantium. Imò uerò Numerale est genus, complectens duas species, Diuiduum: ut, Alteruter: & Indiuiduum: hoc autem rursus duas: Distribuens, ut Singulus: Non distribuens, ut Vnus. Itaque potius affectiones numerandi, quam species sint: sicut & Ordinale. Haec ita se habent. Nos autem haec in condita prudentius digeramus, recepta prius nominum significatione. Omne quod est, aut est Absolutum, aut Relatiuum. Absolutum est, quod à nullo dependet. Relatiua, quae mutuo naturae nexu constant. Est autem Absoluti nomen minus consultò positum, quod enim aliquando uinctum fuerit, cum desijt uinctum esse, Absolutum dictum est. Verum uerborum inopia interdum premimur: utemur autem receptis, ut intelligamur. Videamus igitur, an ullum nomē rectè dici queat Absolutum. Absolutum pluribus modis intelligitur: Absolutum à causa: ut, Deus: à materia, ut motrices mentes orbium coelestium: à subiecta substantia, ut substantiae omnes: à relatione, ut quae ad aliud non referuntur. Igitur ipsius nominis natura nullo horum modorum absoluta est: causas enim habet, primum sui autorem: pro materia, uocem, scripturam uel, aut quid simile. Cum autem rerum notae sint, siue signa quaedam à relatione, non erunt Absoluta. Nomina igitur omnia in praedicamento Relationis sunt quatenus significant. Verum omni in relatione est ratio referendi, & termini ipsi relationis, & res subiectae quae deferunt relationem: ut, Caesar si Catonis filius est, tria haec ostendentur: nam ratio qua Caesar ad Catonem ut filius, & Cato ad Caesarem ut pater, est uis illa procreandi tum actiua, tum passiuua. Res deferentes relationem, sunt duae, substantiae indiuiduae. Terminus relationis filij, est Caesar: patris, est Cato. Igitur filius in praedicamento Relationis est: sed connotat secum rem absolutam scilicet substantiam. Non longe dissimili ratio-

z 3 ne No

ne Nomen dicas ipsum quatenus significat, esse Relatiuum. quatenus absolutam rem significat, esse Absolutum. Sic dicas, Caesarem esse filium militarem: ut relatiuum filius, etiam militiam consignificet, rem absolutam. Ergo sic Nomina certis generibus partiamur: aut à Re statim deducuntur, aut ab alia uoce. A Re, aut absoluta, aut relatiua. Si à uoce, ut Hodiernus, ab aduerbio, Hodie, uocis illius naturam sequentur. Quae autem à Rebus deducuntur, rerum naturam retinebunt. Oportet enim signum æquari rei cuius signum est. Itaque si substantiam indicabit, aut quantitatem, aut qualitatem, aut alia, inde sumet appellationem. Persequi autem tot species, easque certis nuncupationibus assequi, difficile est. Summa autem genera Relatiuorum sunt hæc: aut equalia, ut Socius, uicinus: aut inæqualia, ut Seruus, Dominus.

CAP. XCIII.

Absoluta substantiua, & eorum genera, ac species.

Absolutorum genera hæc sunt: quædam substantiam significant: ut, Ensis. Quædam quantitatem, eamque duplicem: Continuum: ut, Magnitudinem, corpus: locum, Forum: tempus, Annus. Et Discretam: ut, Numerum, Vnus, Duo. Alia significant qualitatem: ut, Candor, Facies. Ex quibus ducas nomina generum, ac reddas suum cuique: Temporale, Locale, & quæ supra. Factitia autem ad genus qualitatis, quatenus sic sonant, Murmur, Turtur, Sibilus, Fremitus: quanquam significatus ad alia genera referatur. Sic etiam Adverbialia dicta, non quod aduerbium significant: sed ab origine: quo constat, has denominationes non semper à significato produci. Generale autem & Speciale potius ad dialecticum spectant. Sic Corporale & Incorporale reduces ad substantiam, & alia genera: ut, Deus substantiale est, incorporale: Candor qualitatis incorporalis. An uero id, quod aiunt, uerum sit, Orationem esse incorporalem? Nam de uocali, aut scripta oratione si sic sentias, falso intelligas. Est enim orationis Forma, fig-

ma, significatio: Materia, papyrus, atramentum, aer ipse: Figura, structura illa.

CAP. XCIV.

Absoluta diminutiua.

Horum affectus quorundam, Diminutio est: ita ut res ipsae quibus aut intendi, aut remitti. Quare in substantia non uidebatur inueniri posse significatus Diminutionis. Verum ab affectibus, siue accidentibus circumstantibus effectum est, ut reciperet Diminutionem. Sicuti etiam dicimus, Maiorem equum: est enim quod ad quantitatem spectet, non quod substantiam. Igitur sic resoluimus, ut dicatur, Plus quantitatis in equo, non autem plus equi. Ita dicimus Homuncionem, & Homulum, quantitatem respicientes in homine, non hominis substantiam. Atque is sane error à uulgo, non à sapientibus profectus est. Puellus autem ætatem significat, non substantiam: ætas autem sub tempore collocatur. Composita etiam ex utroque inuenias, ut, Pumilus, & Pumilio, ex Pueri & Homulo conflatum fuit. Abusi autem sunt ueteres nomine Diminutionis: nam Minuere, est tollere quantitatem: Diminuere igitur, utranque quantitatem statuit in diuersa: at ab Homine cum ducis Homulum, decurtas potius, quam Diminuus. Quae fuit causa, ut alij consultius Deminuere dicant. Est enim Diminutio affectus consequens Diuisionem. Omne enim diuisum ita minuitur, ut eadem quantitas minor dicatur, quoniam partes separentur: at in nominis Diminutiui significatione nullae extant partes: sed Deminutiuum est quod significat minus quam Primitiuum. Quoniam autem est species Deriuatiuorum, & Deriuatio est Figura, & Figura est affectus nominum generalis: igitur etiam Deminutio generalis nominum affectus erit: ideo & Absolutis, & Relatiuis, & Appellatiuis, & Adiectiuis, & Communibus, & Proprijs competit. Quare non inter genera nominum, sed inter accidentia propria recedendum fuit: ut, Homulus, Pulchellus, Romulus, Meliusculus est, Antonilla. Nunc igitur de Absolutis.

Quantit

Quantitatem quaedam imitantur, quaedam non, sed ei coherent tantum. Quare Deminutiua secundum hanc tria dicuntur: competit enim maius, uel minus soli quantitati. Dicimus tamen maiorem calorem analogia quadam significationis. Igitur primo indicabunt quantitatem: secundo loco id, quod coherent ei: tertio, quod eam imitantur. Quantitatem statim dicunt, Tantulus: & proxima huic in ipsa substantia, Auicula, Capitulum, Fraterculus, quae ei coherentia sunt. Sic Anniculus, non diminuit annum, sed notat paruitatem substantiae, cuius motum, anni quantitas metitur. Ea uero quae quantitatem imitantur, sunt sicut Regulus, cum Regem paruum significat: propterea quod qui uasto corpore sunt, ceteros anteire robore uidentur, item imperio: ita enim, quorum in potestate populares sunt, eam magnitudinem imitantur: atque iccirco de diminutione notantur.

Cum autem uariis terminationibus praescribantur, eae non sunt praesentis operae. Sed illud animaduertendum, quaedam quibusdam flexibus Deminutiuiorum efferi, quae ad ipsum genus nulla ratione adduci possint: ut, Cuculus, & Coenaculum, Aliaque eiusmodi aliquot: nam quae ueteres afferunt exempla non omnia uera sunt. ut Auunculus Deminutum ab auo est: Abba enim auum appellabant: item patrem, & patris ac matris fratrem. Illi igitur cum patruum nomen quasi patrem alterum attribuerent, matris fratrem quasi remotiorem pusillum auum appellarunt.

Finis igitur Deminutiuiorum is, Tollere quantitatem, aut alia quae remitti possunt: sic Regulus, paruum regem imperio. Veraniolum dixit Catullus urbanitate: sicut Romulum, & Sergiolum, pueros: non adulatione, ut aiunt, qui id a Graecis sumpserunt: Romani enim non fuit adulari. Fraterculum quoque gigantum idem male dixere ab urbanitate: sed respexit ad Gigantum uastitatem. Probros: Meretricula, Pusio. Imitatione: ab Angui, Anguilla. Minus recte etiam, qui contendunt, a Recto Fidis, & Apis, Fidicula, & Apicula, ducta: falsa enim ratio est. Si a Fides, esset fidecula. Primum uidentur negare mutationem uocalium in deductis: Deinde satis constat

constat commodius fieri si Rectus a secundo casu differat. Itaque si non inueniatur apud autores FIDIS, rectius facias, si neget unquam fuisse. Et Ouidiana APIS, ex deteriore de prompta usu sit. Verum ego arbitror inter utrumque sonum pronunciarum solitum: ut in NISE, NISI: HERE, HERI. Itaque cum Aedes, non Aedis: Sedes, non Sedis in recto legatur, tamen Aediculam, & Sediculam dictum legimus. His autem non erat hic locus, nisi huius quoque rei causa nobis reddenda fuisset.

Ex his, quae diximus, constat, Nomina in ASTER, a ueteribus recte inter Deminutiua esse collocata, temere a recentioribus ablata. Eorum argumenta sunt haec: Si essent Deminutiua, non fuisset a Terentio addita altera nota paruitatis, apud quem legimus, Parasitaster paruulus. Item Pullastra, grandiusculam potius significat pullam: Praeterea Apiastrum est mirae altitudinis. non igitur erit deminutiuum: quare Imitationem non Deminutionem dicent. Ad haec sic respondemus: omnem imitationem indicare deminutionem: quare quod tollunt, id ipsum statuunt. Et quod additur a Terentio paruulus, significat corporis quantitatem aetate imperfectam, ut sit deminutio corporis: at parasitaster est artis deminutio: ut is sit, qui haud magna cum re parasitatur: & quia agit, siue imitatur parasitum, citra parasiti modum est. Apiastrum autem non est deminutiuum ab Apio, sed ab Apibus ductum, unde etiam *μελισόφυλλον*, id est Apifolium dicitur a Graecis, Citraria enim est: quin ea Apium neque imitatur, neque similis eius est. At quod Apiastrum est ab Apio deminutum, sane eo longe minus est. Verba Plinij sunt in xx. libro: Nasci in Sardinia herbam syluestrem Apij similem, quod sit Apiastrum, Apio minorem. E Sallustij historia sumptum uidentur. In Sardinia, inquit, herba nascitur, quae Sardoia dicitur, Apiastri similis: haec ora hominum, & rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit. Pullastram autem omnino minorem Pullam intelligimus: quippe Pulla, est Gallina iuuenula: idque tam contra eos, quam pro eis facit: neque enim Pul-

lastra, aut syluestris est, aut pullam imitans: ut quid enim minorē maior imitetur? aut quomodo imitatio in substantia, aut in quantitate naturali sita sit, quæ affectus animi, aut in ipso affectu posita est? Surdaster quoque qua ratione surdum dicitur imitari? sed enim idem est, quod subsurdus. Causa autem huiusce terminationis à Græcis constituta est: *φιλιππίσει*, *αντωνιάσει*, est Philippum, aut Antonium agere: sic *παρασιτάσει*, unde Antoniafter, & Parasitaster: sic *δρασις* apud Galenum *παρά δ' ογυσει*: sic *αεολικης*, & Aeolice uerso sibi lo in literam uibratiorem. Qui igitur imitationem tantum attribuere, non meminerant surdastri: qui sustulere deminutionem ob Terentium, non uidebant duas paruitates eidem posse euenire, corporis, & artis: qui omnino non putarunt esse Deminutiua, nesciebant imitatione significari inaequalitatem duorum, quorum minor sit is altero, quem imitatur. Proprium Deminutiuorum habere deriuata, non à primigenijs, Hortulanus.

CAP. XCVI.

Collectiua, & Comprehensua.

IN Genere quantitatis, quæ reliqua sunt, ponemus ea, quæ uocant Collectiua. uerum uox à definitione dissentit. Colligere namque est aliquo modo unum ex multis facere: at, Populus, aut, Vulgus, quod dat signum nobis colligendi? potius, Vterque, & Ambo, & Omnis, sunt signa Collectiua: illa autem, quæ sic ab antiquis sunt dicta, Comprehensua potius iudicabuntur. At ipsi Comprehensua dixere his non absimilia: cuiusmodi est, Vinetum, Rosetum, & eiusmodi. Verum hæc nihilo distant, nisi modo ipso significationis: nam Populus rem unam è multis constantem notat: at, Vinetum, unam rem multas comprehendentem. Non est Collectiuis dissimile, Arena, Scopa, Scala, & eiusmodi, quæ frustra plurali duntaxat numero dici debere contenderunt iccirco, quia multa essent. Neque illis in mentem uenerat, quodcumque est, unum esse. At quod est, aut est unum Substantia, uelut dicebamus, ut Homo

ut Homo & Equus: aut Accidente, ut Homo & Album: aut Subiecto, ut Albū & Dulce in lacte: aut Mistione, ut Posca: aut Aggregatione, ut Aceruus. Igitur in singulari si pronuncies, rectius designes unum esse: ut, Cumulus, Grex, Turma, Theaurus: ut etiā in plurali diuersis locis posita significes: ut, Cumulos arenæ, Italicæ & Aegyptiæ: Greges, tuum & meum. Est præterea unum Mathematicum: ut, quadrantalis figura unum est ex multis lateribus: sic Quadrigam debes dicere, ut & Alcibiadis, & Hieronis Quadrigas possis. Est etiam unum Dialecticum, uel Metaphysicum, ut Definitio, quæ constat ex genere & differentia: & Species quæ constat ex iisdem designatis à definitione: quæ tamen singulari numero proferuntur. Quare multo usui nomina hæc Comprehensua fuere. Multoque cōsultius est hoc excogitatum, quam sit admissus mos pluralium, ut Thebæ, Pisæ: nam si sic necesse sit dicere, illud quoque necesse fuerit, ut ciuitates, non autem ciuitas appelletur. Sic grege legato, una res legata est, ut ait Paulus, neque pars potest recipi, pars sperni.

CAP. XCVII.

Relatiua substantiua.

Relatiua aut sunt Substantiua, ut seruus: aut Adiectiua, ut Libertinus. Itaque affectio est nominis aut genus utranque complectens speciem, substantiuorum, & adiectiuorum: neque mirum: neque enim substantiam significant, sed essentiam referendi: itaque accidentis semper notæ sunt. In priore genere continentur Ordinalia, Primus, Secundus: aut his similia. Centurio, prefectus: & alia talia quæ diximus, ut Ciuis, Vicinus: Nepos, Filius: quæ unum tantum terminum significant. Videntur autem & Gentilia, & Patria ad hæc referri sub adiectiuorum specie: neque enim dicas Græcum, sine Græciæ intellectu: sed tamen Græciam, sine Græci intellectu, posse dicere uideris. Verum non ita est. Plato Græcus fuit: Regio Attica, Græca: si substantias ipsas respicias, non referes: si nomina imposita, quæ gentem significant, non possis, quin re-

feras. Terra illa non est alicuius terra: sed patria est alicuius patria: Græcia autem Græcorum est, & Græci Græciæ. Itaque omnium nobilissima fuere Patronymica, quæ in uoce substantiua, adiectiuorum plenitudinem sunt consequuta. Adiectiua enim significant accidens, & modum quo inhæret substantiæ: quare aliqua ratione etiam ipsam connotant substantiam. Hoc etiam amplius Patronymica, quæ etiam certam substantiam connotant: nam incertum quidem filium uel nepotem, at certum uel patrem, uel auum, tanta uis, ut etiam propria nomina referri penè cogant. Videtur enim Priamus referri ad filios hoc nomine Priamides: uerum non ita est: nam tametsi terminum nominat, non tamen eum refert ad hunc quem primario significat: significat enim filium Priami, quæ ad Priamum refert: connotat Priamum, sed ad filium non refert. Cæterum eo præstant cæteris, ut diximus, quod utrumque terminum relationis simul statuunt uoce ipsa, non solum significatu. Illud quoque mirum fuit, à proprio ductam uocem per denominationem, non esse Adiectiuam, sed Fixam: id quod non potuerunt obtinere Possessiua. Appellatiua autem fuere amisso iure proprietatis. Neque enim potius Hector, quam Helenus intelligitur eo nomine **PRIAMIDES**. Non propter eam rationem, quam afferunt, Singularia non referri: hoc enim falsò dixere philosophi quidam. Nam Relatiua quoque sua habent indiuidua: ut, hic filius huius patris. Proprium uerò cum fuisset per initia Patronymicorum, Græcis tantum in nominibus fieri: usus Romanus ad sua transtulit commoda, ut Romulides. Falsò enim dicebant quidam Patronymici loco usus tum Possessiuo: nemo enim hoc legit nunc. Auxere quoque incitiam, cum Latinorum tantum esse dicerent possessiuum: qui si Græca ignorabant: at meminissent ex poemate, quod legerent alsidue, Troia, & Typhoëa, & Euandrius. Quoniam uerò etiam Mater ita refertur ut tum ea, tum Pater unico nomine Parentis complectantur: ita circo ab ea quoque ducta sunt: ut Coronides, Aesculapius apud Ouidium. Item eodem filo ab auis maternis, quo à pat-

ternis

ternis trahebantur: Atlantides, Mercurius. Post hæc à fororibus quoque, Phaëthontides, sorores Phaëthontis. Horatius etiam à factis, non ab sanguine Tyndaridem dixit eam, quæ Clytemnestræ more diffidisset bipenni caput uiro. Moderatius ueteres, qui ciues omnes, tametsi non erant à principe ciuitatis geniti, ab eo appellarunt: Cecropidas, Athenenses.

CAP. XCVIII.

Mobilis, siue Adiectiua absoluta.

Quemadmodum supra diximus, Mobilis sunt alia Absolutarum rerum, alia Relatiuarum notæ. Absoluta sunt, Viuus, Exanimis, Anniculus, Sequipedalis, Albus, Calidus, Frigidus, Circularis, Forensis, & eiusmodi: genera ipsa rerum si spectaueris. Habent autem affectus hos, æqualia esse ei, unde sunt denominata: ut à Iustitia, Iustus: iustus enim est, qui iustitiam æquauit. Secundus affectus fuit, minus significare: ut, Bellus. Tertius, augere significatum: ut, Gloriosus, Populabundus. Proprium autem fuit Mobilium, transire in naturam Fixorum: ut, Pluuia: fuit enim per initia, Aqua pluuia, id quod etiam ex **L L.** libris deprehenditur, De aqua pluuia arcenda. Eadem analogia fluuius, ut possis dicere, Fluuium Renum. Ducta enim sunt, aut à nomine, ut Candidus: aut à uerbo, ut Bibax: aut ab aduerbio: ut Hesternus. Fluere igitur cum significaret ipsum accidens per se: ducta est ab eo uerbo uox, quæ in alio esse indicaret, Fluuius. Itaque uehementer falsi sunt, qui scripsere, quædam Nomina esse neque Substantiua, neque Adiectiua: ut Verbalia, & alia quædam: cuiusmodi est, Ciuis, & Seruus: quæ propterea ipsi Ambigua appellarunt. Verum res se aliter habet: Verbalia enim fuere Adiectiua, nihiloscilicet quam Participia: sed breuitatis causa omissum est Substantiuum: quis enim neget *πειτην*, fuisse primum appositum, *ἔφ' ἀνδρῶν*: sicut & Homerus dicit, *ἰατρὸς ἀνῆρ*: sicut *πλοῦσι* ἀνῆρ. si enim Bellare habet naturam Adiectiui, non ne Bella-

A 3 tor

tor item habebit, significat enim bellandi scientiam in Cæsare, aut alio. itaque uariatum fuit, ut etiam Bellatricem dicemus Camillam, & Arma uictoria. Sic Seruum, & Seruam, Dauum, & Syram: & Seruum imperium, quod alij pareret. Sic pauper Irus, Illia, Regnum. at seorsum ponitur ab Ouidio, Pauper ubique iacet. Non sunt igitur Ambigua: nihil enim medium inter ea, quæ diximus, in rebus: ergo neque in nominibus: sed sua natura Adiectiua fuere: usus autem non mutauit, ut efficeret Substantiua, sed Substantiua sustulit: non ut hæc essent, sed ut illa subintelligerentur. Sic dixit per initia, Pluit Deus: postea sustulit Nomen. Sic dixit, Amatur à Cæsare: postea tacuit nomen, & passus est uerbo nullam certam attribui personam. Quod autem addunt his, Ciuem, & Regem: ut dicatur, & uir Ciuis, & Ciuis bonus: & Populus Rex, & Rex bonus. hoc sic increbuit, quemadmodum apud Græcos quod per articulum declaratur, ἀνὴρ ὁ πολίτης, λαὸς ὁ βασιλεύς. quanquã Rex quoque fuit Adiectiuum primo, & Consul, & Prætor. Nam quod unum tantum genus obtinuerit, id nõ ipsius nominis, sed rei quam notaret, causa factum est. Cum enim hæc accidentia non nisi in uiris inuenirentur: non nisi uirili genere potuere enunciari: quanquam etiam Reginam dicas. Sic Autor, utrunque genus complexum est, cum terminatio masculini tantum analogia præscripsisset. Sic Græci per initia dixere, πῶλα λαγῶν, pauidum leporem: at usus πῶλα dixit, λαγῶν, subtrahit. sic φοῖβον ἀπόλλωνα, Phœbum perditorem: at simpliciter ἀπόλλων, substantiuum sui nomen obtinuit. sic σκάμανδρον ξανθόν, quod pecora flavescerent eius potu: at Xanthi sola appellatione Scamandrum intelligebant: ut hoc sanè magis mirum sit, ex Adiectiuo factum Proprium substantiuum.

Secundum rerum genera cum Adiectiua distinguantur, non pauca eorum certis terminationibus insignita fuere. Quæ igitur substantiam significarent, multas facies sunt sortita: in ACEVS: in ITIUS: in INVS: in EVS. In

ACEVS

ACEVS, materiam significant: Panis hordeaceus: Interdum totam: ut Messis triticea: & Pila cretacea. Aliàs partem: ut, Prifana hordeacea: nam etiam ex aqua constat, non solo hordeo. Etiam fusa significatio ad coherentia, ut acino contentum granum, Vinaceum: quemadmodum imitatus est Gallinaceus: quoniam ex gallinæ materia ac fatu esset. Huic proxima terminatio, Cratitius paries, & Cæmentitius: idem significauit. item materiæ coherentia, ut Multitia uestis: neque enim Multitudo materia est, sed Linum, aut Lana: sic Multatitia pecunia, quæ ex Multa: at Multatio materia non est, sed forma potius, qua pecunia exigatur. Vt & hoc errarint, qui solam materiam, non etiam formam dicerent significari: & malè scripserint, ICIVS, non ITIUS: nam ut est à Iusto, Iustitia: sic fuit à Crate, Cratitius. Atque hæc duæ terminationes Latinis sunt peculiare: Alteræ duæ à Græcis profectæ, Cedrinus, Cupressinus, in INVS: & in EVS, Ferreus, σιδῆρεος, Aeolicè, exempto, ut diximus I, ex diphthongo. Abiegnus autem fuit pauld coactius dictum, ab Abiete. Ianthinus uerò & Amethystinus uidetur colorem, nõ substantiam significare: uerum ita fuit, ut quasi ex ipsa Viola, & Amethysto confecta esset uestis: quoniam ex succis herbarum tincturæ perficiebantur. Quæret aliquis, ANTRIBVNITIVS, atque alia eiusmodi in superiorum ordinem redigantur? Sanè ita est: etenim Tribunatus quasi materia est eius loci in Republica, qui Tribunitijs debebatur: sic Patritius Ciuis, cuius dignitatis materiam præbuerint patres.

Quæ uerò qualitatem significant, alia exeunt simplici, communique finitione: ut, Bonus, Celer. Alia Græco flexu denominatiuorum: ut à Pythagoræ sapientia, Pythagoreus, & Pythagoricus. Sunt etiam duo alij modi uerbales, πῶλαγοεισῆς, ut Grammatista: & πῶλαγοεικῆς, ut πύκτις: & σπεικῆς, Aeolicè. Sic nescio quo felicissimo commento Franci etiam nunc poetam, patria lingua, FACTISTA dicunt. qua uoce nulla meliore analogia Græcam potuit & excipere, & exprimere

exprimere, Enarratores Theocriti agnoscunt inter eas terminationes differentiam ad significandum, quam qui uolet, inde petat. Sunt & alia quæ ipsam qualitatem sub excessu quodam notant, exeuntq; in O S V S : ea habuere originem à Græcis, ut Vinofus, *οἰνώδης*, est enim *οἰνώδης*, qui plus uini appetit, quam par sit : aut qui plus uini obtinet. scilicet aut substantiæ, aut saporis, aut odoris, aut coloris : ut apud Homerum alia terminatione, *οἰνοπτε πόντομ*. Sic duo quoque modi significandi apud Latinos fuere : Ingeniosus, qui multum ingenij haberet : Mulierosus, qui multum mulierum uellet habere. Trahunt autem originem à nominibus, Græcorum eorundem exemplo: non à uerbis, ut putarunt : his exemplis, Stomachosus, Studiosus, Quæstuosus, Sumptuosus. Sed à Stomacho : quod apertius patet in alijs : nam à Studio, non à Studeo, habet uocalem suam studiosus : & à Sumptu, & Quæstu, suam cætera. Itaq; M. Tullius sic loquutus est : Non ut mihi stomachum facerent, quem nullum habeo. Quare à Criticis notatus fuit Nigidius Figulus, qui Bibosum, dixit. suam enim habent à uerbis terminationem pari significato, Edax, Bibax, Emax, Vendax, Loquax, Dîcax : à nominibus raro, Linguax. Et aliam infrequentiorem, Bibones, Comedones, Calcitriones : & à nominibus, Catillones, Popinones: quanquam à Catillando & Popinando quoque duci possint, ut à Lurcando Lurcones. Sed quædam omnino sunt à nominibus, ut Ciliones à Cilijs, & Labeones à Labijs. Horum item Græca origo fuit : sic enim effingunt illi nomina Comprehensiuæ: ut, *ὀρεθδναι*, *δαφνῶναι*, *πλατάνωναι* : loca plena Auibus, Lauris, Platanis. & unum facetum sanè, *κνωδναι*, partem corporis, quæ Ilia à quibusdam putata sunt. quoniam igitur plus uacui ibi esset, quasi multo uacuo plena esset, *κνωδναι* superiorum analogia appellarunt. Eorum autem significatus alius actiuus, ut Studiosus : alius passiuus, ut Formidolosus : alius indifferens, ut Montosus: quæ fuit causâ, ut à uerbis deduci posse putarit Nigidius. Habuere autem modum

dum significandi, ut diximus, excessum. Excessus autem omnis uitiosus: Virtus enim aut medium, aut in medio. Verum nominum quorundam uis factum est, ut etiam uirtutis limitibus continerentur: eius rei causâ fuit, propterea quod omne bonum difficile paratu est: ut est apud Hesiodum, & Vergilium, & Platonem, & Aristotelem. Ergo conatus ille frequentium atque affectatarum actionum intra laudis metas constitit: ut, Studiosus : nemo enim satis pro re studere possit. Quin mediâ quoque uocabula, ut Fama, & Dolus, in deteriore partem flexa fuere. Famofam Mœcham, Dolosum mercatorem : propterea quod facilius habitus, deterior est. Iccirco diuinus poëta Famam, malum definiuit. Hæc pertinent ad causas & Originis, & Significationis. Materia autem sic se habet : Quædam simpliciter deducuntur, ut à cerebro, cerebrosus : quædam cum additamento uocalis, ut à cura, Curiosus : quanquam non sine ratione : Sabina uox fuit, non ut ineptiunt, quia Cor urat. Quirites dixit Plebem Romulus, se Quirinum, Senatum Curiam : omnes eodem uocabulo, uario flexu. Inde Curiosus dictus, qui satageret Consultorum Senatus. simul Curæ nomen deriuatum qua diligentiores patres uocarentur. At apertissime assumpsit Formidolosus à Formidine : Monstruosus, autem quod dicunt quidam, puto esse barbarum : nam in manu scripto Martialis exemplari, quod de præda Fontarabiæ nacti sumus, sic scriptum est, Montosæ decus Vmbriæ. Tortuosus quoque & Saltuosus nihil assumpserunt : sed à Tortu, & Saltu, ducta sunt : sicut à fastu Fastuosus. quanquam igitur uidentur quantitatem significare, tamen non ita est, sed intentionem qualitatis : nam tamen Mons significat quantitatem, at Montosus, habitum illum montium notat. Sic euenit etiam in alia terminatione, V N D V S : Magnitudinem nanque indicat : Cæterum non solius Quantitatis, immo uero, ut supra dixi, Habitum quendam. Neq; uero dubium est, quin à maris excessu naturam nacta sint, quippe ab V N D I S. Nam M A R I S nomine antiqui pro magno

usi sunt. hinc Pelagus, quia *πέλαγος ἄγος*. Iam enim τὸ πέλαος significat tractum ipsum. Et Callimachus quasi proverbio utitur in Apollinis hymno:

οὐ φίλω τῶν αἰετῶν ὅς ὄσθ' ὄσα πάντ' αἰετῶν.

Et apud Latinos, Maria ac montes polliceri. Vulgò etiam dicimus, Maria, de re immensa. Sic Catullus cum multa proposuisset etiam maiora fide, subdidit, Cætera sunt maria. Sed de his alibi. Eorum autem Materia talis est, ut quædam B, habeant, alia C. Populabundus, Iracundus, Rubicundus, Verecundus: quorum origo à futuro uerborum ducta significatum expressit perpetuationis: ut, Populabundus, non solum qui populatur, sed etiam populabitur. Pauca ad præsens respexere: ut, Iracundus ab eo quod est, Irasci, exempto sibilo, quasi qui semper irascatur: Rubicundus, qui semper rubricet: nō, ut uulgo utimur, actiua significatione transitiva, sed absoluta, aut *μῆσις*, quemadmodum cum dicimus Lauat, id est, Lauatur. & apud Poëtam, iam uenti posuere. Verecundus autem originem paulò habuit obscuriorem, propterea quòd abolitum uerbum est Verescor: sicut contra, Adipiscor, suum primogenium amisit. dicebāt enim Apere, *παρὰ τὸ ἄπτερον*, unde Apex, & Apes, & Examen, cuius simplex non inuenitur sic uoce primaria, sed in Amento. uerum de his alibi. Continuationem igitur dicimus, quia Rubicundum non dicam me, sed Silenum, cuius facies multi atque aperti ruboris sit: Nireum non dicam iracundum, Achillem dicam, multæ iræ, & quam ipse præ se ferat. Facundus literam mutauit, si à fando, non ab efficacia ductum sit. Fœcunda à foetu, per concisionem. Rotundum quoque, si ab eruditoris iudicio concedatur mihi, uideatur non abhorrere. Neque uerò habitum illum cum excessu solum indicant, sed etiam uehementiam quandam, atque extantem præter modum exuperantiam in rebus inanibus: quasi cum dicas Mare fluctuabundum, uel ut ait Gellius, Vndabundum. In rebus autem uoluntate præditis, etiam Ostentationem, siue Profefsionem, atque etiam, ut ita dicam

cam, Satagentiam. nam quemadmodum differt Verbale à Participio, ita à Verbalis genus hoc nomen. Pugnare potest quiuis, atque erit Pugnans: Pugnator longè alio modo idem significat: addit enim habitum sciendi pugnas. Sic, Populans, & Populator: at Populabundus hoc apponit insuper, ut palàm præ se ferat animum ac spiritum Populatoris. Idcirco ueteres non malè dixerunt: cum imitationem quandam his nominibus attribuere, simul & similitudinē: quippe gestuosa quodammodo quæ sint. Propterea dixit Sallustius in Iugurthino: Quasi uitabundus: id est, quasi is, qui præ se ferret metum, ut hostem eliceret, quem uitare simularet.

Est alius modus eiusdem terminationis in I N V S: nam supra correpta uocali pronunciabatur, Faginus axis: & Materiam indicabat. at in quibusdam produciuntur, & Qualitatem consistentem significat: ut, Libertinus. Et in I L I S, Seruilis, Herilis, & unum correptum Pugil. fuit enim Pugilis per initia, sicut Ciuilis. Et quemadmodum supra in I T I V S Materiam notabant, Cementitius, Cratitius: ita etiam Aedititius, & Tribunitius, quasi materiam, non ueram: analogicè enim Tribunatus dicitur materia dignitatis, ac status hominis. Qualitatem igitur indicant, id est conditionem, à materia, aut quasi à materia, sub ratione quadam passionis: ut Ascriptitius, qui est ascriptus: Fictitius, qui est fictus: Dedititius, qui est passus deditioem: Deditio enim quasi materia quædam est Capitediminutionis: est enim affectus deditioem, amissio libertatis. Eiusdem modi sunt in A L I S: ut Triumphalis, qui ex Triumpho gradum adeptus est in ciuitate: Furialis, furijs captus: Mortalis, eadem ratione dicitur, qui morte affectus est: nam quòd ad aptitudinem translatum sit, hoc usus occupauit. Cæterum de mortuo primùm sic sunt locuti, Mortalis fuit: deinde etiam cum ad uiuentes respicerent, propterea quòd essent eiusdem naturæ, eosdem quoque Mortales uocauere. sic etiam Capitale crimen dixerunt, quod capite luit meritum esset: quo significato

etiam quæ nondum uocata essent in iudicium, intellexere. His similia in ORIVS: Censorius, Prætorius: hæc sequutum illud fuit, Vxorius. Nam Censura ac Prætura acta certis limitibus uitæ præscribentibus: ita uxoris imperio qui cohiberetur, eodem uocis flexu significatus est. Verum quia certa nomina eam terminationem non admittebant, aliam eundem in usum excogitarunt, in ARIS: Consularis, uicino sono superiori, quæ erat in ALIS. Verum huius modus latè fusus est: dices enim Robur militare, etiam in Remige, qui nunquam miles fuerit, quoniam in milite repertum iam est, uerum etiam à causa efficiente ducta sunt: ut Viam militarem: etiam in prædicamento τὸ ἔχθρη, ut Sægum militarem. A Singulo quoque Singularis dicitur. & alia quædam, quæ ad philosophum spectant: de quibus exactissimè in primo historiarum à nobis est disputatum. Alia natura eorum est, quæ in ATICVS, habitum à natura inditum notant, Venaticus: aut etiam substantiam, ut Aquaticus: siue, ut malis, habitum in aqua, aut propter aquam agendi. Mutuatica pecunia apud Gellium, quæ actione mutui condici potest: Mutui enim naturam induit ex stipulatione, aut pacto, aut eiusmodi. Alia eorum, quæ in TIMVS, in prædicamento τὸ ἔχθρη, ut Patrimus, Matrimus, qui patrem & matrem habet: Aeditimus, qui ædem: at Legitimus, potius passiuè, qui à lege constitutus est. Finitimus uidetur relationem notare, uerum id non à terminatione, sed à significatione nominis huius finis, factum est: & significat eum qui suos fines habet. Hæc omnia corripunt terminationem. At Bimus, Trimus, Quadrimus ab anno ducta, non facile est dicere, salua uerecundia ineptiendi, quare producant, nisi propter concisionem. In ARIVS, eundem habitum ad agendum: Sagittarius, qui sagitta uti scit: Bustuarius, qui busto præest. Quædam etiam passiuem notarunt: ut, Tumultuarius, qui tumultu sit conscriptus. Etiam ad ætates usus transtulit, Sexagenarius, ubi neque actio, neque passio, sed τὸ ἔχθρη: sicut Centenaria usura, de qua suo

suo loco. quomodo Binarius, Ternarius. At carpentarius etiã opus facit: carrucarius non, sed factio utitur, ut Armentarius. Nunc alia duo uideamus: Quod aptum natum est quippiam aut agere, aut pati, id περικινῆσαι dixerunt Græci: propterea quod rei ipsius φύσιν sequeretur affectus ille. Duas autem habuere apud Latinos, totidem apud Græcos terminationes: in I V V S, actiuam: in I L I S, passiuam: sic Græci αἰδηνικόν, id quod aptum natum esset ad sentiendū aliud quid: αἰδηνόν, id quod aptum natum esset ad sentiendum ab aliquo. prauè à Barbaris eæ uoces translatae sunt in Latinitatem: sic enim interpretati fuere inscriptionem libri Aristotelici, de Sensu, & Sensato. nam αἰδηνός sensus est: αἰδηνικόν, quod sensu præditum est, eoque aptum est uti: αἰδηνόν quod sensu percipi potest. De Sensiuo & Sensili, dicendum fuit: aut molliore, si reperias, uocabulo, sed ad hunc modulū apto: ut in libro de Inscriptione à nobis declaratum est. Nam etsi Sensio passio quædam est, tamen sub actionis rationem recepta est eius significatio: ut Tango, & Gusto, & Audio: sed de his alibi. Actiua igitur terminatio Græca maxima prudentia constituta fuit. affinitate quadam coniuncta cum uerbis illis, τυπικόν, αἰδηνικόν, ut affectus à uerbo, & aptitudo à nomine τυπικόν, αἰδηνικόν habeant cognationem. Mollius tamen ducas à præterito, quasi sit à τυπικόν, τυπικόν. Nostri in I V V S, ut diximus, hoc expressere, sumpta occasione ab Aeolensibus. nam quædam nomina deducta communi pronunciatione interposito proprio elemento pronuntiabant. Ἀπρεῖος alij, ipsi Ἀπρεῖος. Igitur ut ab eo quod est νότος, dicitur νότος, qui Austri uim habet: sic ab eo quod est, Actio dicitur Actiuus, qui agendi habeat potestatem. Exempla sunt multa: Internecium bellum, quod utrunque bellatorem necat. Fugitiuus seruus, qui fugit, quoniam suapte natura ad id propensus fuit: Genitiua membra, apud Ouidium, τὸ γονυλά. Tempestiuus quoque, non, ut dixere, significauit occultiore actionem: sed sane fuit is, qui tempore temperaret. At enim uero passiuum qua ratione dictum fuit: Terminatio

natio actionem, passionem notat significatio. Græcos male secuti sunt, qui *παθησιμον*, potius *παθησιμ*. nam passiuum erit id, quod faciat aliquid pati: hoc autem fuerit potius actiuum. actio enim & passio cum unum tantum sit, sed differat ratione: ut uulneratio actio sit Achillis, & passio Telephi: passiuum & actiuum idem erit, quoniam & significatio est eiusdem rei, & modus idem: Nam & terminatio in *IVVS*, significat actionem, & ipsa passio ab actione non distinguitur re ipsa: igitur significabit rem ipsam in agente. uerum Grammatici sero sapientiam cum uocabulorum usu coniungere. Quæ uero significant passionem, in *ILIS*, exeunt, præeunte secundum uerbi naturam consonante: ut, Habilis, Facilis, Agilis, Plicatilis: in quibus elementum uerbi anteit: Habeo, Facio, Ago, Plico. Quædam autem à futuris ducta sunt: ut, Amabilis: & à supinis, Pensilis, Flexilis, non sine ratione: aptitudinem enim significarunt, quæ, non est necesse, ut in actum producatur. At recentiores audacter nimis iam actus significationem attribuere, idemque friuolis sanè argumentis. Fictile, inquit, uas, quod est iam fictum: coctiles lateres, qui iam cocti: atque alia multa eiusmodi. Auxere errorem pertinacia: Nauis, aiunt, Agrippinæ solutilis, quia non bene erat coctuta, sed soluta. hoc autem ridiculum est. scimus enim & satis Nautarum continuissè: & diu cursum usque in altum tenuissè: sed quia solui poterat, solutilis dicta fuit. Sic Versatilis scena, quæ uersari potest machinis, qualis illa Marcelli fuit: quod si est Versatilis, quia uersatur: cum non uersabitur, uersatilis non erit. Sed Aristoteles in nono Metaphysices disputat hoc aduersus Euclidæ sectatores, quos ibi Megaricos uocat: ij sic profitebatur, Non posse nos moueri, nisi cum mouemur. Verum de his amplius in Oratione de Eudalechia pro M. Tullio. Qua item ratione facient, ut upupæ crista ipsis faueat: neque enim semper plicata est, sed quia aliquando postquam fuerit erecta, plicari potest. Fictile autem, atque alia eiusmodi, si talia sunt, non ne talia fieri potueret. Omne enim quod est, ab eo quod uerè est, factum fuit: Omne quod est,

præter

præter Deum, ab aliquo factum fuit: omne quod factum est, ab aliquo fieri potuit. Coctiles lateres dicuntur, quia crudi sic primum sunt appellati. quoniam coqui potuere. Sic Rasiles calathi, & Tapetes, & alia. Lychni pensiles, antequam penduntur: potestatem enim pristinam significant: sic Vua, Balnea, Horti, quoniam in superiora eorum usus transferri potuit. Flexiles rami, lenti: quia possunt flecti. hæc uox etiã additamentum passa fuit in formatione, Flexibilis. Aurum, aut æs ductile, quod ex massa in lamellas duci potest. Sessiles lactucæ, quarum natura est ad sedendum postquam creuerint: ubi absoluta significatio est, non transitua ad passionem, quasi quas sedere cogat natura. Ansa tortilis, quæ inter fabricandum ex directa, torra facta est. Apertile latus, quod quiuit aperiri. Altiles gallinæ, quæ possunt & alii, & non alii. Horum igitur ratio duplex: namque potestas hæc, aut à Natura est, ut flexilis iuncus: aut ab Arte, ut coctiles lateres: ergo naturalis illa uis nunquam deficit: nam etiam cum flexi sunt iunci, retinent nihilominus pristinam flectendi facultatem: coniungitur enim actus cum potentia, & tales sunt, quia possunt esse. Huius rei ratio est, quia ab essentiæ principijs fuit potestas illa. Scire potest infans Musicam. Adultus scit. nunquis dicet tunc amisissè sciendi potestatem? Quæ autem ab arte proficiscuntur, non sic se habent: neque enim cocti lateres possunt coqui: quoniam coctio accidens est, extrinsecus adueniens, non à primordijs laterum. Sed hæc quæ arte fierent, secuta sunt rationem eorum quæ fluerent à natura. Sic enim consultius fiet quàm quod à recentioribus factum est. ut quia lateres coqui nequirerent, idemque in ipsis & coctum & coctile esse uideretur: ideo flexilem ramum eundem putarent & flexum: Et fissile robur idem cum fissio. Nam cum Plinius inquit, Alia fissilia, alia celeriora frangi, quàm findi: non ne intellexit, aptiora, quorumque natura præuenteretur citius fractione, quàm fissionem? Sic etiam Theophrastus, unde ille *quistè, θλαστè, θραυστè*. quæ ipse acceperat à præceptore diuino suo ubi loquitur de crustis ac testis Aquatillum. &

in octauo

in octauo Metaphysices. Poëtica licentia dictum est, Penetrabile, actiue: sicut Porrum sectiuum, uulgu contra passiuè. Hinc constat malè reprehendi Boëtium à curiosis recentioribus, qui *γελαστικόν*, Risibile interpretatus est. fecit enim exemplo eodem & analogia, qua Sessilis lactuca dicitur, absolute.

Quantitatem autem quædam simpliciter declarant, quædam non: Nam tempus, & locum sub quantitate cum intelligamus: Tempus simpliciter quædam significarunt: ut, Bimus. at locum non simpliciter, id est sub quantitate, sed sub *ἔχθρῳ*. neque enim Montanus, eum significat, qui montis instar est: sed qui montem habitat. sicut Intestinus loci habitum. Hæc multas cum alijs communes habuere terminationes: in ANVS, Sylvanus: cuius affectus proprius fuit, ut ex adiectiuo fieret substantiuum: Cœlestis: Terrestris: addito elemento, sicut Palustris: nam Paludestris, asperum est, & fortasse barbarum. Suprà posuimus, Aquaticum, à qualitate non malè: sequitur enim qualitas substantiam, & loci rationem. Cognatio enim est inter locum & locatum. ac sanè ipsum hoc genus, *ἔχθρῳ*, alij cum qualitate, alij cum relatione miscuere: quidam neque habitum speciem qualitatis à relatione: sed hæc sunt alterius operæ. Habes etiam alia: Litoralis, Marinus, Maritimus, Pelagijs, Fluuiialis, Fluuiatilis, Aquatilis, Tartareus, Aërius, & eiusmodi. Et à partibus terrarum, in quibus etiam id diuersum fuit: in ENSIS, ut peregrinum incolam, non indigenam declararet: sanè Martialis mauult librum suum Hispaniensem, quàm Hispanum: ut Romanus sit, qui in Hispaniã animi gratia diuerterit. In aliquibus tamen Natiuum est: ut, Veronensis. longe diuersa ratione dictus est Cato Vticensis, cum Vticæ perijt, non est natus. Et ampliore limite, ut Prætenensis. sicut Subcinericius panis, non ex cinere, sed sub cinere: adiuuatur autem à præpositione. Græca sunt, Tarchaniota, & Crotoniata. Prisci ita constituere, ut animaduertent, quædam excedere nomen loci: Creta, Cretensis: quædam non, sed alia æquare: Macedonia, Macedonicus: quædam
superari,

superari, Italia, Italus. Hæc à regionibus. Ab oppidis autem negarunt. Itaque à Venetia, Venetus: à Venetijs, Venetianus maluere. At Barbari quidam nihil discriminis faciunt inter Venetiam, & Venetias. uerum ut illorum consilium placet, Venetiani enim à Venetis distinguendi sunt, sicuti Patauini à Venetianis: Veneti enim Patauini quoque sunt: ita regulæ feruitus displicet. Idem enim ab oppidis quoque euenit: à Roma, Romanus: à Tiferno, Tifernas: à Camerino, Camers: quare à Lauinio oppido, & Lauina & Lauinia rectè ducas. neque à grammaticis utrum legendum sit apud Vergilium, sed quemadmodum poëta scriptum reliquerit obseruandum. Proprium horum est pati concisionem. Sarfinas, quod fuerat Sarfinatis: & literas transferre: ut à Velitris, non Velitrenus, sed Veliternus: quanquam demptam potius iudicari, ut fuerit Velitrenus, deinde usu uox expolita sit. Ex his colligitur non esse uerum quod aiunt, in ENSIS ea esse, quæ à Græcis *οἰκωγενῆς* uocantur: nam etiam sunt indigenarum, Coloniensis, Lugudunensis, denique Prætenensis.

Tempus autem & Temporis partes, sic: Extemporaneus. nam Tempestiuus, ut diximus, potius temporis habitum significat. sicut Intempestus: quod fuit concisum tempestiui. Hora, habet Horariū, cum diei partem significat: at Græci quaternas anni partes sic appellarunt. unde Latini Horum, quod huius anni esset, neque in alienas transisset *ὥρας* anni sequentis. Diurnus, à die: Nocturnus, à nocte: Vespertinus, Martutinus, penultima producta. itaque etiam Diutinus & Serotinus pronuntiandū est, contra quàm prodidere. À Concinio, & Diluculo, & Crepusculo, non sunt deducta. sed Aduerbiorum forma utuntur. Perdius, & Pernox, compositione adiuta sunt, quod minus cogentur in communem terminationē: sicut *ἑφύμερον* animal dictum ab Aristotele. À Mense uulgaris uox Menstruus, dura sanè: itaque emolliuit illam Cicero, & Mensurnum fecit. Annuus non solum anni habitum significauit, ut reditum statum indicaret: ueluti cum dicimus, Annua sacra: sed etiam totū tempus, idque unicum:
c ut apud

ut apud Iureconsultos, Annuæ, Bimæ, Trimæ die. Anniculus ætatem sub tempore, sicut Quadragenarius, & eiusmodi. Discretam autem quantitatem significant his terminationibus, Centenarius, Binarius, Ternarius, quæ etiam sub *exdy* reduximus: neque enim solum numerum, sed etiam habitum ponderis, aut ætatis, aut ordinis connotat: res enim ualde sunt complicatæ: neque nisi à philosophis dignosci planè possunt. sicut Bini, Quaterni, & eiusmodi: quæ iccirco carent numero singulari, quia plura comprehensa, ad totidem referunt: sed licentia poetica pleraque torfit.

CAP. XCIX.

Relatiuorum species recensentur.

Relatiuum significat, ut diximus, aut Aequalitatem: ut, *Vicinus*, *Propinquus*: non enim *Locum*: ut falso scripsere: sed *Relationem in loco*. Aut *Inæqualitatem*: hic sunt species tres, *Possessiuum*, *Comparatiuum*, & *Superlatiuum*. *Deminutiuum* autem *comparatiui* species est: de quibus omnibus iam est dicendum.

CAP. V. T. C.

Denominatiuorum species censentur *Possessiuæ*: sunt enim *Possessiuæ* quæ id denominant, cuius sunt: ut, *Ensis Cæsarianus*. Ac quæsitum quidem aliàs à nobis est, quamnam ad causam reducerentur: nam *Cæsar* ensis sui neque materia est, neque efficiens, neque forma: uidetur igitur potius esse finis. Sic *Pompeianus* ager, *Seianus* equus, in usum *Pompeij*, & *Seij*. Sic *Olympij* ludii in honorem *Iouis* eo cognomento: sic *Circenses*, & *Megalenses*, ad *Possessiuæ* redigendi sunt: sic *Florales*, & *Robigales*, & *Saturnales* primum fuere, siue *Dies*, siue *Ludii*, siue *Vacationes*. deinde tenuit consuetudo, ut potius *Robigalia*, & *Saturnalia* dicerentur. propterea quòd honestiore consilio *Sacra*, quàm *Dies* intelligerentur. Quæ siuimus illud quoque, An à materia: ut, *cretaceus*: à forma: ut, *statua Herculeæ*: ab efficiente: ut, *Venus Apellæ*: ducerentur.

Et non

Et non uidetur: sed simpliciter *Denominatiua* sunt: ac quamquam uidetur quædam relatio, tamen non correspondent. Neque enim *Creta* *Cretacei* est, sed pars totius. Haud enim ferè inuenias præter *Deum*, quod non aliquo modo referatur. Omnia enim saltem ab illo dependemus: Solum enim uerè est.

Differunt autem à *Patronymicis Possessiuæ*: primum, quòd *Patronymica* fixa dicuntur, hæc mobilia: illa patrum, aut autorum, aut omnino generis habent significationem: hæc cuiusuis rei notæ sunt: illa à proprijs, hæc à communibus. Ex quibus colligi possunt rationes, & causæ reponendarum specierum, quæ sunt à ueteribus proditæ. Neque enim aut *Cardiacus*, aut *Mathematicus*, aut eiusmodi, sunt *Possessiuæ*, ut putarunt, sed *Denominatiua*: sicut & alia quæ sunt supra declarata.

CAP. CI.

Comparatiuorum Superlatiuorumque natura, & causæ, & usus.

Est hoc receptum è scientijs tam quæ *Magnitudines*, quàm quæ *Naturam* contemplantur: è nihilo nihil fieri. Ita è rebus, quæ carent corpore, coniunctis, nunquam quicquã corporis fieri. Nam ne coniungi quidem possunt. Coniunctio enim extremorum, extrema autem corporum. Quare si incrementa fiunt ex *Quantitate*, & omne *Quantum* diuisibile est in semper diuisibilia, incrementa quoque ipsa diuidentur: igitur quæ significarunt *quantitatem*, primo receperunt modum incrementi, tum diuisionis. horum imitatione item ea, quæ indicarent *Qualitatem*: propterea quòd intendi ac remitti posset. iccirco *Denominatiuorum*, quæ referuntur, duæ fuere species constitutæ, *Comparatiua*, & *Superlatiua*, quæ *Quantitatis*, *Qualitatis* ue dicerent incrementum: & *Deminutiua*, quæ incrementi dicerent certam ablationem.

Occurrunt autem primo loco *Deminutiua*: si rei naturam spectes. posito enim nomine *Iustitiæ*: siquid adiungatur accessus

C 2 fionis:

tionis : per propiores gradus ascendemus ad excessum. Verum quia non sunt specie diuersa à comparatiuo, sed modulo tantum quodam, atq; iccirco posterius excogitata, posteriore loco tractanda iudicauimus. Etenim si dicas Meliusculum esse Triticum Siligine, etiam Melius, possis dicere. Comparatiuum autem & Superlatiuum simul statuemus, haud enim ab simili sunt natura: neque enim distant nisi quatenus pars à toto, ut quemadmodum Deminutiuum modus sit Comparatiui, ita Comparatiuum Superlatiui: ut qui sit Doctissimus, etiam Doctior sit. An uero etiam possit dici Doctiusculus? Et uidetur. Toto enim partem contineri uerum est. si enim qui sit doctissimus, etiam doctus esse dicitur: etiam doctior: quare non etiam doctiusculus, quod inter doctum & doctiorem intercipitur? Verum res aliter sese habet, Deminutiuum enim non solum partem notat, uerum etiam ei certos praescribit limites. Neque uero solo hoc differunt: sed & alia causa subest. Nam Superlatiuum etiam absolute poni potest: ut, Caesar fuit fortissimus. Significat enim, adeptum fortitudinem, omnes eius numeros absoluisse. At si dicas, Doctiorem, necessario quempiam, quicum comparatur, aut ponas, aut intelligas. Prius autem comparatiuum inuentum est.

Est igitur Comparatiuum species dictionis excessum significans ad alterum relatum. Dico autem quantumcumq; & qualemcumq; excessum: non, ut dixere, mediocrem: neque dico speciem nominis, ut nomen est: sed ut nomen est species dictionis. Nam & Participium & Praepositio & Aduerbiuum comparantur. Hi duo errores ueterum fuere: quorum alterum mox explicabimus, qui uero contaminauit definitionem, sic constat: Omnem excessum, totumq; etiam à Comparatiuo significari, non autem mediocrem. Primum, falsum est mediocrem esse. potest enim saltem citra summum, sed proximè consistere: ut doctior tantum sit, cui illud tantum desit, quo sit doctissimus. Deinde hoc quoq; falsum est. Nam qui sit doctissimus, idem etiam doctior dici potest. ut Nigidius aut Varro, si sit doctissimus Romanorum omnium, non ne doctior

doctior caeteris Romanis esse poterit? Quare Comparatiuum à Superlatiuo non distat specie, ut diximus: sed est aut sicut pars in toto, siue ad totum: aut idem cum ipso in re, diuersum autem in modo: relatione ipsa scilicet. Igitur si eius naturam acrius contemplemur, haud sanè pro re nomen inditum deprehendemus: neque enim satis est ipsum dici Comparatiuum: multa enim sunt nomina Comparatiua, quippe notae Comparisonis: multa Aduerbia: ut, Similis, Dissimilis, Propinquus, Qualis, Quantus, Velut, sicut, & alia eiusmodi. Neque uero omnis Comparatio excessum significat: quare ab hac differentia potius nomen consequi par fuit, quam à communi cum multis natura illa. Itaque commodius *ὑπερθετικόν* quam *συγκριτικόν* appellari potuit. Neque enim superlatiuum recte à Græcis *ὑπερθετικόν* dictum fuit. Nanque *ὑπὲρ* non significat *τὸ ἅλον*, sed ipsum habet suos gradus: sed consultius *ἐλοθετικόν*, aut *ἀκροθετικόν*. Latini autem hoc etiam amplius errarunt, qui neque praepositionem emendarunt, & uerbum FERRO, immiscuerunt, quod motum significat. Græci sapientius constantem qualitatem aut quantitatem, per uerbum, *πλεονα*. ita etiam constat, minus prudenter *θετικόν* dictum nomen unde hæc fiant, ut Iustus: nam etiam Iustior, *τιδισι*: statuuit enim Iustitiam. Cuius rei signum est, quod etiam superlatiuum dictum est, *πλεονα ὑπὲρ τὸ θετικόν*. praeterea qui Iustus est, potest esse Iustissimus. Omnem enim Iustitiae habitum habet. Itaq; *ἀόριστον* potius dici debuit, Indefinitum. neque enim declarat graduum praescriptionem. Comparatiuum autem, *ὑπερθετικόν* superlatiuum. superlatiuum autem, *ἀκροθετικόν* à Græcis, à nobis aliquo nomine, quod ultimum excessum indicaret. Ex his definitionibus uidemus, ueteres non recte dixisse, Comparatiuum significare positiuum, cum Magis. Primum pessimè locuti sunt. Neque enim Denominatiuum significat nomen, unde ducitur, sed rem alio modo: sic Comparatiuum rem, non nomen significat. Deinde, MAGIS, est Comparatiuum: quare idem resolveretur in seipsum, atque esset res

solutio infinita. In quod enim resolveretur ipsum Magis? ubi listeret resolutionem? Neque uero prudenter negarunt, Magis, esse Comparatiuum. Nam Magnus, fecit, Magnior, Magnius, & Magius, ac tandem Maius. Aduerbiu[m] autem uoluerunt uariare, retenta litera pristina, ac fecere, Magis. At quod arguant, non differre Aduerbiu[m] à neutro in alijs: fatemur. Quod addunt, ne in hoc quidem esse faciundum: ridemus. Libenter enim in alijs item fecissent, si quiuissent. Fecere, ubi potuerè, usq[ue] sunt & libertate, & commoditate. Errarunt quoque in Superlatiuo, in eius intellectu inesse *MULTVM*, aut *VALDE*. Nam multum magnus est, cum qui maior, quam qui maximus. At Valdè, quid est, nisi Validè? Igitur Validissimus erit ualidè ualidus. Bis igitur ualidus. At Superlatiuum ter ualidum potius significat. Id quod Galli neq[ue] temere neque imprudenter in patriam linguam receptum, etiam nunc retinent. Hæc igitur ipsorum Nomina, atque Naturæ: nunc Causas, ac tandem Affectus uideamus.

Ergo materiam à Græcis mutuati sunt Latini in Comparatiuis, imitati sonum sub R, litera: *ᾠώτερος*, Sapientior: & in Aduerbio adhuc propius, Sapienter. Superlatiuum autem terminationem Græcam repudiarunt propterea, quod conueniebat cum passiuo participio. Nam ut à *ᾠός*, *ᾠώτατος*, sic ab eo quod est Incitus, deduxissent, factum esset sanè Incitatus. Itaque alius flexus placitus est. Geminarunt autem sibilum sic, Incitissimus: iccirco quia etiam Græci produxere mutatam uocalem, quæ esset breuis post breuem, ut superiore in exemplo patet. Tractus enim uocis longioris id exigere uidebatur. Quare eodem exemplo etiam aliam terminationem constituere, *ἄβριμους*: tanto facilius, quod iam alteram literam ex geminatis sibi inueniebant. At in tertia terminatione, quare recentiores unica tantum liquida pronunciarunt, sic, *ἄβριμους*: cum tamen proprium eius fuerit geminari ob soni lenitatem, & producatur apud poetas semper, & in antiquis exemplaribus omnibus

bus ita scriptum sit, & subsit, tum analogia, tum analogiæ causa, quare sit geminanda. Communis autem terminationis causa etiam à Græcis quandam habuit originem: *ᾠώτος* enim est altile, quod scilicet nactum sit naturam, ut alatur. Naturam igitur eam cum plenè possideret, mutuauit similem sonum alijs, quæ summum illud adepta essent. Fiunt igitur à nominibus incrementum suscipientibus. Quare à significantibus substantiâ non fiunt: nam *ἄβριμους*, & *ἄβριμους*, mera licentia poetica fuit. Nationem uero indicantia ita demum exorientur, si non statum hominis, sed gentis ostendent mores: ut quia Pœni perfidi, legemus Pœniorem apud Plautum. aut etiam ab alio significato. Quare &, *ἄβριμους*, non à Neronis substantia, sed à sæuitia comparabitur ad significandum. Confessum etiam ab omnibus est, Comparatiua duci ex aduerbijs quibusdam: ut, *ἄβριμους*. Nec deest ratio: uerborum enim qualitatem significant Aduerbia. Ab cæteris autem partibus negant. A participijs non fieri, quia transeant in nomina: neque à Præpositionibus, quia amittant uim, qua casibus præponuntur. Nos cum his aduersus ueteres dicimus, à uerbis non duci. Exempla enim falsa sunt: Nam à uerbo *ἄβριμους*, est ridiculè deductum Comparatiuum *ἄβριμους*, & Superlatiuum *ἄβριμους*: neque enim significata ualde cohærent. sed à *ἄβριμους*, siue *ἄβριμους*, fiunt. Par incititia, cum *ἄβριμους* uerbum ex sese aiunt genere *ἄβριμους*: quippe *ἄβριμους*, passiuam habet rationem significandi, ut quod sit plus detritum, deterius sit. & uox uetusta fuit, *ἄβριμους*: sicuti, *ἄβριμους*, *ἄβριμους*, *ἄβριμους*, apud *ἄβριμους*, & *ἄβριμους*: quæ nunc exoleuere. Contra hos autem cum ueteribus uicissim sentiamus, A Participijs duci: siquidem non omnia participia in nomen transire posse. nam *ἄβριμους* significat actionem sub tempore: *ἄβριμους*, sine tempore: *ἄβριμους*, sub tempore. Cui si addas casum nominis, non uerbi, amisso tempore nomen fit, retenta sola Participij terminatione: ut, *ἄβριμους* urbium, sicut *ἄβριμους* urbium, nullum tempus designat. At Participia

pia passiva quomodo nominum naturam asciscant, neque enim simili ratione casus nominis apponi potest: itaque Expugnatum, semper praeteritum indicabit. Et Honoratiorem, atque Honoratissimum, nunquam de alio tempore, quam de praeterito pronuncies. Immo uero quibusdam horum nominum etiam casus uerbi additur: ut, Expugnatus à Caesare: ita etiam Expugnabilis à Caesare: tantum abest, ut Participiis ipsis derogari id ius possit. Sic locutus est M. Tullius ad Cornificium: Caeteris, inquit, omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos: id est, qui maxime à me commendentur. A Praepositionibus quoque deriuari, multis exemplis conuincuntur, in quibus manet uis Praepositionis casum exigentis: ut apud Liuium in primo: Duo corpora propius Albam. Neque sine ratione: Interuallum enim in partes secari potest: Cuius interualli conditionem ipsa Praepositio declarabat. Ex quibus, ut diximus, acutius contemplanti constat: Comparisonem esse differentiam, qua genus sub dictione constitutum complectitur non solum Nomen, sed etiam Aduerbiu, & Praepositionem, & Participium, quae inter se differunt specie. Idemque de Superlatiuo intelligendum.

Affectus autem eorum usu continetur, uerum non sine controversia. Cum enim neget nemo, casum Sextum deberi Comparatiuo, Secundum Superlatiuo, & pluralem semper numerum: Dubitatum est, An pluralis casus Secundus Comparatiuo apponi posset. Quare non defuere, qui Comparatiuum inter duos tantum, cum Secundo casu poni posse contenderent: idque Horatii exemplo, qui dixit: O maior iuuenum. Sextum autem inter plures duobus diuersi generis: ut, Caesar fortior Gallis. Nos uero sic sentimus: Comparatiuum cum semper aliquo modo referatur, non semper tamen ad sequentem referri casum: sed ad eum, qui subintelligitur. Igitur si dicas, O maior iuuenum, directa oratione ad duos Pisones, non redditur casus ille secundus Comparatiuo. Neque enim fieri potest, ut alter Piso maior sit, quam
sint

sint iuuenes: sed refertur ad fratrem alterum sic, O alter iuuenum, qui altero maior es. Sic etiam dicimus explicatius: Elephantorum Indici maiores Afris: etiam si Afris, subtrahatur, constet oratio. Exponitur autem ad hunc modum: Elephantorum alij Indici, alij Afri: quorum Indici maiores Afris. Sicut ergo casus ille, Quorum, non est Comparatiui, sed Distributionis: ita erit in exemplo quoque superiore. Ex hac natura constat ratio, Quare poni queat cum praepositionibus INTER, & ANTE: ut, Inter alios doctior. Ac sane cum in comparatiuo duo sint, Relatio, & Excessus: praepositio ANTE, non abhorreat ab eius natura. Altera uero quae est, INTER, languidior operam praestat: nisi enim multa suppleantur, non exprimit uim excessus, sed potius aequalitatem: ut, Cicero inter ciues suos doctior: potius enim tendit ad Naturam absoluti, quam Comparatiui: nisi subintelligas distributionem ad singularia, quemadmodum in Secundo casu exemplorum, quae supra diximus: cuius Secundi casus natura partitionem item dicit in constructione Superlatiuorum: quae fuerit causa, ut semper inter congeneres fiat significatio. Quae uero partiuntur, quaeque distribuuntur, eiusdem generis esse necesse est: quemadmodum si dicas: Caesar clementissimus Romanorum: intelligitur Caesar unus e Romanis, qui alijs clementior sit, quoad fieri potest. Quare uidemus eorum fallaciam, qui negant, Dictionem OMNEM, cum Superlatiuo poni posse. Si enim dicatur, inquit, Caesar doctissimus omnium: Caesar non excluditur ab ea uniuersitate, quin unus omnium sit: igitur fieret, ut se quoque esset doctior. Atque hi falsi sunt: cum non intelligerent Secundi illius casus partitionem. Idem nanque est, Doctissimus hominum: &, Doctissimus homo. Comparatiuum uero cum Sexto casu ne sic statuas, quemadmodum poetae tum Graeci, tum Latini ausi sunt: Cunctis doctior. hic enim fit relatio doctrinae ad cunctos: non autem sola partitio sine comparisone. Itaque uocem excludentem addendum est, cuius uis res comparata excipiat. Id quod

fecit doctissimus poeta: - Ante alios immanior omnes. addidit enim ALIOS, ne sub uoce OMNES, Pygmalion quoque comprehenderetur. quanquam idem alibi subtrahit, cum scripsit: - Sed cunctis altior ibat Anchises. Praepositiones igitur ipsae attulerunt uim partitionis, non solum ANTE, & INTER, sed etiam EX: ut apud Liuuium primo: Sextus filius eius, qui minor ex tribus erat. non enim potuit dici, Minor tribus. Tres enim tantum erant: ipse enim secum compararetur: essetque seipso minor. Illud etiam aduersus ueterum sententiam est animaduertendum: Si ad secundum illum casum referatur Superlatiuum: aliam quoque ab his, quas supra posuimus, causam esse, propter quam illi superlatiuum male interpretati sunt per MVLTVM, & VALDE: neutrum enim horum aduerbiorum refertur. Postremo id quoque falso eos prodidisse constat, Gracos arrogantia quadam commisisse, ut non nisi ad idem genus Superlatiuum referatur: quoniam praese unis, caeteros omnes barbaros appellassent. At enim uero in sua tantum gente id obseruassent: nunc uero uidemus etiam inter Barbaros legis rigorem tenere. Sed id in causa, ut diximus, fuit, Partitio ac Distributio. Itaque hoc loco, uox haec GENVS, non solum gentem aut nationem indicauit: sed etiam diffudit significatum ad alia multa: puta mores, artes, & eiusmodi. Dicam enim, Epeum solertissimum fabrorum. Sic in primo de Oratore M. Tullius, de Crasso, & Scaeuola: Alterum parcorum elegantissimum, alterum elegantium parcissimum. Neque enim ad diuersa genera relatum est: in utroque enim erat elegantia cum paritate. At Martialis in duodecimo, multo effusius:

Non es, crede mihi, bonus. quid ergo?

Vt uerum loquar, optimus malorum. Inter bonos enim & malos nullum commercium est, contraria namque sunt: sed suo more ludit. Ne illud quidem recte prodidere, Comparatiuum poni aliquando absolutè: semper enim habet ali-

xit

xit Poeta: aut quam alij, aut quam fuerat, aut quam uideretur: tantum abest, ut minus significant: contra quam scripserunt: exemplum enim Vergilij, Tristior, de Venere, significat eam plusquam tristem. declaratur id tum lacrymis, tum dolore qui exprimitur in conuestione. Multo uero minus significabunt contrarium: ratio enim est inter participatia: igitur, Mare Ponticum qui dicunt esse dulcius caeteris: non intelligendam proponit amaritudinem, sed dulcedinem mistam in omni mari, in Pontico autem maiore fluiuiorum incremento, neque enim mare extremae amaritudinis est: igitur contrarij, hoc est dulcis admistione remissum. Quod autem in mari sit aqua dulcis, in quarto historiarum declaratum est. καὶ ποτῖμα προφειδαι τὸς ἰχθύς. Sic etiam Theophrastus sensit, & uerum est. Eodem modo locutus est Philosophus in eodem quarto: πλατύτερον γὰρ ἐστὶ τὸ ὄξύ τῶν τευδῶν. Nisi enim τὸ ὄξύ haberet latitudinem, non dixisset πλατύτερον. Et idem λευκότερα dixit, quae essent minus nigra, colores enim inter se mutuo congressu diluunt nitorem. Et in octauo, comparauit ὄξύτερον, cum ἔκ ὄξύ.

His ita constitutis, intelligemus euenire posse, ut Comparatiuo Superlatiuum excedatur: non sua natura quidem, sed ob fortuitas rationes: cum enim Caesar unus e Gallis non sit, non dicam Caesarem Gallorum fortissimum. Igitur si non omnes numeros fortitudinis expleuerit, nisi inter Romanos, sic dicam, Caesar Romanorum fortissimus fuit: Maximus autem fortior. Fit enim hoc, non natura Comparatiui, sed quia additur Natio. itaque si quis apponat genus, quo professio siue ars, siue scientia, comprehendatur, non poterit ab ullo excedi Comparatiuo: ueluti cum dicam, Bellatorum omnium fortissimum Maximinum. Huius rei causa est in Radicibus philosophia. Siquidem primum, perfectumque duplex est: quippe aut uere, & quod aiunt ἐπλῶς, ut Deus: aut in genere, ut circulus: est enim suo tantum in genere figurarum perfectissimus: iccirco extra genus suum alteri comparatus inuenietur inferior. At pro-

D 2 fessio

felsio est affectus genericus, complectens uaria accidentia, uel gentium, uel nationum: itaque comparari porro non poterit. Nam Bellator, est affectus hominis, neque coercetur potius limitibus Romanis, quam Germanis, ac propterea totam summam exhaustit. Quoniam uero, ut dicebamus, hi tractus incrementorum gradus habent suos, iccirco etiam notas excogitarunt, quibus uel Comparatiuum, uel etiam Superlatiuum ipsum augetur: ut, Longè, & Multò. Nam et si Superlatiuum significatus summus est, non tamen in puncto uersatur. Vt etiam hinc appareat leuissima pugna Graemicorum, qui ex poeta litigant, an potuerit ab eo dici, Diomedes Danaum fortissimus: quoniam Achilles fuerit fortissimus. Nam etiam Ajax fuit fortissimus: etiam alij esse potuerunt. Quare illud quoque à ueteribus omissum fanciamus: non solum in diuersis generibus, sed in eodem quoque duo Superlatiua posse ita comparari, ut alterum redactum in Comparatiuum superet: sic, Fortissimus M. Manlius, & fortissimus Sicinius Dentatus, & fortissimus Scaua Centurio C. Caesaris: at Sicinius utroque fortior. Vtrum uero è re ipsa ita ortum sit, an usu occupatum, quaerere operæ pretium est. Nam si fortissimus est, qui omnem ambitum expleuit fortitudinis: multi esse poterunt fortissimi, sed nemo alio fortior. Quare consuetudine potius, atque opinione factum est, ut ita loquerentur: neque enim statim erat omnibus nominibus fortis, qui fortissimus creditus est. Ergo alterum cum animaduertissent meliorem, non omissio priore iudicio, comparisonem addidit. Nam sanè aut prior non erat fortissimus, aut secundus non erit fortior. Non solum autem gradus ipsi conferuntur, ut doctior, & multò doctior: fortissimus, & longè fortissimus: sed etiam diuersa significata inter se: possum enim esse fortis, & non tam doctus: ergo ero fortior, quam doctior. Interdum igitur ex æquo ponuntur per interrogationem: interdum non ex æquo per affirmationem: nam Interrogatio dubitat: itaque ex æquo proponit iudicandum, non statuit: affirmatio autem non quit

duo

duo Comparatiua inter se collata æqualia facere. Primo modo locutus est Cicero in secunda Philippica: Impuriorne, qui in senatum: an improbior, qui in Dolabellam, & cætera. Alio modo omnes loquuntur, Caesar clementior, quam iustior. Nam quod addunt MAGIS, sic: Clementior magis, quam iustior: nullum autorem habent, quem adducant. In hunc enim modum soluitur oratio, Clemens est, & iustus est: sed Clementia est maior quam Iustitia: Iustitia non est maior, quam Clementia. At Comparatiuum si, ut aiunt, significat Positiuum cum magis, resoluitur Comparatiuum in eorum oratione, sicut sanè ridiculi: Caesar Clemens magis est, quam iustus. Nam quod poetae dicunt, Magis, atque magis: id fit per *ἀναδύπλωσις*: sicut, Etiam atque etiam, hic autem hoc non querimus. At non addidit Lilius in libro duodecesimo: Vt propius fastidium eius sim, quam desiderium. Quoniam uero usus & affectus rerum, substantiam earum naturamque demonstrant, manifestò colligimus, MAGIS esse Comparatiuum, contra quam, ut diximus, sint arbitrati. Id enim ex orationis usu patet, cum dico: Hoc uolo magis, quam illud. Est enim idem modus comparisonis, qui in Philippicis apud M. Tullium: Hoc citius, quam hoc. & quo uulgo utimur, Hoc potius, quam hoc. Ex quo usu illud quoque à ueteribus, tanquam peccatum animaduertimus: qui negarint, Complures, esse comparatiuum: dicit enim Terentius in Heautontimorumenos: Nemo meliorem agrum habet: nemo seruos complures. Et ratio etiam iubet: compositum enim est à præpositione, & Plus. Quod si Compluria dixere prisca contra Comparatiuorum analogiam: flexionem nouam inuenerint potius, quam uocis naturam deprauarint. Proprium autem est Comparatiuorum pati ut Aduerbia sonum mutent neutrorum: Maius enim, ut diximus, factum est Magis. Interdum etiam ut deficientur positiua, & aliunde penitus mutantur, tam in Aduerbijs, quam in nominibus: ut, Parum uirium, Minus audaciae: Paruus census, Minore pudicitia. Item quomodo à Nominibus Aduerbia fiunt, & eorum affe

D 3 Citus

ctus comparandi : ita è contrario ab Aduerbijs, Nomina superlatiua: ut apud Catonem Nepotem, Sæpissimam discordiam. Et sicuti quæ à Præpositionibus ducuntur, casus seruant suos: ut, Proxime pontē : ita etiam quæ à Nominibus, eorum Nominum casus admittunt: ut, Moræ patiens, Moræ patētissimus: Similis Neronis, Similimus Neronis. Proprium est autē Superlatiuorum, fixa fieri: ut, Proximus, pro cognato: Et apud Liviū libro primo: Pro indignissimo habuerant se patrio regno tutoris fraude pulsos. Et in secundo: Nec ambigitur, quin Brutus, qui tantum gloriæ Superbo rege exacto meruit, pessimo publico facturus fuerit. Iccirco etiam comparationem suscipient: ut apud Vlpianum, Proximior. Sicut autem sunt comparatiua sine Superlatiuis, ut Anterior: ita è contrario apud Plautum, à Penè, Penissimè. Priuatim autem proprium est huius comparatiui, Prior, etiā poni pro Primo: ut in Titulo, de Re militari: & apud Varonem, cuius uerba refert Gellius hæc, Quoties magistratus plures essent Romæ, quis prior esset. Sed ita accipiendum est, ut tota summa in duo diuidatur. Primus enim unus est, qui præit: cæteri quasi unus, qui præitur. Malim tamen abstinere. de, Potissimum, etiam non nihil obseruauimus.

Restant Deminutiua, quæ cognoscere facile est: comparatiua enim sequuntur, ut pars totum. Deficiunt tamen in pluribus nominibus, ueluti in eo, quod modo dicebamus: à, Prior, enim non ducitur Deminutiui: neq; ab alijs eiusmodi. Hæc est eorum forma & origo. Quod autem pertinet ad causam materialem, non inutilis quæstio est. Quare à neutris potissimum orta sint, ut non potius Doctiorculus, quam Doctiusculus. haud sanè patet ratio: nisi ab Aduerbijs primū ducta intelligamus. Fortiuscule fecit, ut sit origo uocis militaris.

CAP. CII.

Nominum Affectus communes.

Nominum igitur Species, Naturæ, Causæ, Affectus hi: generales autem Affectiones multæ in ipsa accidentium mutatione,

tatione. Mutatur autem aliquid multis modis: sed ad duos reducuntur. Nam aut Substantiam amittit, ueluti cum è terra fit herba: aut Accidens. Idq; fit aut in Quanto, unde est augmentum: aut in Quali, quod ἀλλοίωσις Græci nominant, nostri Alterationem, uoce noua quidem, sed elegantissima, & maximè necessaria, sunt interpretati: aut secundum locum, qui dicitur Motus. Ergo sic euenit ei, quod mutatur. Aut ipsum fit quod non erat, cum mutatur substantia: aut in ipso fit, quod non erat, in cremento, & ἀλλοίωσις: aut ipsum fit, in quo non erat, scilicet in loco. Sunt etiam mutationes in alijs generibus prædicamentorum. Quin etiam mutatur aliquid non propter suam, sed ob alterius rei mutationem. ut mortuo Catoni unico filio, desit ipse Pater esse. Et equus qui ad dexteram Cæsaris est constitutus, si ad læuam transmouetur: ipse Cæsar qui sinister equo erat, fit dexter. Quibus igitur modis nominum mutantur accidentia uideamus.

Species quidem ipsæ non mutantur, ut quæ primitiua esset, fiat deriuatiua: sed alij atq; alij comparatæ, eo modo mutari intelliguntur. Amator, deriuatiuum ab Amo, est. Primitiuum autem est ad amatorium. ut Philippus Amyntæ filius, idem & Alexātri pater. Quoniam uero Primum dicitur, aut cum anteit, ut unitas: aut cum etsi non anteit, tamen ne anteitur quidem: quippe Primogenitus etiam unicus dici potest filius: iccirco Primitiuū quoq; sic intelligi queat hac ratione: non à quo deriuatiuum fit, sed quod ipsum à nullo: hoc enim necesse est aliquando fuisse, ut ab amore nihil duceretur. Ita postea mutauit speciem, ut ex primitiuo absoluto relatiuum primitiuum fieret. Et quemadmodū primitiua uera non mutantur, ita ut fiant deriuatiua: ita ne deriuatiua quidem ultima: ab his enim nihil fit, sicut illa à nullo.

CAP. CIII.

Nominum Genera quo modo mutantur.

Nominum quoq; Genera mutantur adeo, ut priuatim libros super hac re ueteres confecerint. Alterum argumentū est ex ijs, quæ Dubia, siue Incerta uocāt: sic enim dictum est, hic uel

uel hæc Dies. Tertium testimoniū est in quibusdā. nam Plautus collum masculino dixit. item Iubar, Palumbem, atq; alia diuersis, quàm nos utimur Generibus esse à priscis pronuntiata. Fit etiam alio modo, cum attribuitur genus ei, ad quod minus spectat: ueluti cum Masculam Sappho diximus. Sic cum foemina sola possit esse pregnans: tamen Grauidū equū Troianum, & Prægnās Iouis cerebrum, & Foetum eiusdem femur dicimus. Sic in quinto historiarum de Cicadis Aristoteles, εἰσι δὲ ἀρρενες οἱ ἀδυντες ἢ ἀμφοτέρους τοῖς γένεσι. θήλας δὲ οἱ ἔτεροι. dixit enim θήλας non θήλαα. ut significatum esset foeminae, uocis autē modus Masculi, quoniā dicuntur οἱ τῆτι γένεσι.

CAP. CIIII.

Numerorum mutatio.

Numeros mutant, ut apud Homerum θήβην, Thebas nos: & Quadrigam, Quadrigas: & Hortensius primus Ceruicem dixit, ut supra scriptum est. Vascones etiam sua lingua Iecora dicunt, quod nos Iecur: & Dorsa, non dorsum: sicuti Pulmones Latini.

CAP. CV.

Figuræ mutatio.

Figuram mutari, ex ipsa Figuræ definitione manifestum est. è Simplicibus enim Composita cum fiant, mutari oportet necessariò. Compositum autem nō uno modo intelligimus: nam & facem dicimus è uirgis compositū: sicuti Andriā, & Perinthiam ipsdem ferè compositas orationibus. Is modus loquēdi est uulgatior: alter uerior, cum dicimus uirgas esse compositas ad conficiendos faeces: uirgæ nanq; sunt simul posite. Sic Antenorem dixit doctissimus poëta compositum quiescere: quia quibuscū degeret, eius imperium ijs nō esset durum. Primo igitur modo non fit mutatio in figuris: nunquā enim quod simplex est, fit Compositum: neq; enim Simplicis partes nomina sunt. Sed altero modo: ut Magnū, & Animum dicemus Composita in Magnanimo, ita ut è Simplicibus facta sint Composita. Nam quanquā Magnanimū Compositum

positum dicimus: tamē non est ita mutata uox, ut prius ipsa fuerit simplex: at ipsa Simplicia, ex Simplicibus mutata sunt, ut fierent Cōposita, id est simul posita. Vbi illud quoq; ueterum incuriā ascribas, qui Simplex Composito cōtrariū fecere: nā Simplex Multiplici aduersatur: est enim Simplex sine plica, unde Duplicatū dicimus prociētis Turni poplitem. Hoc autem, quod laxè nimis Compositum appellamus, constat ex ijs, quæ quia sunt simul posita, Composita erunt: quia ex multis non constant, erunt Simplicia. Nobis autem utendum est uocibus acceptis ab antiquitate. sapientis uerò partes sunt, illam sibi saltem emendare.

CAP. CVI.

Personæ mutatio.

Persona ita mutatur, ut facies maneat in plurimis, uis autem mutetur. ut poëta cano, canis, canit. Neq; enim uera mutatio est: sed communis terminatio transfertur, atq; accommodatur, non mutatur. At in quinto casu mutatur: astringitur enim legibus secundæ tantum.

CAP. CVII.

Casus mutatio, & Ordinis.

Cum terminatione casuum constituti sint Ordines, atque dispertiti, ut alia atq; alia Inflexio, siue Declinatio dicatur: altero mutato, alterum quoq; mutari necesse est. Mutabitur enim à Casu Declinatio, Casus à Declinatione: sed ita ut ad cognitionem nostram tantūmodo spectet hæc reciprocatio. scilicet cognoscemus quem casum intelligere debeamus, si proposita fuerit Declinatio. Sic Declinatio mutabit casum. Nam uerè casus mutat Declinationem, non mutatur ab ea. Verūm ne id quidē semper: nam Fructus, quod fuerat, Fructus, factum est: neq; tamen mutauit Declinationem: at Tumultus, cum factum fuit Tumulti, mutauit. Sic Fames, Famis, nunc dicitur: olim quintæ fuisse, Famei, manifestum est ex Sexto casu, Fame, cuius finalis syllaba producitur. Proprium

primum autem est Castum etiam alio mutari modo. Quemadmodum ambigui uitandi causa, cum aiunt Fæci, diphthongum impositam, quod differret à uerbo Feci: eamque inde toti nomini communicatam, Fæx, Fæcis.

CAP. CVIII.

Omissæ à ueteribus Affectiones.

SVnt & aliæ Affectiones: neque enim solum ratione nominis deriuati, Primitiuum dicitur nomen: sed etiam aliarum partium causa. A Nomine enim Nomen, Orbis, Orbicularis: Verbum, Sylla, Syllaturit: Aduerbum, Doctus, Doctè: Interiectio, Infandus, Infandum: Præpositio, CIRCUS, CIRCUM: Coniunctio, Verus, Verum.

CAP. CIX.

Nominis usus loco aliarum partium.

A Causa quoque finali alium affectum nacta sunt Nomina: ueluti cum eorum usus ad alias partes transfertur. Pro Verbo enim ponitur, ut apud Plautum: Quæ, malum, tibi isthanc tactio est? Sic ex Thucydide Demosthenes frequenter loquitur. Pro Participio: Magnus, pro magna faciens. Pro Aduerbio: Lucretius, Asper acerbâ tuens. Nam timida tuebatur, quippe incutiebat pauorem: itaque est pro acerbè. Pro Præpositione: Virgil. Plena secundum flumina. Pro Coniunctione: Verò. Pro Interiectione, apud Catullum, Doctis, Iuppiter, & laboriosis. Hanc ueteres ἀνεμοσταυ appellauerunt, alij μεταλλαγή. subicitur etiam: ut apud Sallustum in Iugurtha: Quæ postquã gloriosa modo, nec belli patrâdi cognouit. subicitur enim CAUSSA, Græco more, αἰτιᾶ ποιεῖν: subicitur ἕνεκα. Transmutat etiam in sese alias partes, quod Dialectici Positionem materialem uocant. cum dico, PROPTER est præpositio. Vox hæc Propter, nomen est. patet apud Græcos, qui præponunt articulum, ὁ ἕνεκα. sic Ouidius, Sæpe, uale, dicto.

IVLII CAESARIS SCALIGERI

DE CAUSIS LINGVAE LATINAE, LIBER QUINTVS.

CAP. CX.

Ordo partium. Nominis uox, à forma. Verbi uox, à materia. Tum autem Verbi Ratio uniuersa, & Diuisio.

POST Nomen, Verbi natura ponenda est. Non defuere tamen, qui statim secundum Nomen ponerent Pronomen, secuti rationem ciuilem: eadem enim potestate erat Proprator, & Prætor. Proconsul in prouincia, & Consul Romæ. Verum aliter contemplatur philosophus: Res enim necessarias primo quoque loco statuit: accessorias autem, & uicarias mox. Igitur si partes hæ comparatæ sunt propter orationem, & orationis finis, est animi interpretatio: Interpretatio autem Nominis & Verbo explicetur: & Pronomen post hæc inuentum est: sanè Verbum anteibit. Quinetiam Verbo unico stabit oratio, atque affirmatio, Pronomine autem nullo. Quare uerbi natura potior est, ut, Amo, Lego, Scribo. ac tantum abest, ut Pronomine posterius sit, ut etiam ipsum secum referat. Verba quoque multa sunt adeo absoluta à Pronomine, ut mirum sit hoc genus hominum ita scripsisse. Nam, Pluit, Grandinat, per Pronomen nunquam interpretere. Dei enim certa sunt nomina, Pronomina nulla ipsi Deo, sed nobis crassiore ingenio mortalibus. dicit enim nobis Deus sic, EGO: quia hoc quod est, EGO intelligimus: hoc quod est Tetragrammaton, non intelligimus. Præterea Impersonalia, Scribitur,

Pugnatur, non ne plena sunt significatione? nec tamen propterea ullum nomen explicatur, nedum ut praesit Pronomē. Omissio igitur horum errore, Verbi ipsius substantiam uideamus. Duabus his uocibus Nomine, Verboque, communi appellatione omnia significantur. Nomine enim comprehendit supra docuimus. Sic etiam Verba dicimus data, cum oratione decepti sumus. Ac de Nomine quidem, ut usus ita sentiret, sua sit ratio: à notione enim ductum est, quæ est cognitio: ut etiam interpretatur Ulpianus, qui emendat prætorem in Titulo de Re iudicata. Itaque uox nominis, à forma ducta est: est enim Forma dictionis Significatio: Signum autem, & Nota, idem. At Verbi uocabulum ab ipsa aëris materia, quæ uerberaretur, propterea quod uox esset aëris impulsus sonus. sic Plautus in Amphitruone uoce facit uerberari aures Mercurij. Igitur cum, uti diximus, res duplices sint: aliæ, quæ constarent: aliæ, quæ fierent: illas merito per excellentiam Signi, Notæque uocabulo indicantur: has autem fluentes ipso aëris fluxu. Quasi uero, id quod sanè ita est, nihil esset partium præter istas duas: cætera autem omnia ab his duabus ducerentur, & ad hæc reducerentur. Cæterum ipsum Verbum non solum earum rerum nota est, quæ fierent: uerum etiam quæ essent, sed ita, ut ipsum hoc esse significaretur: dicimus enim Cæsar est: per Nomen declaratur res, quæ est: per Verbum indicatur ipsum esse. Tertius quoque modus in ipso uerbo reperiri uidetur: nam cum dico, Cæsar est Clemens: ipsum Est, non uidetur aliquid significare, sed esse nota coniunctionis, qua Clementia in Cæsare prædicetur. Ex his patet, falsam esse definitionem ueterum, qui Verbum præscribere agendi, uel patiendi significatione, atque ad hunc modum definiendum esse: Verbum est nota rei sub tempore. Hæc autem res aut fit, aut est: ut Curro, dicit cursum nondum expletum: & Gigno, dicit imperfectum animal. at si dicam, Cæsar est: perfectum hominem intelligam. reducitur autem illud ad hoc. dum enim Curro, cursus ipse aliquid est. Verba autem Priuatiua, ut Deest: & Negatiua, ut Nego: etiam aliquid significant.

significant. Rectum enim est mensura Obliqui. Sic Affirmatio est mensura Negationis. In Verbis autem imperfectæ significationis est res ipsa quæ fluit: ut in Scribo, Scriptio: at Scriptio accidens est: ergo in aliquo, & ab aliquo: quare & Actio & Passio comprehenduntur, ubi acrius inueniunt, aliter eueniat usui, quam euenit antiquis. Nam si dicam, Scribo librum: non rectè uidentur accepisse librū pro passiuo: non enim huius actionis receptio est in libro: tria quippe sunt: quod scribit, quod scribitur, quod recipit scripturam: at liber non scribitur, sed scriptura. Itaque prisca Attici huius rei gnari dixerunt, Seruire seruitutem, Viuere uitam. Recipit igitur liber scripturam: scriptura autem recipit actionem scribendi. Intelligo nunc scripturam opus ipsum, scripturam operam, scriptorem L. Flauium, Membranas uero, siue Tabulas, in quibus opus ipsum extat, scripturæ nomine, puta ipsa elementorum lineamenta. Verum enim uero qui primi sermonem inuenere agresti animo mortales, ut quæque sese dabant, ita exceperunt. Sapientia uero uix tandem serò coelitus demissa est: uel ad hanc usque diem quantalatauere? quot adhuc latent, quæ posteritas eruet adiuta? Ac ueteres quidem simul & recentiores non malo consilio in uarias distinxerunt terminationes, diuersaque genera constituere. Nobis autem satis sit, uniuersum Verborum ambitum in duo diuidere, quæ Actionem, & quæ Passionem significant: atque eò cætera omnia, tanquam ad signa, recipere: quemadmodum horum utrunque ad unum, quippe ad ipsum EST: nam tamen non significat *ἐνεργείαν*, tamen nota est *ἐνδελεχέαια*, quæ est finis Actionis & Passionis. Agimus enim, ut tandem sit: & dum agimus, hoc aliquid iam est. Actio autem duplex est. Quod enim fit, aut transit ab eo, qui facit, in aliud: atque hæc uocabimus Transitiua: ut, Amo te. Aut non transit, sed remanet in eo, qui agit: ut, curro: quæ uocabimus Absoluta. Ita eodem modo Passiua intelligentur: cum explicabitur à quo fiat transitus, & cum non explicabitur: unde Impersonalia orta sunt. Est autem

suprà declaratum, Actiuum actionem dicere, & actionis modum : at Passiuum passionem significare, sed non passionis modum. Nam actiuum indicat id, quod facit passionem. Passiuum autem ostendere debuit id, quod recipit passionem, ut passibile potius sit. Sunt igitur omnia Actiua, quae declarant actionem: Passiua, quae passionem. Quibus manifestum est, uerba Neutra non esse ab Actiuis seiuncta, nisi ob formationem, propterea quod ab sese passiua non edunt: neque Deponentia, nisi ob diuersam terminationem. Hanc autem diuisionem ne illi ipsi quidem negabunt, qui tot genera sunt commenti. Etenim communium appellatione cum terminatio nihil impediatur, quominus tam Actiua quam Passiua recipiantur: duo tantum erunt capita, quibus promiscuae terminationes comprehendantur. Hortor enim cum in OR, desinat, neque fiat ab actiuo, Passiuum tamen dicitur: & Actiuum, cum Passiuum gignat nullum. Haec igitur uera Verborum essentia est, ueracis species. Desinentiae autem sunt accidentia materiae: id quod constat ex eo, quod abolerentur, restituanturque, incolumi tamen Verbi pristina natura. Idem enim est Comperio, & Comperior. Quaedam autem falso Actiua, quaedam per analogiam dicta sunt. nam quae uerba Sensiones significarunt, ut Visionem, Auditionem, Tactionem, & eiusmodi, ea passiua esse decuit: Sensio enim passio est. Analogia autem dictum est illud, Laudo Deum, neque enim Deus patitur: sed exemplo dictum est illius, laudo Caesarem: & potius ad Dialecticum, aut Metaphysicum spectat. Non bene igitur recentiores Actiuum sic definiuere, quod transmittit in alium actionem: neque enim qui olfacit, transmittit olfactum in rosam. Et si dicam, Amome: est actio reciproca: & tamen Actiuum est. Item potest absolute proferri, Cano, Curro. Quaedam igitur uerba sunt, quae omnino non transmittunt: ut, Vivo. Quaedam, quae omnino transmittunt: ut, Ferio. Quaedam, quae etsi transmittunt, tamen absolute proferri queunt: ut, Amo Lucinam: & Amo. Amamus enim aliquando imprudenter, ipse

primo

primo ingressu. Quare quae sunt absoluta semper, non recte Neutra dicta sunt: quasi uerò in his nulla esset actio. Nam qui Viuit, hoc ipsum, quod Viuit, agit: unde, Agere uitam, dicimus. Quoniam uerò quodcunque constat ex materia, dum agit, patitur ab eo, in quem agit: hoc autem in philosophia probatum est: ideo si actio transmittatur, fiet reciproca passio aliquo modo. Quam ob causam sapientissime Attici uerbis Passiuis etiam ad actionem significandam usi sunt. Si non transmittetur, nihil uicissim redibit: sed in agente residet: ad actionem tamen reducetur, sicut alia ad passionem: ut, Ditesco: necesse enim est ad illud praedicamentum reduci: aut ad praedicamentum τὸ ἕχεν. Sed hoc haud ualde ab illo diuersum est, ac fortasse idem. Passio autem non uno modo intelligatur: nam quaedam est perniciofa: ut, Occidi: quaedam perficiens: ut, Creari, Gigni, Latu dari. hoc genus passionis est, quod residet in agente: ut, Vivo. atque id fit dupliciter: aut palam, ut hoc exemplo: aut occulte, ut supra monuimus. Verba enim sensum significantia, habere uidentur modum quendam actionis: instrumento enim agimus. Sed tamen occultam passionem significant, quae residet in eo, cuius actionem Verbum ipsum significat. Quæret porro aliquis: Si actio & Passio sunt correlatiua, & Absoluta ponuntur à nobis inter Actiua: ubi erit Passio? Iam est responsum: Passio hæc perficiens est, & residet in agente: eiusmodi sunt Gaudeo, & Lator, & eiusmodi. Hunc igitur Verborum affectum Latini Genus appellarunt. Quos equidem ab incuria defendam, si possim. Sanè hoc ausi sunt: quia actionis species, esset generatio, & passionis. Græci communi nimis uocabulo πᾶσι. Omnia enim accidentia πᾶσι dicta sunt, aut nimis speciali, neque enim solum significant πᾶσι, sed etiam ἐνεργῆσι. Commodiore autem nomine, δὲ δεινῆσι. afficimur enim ad agendum, uel patiendum. Neque nobis solis displicuit ueterum licentia: itaque qui non probarunt consilium, quo Genus dictum fuisset: maluerunt Significationem appellare. Verum ut illos hi, ita hos reuincendos

dos

dos censemus nos. Significatio enim, omnium dictionum forma est. τῆν διαθέσιν igitur nolimus Dispositionem interpretari: ordinem enim significat, non propensionem, sed ita censebamus, magna difficultate posse indicari unica uoce affectionē hāc: propterea quod ne philosophi quidē actioni & passioni unum commune nomen inuenissent, quo summum id prædicamentum declararent. Constat hinc à uerbis omnibus in ο, passiuā posse fieri: modo ne ipsa illa recipiāt residendam passionem: ut, Egeo, & eiusmodi. Argumentum nostræ sententiæ sumitur è multis, Aro, Seruio, Viuo, Curro: quæ ueteres delicatè nimis actiua dicere metuerunt: propterea quod obscuriusculè in quibusdam passionis exaret uis. Sed sanè in tertijs personis quin sit, negari non potest: id quod satis esse potest ad Verborum naturam constituendam: neque enim deest hoc uerbis his, sed res quæ ipsis sint applicandæ. Fac terram loqui de se, Inuenies illico primam passiuæ personam. Quis horum non putet Eo, uerbum esse neutrum: at passiuum ex sese format non solum in compositis, sed etiam in simplicibus: amatum ire, amatum iri. Sic nihil impedimento est, quominus uerbum Pluit, primam personam habere dicamus, si modo loquatur Deus. Quare, uti diximus, res ipsæ potius, quàm Verborum naturæ defecere. Igitur ut quæ sint Actiua aut Passiua intelligamus, minutiores antiquorum sectiones sunt retractandæ. Inter Neutra, statuere Neutropassiua: ut, Exulo, Vapulo: ac Neutra quidem, quoniam ex sese Passiuum non creant: Passiua autē, quia significatio recideret in eum, de quo uerbum dicebatur. Igitur ab accidente, hoc est, à uoce, Neutra: à forma, hoc est, à significatione, Passiua dicta sunt. Quare non rectè alij Transgressiua nominarunt. Tantum enim abest, ut transgrediantur, ut in seipsa residant. Quod si intelligant transgredi naturam neutrorum: multo plura, ac penè omnia, Neutra talia inueniat: ut, Egeo, Gaudeo. Quinetiā Actiua: quid enim est Amo, nisi patior? Item Intellego, Video, Tango, Audio, Gusto, Sentio, & alia innumera. Etiā

Deponentia

Deponentia transgrediuntur: quippe in OR, passionem, non actionem significare debuerunt. Alteram speciem posuere, ἀντονεργητικόν, ut μάχομαι, quasi quod suapte natura actiuum esset, si per uocem liceret. Cui contrarium statuunt ὁλοπαθής sub ἐπιμέσῳ tanquam sub genere communi speciem contradistinctam, propterea quod passiuā tum uoce, tum significatione sit. Item ἀντοπαθητικόν, ut πάσχω, quod per uocem stat, quominus sit Passiuum: in eo enim est, ut censeatur per significatum: & ἀντοδιδετικόν, ut πλάττω, quia uoce Actiuum uideatur, at sit Neutrum. Et alteram neutrorum speciem ὁλωνεργητικόν. iccirco quia quarti casus habeat constructionem, quæ Actiuorū propria uidetur esse. ἐπιμέσῳ autem & ἐπίκοινῳ uoce passiuā, communi utriusque significato. Atque hæc species si ueræ sunt: tamen ad actiua passiuāque reducuntur. Verūm & frustra, & inconsulto commentos esse hæc, uideamus. Constat igitur per duo nomina tractas hæc compositiones, ὅλον, & ἄντῳ, quorum natura ubi perpena erit, eorum constabit cōsiliū. Igitur ὅλον est, cuius pars extra ipsum nulla est: hoc autem duobus modis inuenitur, aut simpliciter: ut, Mundum ὅλον dicimus, quippe extra quem nihil est, aut in genere: ueluti cum quippiā adijcimus: Hominem enim non mancum. Totum dicimus, id est, Integrum. iccirco uoces hæc modo quodam differunt: ut neutro genere ὅλον, significat ipsum uniuersum: in alio genere ὅλον adiectiuum est. Sic etiam πᾶν & πᾶς. Ergo homo integer non dicitur esse Totum, simpliciter, sed Totus, aut Totum suum. Non igitur uerum erit nomen τὸν ὅλον ενεργητικόν. Nam id si est Actiuum, quod & uocem habet, & significatum, ut aiunt: ergo totum Actiuum tanto magis utrunque obtinebit. Sic enim ὁλοπαθής dixere, cuius omnes partes essent passiuæ, quippe & uox, & significatus: ut, γίνομαι. igitur ὁλωνεργητικόν non erit Neutri species. Omnis enim species totam generis naturam continet: ergo si neutrum genus ab actiuo genere distinguitur, quomodo alterius species sub altero, etiam addita differentia perfectionis,

F colloca

collocabitur? ἡμινεργητικῶν potius dixissent: constructio-
nem enim quarti casus, & uocem actiuam habet. sed quia ex
se passiuum non formabat, non erat ενεργητικῶν. tanto ergo
minus ὄλου ενεργητικῶν. quod enim non est aliquid, tanto mi-
nus illud esse totum potest. αὐτό autem significat substan-
tiam: & id, quod hoc ipsum quod est, per se est. ut αὐτοκρα-
τωρ, αὐτοαναστῆς, & apud Aristotelem, αὐτετής, quod an-
ni circumscribit spatium, aut quod per se agit hoc, quod agit:
ut, αὐθέντης. Quare αὐτονεργητικῶν, non sunt commentū
probe: ut, μάχομαι. non enim ab se habet agendi formam
αὐτονεργητικῶν. neque enim est ενεργητικῶν, per formam: ca-
ret enim terminatione, quam ipsi Actiui formam statuunt.
Commodius & uerius, ἐπενεργητικῶν. ab alio enim habet
uim actiuam, scilicet ab usu. Iisdem rationibus αὐτοπαθητι-
κῶν, ut πάσχω, eorundem excludet superstitionem: αὐτοδύ-
σερον uerò, quare non sit idem cum ὑπετέρω, non uideo: nam
si uocem hanc αὐτό, addiderunt ενεργητικῶν, quod haberet
passiuam terminationem: & παθητικῶν, quod haberet acti-
uam: quare addunt ὑπετέρω, quod alienam terminationem
nullam habet, quodque gerit naturam totam ὑπετέρος. Ine-
ptiunt autem qui Pluit, & eiusmodi putabant αὐτοδύσερα.
cū tamen sit Actiuum uerissimum. Pluit sanguinem, & la-
pides dicimus in historijs, & terra compluta est. Diomedes
uerò cū hęc Supina uocat, ueteres recitat sine ratione lo-
quentes, atque ipse nihil aliud, quàm loquens. Fuit & ter-
tia uox, ἰδιον, quam adderent uni speciei, quæ uocarent
ἰδιοπαθητικῶν: ut Ferueo: nō sanè inepte: significarunt enim
passionem intus manere. Sed tamen cautè sunt intelligenda.
neque enim à seipso quicquam patitur: neque propria est
passio agentis ab sese patiente. Omne enim quod mutatur,
ab alio mutatur. Distinguuntur autem multis modis: Loco,
ut Ensis à Cæsare mouetur, & loco distat: aut Substantia, nō
loco: idque multis modis. Aut enim duæ sunt substantiæ, ut
materia & forma: aut substantia & accidens, ut Cæsar & Ca-
lor accessorius. Materia autem non una: aut enim prima est,
aut

aut secunda. Itaque anima mouet corpus per se, differunt
enim essentia perfecta: at forma ignis materiam primam mo-
uet alia ratione, quæ in octauo Physicorum est declarata. Igi-
tur Cæsar si feruet, à sole, aut ab igni feruebit: aut si intus
caussa est, puta bilis: omnino quod feruebit, & quo ferue-
bit different. quare non erit passio ab seipso. Latini con-
sultius Neutropassiuæ, qua compositione & terminationem
& significationem sunt complexi. Ex his satis constat, no-
strorum uerborum nonnulla sapere aliquid è μέγιστο Græcorum.
Cū enim dico, Lauo, Tondeo, & eiusmodi, idem res
præsentatur, quod in λούομαι, & κείρομαι, & λούομαι, &
cū Lauaret: subintelligimus enim, Se. Ita etiam Nigidius
loquebatur apud Gellium: Syllaba mutat, pro mutatur.

CAP. CXI.

Quare Actiua Passiuæ præponantur: & de materia Verborum,

Cum igitur omnia uerba, aut Actiua, aut Passiua sint, ad
hæc duo principia omnes illæ species, emendatis tamen
priscorum nominibus, referentur. Priora autem sunt Acti-
ua Passiuæ, non ut dixere, quia is, qui agit, incipiat: qui pa-
titur, sequatur: actio enim & passio simul adeo sunt, ut unum
multi existimarint. agens quoque ac patiens simul sunt secun-
dum formam. Quin etiam secundum subiecta corpora, non
necessario præit agens: neque prius existit, quàm patiens.
Trabs enim antè quàm ignis excitetur, nasci potest: sed no-
bilitate naturæ id factum fuit. Est enim Agens pro causa:
Patiens autem, ut diximus, aut perficitur, aut malè habetur
ab agente: igitur utrouis modo nobilius est. Itaque etiam
Grammatici id fecere, ut Passiuum ab Actiuo duceret. Hæc
igitur est eorum ratio, à forma, & sine significandi. Materia
autem uaria fuit iccirco, quia non est necessaria: sed ad arbi-
trium tum primi inuentoris, tum ipsius usus instituta, ut in
O, aut in OR, desinerent. Habuere tamen Actiua originem
terminationis à Græco in O, τῶντω. Passiua autem Latini
aliter formarunt, ne accederent aut ad orationem, aut ad

similitudinem nominum. Si enim, ut est *ἴσχυμαι*, sic dixissent Amome, uideretur oratio ex Verbo, & Pronomine. Si autem fuisset cum diphthongo: eadem erat nominis definitiua in prima declinatione. Quare expeditius addito R, negotium confecere: Doceo, Doceor.

CAP. CXII.

Verbi SVM, ES, EST, declarat necessitatem.

Igitur Verbum eorum nota est, quæ sunt, aut fiunt in tempore. Omnis autem Quantitas partes habet: Motus autem & Tempus, Quantitates sunt: partiuntur igitur. Calefactio enim habuit, frigidum non esse, unde cœpit primum: itemq; calidum esse, quod tendit: ergo etiam medium. Incirco uerba quædam inuenta sunt, ut hunc motum dicerent: quare necessaria quoque fuerit inuentio cuiuspiam, quod illud extremum significaret: quodq; formam illam non amplius fluentem, sed iam consistentem indicaret. Fluentes autem formæ illæ duplices fuere: alteræ accidentales, ut Candor: alteræ substantiales, ut Humanitas: incirco duplicis quoq; naturæ Verba extitere, quibus eæ declararentur. Candor enim acquiri dicitur à uerbo, Candesco. Humanitas autem, id est forma hominis, aut Equi, aut plantæ, aut metalli, aut alterius substantiæ, indicata est subire in materiam per uerba generationis, ut Fio, Gigno, & eiusmodi. Quæ etsi possunt etiam accidentia significare, ut fit albus, fit pater, tamen primo significato pertinent ad substantias. Generatio enim primo dicitur de substantia: secundo loco de accidentibus. Ac formarum quidem fluxus his Verbis ostenditur: consistentia autem unico SVM, ES, EST, tam accidentalium, quam substantialium. Dicimus enim, EST albus Cæsar nunc, qui heri albescebat, aut fiebat albus. Et dicimus, Est nunc CARBO canis qui his diebus fiebat canis. Quare hoc uerbum tam accidens quam substantiam cum significet, pessime à Grammaticis Verbum Substantiuum dictum est. Est autem supra dictum à nobis, duobus modis poni

poni Verbum hoc: aut Nominis soli solum adiacere: aut inter duo extrema quasi sequestrum. Exemplum prioris modi sic habemus, Cæsar est: exemplum secundi sic, Cæsar est albus. Ac primum quidem modum significare existentiam in rerum natura, ab omnibus receptum est. Altero autem modo Diuinus uir Aristoteles animaduertit nihil significare. sed quasi nexum, & copulam esse, qua albedo iungeretur Cæsari. Hæc est forma & finis huius uerbi: Vfus uero etiam latius patuit, ut etiam uerba alia quasi animaret: ita additum fuit etiam Passiuis uerbis: Doctus sum, Doctus fui: *πεπενημένου ἔσω*, cum perfecti operis summam declarandam instituimus. Sicut incohatum idem opus alio uerbo motum, ut diximus, significante notabamus: sic enim locuti sunt ueteres, Pugnatum ire, Amatam iri: sumpto à Græcis usu loquendi, *ἔρχομαι, ἐγὼ*. Galli quoque hodie sic utuntur per uerbum E O, I S, I T, cum uolunt dicere, Fit diues, Fit phthisicus. Materia autem huius uerbi duplex fuit. duplex enim est. nam à *φύω*, Fuo nostrum, & ipsum Fio. Sum, autem ab *εἶμι*. Es, totum Græcum est, abiecta uocali, *ἐσι*.

CAP. CXIII.

Temporum Natura, Numerus, Ratio, Nomina.

Temporis igitur partes diuersas diuersis Verbis significauimus: uerum quia etiam harum partium minutiores quoque partes sunt: hac de causa diuisa sunt Verba certis momentis: quæ Grammatici rectissimè tempora nominarunt. Diuisere igitur ad hunc modum: In partem, quæ iam abiit: in partem, quæ iam subibit: & in id, quo hæc duo coniunguntur. An uero id ita sit in natura: & utrum tempus sit, cuius partes non sint, nec ne, non est presentis operæ: sed ad philosophum spectat. Cum igitur tres hæc temporum partes sint: eam quæ abiit, quare passiuæ uoce dixere ueteres Præteritum: nam sanè Græci Actiuæ *ἔρχομαι*. An uero ita dixere, quia huius uerbi Prætereo, non habebant Participium actiuum in eo tempore, sicut Græci: An quemadmodum in testamento dicitur,

Præteritum filius, cuius nullam fecit mentionem pater, quasi eius fuerit oblitus: ita nobis quod exciderit tempus, Præteritum dictum est: ita, Præteritum Lateranensem in comitijs, ait Cicero: qui non esset creatus Prætor: quasi non fuerit in memoria tribuum. An subtilius contemplabimur? Irio motus quidam est: tempus autem non mouetur, sed est ipsa mensura motus: at nos mouemur, ac mutamur. Itaque dicimus, Fungi uita, & Obire mortem, & Abire ex humanis. iccirco ipsum tempus permanere, nos præterire, illud præteriri. Quæ uerò nondum esset pars, eam Futurum tempus appellarunt: Græci μέλλοντα. Tertium quod has interiaceret partes, partem nequeas dicere, indiuiduum enim est, Præsens est dictum: non sanè commodè: nam si est, Præ, relationem notat: ergo cum utrunq; coniungat & Præteritum, & Futurum: non potius debuit accipere appellationem ex eo, quod futuro præesset, quàm quod præteritum sequeretur. Quinetiam certior natura Præteriti est, quàm Futuri: à quo Præterito consultius nominaretur. Iam uerò si posset diuidi, prior eius pars esset præterito iuncta, posterior autē futuro, quare ratio eius coniunctior est præterito, quàm futuro. Verùm ita intellexere, Præsens, esse Præ, id est, ante oculos: non autem ante Futurum. Alij uerò Instans, appellarunt. sed quidam sunt malè interpretati, quasi instabile esset, & abiret momentaneum. Sane à Græcis mutuati sumus qui γινώσκω, dixere: quod instaret cedenti Præterito: non autem quod non staret. Imò uerò cætera tempora non stant: sed Præteritum iam non est, Futurum autem nondum: unum Præsens semper est: nam etsi abiret tempus, tamen hoc quod est, præsens est. Hoc autem in libris naturalibus est commodius declaratum. Igitur hoc Tempus, quod esset indiuiduum, non diuisere. Duo reliqua cum latissimè pateant: Græci alterum, id est, futurum secuere in eam partem, quæ mox esset subitura, μετ' ὀλίγον μέλλοντα, dixere. Nos quoniam incerto ferretur euentu, non diuisimus. Nisi putemus in modo Subiunctiuo extare uestigia, & uim huius significatus: ut, Fecero. Hoc autem etiam in Promissiuo

uum

uum partiti sunt:

Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar.

Verùm nunquam desinent nugari Grammatici. Sic enim dicas etiã, Minatiuum, Cædam te: & Adulatiuum, & alias nugas. At affectus non mutant species. Præteriti autem amplitudinem, quantam memoria latè metiri poteramus, partiti sunt ueteres in partes treis, Perfectum, Imperfectum, Plusquamperfectum: ac perfectum quidem παρακείμενον malè uocatum fuit à Græcis: quod enim abiit, non est. at παρακείμενον species est το παραχρηστός: quonam igitur modo, si non est, potest παρακείδω: differt enim το κείδη, πῶς το κινεῖδω: tanto magis, πρὸς το μὴ εἶναι μετὰ τῆ κίνηση. Nostri dixere Perfectum, propterea quod absolutam actionem ostendit, cuius pars superfit nulla: ut, Pugnauit: nihil eius pugnae reliqui factum est. Mutuati autem sunt appellationem hanc ab iisdem Græcis, qui alterum tempus, quod adderet huic spatium, παρασωτελικόν nominarūt. ὅπερ ἴσως το σωτελικόν ἦν αἶν. Nostri hoc Plusquamperfectum: utriq; male. Nam Perfectum, etsi recipit comparatiuum, & Superlatiuum: hoc rerum genera patiuntur: ut, Cane homo perfectior est: at quouis tempore aliud tempus perfectius non est. Defendēdi tamen sunt sic: ab actionibus tempora denominasse: ut quod agerent, neq; dum perfectum esset, Imperfectū tempus, sub quo ageretur, denominarent. Verùm Græci cautius, qui Præpositio ne notarunt tractum, ἴσως, quod esset Transperfectū, id est, præscriptum tempus: nostri rudiusculè per Comparatiuum Plus: melius Ultra, aut Super, aut Trans. Quippe ita differunt, ut Perfectum nihil præterea notet, Scripsi: Transperfectum indicet & ipsum Perfectum, & tractum interponat inter ipsum, & aliam non coherentem actionem, Scripseram, cum Coenabam: non cohæret coena scriptio, quæ scriptio est absoluta. Igitur non, ut aiunt, Perfectum & Transperfectū distant inter se temporis longinquitate. Dicam enim, Risi iam quinquaginta tribus annis: & dicam, Legeram uersum heri antequam biberem. Est igitur idem cum Perfecto, tanquã species

species cum genere, non distinctum tanquam species à specie, ut fecere: ubicunq; enim pones Transperfectum, pones etiam Perfectum. Imperfectum autem Græci commodissimè, *ἄετι*: protenditur enim inter præsens, & quod sequitur: operæq; significat continuationē: ut, Legebam, cum uenisti: nihil enim interualli inter lectionem, & aduentū fuit. Iccirco philosophi hoc usi sunt ad declarandam *ἡμετέραν*, quæ perpetuationem naturæ designaret: *ἦν ἀθάνατος*, Erat homo: ut significet etiam esse. Et doctissimus poeta: Laurus erat: id est, Lauri ipsius uera species. Quod Plinius quoque est imitatus. Cicero in Re etiam penitus infecta usus est: sic enim scripsit in quarto ad Atticum: Ad eum postridie manē uadebam, cum hæc scripsi: & Perfecto pro Plusquamperfecto. Alius sic dixisset, Postridie quàm hæc scripisssem, iturus eram. Præterita autem prima aut secunda, quod essent ad usum magis uocum, quàm ad significationū discrimen inuenta, non sumus imitati: temperatam breuitatem immani copia ditiores arbitrati. Vnum est tempus, quod Præteritum infinitum appellarunt Græci, *ἄριστον*. hoc ueteres putarunt à Latinis ignoratum: extat tamen in quibusdam, ut in Passiuis: nam, Cæsus fuit: id est quod, *ἐτέθη*: Cæsus est, *ἔτεθη*.

Ex his constat, Instans cum indiuiduum sit, non rectè definitū, esse sic, cuius pars præterit, & pars futura est: ad hunc enim modum non essent tria tempora, sed unum tempus: sed & Præteritū, & Futurum Præsentis partes. Sed falsi sunt Grammatici, cum dicerent, Scribo uersum: neq; iam expletus esset uersus scribendo. Vñ igitur sunt intelligere Præsentem scriptioem habere partem in parte uersus per scripta, & partem in scribenda, quas partes scribendo coniungant, cōtinuentq;. At uerò hic non unū præsens est, sed multa Præsentia, quemadmodum cum dico, Flumen fluit: quis dicat hoc esse præsens, cum iam annum aut amplius fluxerit? Quare sicuti dicimus Præsentem diem, Præsentem annum: ut multa instantia complectar animo: ita dicam, Scribo: quod iccirco præsentis

sentis temporis est, quia cum hoc dico, sub eo sum tempore quod huiusce uerbi esse intelligo. Non enim significat partē præscriptam, neque eam quæ scribetur: sed hoc, quod scribo. Dicimus autem Scribere uersum, quoniam eius partes scribimus. Constat etiam hoc apertius in extremis actionum. sic præsens erit initium currendi, cuius tamen pars nulla antecessit: sic finis, cuius pars nulla futura est. Instans igitur semper adest, unde & Præsens dictum sit: Futurum & Præteritū semper absunt. Iccirco de Præsentis possumus tria tempora pronuntiare: Præsens est, erit, fuit: de alijs non nisi sua tempora: Præteritum, fuit: Futurum, erit. Nam si dicas, Quod futurū erat, fuit: de Præterito loqueris, quod post fuerit, quàm esse potuit. Sunt autem quædam uerba, quæ propter Materialiam carent temporibus, quædam propter Formam. Materia enim repugnauit huic uerbo Labasco, quin haberet præteritum: nam Labaui à Labo: at Labascaui, non decuit admitti. In quibus autem Forma repulit tempora, fuere ea, quorum significatus aduerfatur certis temporibus: ueluti, Expugnare, significat rem absolutam. Non dices igitur, Expugno urbem: nisi capias modum ac *διὰ τοῦ* præcedentem ultimum momentum captiuitatis: quod usui magis, quàm rationi concessum est, sicut cum dicimus Morior, nam mors temporis momento præscribitur. Inter Habitum enim & Priuationem nullum mediū interiacet. Antequam pronuncietur totum uerbum, præterierit res de qua loquamur: sic enim personis deficiuntur. Quis enim puncto illo temporis loquatur, ac dicat, Morior. Ita Rei in causis dicuntur Peracti, quoties sunt damnati: quoniam agebantur ab accusatore ad iudicem, sumpto à Græcis exemplo, qui *ἀγῶνα* disceptationē iudicialem dicebant. ergo cum non redibant nisi damnati, dicebantur peracti ab accusatore. quis igitur orator unquam dixit, Perago Reum: Sic etiam Perficio, si acutè intueamur, non potest dici, sed Perfeci: sed, Facio, ut perficiam: Quæro, ut inuestigem: Oppugno, ut expugnem: Ago, ut peragam Reum. In alijs modis tempora hæc admittuntur, ut in uoto, & conditione,

tione, Vtinam peragam, Si peragam: & infinitiue, Volo peragere. Impurè tamen multi aliter sunt locuti.

Ex his percipimus Grocinum acutè admodum tempora diuisisse, sed minus commodè, Tria enim constituit, ut nos: sed quæ bifariam secat, Perfectum, & Imperfectum: sic, Præteritum imperfectum, Amabam: Præteritum perfectum, Amaueram. Rectè sanè. Et Præsens imperfectum, Amo. Rectè haec tenus: continuat enim amorem, neque absoluit. At Præsens perfectum, Amaui: quis hoc dicat? Amaui ego triginta ab hinc annis. Quis annum iam tricesimum præsentem dicat? De futuro autem ut non malè sentit, ita cõtrouersum est: Futurum, inquit, imperfectum, Amabo: Perfectum, Amauero. non malè inquam: significat enim Amauero, amorem futurum, & absolutum iri: Amabo perfectionem nullam indicat. Controuersum autem dixi, propterea quòd doctiores sentiunt, non absolutionem illam, sed celeritatem quandam, ut sit ἀόριστος Aeolensium, τὸ δὲ ἀπὸ δυνάμει δ' ἀνεργα. Mihi Grocini sententia plus placet. Meo more solens fecero: nullam celeritatem declarat, sed operis perfectionem præscribit: id expressit diuinitus aliquando summus poëta:

τὸ δ' ἐπιτοὶ τῆς τελειότητος ἔστι.

Temporum forma, ac finis, atque affectiones ad hunc modum sese habent: Materia autem quæ, qualis uè sit, uideamus. Ac sanè in libris naturalibus docebamur, pro formæ ratione materiam à natura institutam: neque enim equi pedes, à pedibus leonis differunt, nisi propterea quòd eorum formæ sunt diuersæ: neque canis catulù aliàm ob causam carent equi membris, quàm quòd equi quoque forma carent. Idcirco Præsens quòd erat breuissimum, breuissimo quoque tractu signatum est, Amo. Præteritum & Futurum longiora, longiore: Amaui, Amabo. Alterum præteritum adhuc prolixius, prolixiore, Amaueram. Quæ quanquam non omnibus in uerbis sequuntur nos, tamen in his hæc causâ fuit: alia usus inuertit partim, partim differentię gratiã aliter sunt pronuntiata. Varietate enim decora naturæ, atque artis cõstant. Ordo autem aliter.

aliter est, quàm Natura eorum: quòd enim præterijt, prius fuit, quàm quòd est. Itaque primo loco debere poni uidebatur. Verum quòd primo quoque tempore offertur nobis, id creat primas species in animo: quamobrem Præsens tempus primum locum occupauit: est enim maximè commune omnibus animalibus. Præteritum autem ijs tantum, quæ memoriã prædita sunt: Futurum uerò etiam paucioribus, quippe quibus datum est prudentiæ officium: quare tum quia nondum erat, tum quia obscurum, & paucis obiectum postremo loco positum fuit.

CAP. CXIII.

Modorum origo, causæ, rationes, usus.

eorum, quæ agunt, naturam eiusmodi esse intelligimus, ut antè quàm agant, appetant: aut saltem appetendi habeant uim. Motionis enim appetentiã causâ est: appetentiã priuatiõ. Quæ uerò appetunt, aut inconsultò appetunt: eaque ad unum tantum naturalem habent propensionem: uelut ignis ad urendum. Aut consultò: atque hæc ad duo contraria æquè inclinantur, ut homo ad eundem, & non eundem. Quare necesse est, ut in his aut sit Deliberatiõ, atque Electiõ: aut proxima quædam uis quem instinctum appellant. Est enim delibatiõ, affectiõ animi de libertate sua eliciens rationes ad eligendum. Intelligo autem subtilius, Eligere, etiam cum non eligimus: eligimus enim hoc, non facere, sicut alibi diximus: Suadet etiam qui Dissuadet: suadet enim, non agendum. Hæc uis electiõis in homine solo est. Nam nugati sunt quidam historici naturales potius, quàm philosophi, Canes quoque deliberare cum feræ uestigijs amissis abstant à persequendo, atque aliorum sese dant: neque enim componunt hæc, hæc non iuit. Sed ut aguntur in odorè, ita eum ubi amissere, quærere instituunt. Hanc ob causam necesse fuit, ut quæ delibando, quæque post delibationem fierent, declararentur certa uerborum facie. Itaque ea quæ iam certa, atque constituta essent, Indicata, & Definita uocauere: uerbi autem lineamẽta quibus.

quibus ea repræsentarentur, Indicatiuum, siue Definitum: sicut Græci *δεισινε*. Quæ uerò ante electionem fierent, aut ab ea dependerent: ideo Subiunctiua, aut Coniunctiua: ut, cum uenero, scribam: & Si ueneris, scribam. Quæ autem non dependerent, sed absolute dicerentur, essentque posita in aliena potestate, ea referrentur aut ad maiorem potestatem, aut ad minorem. quare Optatiua expressere uotum à maiori: Imperatiua exactiōem officij ab inferiori. Erat autem etiam aliquid præterea, quod ad summam orationis deesse uideretur: sunt enim uerba quædam posita in significatione uoluntatis, aut potestatis nostræ: ut, Volo, Cupio, lubeo, Video: ergo obiecta quæ offeruntur huic uel uoluntati, uel potestati, aut sunt expressa simpliciter, aut sub tempore: sic, Volo cibum, Cupio imperium: Video cursum. Simpliciter apponitur eibus uoluntati, uoto imperium, cursus uisui. At si hæc eadem sub tempore, atque etiam actione uelim constituta, necesse habeo aliquid excogitare, cuius uis hoc explicetur: itaque Infinitiua cōmenti sunt, Volo comedere, Cupio imperare, uideo te currere. Has uerborum quasi facies, ut diximus, quædam, *ἰνελίσις* dixerunt Græci, ueluti inclinationes animi, prudentissimè. Sic etiam loquitur Lilius: Hos ut sequar, inclinatur animus. idem ac si diceret, Sequor hos. Est enim inclinatio indicatiua, re deliberata. Sic usus est Cicerō. Nostri, quoniam declararentur animi temperationes, Modos appellarunt, fusiore quàm Græci fecissent appellatione: propterea quod etiam ad res animo carentes transferrētur: ut, Ignis urit: ureret. De his autem sigillatim dicendum est.

Indicatiuum sic definiunt: qui rem indicatam, narratam uel significat. Verum neque nomen explicat uim modi, neque explet definitio: multa enim dicimus sine indicatione: res enim absentes frequentius narramus: hac enim de causa sermo est institutus. Nam præsentia sensu sæpius percipimus, quàm sermone cōmunicamus. Præterea tollunt omnia tempora, præter Præteritum. nam etiam quæ indicatur, etiam quæ indicabitur, explicamus Indicatiuo. quare qui Definitiuum nominarunt,

narunt, optimè sensere: modo accipiamus definiendi uim, non illam exactam Metaphysicorum: sed constitutionem. Iccirco Positiuum rectius diceret: *δεια* dixerunt Græci primam uocem Indicatiui, quoniam prima posita sit: nos autem totum *ἰνελίδι*, quia ponat, ac statuatur rem, qua de agitur: unde etiam definitio eliciatur, Modus quo quid certis temporibus statuatur. Imperatiuus est nota animi inclinatio ad eliciendum actionem aut passionem ab alio: hoc habet commune cum Optatiuo: sed differunt, quod Imperatiuus respicit personam inferiorem, Optatiuus, potentiolem: item Imperatiuus semper exigit personam, Optatiuus non semper, sed & absolute: ut, Utinam uerè uiuerem. & ad Fortunam, aut Fatum, aut Euentum. Euenit autem aliquando ut actio illa etiam in nobis ipsis exprimat, propterea quod animi nostri uis, aut est recta, cum alia ab seipsa cognoscit: aut reflexa, cum seipsam contemplatur. Itaque & imperamus nobis ipsis, & optamus de nobis, quod in nostra situm est potestate: ut, Utinam efficerem me bonum. Subiunctiuus autem non est dictus, quia subiungeretur, ut scripsere: sed quia subiungeret. id quod & ex ipso nomine, & ex natura eius constat: nam Optatiuus, quo optamus, Subiunctiuus, quo subiungimus. Dicimus enim, Si pugnaris, uincas: uictoria pugnae subiungitur. Quin etiam seipsum subiungit sibi: ut, Equitarem, si ualerem. Infinitiuus autem Modus non est, nullam enim animi inclinationem ostendit: sed omnes ipse sequitur modos, atque cum ipsis coalescit ad significandum, quæ fuit causa eius nominis: non, ut dixerunt, propterea quod neque personas, neque numeros finiat. Itaque Græci rectè *ἀπαρέμφατοι* appellarunt, quippe quod nihil indicaret. Nam quod personas numerosque nullos definit, hoc habet commune cum Verbo impersonali, quæ tamen non sunt *ἀπαρέμφατοι*. Intelligo autem nihil definire, non quemadmodum Optatiuus nihil definit, sed optat definiendum: sed hoc intelligo Infinitiuum, quod æquè in omnes abit modos: suus igitur non est, sed aliorum: Scio pugnare: Incipe ui-

uere: Scirem adulari: Velles uincere.

Verum acutiores alios his modis adiecere: atque Indicatio quidem subiecere Promissuum: ut, Connubio iungam stabili. Verum Minatum, ut dicebamus, etiam adderes. etiam Narratum: ut, Fuit Illud: nihil enim hic statuitur: quin tollitur quoque. Apposuerunt quoque Imperatio Precatum: ut, Da propriam Thymbrae domum. Deo enim nemo imperat. Subiunctiuo autem etiam Coniunctiuum attribuere. Cum simul sunt: sic, Cum ueneris, feres. etiam Dubitatum possis assignare: ut, Si pugnaris, uinces. Et Potentialem: sic, Si pugnes, uiceris. & ἀδυνάτοισιν: ut, Eamus: quem ita nominarunt, propterea quod subiunctiuo uoce, significatum haberet Imperatiui. Verum quemadmodum de Casibus dicebamus, sic conuenit de Modis intelligere: eiusdem Modi usus esse diuersos, eiusdem tamen rationis. ac Indicatum quidem qui decuit discernere in Promissuum: Futuri enim uis ea est, id est, temporis, non Modis: aut enim speramus, aut timemus: omnino expectamus. idque ex uerborum quoque nascitur: nam Dabo, efficit ut uidear promittere: quoniam eo respicit Verbi significatus. Propius ueritatem fuere, qui Interrogatum apposuerunt: non enim temporis, aut Verbi uis fit, sed Modi separati praebet speciem. nihil enim definit, qui dubitat: dubitat autem qui interrogat. Verum ita intelligamus: praeter pauca principia intellectus nostri, quae Graeci, quod digna essent credi, ἀξιώματα nominarunt, mirifico uerbo, quo uno duo conciperentur, & existimatio, & dignitas: praeter talia inquam, quae sane pauca sunt, caetera omnia antequam statuuntur, cadere posse in quaestionem. Itaque non inconsulto factum esse, ut eadem uox esset interrogantis, & respondentis: Amas? Amo. Quare tot Modos quaerendi, quot essent sciendi, in libris resolutorijs disputatum est, inueniri. quemadmodum igitur affirmatio a negatione non differt per Modum, sed per contradictionem sub eodem Modo: ita nec interrogatio a responsione. Nam tametsi inter affirmationem

& nega

& negationem nullum medium existit, tamen interrogatio locum quendam sibi poscit: neque enim aut negat, aut affirmat. Neganti tamen propior est, qui non credit: Affirmanti, qui credit: quare ab Indicatio non est Interrogatiuus dissipandus, sicuti neque ab Imperatio Precatiuus. Et enim si iccirco alius est, quia Deo non possumus imperare: atque dicimus, Da propriam Thymbrae domum: ita etiam Amo, uerbum non erit actiuum, cum dicam, Amo Deum: Deus enim non patitur. Sane modus ille rectius Postulatiuus dictus esset, cuius ratione comprehendatur etiam Hortatiuus. Ipsum autem ἀδυνάτοισιν, quare posuere? Imperatiuus enim uerus est. Iubet enim alius, & sibi, qui dicit, Eamus. ut se iturum quoque ostendat. Quin etiam in singulari, mihi iussero, Hoc age Caesar. Homo enim penes semper secum pugnat, ratione & appetitione. Affectiones autem non uariant modorum substantiam: sed eorum *ἰδέα*, ut Graeci uocant, quaedam sunt. Tanto igitur minus particularum defectus in oratione uariabit. Itaque cum Iuuenalis ita loquatur, Graeculus in caelum, iusseris, ibit: non erit a Subiunctiuo diuersus: quoniam omisit Coniunctionem, Si. At enim uetero ueteres multa exempla inculcarunt, quibus alium modum ostenderent ab Subiunctiuo. Caeterum semper inuenimus aliquid uerborum subtractum, tam apud Cicero- nem, quam Vergilium, Terentium, atque alios. Diceret: &, Euerteret arces. Sane: si duceretur a sanguine Troiano, aut cum duceretur. Sic Dido, Implestem flammis: scilicet, si praescissem. Atque hi etiam addunt huic Interrogatiuum: Quod me contulisset: Sed idem laborant: pendet enim oratio sic, Si mori noluissem: aut aliquid tale.

CAP. CXV.

Modorum Tempora.

Modorum classem, naturam, officia, usus, causas sic potest explicauimus, ut omnia animi affectibus subiceremus: qui affectus quoniam in actionem tendunt, actio autem tem-
pori

pori subijcitur, Tempora quoque pro affectuum ratione alia alij modo sunt attributa: igitur perfectissimus modus omnia tempora complexus est, quippe Indicatiuus. Imperatiuus Praesens obtinuit merito, nihil enim praesentius imperio, nihil inflammatus imperante, omnia ei in mora sunt. Graeci Praeteritum attribuere pessime. Nemo enim potest absoluisse, quod nondum coepit agere: nondum coeperit, qui nondum accepit imperium, quomodo simul imperium accipiat, & iam fecerit: uerum usus sic obtinuit: ut praecipitem animum imperantis exponeret: id quod Plautus festiue dixit, Cum te illic esse putauero, hic sis. Latini maturius abstinuere, nisi ex Subiunctiuo mutila oratione mutueris, sic, Feceris hoc. uerum uti diximus, aliquid desiderat, sic, Mihi morem geres, si feceris. Sic, Facias, & alia *αὐτοπότακτα*. Quidam autem sic maluerunt, id quod non pessime celsisset, nisi errorem adderent: negant enim futurum attribui posse Imperatiuo: apponunt causam satis ridiculam: Imperatio, aiunt, semper praesens est: non animaduertebant, aliam esse personam loquentem, aliud de quo loquatur. alioqui non esset in uerbis nisi una persona Prima. Igitur qui loquitur atque imperat, praesens est: at res imperata non est praesens. igitur & nunc fieri possit, & mox, & cras: ut Graeci, quos isti nimis ubique sequuntur, a prudentia Latinorum hac quoque sint in parte superati. Plusquam perfectum uero cum addunt, etiam coacti sunt quasi colorem addere moderationis: itaque permissiue hoc appellarunt, exemplo Vergilij:

Verum anceps belli fuerat fortuna: fuisset.

Cum tamen, Fuisset, Subiunctiuus sit eodem, quo superiori, modo. Si fuisset, mallet, quam sic: cum nulla belli fortuna uincor, & morior. ¶ Optatiuus autem & Subiunctiuus inter se similes, ab Indicatiuo non differunt, nisi quatenus hoc quod hic statuit, Optatiuus non ponit, & poni uult: Subiunctiuus ponit, si ab alio ponatur. ¶ Iccirco tempora omnia sunt consecuti, uerum non omnibus in uerbis: neque enim par est, ut omnia optemus, quae possunt euenire. Igitur Futurum

turum ab Optatiuo non tollunt doctiores: cum hoc tempus uerissimum, ac maxime proprium huius sit modi: non discreuere tamen a Praesenti Futuri uocem: propterea quod in ipso quoque Praesenti abest optata res, ueteres autem illud putarunt Futurum Optatiui:

Hac Troiana tenus fuerit fortuna secuta.

Quod quidem ualde placet. Sic igitur erit Optatiuum & illud, quod supra dicebamus:

Verum anceps belli fuerat fortuna: fuisset.

CAP. CXVI.

Modorum Ordo.

Indicatiuum autem nobilitate, ac rerum natura primarium intelligimus: nobis non item: statuit enim id, quod post appetitum, ac deliberationem euenit. Neque uerum est, quod autumant, Rem certam re dubia priorem esse. Quin antea, quam scias, quaeras. Qui nanque sciam, Hominem esse animal: nisi quid homo sit, quaeram? Praeterea qua ratione res certa, erit prior seipsa dubia? Etenim postquam adeptus es scientiam, non potes amplius dubitare. Scis enim per causas primas, immediatas, necessarias, notas, immutabiles: quarum contrarias putas falsas: alioqui non scis. Sed ob nobilitatem praeruit Indicatiuus, solus modus aptus scientijs, solus pater ueritatis. Caeteri sermoni accommodatiores, quemadmodum suo loco dictum est: ut quisque nobilissimus fuit, ita potissimum locum occupauit. Itaque Imperatiuus princeps eorum extitit: mox Optatiuus, quasi seruilis ingenuum est hunc sequutus: Subiunctiuus autor multiloquentiae posteram in sedem reiectus est: composita enim simplicibus posteriora. Infinitiuus autem sane adeo Modus non est, ut etiam Verbum ne esset, sit dubitatum.

CAP. CXVII.

An Infinitiuus sit Verbum.

AC Modum quidem non esse ipsum, superioribus rationibus satis constat: Verbum autem esse, Verbi definitio clamat.

H mat.

mat: significat enim rem sub tempore. Qui autem ipsum excludere, adducti sunt, ut sentirent ita, propterea quod sui uerbi esset significatum: sic enim interpretatur Verbum suum, Socrates exulat, dico Socratem exulare, Socrates est in exilio. Præterea nominis habet constructionem, apud Græcos enim etiam articulos recipit, τὸ στρατηγῆν καλῶν, ut Vergilianum illud,

—Pulchrumque mori, succurrit, in armis.

Verum hæc argumenta leuia sunt: neque enim magis ipse est Verbi significatum, quam Verbum ipsius: neque magis exprimit Indicatiuum per interpretationem, quam ab eo exprimitur: mutua enim esse quæ explanatio utriusque orationis sic, Dico Socratem exulare: id est, Socrates exulat. Articulus autem non tollit significatum sub tempore: nam apud me, τὸ στρατηγῆν ἔκ ἐστὶ καλῶν: sed τὸ ἐστρατηγικῆναί. Itaque sibi ipsi subiicitur, tanquam Verbo, plusquam Verbum, sic, Video te meditari currere. Itaque contra Stoici solum Infinitiuum, Verbum esse professi sunt: cætera autem κατηγορήματα, id est appellationes, καὶ συμβάμματα, id est, accidentia: quippe in Infinitiuum tanquam in formam suam, & quasi animam resolui cæteros modos. Igitur Græci etiam pro alijs supponunt modis, quorum naturam expleat, σὺν τῶν θεωγῆν. Sic etiam nunc Itali loquuntur, cum negatiua utuntur oratione, Non legere, pro, ne legas. quæ causâ fuit, ut eadē sit forma actiui Infinitiuui, & Imperatiui passiui apud Latinos. Quin etiam pro Indicatiuo: Ille rubere, tergiuersari, abnuere. Cæterum apud Græcos deest αἰ, in superiore oratione: apud Latinos, Coepit, aut tale quid. Quinetiam pro Participio & Gerundio usum subiit tam apud Græcos, quam apud Latinos: ut apud Poëtam: —Dederatque comam diffundere uentis. Et in tertio de Natura Deorum: Magnam molestiam suscepit Chrysiippus reddere rationem uocabulorum. Proprium autem est Infinitiuui, receptum in Futuro suo Participium sibi simile efficere, ut genus amittat, & numerum: Amaturum esse, tam de scemina, quam de pluribus

ribus: exempla petes de Gellio, Valerij Antiatii, Catonis, Q. Claudij, M. Tullij ex quinta in Verrem: Hanc sibi rem praesidio sperant futurum. Illud quoque habuit peculiare, duo uerba sibi ut asciscat, Esse, & Ire, quorum societate formet Futurum suum: Amatum ire: Amatum iri.

CAP. CXVIII.

Temporum, Modorumque inter se mutatio.

Proprium autem est Temporum Modorumque inter se mutatio, cum affectui seruimus. Liuianus Annibal: Si tales animos in praesidio habebitis, uicimus. Nam quod sperabat, pro certo iam afferebat: quasi dicat, Tam certa est futura uictoria, quam iam extitisset. Nihil enim Praeterito certius: ne à Deo quidem mutari potest, quia simplex eius uoluntas est: tantum abest, ut sit contraria sibi: non potest, quia non uult: neque uult posse, neque potest uelle esse dissimilis sibi. Modus item Subiunctiuus, pro Indicatiuo: In sexto de Repub. Et quod de uia fessus essem: dixisset, Cum de uia fessus essem. Quemadmodum autem illud Iuuenalis sit accipiendum,

Græculus esuriens in coelum, iusseris, ibit: supra diximus. Sic est, cum Græca oratio per ἄρ Διονητικῶν exprimitur: ut in tertio Officiorum: Male etiam Curio, cum causam Transpadanorum æquam esse dicebat, semper addebat, Vincat utilitas: potius diceret, non esse æquam. id est, ελεγεῖν ἄρ: dicere poterat: aut, debuerat. Horatius Indicatiuo pro Subiunctiuo usus est: Metuentis illapsus cerebro sustulerat: nisi Faunus ictum dextra leuasset. Et quod supra diximus, ex secundo Georgicōn, Laurus erat, quod & Plinium imitatum monebamus.

CAP. CXIX.

Personarum usus, & affectus.

Quid esset Persona, quotque essent, & quare non plures tribus, iam dictum est. Nunc earum affectiones in Verbis

uideamus : neque enim rectè ueteres dixere, Primam & Secundam finitas esse, quia præsentes demonstrantur: Tertiam infinitam, quia absens est : causa enim quam afferunt, nulla est. Non enim omne absens infinitum: neque semper Secunda præsens est : & Tertia præsens aliquando est, & semper esse potest : non enim aduersatur sermonis usui, ut adsit semper id de quo loquamur. tamen hoc in rebus positum est. Ita igitur intelligendum est, Primam, & Secundam finitas esse, quia certæ designentur : lego, signo me : Legis, signo te : Legit, nullum certum signo, nisi quippiam addatur, Cæto, Cæsar. Illud quoque errarunt, cum dicerent, opus esse Pronomine ad præscribendam Tertiam. Nam etiam si dicas, Ille legit : non intelligas qui sit, nisi aut referat, aut demonstretur coram : ergo non fiet ut Pronominis, sed Relationis, aut Demonstrationis. Sed & Primam, Secundamque Pronominibus tantum iungi, iam est supra refutatum : Vocatiuis nanque etiam secundæ adiungitur : ubi si non subintelligitur pronomen T V, ne in cæteris quidem subintelligetur. Est præterea aliud argumentum: Licet, inquit, dicere, Cæsar sum : ergo Cæsar, est personæ primæ : neque enim Verbum uariabit Nomen, sed Nominis rationem Verbum sequitur : Numerum scilicet, & Personam. Quoniam igitur Cæsar, est personæ primæ : potes dicere, Sum. nam si in eo Verbo ea esset potestas, ut Persona Nomini attribueretur: esset etiam ea, qua numerus quoque assignaretur, & liceret dicere, Cæsar sum.

Proprium autem est Primæ non dependere ab alijs. Causa huius rei est, quia ipsa loquitur semper : ergo & utranque sibi addicet : ut, Ego, Tu, & Ille facimus. & seorsum alterutrū : ut, Ego, & Tu : Ego, & Ille. Falsum est igitur, quod dixerunt ueteres, Secundam sibi coniungere Tertiam : illo exemplo, Tu, & illi facitis : & Tertiam seipsam, sic, Ille, & ille faciunt. Sed est Prima quæ coniungit Secundæ Tertiam, & Tertiam sibi ipsi : ea enim coniungit, quæ loquitur, licet non exprimat : cum de alijs loquitur, non de seipsa.

C A P.

C A P. C X X.

Numerorum Ratio, & Causa.

Numerus idem qui in Nominibus, sicut & Personæ. Cum enim Verbum sequatur nominis rationem, & à ratione proueniat affectus: affectus quoque eisdem esse par est. Significat enim Verbum aut accidens, aut substantiam Nominis: Cæsar currit, Cæsar est. Ergo necessario aut à Nomine dependet: aut etiam idem repræsentat. Proprium autem Verborum est, nullam uocem utrique numero communem habere. Hoc apud nos: Græci imprudentius, qui tantam copiam haberent Temporum, defecere in discernendis Numeris, & Personis. nam in duali confundere personas: τὴν ἑαυτοῦ, τὴν ἄλλοῦ. In Prima singulari, & Tertia plurali confundere numeros, εἰλεγοῦ. Soli Aeolenses, quorum pars fuere Dores, pluralem sine incremento posuere. In Nominibus autem & Pronominibus non idem est: ut, uiri: sui. item Participijs passiuus: ut, lecti. Hoc autem dicimus de Verbis eodem in genere : nam in diuersis generibus uoces inuenias communes : Docere passiuum Secundæ personæ : Docere actiuum Indefinitæ: causam autem supra diximus. Infinito enim Græci pro Imperatiuo usi sunt.

C A P. C X X I.

Affectuum ratio, & ordo.

Horum affectuum quatuor tantum necessarij (sine ijs enim uerbum non est) Tempus, Modus, Persona, Numerus. ac Persona quidem & Numerus, quemadmodum dicebamus, propterea quod Verbum à Nomine dependet, necesse fuit ut aliqua in re conuenirent : conuenirent autem in Persona, quia à Persona proficiscitur oratio. Item in Numero eadem de causa: aut enim unus loquitur, aut plures : & aut de uno, aut de pluribus. Quærebamus igitur uter affectus esset prior : ac Numerus quidem amplior est, complectitur enim omnes Personas: præterea accidit Numero Persona. Equidē

H 3 unus

unus sum: potest igitur, ut & Primæ, & Secundæ, & Tertię personæ subeam minus. Tempus autem non uidetur esse affectus Verbi, sed differētia formalis, propter quam Verbum ipsum, Verbum est. Modus autem non fuit necessarius: unus enim tantum exigitur ob ueritatem, ut dicebamus, Indicatiuus: cæteri autem ob commoditatem potius. Genus autem an sit necessarium? nam uidetur, seclusa omnium actione, tum passione, constare Verbum primum ipsum, **E S T**: neque enim solum per Participium resoluiamus, Cæsar pugnat, Cæsar est pugnans: sic enim poneretur uerbum Pugno necessarium, quare Genus ipsum quoque esset necessarium, in multa uerba distributum, non intra unum contentum: non igitur sic resoluetur, sed in Nomen, Cæsar est in pugna. Hæ rationes acutiores sunt à philosophis profectæ. Verum non fit uera resolutio: poterat esse in pugna, nec pugnaret. At Verba ipsa Adiectiua necessaria sunt, sicut & Substantiuum: quemadmodum Accidentia, sicut Substantia. Vter uero affectus sit prior, Genus ne, an Modus? Ac genus sanè prius est, ut aliud significet Actionem, aliud Substantiam: Modus autem generi accidat. Tres reliqui affectus cuiusmodi sint uideamus: nam Coniugatio est, quod Nomini Declinatio: certa meta ac facies terminationis. Hoc autem cõpetit quatuor speciebus declinabilibus, ut supra dictum est. Competit igitur Verbo, ut dictio est declinabilis: sicut & Species quoque, & Figura. Coniugationes autem quatuor fecere: sed & Prima cum Quarta in multis eadem fuerat, Audibo, sicut Amabo: adhuc enim dicimus Ibo. Et confusa indifferenter Secunda cum Tertia: Ferueo, Feruo. & Prima cum Tertia: ut, Lauare, Lauere. Et nonnulla extra ordinem: ut, Sum: cuius neque Præsens, neque Futurum, neque Infinitiuus cum cæteris conuenit, ut ad caput certum reducatur: solum præteritum gerit aliquam speciem, **F V I**: sed incertam. nam dicimus, & Explicui, & Docui, pari cum illo analogia, sed inter se diuersa.

C A P.

C A P. CXXII.

Figura, eiusque caussa.

Figuram nominarunt partium compositionem: orta autem est ab ipsa oratione, & celeritate: ut Versus facio, quod fuerat, fieret Versificor. igitur prior fuit, quam Species: ex ipsa enim oratione quæ esset ex primitiuis nata est. Placuit autem ut eodem modo quod non esset compositum, Figuratum diceretur: cum tamen satis constat per initia, antè quam Compositio inuenta esset, Simplicia ipsa nullius fuisse Figuræ: quare per relationem potius sic dicta sunt. Proprium Figuræ est, mutare interdum genus: ut, à Facio, Versificor: à Specio, Conspicor. Item Coniugationem: Sternere, Consternare: quod etiam sine compositione fit: ut, Legere, Legare. Si à Fio passiuo, ducas Suffio actiuum, etiam significatum mutari constat.

C A P. CXXIII.

Species, earumque significata, & caussæ.

Verborum Species, ut diximus, duæ: Primariorum, & Deriuatorum: sic enim melius, quam Deriuatiua dicere: deriuantur enim, non deriuant. Deriuata duplex: altera in qua non mutatur modus significationis: ut, Albeo, Albico. Altera in qua mutatur: cuius sunt species hæ, Incohatiua, Meditatiua, Frequentatiua, Desideratiua, Deminutiua. Inter hæc Deminutiua non sunt controuersa: nemo enim dubitat in **L O**, desinentia esse Deminutiua: qualia, Sorbillo, Conscribillo. Error autem antiquorum est, quid dicerent mutari significatum: non enim uerum est: idem enim significant, sed alio modo. Causa autem huius terminationis fuit Græcus sonus: sic enim quædam Deminutiua sua pronunciarunt, *μεγαλιον*. At Incohatiua, quæ in **S C O**, facerent: ut, Feruesco: recepta quidem sunt ab omnibus: sed recentiores in ipsis negarunt Incohatioem, idemque uelle, quod ea, quæ à Fio componuntur: ut sit Calefco, quod Calefio: quorum Præterita

terita exponantur per Factum esse: sic, Macruit, macrefactus est: quæ Præterita, si sint à Primitiuis, per Fuit, interpretemur: sic, Macruit, id est, macer fuit: quoniam Macreo sit, Macer sum. Igitur non significare Incohationē, propterea quod apud Virgiliū sit, Incipiunt agitata tumescere. Cæterum eorum sententiā sic est perpendenda: Tumere, alio modo accipitur, alio Tumescere: namq; Mons tumet, non tumescit: at Fluctus & tumet, & tumescit. Item Ignis calet, non calefit: at Ferrum igne calefit: ut sint uerba, quæ habent significatum *μᾶλλον*, quale *ὑπερβαίνειν*, calefco. Ergo, quemadmodum dicebamus, Qualitates, aut Accidentia illa, quæ his uerbis significantur, interdum sunt in fluxu, & ut ait Plato in Cratylō, *ἢ τῶ ἐκπέειν*: interdum iam fixa. Quare per Primitiua dicuntur, cum sunt fixa: etenim in monte tumor iam non mouetur, iccirco eum tumere dicimus. At dum fluunt, per Verbum in s c o, explicantur: iccirco ubi erit Verbum in s c o, poterit esse etiam Primitiuum, & non è contrario: propterea quod habitus iam introductus est, quem habitū ipsum Verbum significat: sed non est idem modus: nam motus ille auferendi, aut procedendi, à Primitiuo declaratur. Igitur fluctus, & tumet, quia in eo est tumor: & tumescit, quia tumor tendit ad alium gradum: sic Crescere, est Creascere, id est, accipere augmentū in Carne, *παρὰ τὸ λεπας*. Ex quibus constat, non ineptè dicta à ueteribus Incohatiua, nondum enim explerunt ultimum significatum. Quod & in quibusdā uerbis Græcis satis perspicuum est: *ἔνω*, est Vterum gero: at *ἔνωω*, est Concipio, quasi, Incipio gerere uterum: significat enim incohata *ἔνωσις*. quo uerbo & Hippocrates usus est in quinto Aphorismorū, & Aristoteles in sexto historiarum. Quod autem tam pertinaciter asseuerant, ut per F I O, interpretentur, id adeo mutilum est: Si enim hoc uerum esset, ergo uerba actiua hac terminatione penitus carebunt, significatio enim eis nullo modo cōpetet: at extant tum apud alios, tum apud Terentiū in Adelpis, Atque edormiscam hoc uilli: quare per Fio, non sunt exponenda: sed continuatio,

& aug

& augmentum potius in eiusmodi agnoscenda sunt. Plinius autem in libro xxv. etiam mollius loquutus est, Radix uasta, rubescēs, tenera. quali Centaurij radix non sit uere rubra, sed incohata rubedine. Carent autem Præteritis, non propter significationem, ut aiunt, nam & ipsum Incho, habet præteritum: sed quia non patitur formatio: & cum mutantur à Primitiuo, facile confunduntur interpretationes: ut, Macruit, Macer fuit, & pro eo, quod est, Macer factus est. Virgilius autem addidit Incipiunt: ut Plautus dixit, Pergis pergere. Et Medici initium quarundam ægritudinum diuisunt etiam in initium, & augmentum, & statum: & multa similia inuenias iterata, Ergo igitur: Adeo ad eum: Longè fortissimus: & Caue ne neges: apud Terentiū, Sallustium, Catullum. Desideratiua quoq; damnāt, aiuntq; corporis motum significare: ut, Viso, eo ad uidendum: quale illud, Nam memini Esiōnem uisentem regna. Non enim cupiebat, quod agebat iam: ea namq; cupimus, quibus caremus: unde Corpora desiderata, quæ cæsa essent. Et qui Lacerat, plusquam Lacerat: & qui Vexat, plusquam Vehit: non igitur desideratis, qui plus agit: Non sunt igitur quale apud Græcos, *ἐπέω*. Nos uerò ita censemus: uerba hæc parum differre à Frequentatiuis, habent enim eandem & originem, & terminationem, à Supino enim fiunt, uehementiam igitur actionis significare: quorum aliqua explicent eam per actionem continuatā, cuiusmodi dicta sunt à ueteribus Desideratiua, propter affectum animi intentioris: aliqua per actiones iteratas, cuiusmodi sunt Frequentatiua. Indiderunt igitur nomen consequenti rei ab antecedente desiderio. Recentiorum autem quidam Incohatiua etiam ausi sunt appellare: quoniam Viso, dicat, eo ad uidendū. Sed quomodo incipiat uidere, qui eat ad uidendum? nondum enim uidet. Sed gestum, ut diximus, significat animi corporisq; ad id propēioris: sic Cicero ad Petum, Ut uiderem te, & uissem, & cenarem etiam. Quoniam uident inter se etiam qui nolunt uidere: at uisunt, qui cum cursa. At, Vexasse rates canibus marinis: quo modo tantum in-

1

cohasse.

cohassè exagitationem, cum incohare imperfectionem dicat, horum autem sententia etiam cum augmento sit. Alia autem frequentatiua in T O, sunt: quonia eorum Supina eandem nata sunt terminationem, Ventito, Vecto. neque frustra a supinis ducta sunt: nam alterum significat terminum unde fit motus, alterum quo fit motus. Itaque Vecto, significat Veho, sed ita, ut semper in ipsa sim actione, quae ad finem tendit, quasi Vectum eo: nunquam igitur absoluit, sed iterat actiones. Dormito autem non est frequenter dormio: sed leuiter dormio: cuius significati causa est, quod qui leuiter dormit, repetit somnum interceptum, aut interruptum.

Meditatiua autem optime sic sunt a ueteribus appellata, quae in R I O, exeunt: ut, Esurio, Coenaturio apud Martialem: quibus formis tantum affectum ostendimus, tamque intensum, ut nihil aliud meditari uideamur. Non igitur nomen mutandum est, quod fecere recetiores, ut Desideratiua potius uocentur. Nam desiderij causa cognitio est: meditatio autem repetita cognitio ex memoria. Desideramus ea, quae in potestate nostra non sunt: at Meditamur etiam ea, quae in nobis sunt, ut ea exequamur. Itaque non desiderabat Caesar proscribere, poterat enim: sed gestiebat. Idcirco dixit M. Tullius ad Attic. IX. Ita syllaturit animus eius, & proscripturit iandiu. Horum autem causam, & originem aequè ignorarunt: neque enim a Supino ueniunt, sed a Futuro participio actiuo: Quod tendis Gnatho? ad Pamphilum: Cuius rei ergo? Coenaturus. inde Coenaturio. Fuere uero etiam alia uerba huius ordinis, non ignota quidem illa antiquis: sed in hanc classem cum non redegere, minus rectè ab ipsis factum fuit. Sunt igitur ea, quae Imitationem quandam significant, de quibus supra diximus, A Gracis orta, in Z O. Tres autem modos in ipsis animaduertimus: Aut enim significat apertam imitationem: ut, Atticisso. Aut minus apertam: ut, *μιπιλω*. neque enim Aeschynes potius imitabatur Philippum, quam sequebatur. Tertius modus est cum dicimus Cyathissare, neque enim aut imitamur, aut sequimur Cyathum: sed translatum est significatum a causa effie

CAP. CXXIIII.

Impersonalium Natura, Ortus, Causa, Vtus.

Quae prisci tam Latini, quam Graeci dixerunt Impersonalia, uideamus cuiusmodi sint. Ac primum quidem constat, cum & Numero carere dicantur, & Persona: atque Numerus, ut ostendimus, quam Persona potior sit: dubitandum esse, an commodius Innumeralia, quam Impersonalia dici debuerint. Verum illud maioris momenti est: cum uerbum sit species dictionis declinabilis per Numeros, & Personas, ab ipsis definitum, tamen uerbi speciem commenti sunt, quam utroque carere putarint. at Generis substantia tota in qualibet specie est, igitur & genericæ differentiae, & accidentia propria inerunt. Qui error ut clarius pateat: priuatim de his, quid illi senserint, uidentum est.

Impersonale, inquit, duplex, unum Actiuae uocis, quod imitetur actiuorum tertias, ut Placet: alterum passiuæ, quod representet tertias passiuorum, ut Amatur: utrunque autem carere tum numeris, tum personis: neque enim primæ, aut secundæ, aut tertiæ esse, sed nullius. Hæc igitur ut refutentur, pauca repetamus: Ostendimus Verba aut transmittere significatum in appositum, aut proferri absolute: sic, Caesar amat Lucinam, transmittitur hic actio amandi in Lucinam: eodemque modo passiuum quo pacto proferretur inuentum est, Lucina amatur a Caesare. Absolute autem sic, Caesar amat: & a Caesare amatur: nam tamen sciam quid amet, tamen non edisseram: itaque euenit, ut aliquando nulla explicata persona signaretur: at enim uero neque prima, neque secunda, neque tertia excludebatur, possum enim intelligere sic, Caesar amat Me, Te, Illum. Tantum uero abest, ut in passiuæ uoce nulla persona intelligatur, ut etiam necessario tertia subsit, sed incerta. Alij igitur ut hoc euitarent, plus errarunt, Impersonale dici, propterea quod nulla persona, a quo id fieret, explicaretur: cum contra constet apud omnes, neque sit digna sententia

quæ refellatur. Nam à Parmenone dictum est de se, Statur: & à Vergilio de Aenea, Ventum erat ad limen: & à Liviò de Tarquinijis, Reditum Romam. Præterea hi non rectè respexerunt ad obliquum: ut, quoniam actio, à quo prodiret, non indicabatur, personam subiectam negarent. Non enim cum Obliquo uerbum conuenit, sed cum Recto. Igitur cum Rectum subintelligamus, subintelligitur & Persona. Neque uerò ad neutra confugiendum est, qualia agnouere, Statur, Curritur: nam Stare statum, & Currere stadium, & Vitam uiuere, & Ire uiam dicimus: & Decursa spatia, & Vitam euitari, & Mortem obitam legimus. Alia enim etsi uidebuntur absurda consuetudine reclamante, suapte tamen natura talia sunt. Quin etiam legimus Tellurem inaratam, & Pyros insitas. Quare quæ Verba non patiuntur eiusmodi constructionem, ne hunc quidem loquendi modum admiscere, qualia sunt, Egeo, Gaudeo. Cum enim Obliquum postulent, non potuit dici, Egetur: quod postulat Rectum: quod si aliter reperitur, hoc fiat, propterea quod prisca aliter quoque sint locuti, quemadmodum Cato, Careo pecuniam. Si igitur subiecta Persona intelligitur, Numerus etiam intelligitur: qui etsi non præscribitur, tamen ad singularem referretur: ut, Quid sit Gnatho? Editur. licet multa esitet, tamen singula disponas ad intelligendum. Quod si quis à uerbis in OR, aliqua ducta pro exemplo habeat, is animaduertat, quod est à nobis dictum supra, Verborum mutata esse genera, Opperior, Nutrior, Pascor, & alia, quæ à Nonio in libellum redacta, recensitaque sunt.

C A P. C X X V.

Actiuæ uocis Imperfonalia.

Actiuæ uocis Imperfonalia eodem ferè modo irrepere. Quando Rectus, cuius auspicijs Verba in Numeros, atque Personas circumaguntur, latuit nos. Nam hoc, Placet mihi lucubrare: idem sit atque hoc, Placet mihi amor præsens. Iam τὸ φιλεῖν, ἢ τὸ φιλεῖμαι, idem esse docuimus: quare satis patet, ne hæc

ne hæc quidem uocanda esse Imperfonalia. Aliquot tamen sunt usu potius distorta, quæ integra nihilominus aliquando fuisse necesse est, inter quæ ea numerantur, Pœnitet, Piger, Pudet, Miseret, Tædet: nam Obliquis coniunguntur: sicut etiam distortis Plautus in Captiuis, Nam postquam Rex meus est potitus hostium. Nos eam asperitatem in meliorem receptam legem emolliuimus, & interpretamur uerbum Potitus est, passiuè: subintelligimus, uis, aut opera: sicut χέειν subintelligunt Græci & Sallustius, ut supra diximus. Ita, Miseret me fortunæ tuæ: id est, uis tuæ fortunæ facit me miserum. Sic fuit in uerbis integris, Misereor tui: miser fio tui gratia. Argumentum huius rei maximum est, quod horum uox singulari numero remansit, ut sit τὸ τὸ ἀρεσκαι μοι, ἢ μοι τὸ φιλεῖν. Duorum autem naturam malè sunt ueteres interpretati, ut Interest, & Refert, cum sexto casu putarint statui, cum pronomiibus adderentur: Interest mea, ut esset, In re mea est: &, Mea refert, ut esset, Fert re mea. nunquam enim fuere Imperfonalia: nimis enim delicate potuit uenire in mentem istis, ut uerbum Substantiuum facerent Imperfonale: quod tamen necessariò semper aliquid uerè statuit. Sed ita fuit, Interest mea legere, ut Meæ partes sunt legere: Inter mea hoc est quoque, legere. Et alio uerbo, Legere fert mea, id est repræsentat mea negotia.

Sic igitur tam actiuæ, quàm passiuæ uocis hæc uerba sese habent, uerum in utrisque est quæstio: nam dubitarunt an dici posset, & quomodo, Videtur mihi te fuisse Romæ. Multi enim magis docti ratione, quàm exercitati lectione, Latine dici posse negarunt: uerum ea loquutio & apud Græcos, & apud Latinos inuenitur passim, & habet rationē: tota enim oratio illa infinitiui dependet ab articulo, sic, Videtur mihi hoc, te fuisse Romæ. Ita Liviùs de Gallis: Eam gentem traditur fama, dulcedine frugum, maxime uini noua tum uoluptate captam. Xenophon quoque, τὸν δὲ κῆρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι, λέγειται. Ita loquutus est Aristoteles quoque in x. historiarum. Altera dubitatio est in his uerbis, Pluit,

Tonat : non defuere enim qui Imperfonalia aufi sint dicere, nimis sanè leuiter : eodem enim more subtracta persona est, idèq; facile, unus enim est qui id agat, quare absolutæ potestatis appellata sunt ab alijs. Proxima his sunt Germinat, Florescit, quæ ad terram referunt, atque alia inanima, quæ seipsa in primam personam recipere nequeunt: sed de his supra quoque amplius dictum est.

CAP. CXXVI.

Affectus uerborum communes.

Proprium Verborum est, non solum mutare Genus, Coniugationem, Modum, Significationem, & Numerum, ut τὸ φαεινὸν ἐστὶν ἐμμελὲς : sicut supra dictum est : sed etiam Casus : Ausculto senem, & senem. Item ut confundunt Personas, Statur : sic confusas explicant, Cæsar scribo, Cato scribis, Lælius audit. Proprium etiam creare ex sese alias partes, ut Nomen, Creo, Creator : neque semper pleno significato, nanque à ποιῶ ποιητής, coarctatur ad carminum tantum auctorem, Latinum uero, Factor, ad eum qui oleum faceret, solummodo. Aduerbia, Ferè, Agè. Item creari à Nomine, Strues, Struere : Imperium, Imperare. Sed & creare alius generis nomina, quæ uerbalia non dicantur, ut à DO, DOS. Illud etiam obseruauimus eorum peculiare accipere significationem ex alia actione, σπιῶ, est cibum capio. At quia è cibo oritur sitis, iccirco Latini ea occasione id uerbum recepere ad significandum quod sequebatur, quippe, τὸ δειψῶ. Igitur patitur etiam ἀντιμετατα.

Et ponitur pro Aduerbio, Age, So-

des, Amabo: pro Coniunctione,

Licet: & in compositione,

Quamuis. pro Nomina-

ne, ut diximus ex

Ouidio, Sæ-

pe Vale

dicto.

I V L I I CAESARIS

SCALIGERI

DE CAUSIS LINGVAE

LATINAE, LIBER

SEXTVS.

CAP. CXXVII.

Pronominis sedes inter partes, Ratio, Diuisio.

Pronomen quidam ante Verbum posuere, alij etiam post Participium tractauere : utriusque male. Priores eò redarguuntur, quod Verbum necessaria uox est in oratione, Pronomen non est necessaria: nullum enim Vicarium necessarium. Igitur si Pronomen semper loco Nominis ponitur : posito Nomine, Pronominis usus nullus erit. Quod autem Pronomen præcedere debeat Participium, sic demonstramus: nam Participij significatione ad Verbum reducitur, modus significationis ad nomen: Pronominis autem & significatione, & modus, ad Nomen referuntur : plus habet Participium Verbi, quam Nominis : Pronomen penè totum nomen est: at Nomen est prius, quam Verbum : igitur & Pronomen, quam Participium. Definitionem autem more nostro ex ui Nominis eliciamus. P R O, præpositio, ut in libris Originum plenius narratum est, cum multa significet, id habuit genuinum, ut uices indicaret. Pro Milone dixit M. Tullius : id est, obiit munus, quod Milo debuerat exequi. Fuit eius & origo, & usus à Græcis. Nam tamen frequentius significat A N T E, τὸ πρό : tamen apud Herodotum in Polymnia legas etiam πρό ἀσπίδος : sicut nos pro castris, & pro patria pugnare. Ergo uidetur è nomine oriri definitio, ut Pronomen sit, quod pro nomine ponatur. Nam quemadmodum

dum dicebamus, quaedam rerum notæ sunt: ut, Nomina: quaedam notæ Nominum. quippe ad hanc uocem N O M E N, si quæramus ut aliquid reddatur: sic, Cedò mihi Nomen ali-quod: continuo dabo unum quippiam, Cæsar, Equus, En-sis. Item Cedò Participium, Orationem, ratiocinationem: ad hæc non res, sed uoces reddentur. Ab horum igitur natu-ra non uidentur abhorrere Pronomina: nam si dixerò, I S, aut I L L E aut, E G O, non statim interpretentur per res ipsas: sed per Nomina, sic, I S, Cato: I L L E, Antonia-nus: E G O, Cæsar. Græci autem rem ipsam hanc eandem expressere, sed paulò licentiore uoce usi sunt. Etenim *ἀντὶς ὀνόματι* nō est ipsum hoc quod pro Nomine ponitur: sed actio quaedam, qua ponimus Nomen pro Nomine. Cæterum acrius, profundiusq; intuenti fortasse aliter res sese habere uideatur: tantum enim abest, ut pro Nomine poni quis pu-tet, ut etiã prius, uetustiusq; intelligamus Pronomen, quam Nomen. Cùm enim quaedam sint demonstratiua, ut H O C: etiam ignorant rei Nomen demonstratæ aliquid significabit. multæ res carent nomine, per Pronomen demonstratiuū intelliguntur: ergo pro Nomine non ponitur, quod No-men sanè nondum extat: eodemq; modo significabit, quo modo significant Nomina hæc, Res, Ens: ut communis nota quaedam sit. Dico autem, eodem modo: quia commu-ni quadam æquè circumferuntur significatione: nam modo alio diuersa sunt: quoniam illa simpliciter significant, Pro-nomen autem H O C, per demonstrationem. Non igitur pro Nomine ponetur, nihilo magis quam Res, aut Ens: sed *ἄ τὶ* statim ac sine medio notabit. Præterea Ego, & Tu, in-diuidualitatem statuunt magis, quam nomen Cæsar, & Ca-tonis: neque enim cùm dico, E G O, potes alterum intelli-gere, neque cum altero communicare: cùm dico, Cæsar, etiam in alterum transmitti potest intellectus: ut non solum non ponatur E G O, loco nominis huius Cæsar: sed etiam è contrario, nomen ipsum Cæsar, per Pronomen ad certam substantiam præscribatur. Vt etiam plus errarint, qui sic sen-tiunt

tiunt, Ego esse Pronomen, quoniam pro Proprio nomine ponitur: sic enim etiam nomen Appellatiuum esset Prono-men, cùm dicam, Homo loquor: poneretur enim pro Cæ-sare: sed substantiam meam statim significat, nō nomen meū. Præterea sibi ipsi contradicunt: negant enim posse sic me lo-qui, Iulius scribo: sed sic, Ego Iulius scribo. ergo pro No-mine non ponitur ut uicarium, sed ut primarium. Neq; ue-rum est, quod aiunt, Appellatiuum in Propriū resoluī. sunt enim nomina quaedam generica, & specialia seorsum à pro-prijs, quæ nunquam resoluuntur: ut, Piscis, Auīs, Homo: quibus potest attribui oratio, & ad ea etiam conuerti: ueluti cùm humani generis miserias fleam, sic instituiam, O homo, genus infelix, Tu tibi paras infortunium. Pronomen Tu, est speciale. Eadem ratio sui comparis, E G O: respondere enim faciam hominem pro tota specie, sic, Deus me talem creauit. Sed & alia exempla sunt commodiora, ut in nomi-nibus Collectiuis, Audi tu populus Albanus: Hæc dicit po-pulus Sabinus: Ego non cedam tibi lare patrio. Quid igitur? aut nihil intererit inter Nomen, & Pronomen: aut etiã Pronomen erit præstantius Nomine? Minime: sed nomina inuenta sunt, quia res nobiscum ferre nequimus: itaq; sem-per significant sine admínculo. At Pronomina, aut referunt Nomina iam posita, aut egent præsentia loquentium: & per se nihil statuunt, nisi aut Nominibus adiuta: aut præscripta demonstratione: iccirco communis hæc natura est indaganda. Sic itaque alij definiuere, Dictio inflexa casibus, indiui-duam maxime essentiam significans, sine ulla quidem tem-poris, sed nunquam sine definitæ personæ differentia. Ve-rum nequaquam Aduerbiū Maxime, inserendum fuit: æquabilis enim est omnis definitionis uis: neque recipit in-tensionem, aut remissionem: neque plus significat essentiam indiuidualem Pronomen Ego, quam Nomen hoc indiui-duum, nequis dicat Aduerbiū illud positum esse ad No-minis discrimen: Neque essentiam significant potius, quam ipsum ens. cùm enim dico Ego, non significo meam huma-

nitatem : ideo, hominis formam, qua homo sum: sed totum hoc quod sum : neque potius essentiam, quam essentias. habent enim etiam pluralem numerum. & relationem æquæ multa significant, non essentiam: immo etiam plura. Nam ab EGO, duo habes, MEVS, & NOSTER: à TV, totidem: à QVI, item duo, CVIVS, & CVIAS. Præterea cætera relatiua, QVALIS, QVANTVS, atque eiusmodi, omnia dicunt accidens, non substantiam. Quin etiam Obliqui casus illorum relationem notant, sic, ENNIS ILLIVS: non significat hic ensem, sed possessionem, & ensem significat. Tertius error, cum negant unquam Indefinitam personam à Pronomine statui. Omitto quod uocem hanc NVNQVAM malè inseruerunt definitioni: nam definiendi satis est, dicat, Est hoc, aut hoc: sic, aut sic: definitio enim intelligitur competere per se, & omni, & uni, & semper. Sed demus hoc Grammaticorum supellectili curtæ. at illud falsum est, Multa sunt Pronomina, quæ cuius adhæreant personæ, Is, Ille, Ipse. Ille ego, qui quondam: Ipse subibo: Is sum Quirites, quem me esse uoluistis. Ergo non definiunt personam, sed ab alijs definiuntur. Item Meus sum, Meus es, Meus est, & ut ait festiue Plautus, Noster sum: in quo nihil à nominibus differunt, quæ non uariata uoce uarias recipiuntur in personas. Igitur aliter quoque definitum est: Quod certius, quam Proprium nomen significat. Hoc autem falsum est: certius quidem rem potest significare, scilicet præsentem: at certius non potest: Etenim sine medio Proprium nomen significat indiuiduum suum. præterea non cuius competit Pronomini: quis enim dicat, MEVS, TVVS, certius significare, quam Dauus, Syrus: Immo nisi aliquid apponatur, nihil significant: Cum enim relatio non in una tantum re inueniatur, sed inter plura, nisi aliquid addas ad quod illa referantur: eorum significatus uix extet. Nos igitur aliter sentimus: Pronomen à Nomine non differre significatione, sed modo significandi. Hæc autem differentia est triplex: ac quemadmodum, Par

& Impar

& Impar, non cuius numero utrumque simul, sed certo alterutrum competit: ita hi affectus, quos Modos significanti diximus, alius alij competit Pronomini. Primus est, quod rem præsentem indicant loquenti: id quod non facit Nomen: ut, Ego: aut etiam ei, quicum loquitur: ut, Tu. Atque hæc possunt poni, nullo nomine subintellecto: rem enim ipsam statim per speciem intellectui repræsentat, non per nomen. Alter est, quod pro Nomine ponuntur, ut Relatiua: Cæsar bellum gessit, is uicit: idem est, Cæsar uicit. Tertius est quod non solum pro Nomine ponuntur, sed etiam cum Nomine, ut ipsum repræsentent: Ego Cæsar. Ex quibus ipsa Definitio colligi potest: atque ex Definitione Diuisio certas in species, quæ de manu ueterum asserendæ sunt nobis, atque uindicandæ: ipsi enim Relatiuum QVI, negarunt Pronomen esse, pessimo quidem consilio: cum secundum eorum definitionem, quæ nihil aliud statuit, quam pro Nomine poni, totam eam naturam, ac multo melius quam EGO, & TV, sibi assumat. Nam si IS, Pronomen est, quare QVI, non erit? idem enim VSus utriusque, & Forma, id est significatio, & materia: nam fuit *quæ dicitur*, QVIS: *quæ dicitur*, QVI. Par error etiam cum Relatiuum substantiæ appellarunt, refert enim etiam accidentia: ut, Colorem, quem uides, contraxi ex ira. Quare alio modo ex diuisione nuncupandum erit: non sicut fecere, quibus Prouocabulum potius dicere placitum est. Nam Vocabulum est quodcumque in uoce consistit: etiam ipsa Verba Vocabula sunt: quis hoc neget: nisi supersticio Grammaticorum: potius nutus quispiam, aut ostensio aliqua Prouocabulum dicatur, quibus loco Vocis, & Vocabuli utamur.

Diuisio autem fiet, sicut & Nominis: nam alia dicentur Substantiua (utemur enim uocabulis receptis) alia Adiectiua, non quæ Substantiam tantum significant, sed etiam Accidens: ut, Is color. Sed quia non repræsentant modum accidentis, alia autem statuunt ipsum modum, ut MEVS: nam sicut Seruus significat possessionem, & consignificat sub-

K 2 stantiam

stantiam: sic etiam MEVS. Quare etiam Relatiua, alia dicta sunt Substantiæ, ut QVI, IS: propterea quod siue substantiam siue Accidens referrent, modum ipsum apponerent Substantiæ: cum enim dico, Is color: tamen color in corpore est, tamen non indicatur à me, quatenus est in corpore. Alia dicta sunt Accidentis, non solum quæ Accidens notarent, sed etiam quæ consignificarent Substantiam. Nam QVALE, significat Accidens ut est in substantia. Recentiores autem leui nimis de causa QVI, inter Pronomina recensere: propterea quod, inquit, quorundam Pronominum declinationem sequeretur. Hoc autem est ridiculum, Affectus uariare Substantiam, accidit enim Declinatio Pronomini. Itaque etiam usu mutantur. nam quod dicimus Alterius, fuit olim, Alteræ, in secundo casu foeminiio. Preterea multa Pronomina Nominum sequuntur Declinationem, Nomina igitur erunt. Ego, Mei: Tu, Tui: Meus, mei. Et contra, Nomina Pronominum: VNus, Vnius: Solus, Solius. Ex quibus constat Pronomina Relatiua accidentis resolui in substantiuum cum ipso accidente quod referunt. Nam Tantus, est nomen confusam significans magnitudinem. Sic Tantus Astyanax, Tantus Hercules: id est, hac, uel hac magnitudine. & subdam, Quantus Syluius, Quantus Cæsar: id est, qua magnitudine. Eadem ratio & in cæteris: Qualis, quo colore: Quotus, quo ordine, & reliqua. Proprium Relatiui substantiuui est flectere naturam suam in oratione, sicuti de modo Indicatiuo dicebamus: id fit ei tribus modis: Interrogatione, Qui estis uos? Negatione, Nescio quam in gentem ueni: ubi occulta est quædam Relatio. Occultior autem etiam in illo, Quid hominis es? ubi uim quandam Nominis subiisse aiunt: sed usus hæc flexit. Hinc etiam elicimus, quod ueteres omisere, Adiectiuum & Substantiuum, non esse Nominis affectiones aut differentias, ut Nomen est, sed ut est Dictio: competit enim etiam Pronomini. Atque error antiquorum patet, qui putarunt Pronomen à Nomine differre: quoniam Nomen nul-

lam

lam personam determinet: Pronomen autem certam statuat. Nam & Vocatiuus Nominum certam ponit: & Ipse, Ille, atque alia non certam. Illud quoque contemplandum est, quod aiunt, Pronomen sine Demonstratione, aut Relatione nihil significare. Ac sententia quidem uera est ipsa, sed oratio minus bene composita: usi enim sunt uoce demonstrationis, pro repræsentatione. Neque enim qui dicit, Ego, semper demonstrat: nam quemadmodum me absentem tibi demonstrabo, qui nunc me nullus uidet?

Ambigitur autem & præter hæc, Alter, & Neuter, atque eiusmodi, sint ne Pronomina. nam quidam ipsa uocarunt nomina Partitiua: sicut Omnis, nomen Distributiuum. uerum enim uero si quis eorum ortum spectet, inueniet esse Pronomina. Est enim Neuter, non uter: & Alter, alius uter: at ipsum Vter, Pronomen esse constat: non enim differt à Qui, nisi per modum: quoniam duobus tantum apponitur Vter: Qui, uero pluribus. Quare etiam ALIUS, pronomen erit: differt enim ab ALTER, sicut QVI, ab VTER: atque exponuntur per nomina sic, Vter fecit? Cæsar? Non: Alter fecit. Quis ille alter est? Cato: neque enim alio modo ponitur, quam si dicas, ille fecit, non hic. Est autem Vter, ὁ ἕτερος: Alter, ἄλλος ἕτερος: item cæter, ἕτερος. Quare etiam Omnis, & eiusmodi erunt Pronomina, sunt enim signa Nominum: neque numerum significant, essent enim Nomina, ut VNus, Duo: sed notæ tantum sunt Nominum. Cum enim dicis, Quis homo disputat? & respondes, Omnis. hoc significat, atque si singulos homines nominatim redderes, usque ad unum ultimū. Videbitur autem quibusdam absurdum hoc, propterea quod significet Quantitatem: sed non ita est: imò uero significat Distributionem actionis, aut eiusmodi in quantitatem. Itaque per Pronomina quoque cæteræ propositiones explicantur, Quidam, Aliquis. Dubitabit autem quispiam, Nullus, Nomen ne sit, an Pronomen, etenim ab Vno, ducitur: at VNus Nomen est, quantitatem enim, siue principium eius significat. Ad hoc sic respondemus: Nomen esse, & inopia sermo-

K 3 nis

nīs usurpatum pro eo quod esset, Non quisquam. Est autem origo ipsius Omnis, Græca, *ὄμης*, ut Collectionem, & Distributionem, non Quantitatem accipi intelligamus.

C A P. C X X V I I I.

Pronominum affectus.

PRonomina afficiuntur quibus & Nomina, Specie, Genere, Numero, Figura, Persona, Casu. Primæ Speciei, Ego, Tu, Sui. Deriuatæ, Meus, Tuus, Suus. Genera in quibusdam distincta, Meus, Mea, Meum. In quibusdam conueniūt, Ego, bonus, bona, bonum. Numeri duo, Ego, Nos. Personæ tres, Ego, Tu, Ille. Figuræ duæ: Simplex, Ego: Composita, Egomet. Casus alij alijs, neque numero æquali. Ac de Specie quidem, Genere, Numero, Figura satis conuenit: de Casu autem non in omnibus. Circa Personam quoque non idem sentiunt omnes. Ad hæc igitur intelligenda, usus, ac ratio eorum exactius sunt perscrutanda. Signantur igitur duæ personæ, Prima, ac Secunda duobus tantum Pronominibus: at Tertiã pluribus. Non quia Prima, & Secunda præsentis sunt, ut dixere: non enim id uerum est: nam quamobrẽ Epistolæ sunt institutæ: Sanè in his absentes loquimur de Tertiã etiam præsentem alterutri scribentium. Sed quoniam & qui loquimur, & ad quem loquimur, unico intelligimus modo: at tertiam non uno: nam aut monstramus, aut absentem referimus: sic enim distinguimus, ut alia sint Demonstratiua, alia Relatiua, quæ sine discrimine utriusque naturæ uices subeant, Demonstratiua autem laxa, ut diximus, uoce: nam aut præsentem sensibus, aut intellectui: Non, quemadmodum scripsere, sic, præsentem aut ad oculum, aut ad sensum: quasi uerò oculus sensus non sit: quasi uerò si de uoce loquar, ocula lo percipiatur. Itaque demonstrato colore, aut sono, aut sapore, aut odore, aut re tactili, sensu constitui ostensionem dicemus, si dicam, Hic motor, cuius uoluntate orbis rotatur: intellectui præsens demonstrabitur. huius generis est H I C. Sub quo etiam alius modus continetur: Interdum enim quod

non

non uidemus nos, alteri, quicum loquimur, demonstramus. quippe rem ipsius præsentem sensibus, aut notam intellectui: huius generis est I S T E: absenti enim sic scribam, Ista tua cura, quæ te angit: Istud Musæum, in quo scriptitas. Neque enim prisca rectè scripsere, Pronomen I S T E, significare præsentem personam: sic enim scribam, Istud tuum prædium, in quod diuertis de uia, abest ab utroque nostrum mille passibus. Præterea ipsi sibi contradicunt: aiunt enim, Primam & Secundam non uariari per genera, quoniam præsentem rem semper indicarent: ergo I S T E, quomodo per genera uariatur, si semper præsentem personam indicant? Alter quoque eorum error, cum H I C, appellarunt Pronomen præpositiuum, iccirco, quia significet primam rei cognitionem: id est, quod reddatur interroganti, sic, Quis fecit? H I C. Iam omitto pessimum loquendi modum, neque enim significat cognitionem rei, sed nota est cognitionis, significans rem. At enim uero etiam subiungitur relatiuè, sicut etiam I S, frequentis usu Cæsaris, & Sallustij, nimirum utriusque origo eadem est. *ὄμης*, Iste: *ὄμης*, Hic, à quo per Apocopen, Hic: nam *ὄμης*, pro, *ὄμης*, dixere.

An uero, quod aiunt, uerum est? Primam & Secundam non uariare uocem per genera, propterea quod præsentis semper sint: Tertiam uariare, Ille, Illa, Illud: quia non sint præsentis, quæ sub tertiã circumferuntur. Atque hoc iam à nobis reiectum est. Nam quod appellant Pronomen Demonstratiuum Hic, Hæc, Hoc, uariatur, ac præsens tamen ab ipsis semper ponitur: itaque suis ipsi telis pereunt: pereunt uerò & nostris: non enim semper præsentis inter nos loquimur. Quid enim ex ultima Germania scribat ad me puella, atque ego rescribam? Amo te, inquit? iam hic genus necessarium est: ut sciam, amicusne an amica bene de me sentiat. Quærunt etiam, cum Prima, & Secunda certis feratur numeris, quamobrem Tertiã non distinguatur. Quoniam, inquiunt, ex antecedenti numero moderamur sequentis personæ intellectum, sic, Ipse se interfecit: ipsa se interfecere. At enim uero ratio hæc nulla est: nam

est: nam primum dicam, Græcos non carere numero plurali, *ἑαυτῶν, ἑαυτῶς*. Deinde hoc modo soluentur omnes quæstiones: Mobilis enim Nomina, non erit necesse variare: intelligimus enim sexum ex præcedenti substantiuo, & Casum, & Numerum: sic & uerborum ratio unica uoce eadem sit, qualis qualis præcedat. Causa autem huius rei fuit Græcorum imitatio: nam tametsi in composito distinguant, ut posuimus: tamen simplex uox, *ἔ*, unde nostrum *Se*, communis utriusque numero fuit: id quod non tam consulto fecere illi, quam euenit forte, ut etiam in multis: Nam quid simile inter *ἔγώ*, & *ἡμεῖς*: *σὺ*, & *ὑμεῖς*? defectu igitur multa sunt innouata, suis destituta, aucta alienis. sic apud Latinos, *Ego*, *Nos*: *Tu*, *Vos*. Quare ut eum errorem emendarent, addidere alterum Pronomen, quod afferret & numerum, & genus. Græci, *ἐγὼ*, *ἡμεῖς*, *σὺ*, *ὑμεῖς*, seipsum. Quod autem hic afferimus, uerum esse satis constat, cum in casibus quoque non inuenere uocem, qua differrent. Nihil enim intelligas diuersum, cum dicis, *Se interfecit Cato*: & *Se* autore uoluit *Cæsarem* interfici. Orationis enim uis percipias Casuum differentiam, uocis autem flexu non percipias. Adsignent igitur rationem, quare duorum Casuum, maxime diuersorum, idem sit sonus.

Relatiua autem sunt *Is*, & *Qui*, uno modo: referunt enim rem iam positam. Alter modus est, cum relatio sit per reciproca-tionem. hæc unicam tantum uocem habuit in Pronominibus, *SE*. Exemplum utriusque esto sic, *Cæsar optimus imperator, atque uir fuit clementissimus, is Gallos pugnando, & se ipse ignoscendo, uicit*. Inter hæc connumerarunt etiam *ILLE*. Non pessime sentiunt, sed exemplo utuntur non bono, è septimo Aeneidos, *-Sic Iuppiter ille monebat*.

At enim uero in exemplaribus legitur *IPSE*, non autem, *ILLE*: neque enim refert Iouem, cuius nomen ibi nusquam positum est: est enim *ILLE*, *ISLE*: non dicas igitur hoc loco, *Sic is Iuppiter monebat. Qui tandem Iuppiter?* nullus enim ibi est. Quod si in quibusdam scriptum inueniatur, ut uolunt, *Emphasim* intelligamus: ut, *Thais illa Corinthiaca*.
Est

Est autem mistæ naturæ, atque indifferentis, tum ad Relationem, tum ad Demonstrationem. primi exempla frequentissima.

-Teretes sunt acides illis. & -Ille & terris iactatus.

Ostendit autem in Sexto,

Ille triumphata capitolia ad alta Corintho.
demonstrat enim Mummium. Differunt autem Demonstratiua ab Relatiuis, quod Demonstratiua statuunt primam cognitionem: ut, *Iste tuus animus C. Cæsar te perdidit*. Relatiua autem eam iterant, sic, *Is te reddet immortalem*. Nam quod aiunt, hoc Pronomine *ISTE*, propinquam rem significari: hoc Pronomine *ILLE*, longinquam: non plane uerum est. sed ita accipiamus, ut *ISTE*, semper referatur ad rem, aut personam, ad quam loquimur, ut in Secunda in Antonium, *Istis faucibus, ista gladiatoria firmitate: id est, tua*. Istam urbem appellabo eam, in qua agit is, ad quem scribo: illam autem, ab eo remotam. aut istam urbem de qua locuti sumus. Quoniam eius origo, *IS*, parem usum habet. Sed & aliquid præsens *ISTVD*, appellamus, ut apud Quintilianum, *Iste iuuenis*. Et de eodem paulo post, *Hic iuuenis*. Secundo modo usus est Gellius: *Brundisium ueni, atque isthuc offendi quendam: pro, Ibi: atque si dicat, Isto in oppido offendi: ut, æquè dicatur, Isto oppido, & Eo oppido: quoniam ISTE, sit, IS, TE*. At *IPSE*, commune omnium personarum est: dicimus enim, *-Ipse feram tenera lanugine mala*. & *Ipse uides: & Ipse ratem conto subigit*. Quare cum Tertiam assignarint, minus uerè à Prima, & à Secunda amouere. neque enim rectè probant sic: *Dicimus, inquit, Ego feci, Tu fecisti, Ipse fecit: quare sicut Ego, est primæ: Tu, secundæ: sic Ipse, Tertiarum*. Huic nos ad hunc modum & respondemus, & obijcimus: *Si Ipse, non esset omnium personarum, non iungeretur Primæ, sic, Ego ipse*. Neque ullam figuram esse in toto ambitu literaturæ, qua Prima cum Tertiâ iungi possit. Item dicimus non esse uerum, sic posse dici, nisi prius aliquid subsit quod referat: exempli causa, *Quærit Antonius de Octauiò, & Lepidum alloquitur: Quis patrauit par-*
L ricidium

ricidium Ciceronis; non potest dicere de Octauius, Ipse fecit: nisi Octauium nominarit. est enim relatiuum: sed commodius etiam si se non nominat, potest dicere, Ipse feci. Sed nugantur etiam cum dicunt, Verbum ipsum Primæ personæ habere intellectum Pronominis Ego: quoniam si sic dicas, Feci: necessario intelligas, Ego. igitur posse poni cum prima Verbi, quia prima Pronominis sublit. Verum de Tertia quoque idem intelligas, Feci, habet intellectum pronominis Tertie. Præterea sicut Relatiua cætera omnium sunt personarum: sic etiam hoc: nam eius origo est ab I S: sic, I P S E. at, Is sum, dices: &, Is es: &, Is est. Addunt alterum argumentum. interroganti, Quis fecit? nunquam respondebimus, Ipse: pro, Ego: aut pro, Tu: sed pro Tertio. Hic est fallacia simul & falsitas: Fallacia est, quia si dicas Ipse; & ostendas Tertium, rectè dicas: sed & rectè si te ostendas, aut eum quicum loqueris: Nuntus enim & ostensio statuunt primam cognitionem, quam iterat Ipse. Si autem nullum ostendas, falsum est, sic posse loqui nos: Quis enim est Ipse? Acutius etiam intuenti apparebit ratio: nam interrogatio est in tertia persona uerbi. itaque facilè reddas Ipse, sine uerbi repetitione. At si dicas sic, Tu ne fecisti hoc? possim respondere, Ipse fanè: etiam nullo uerbo repetito.

Præterea quis nescit, Affirmantis, & Interrogantis, & Respondentis orationes non differre nisi modo quodam: igitur Aeneas cum dicit - Quæque ipse miserima uidi, non ne interroganti Reginae sic, Vidisti ipse? respondeat, Ipse. Respondemus tamen certius, & commodius per alia, Hic, Iste, Ille, sicut & Græci. ἔπος, ἰδὲνα, ἐκεῖν. Prudentius igitur fecere, qui ἐπιταγματικῶν appellauere, propterea quod omnibus subiungeretur personis, quasi ordinarium additamentum intelligas. Consultius autem etiã, qui ἐπιταγματικῶν, propterea quod intenderet significatum. certam enim rem statuit, atque circumscribit: plus enim est, Ego ipse, quam Ego. Idcirco pro Solo, etiam sunt interpretati: at id euenit pro structura orationis, atque uerborum: ut eo uersu è Sexto diuini operis, Ipse

ratem

ratem conto subigit. Cum enim neminem, præter Charontem, nominasset, retulit eum in singulari. quare etiam solum intellexit. Sed si duo aut plures fuissent, poterat etiam sic, Ipsi ratem subigunt. ubi nihil esset solitarium. Sed nunquam Grammatici desinent ineptire: ueluti cum ausi sunt dicere, esse hoc uersu Nomen, non Pronomen: & tamen est loco eius nominis, Charon. Sed æquè est, atque si dixisset, Idem. Interdum uerò etiam additum nihil addit: ut apud Ciceronem, Qui ante te ipsum Consul fuit. Vfos autem fuisse ueteres aliter hoc Pronomine, quam ab istis sit obseruatum, ostendimus in Originum libris. ut aliquando quasi loco Aduersatiuæ, aut Subdijunctiuæ capiamus: uelut apud Catullum eo uersu,

Nam castum esse decet pium poetam

Ipsum: uersiculos nihil necesse est.

Et apud Vergilium in Tertio,

Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens,

Ipsæ: sed horrificis iusta tonat Aetna ruinis.

Eodem modo in primo Achilleidos Statius,

-Vacuisque reliquerat antris

Ipsam: sed catulos asportat.

Plinius quoque id obseruauit, ususque est libro decimosextimo: Vites, inquit, Aquilonem spectare debent ipsæ: sed eorum palmites Meridiem. In uicesimotertio Lilius non cum Aduersatiua, sed cum Copulatiua iungit: L. Posthumium consulem designatum, ipsum atque exercitum deletum. Est igitur trium personarum communis uox, tam sola, quam addita: tam Relatiua, quam Demonstrans.

C A P. C X X I X.

Pronomina derivata.

Deriuata Pronomina, à Prima & à Secunda, bina sunt, à singulari, & plurali, eaque distincta uocibus, quia origines distinctæ: Ego, Meus: Nos, Noster: Tu, Tuus: Vos, Vester. Vbi secundæ facilius esse uidetur analogia, à Tu, Tuus. At Primæ non item, sed ab obliquo Mei, non à recto, Ego. In

L 2 hoc

hoc Græcos sequuti sumus, ἐμὸς, ἐμός. Illi autem non temere possessiuum pronomen à possessiuo casu deduxere: neque enim distat ἐμὸς ab ἐμός, nisi sicut Albedo, & Album: quare neque Tuus à Tu recto, ut putarunt, sed ab obliquo secundo casu ortum est. À tertia uero persona non fuit deductio propter numeros uariata. propterea quòd ne primitiuum quidem uariabatur. causa autem propter quam ab utroque Numero deriuentur, hæc est, Quod Græci dicunt, πρὸς τι, nos relationem: significat duo, rem ipsam, & terminum quendam ad quem refertur: igitur possessiua pronomina & rem possessam, & possidentem consignificabunt. quare numerum pronominis possessiui accipiemus à numero rei possessæ: & numerum pronominis primitiui, unde illud possessiuum ductum est, à numero possidentis. Igitur cum dicamus, Ego possideo libros: dicam, Libri mei sunt. &, Vos possidetis librum: dicam, Liber uester est. Hinc liquet qua ratione à pronomine primæ personæ ductum sit pronomen tertiæ. Equus tertiæ personæ est: itaque Meus equus, si dicam, tertiæ quoque erit. at à, Μ Ε, quod est primæ personæ, ductum est. quoniã relatio est, ad primam: significatio, ad tertiam.

C A P. C X X X.

Natura, & usus pronominum, Sui, Suus, & reliquorum.

Quanquam non est presentis operæ, de constructionis usu, aut legibus scribere: tamen quia natura primitiui, & deriuatiui Tertiæ personæ multa præclara ingenia uexauit: alia etiam elusit: à multis confusè, aut perplexè tractata sunt: uideamus hinc quæ eorum sit ratio. Relatio duplici modo intelligitur: nam aut habet terminum extra rem, quæ refertur: ut Dominus refertur ad Seruum. Aut habet terminum eundem cum re quæ refertur, ratione tantummodo differentem: ueluti cum dico, Cato se interfecit: Pronomen Se, refert Catonem ad Catonem, ratione ab sese differentem, non substantia: propterea quòd differt à seipso tanquam agens, à patiente. Iccirco Græci ἀνὸ κλάσση, quasi refractum dixere: sunt enim

ὀκλαδίαι,

ὀκλαδίαι, fellæ plicatili in seipsas reciprocatu. Verum ea uox duriuscula est, redit enim in agentem passio integra, nõ fracta. Itaque alij ἀντὶ πρὸς. sed & communis hæc nimis: sunt enim uerba quædam talia, talique nomine censita, ut Peereo: & alterum tantum terminum dicit, Passionem. Nostri autem melius, Reciprocum: qua appellatione mutuam rationem referendi complexi sunt: semper enim redit uis rei relata in seipsam: Ipse sui memor: Ipse sibi hostis: Ipse se amat: Ipse de se hoc exigit. Aetas nostræ proxima in cæteris casibus optimè usa est: in tertio casu frequentissimè hallucinata: apud plerosque enim inuenias sic, Ego dedi sibi: etiam in oratione disertæ uiræ Agricolaë. Græci autem ueteres abusi sunt in poematis suo σφί, eodem modo non reciproce, sed transitiuè.

Cum igitur idem sit modus orationis, & narrantis simpliciter, & referentis narrationem: eadem quoque erit ratio dicentium sic, Portia se interfecit: & sic, Portia rogauit, ut se interficias. Refertur enim in priore exemplo, Interfectio: in posteriore, Rogatio interfectionis: at Interfectio semper in Portiam recidit. hæc est natura Primitiui.

Quod autem ab hoc deriuatur s v v s, parem naturam, usumque est consecutum: ut quocunque loco primitiuum poneretur, in eum locum ius suum haberet: sic, Portia se interfecit: & sic, Portia suam uitam interceptit. Differt autem à Primitiuo, sicut Adiectiuum à Substantiuo: Itaque etiam reciprocatio differt ab illius reciprocatio: nam in deriuatio redit reciprocatio nõ in rem à qua procedit actio, sed in ea quæ ipsius rei sunt. sit hoc exemplum: Vidi Cæsarem hominem: hinc substantiam ipsius Cæsaris intelligo: at, Vidi Cæsarem humanum: intelligo hoc, quod ipsius hominis est. Sic in Pronominibus, Vidit se Cæsar: Substantia reciprocat: at, Vidit sua Cæsar: reciprocantur ea, quæ Cæsaris sunt. Ac quanquam hoc quoque modo potest Substantia reciprocar, ut si dicas, Vidit Cæsar sua crura: tamen non per modum substantiæ refertur, sed alio prædicamento, τὸ ἔχει,

L 3 per

per possessionem sanè : quare Possessiva hæc dicta sunt. Intellico autem possessionem, quæ aut fuit, aut est, aut etiam futura est : ut suum regnum hæres dicat, quo nondum positus est. atque ipsam negationem: ut apud Vergil. -Non sua poma. Iidem tamen Græci licentius usi sunt : ut Hesiodus, *σφιτρου πατρός ὑμείσσαι*. suum, pro, uestrum.

Sed loquendi usus maximus Tyrannus est : Surrepsit enim etiam Latinis, ut ubi poneretur uerbum Substantiuum, eò quoque subiret Pronomen hoc : ut apud Verg.

-Sua semper apud me

Munera sunt Lauri. Et alibi,

-Sunt hic etiam sua præmia laudi.

Neque abest ratio : per uerbum nanque Substantiuum nihil extrà effertur, sed in eodem quiescit: itaque par est reciprocationi, quasi *κατὰ σέσημα* : sicuti dicimus quædam membris carentia, Sedere : quia non mouentur. Paulatim tamen inualuit, ut ad alia uerba transferretur: Nam cum dicendum esset, Suo gladio se ipse iugulat : tamen Terentius, Suo gladio iugulo, dixit. Est apud Martialem apertius:

Et sua riserunt sæcula Mæonidem. Id autem paulisper medio quodam loquendi modo inuectum est, qualis apud Catullum:

Suus cuique attributus est error. est enī ibi & Substantiuū, & Participium. Quare potuit præterea dici, Suus cuique in nascitur error. Ita scriptum est in inuectiua in Sallustium: Quod si istius uitam memoria uicerit, aliam P. C. non ex oratione, sed ex moribus suis spectare debetis. Eiusdem modī est & illud Ouidianæ Penelopæ,

Aspicè Laërten, ut iam sua lumina condas. Itaque ridicule nimis ausi sunt accusare solœcismi Diuinum poetam eo uersu:

Nanque suam in patria antiqua cinis ater habebat.

Est enim eiusdem rationis cum superioribus. Nemo uerò dixit unquam solœcismum eum, quo docti uiri uterentur. Sic enim omnes sunt loquuti, ut purè, non rusticè loqui putarentur

rentur : quemadmodum M. Tullius pro Sylla: Sylla, si sibi suus pudor, & dignitas non prodesset, nullum auxilium requisit. quem dicendi modum temere nimis inusitatum appellarunt : cum etiam Plautus, qui Romanæ linguæ lex quædam fuit : etiam Terentius, qui ueteris nouique Latij lingua quædam habitus est, ita & scripserint, & scripta totius urbis iudicio approbarint. Plautus in Mercatore sic, Iubet saluere suus uir uxorem suam. Terentius autem etiam sine ullo responso mutuo, sed absolute, neque solum deriuatiuum, uerum etiam primitiuum, Suo sibi gladio hunc iugulo. Quare feretur illud Vergilianum eadem prudentia:

Viuite felices, quibus est fortuna peracta

Iam sua. Id est, iam sua cuique. sicut est clarius in Sexto:

Quisque suos patimur manes.

Tria hinc colligimus: Primogenium nunquam sine aperta reciprocatione poni, præterquam modo illo Terentiano: Deriuatum autem occultiore, sic, Sylla si suus pudor sibi non prodesset : id est, prodesse intelligeret. Alterum est, nullum esse discrimen, siue uulgarem teneat significatum, siue pro eo, quod est Proprium ponatur : præterea rectè dici, Suus Cæsaris, & Cæsarium : quoniam primitiui uox à numeris non uariatur. & Suus Cæsari : quoniam uerbum orationis obliquæ dux est, atque ipsam regit.

Est & illud manifestum, Distributiuo Pronomini additum circummagi per omnia Genera, Personas, Numeros, & Casus, idque fieri uel distributionis. Non solum igitur cum Quisque, ut dixere : sed etiam cum Omnis, & Quicumque, & Quisquis, & eiusmodi : Suum omnes Nationes tuentur morem: Quemcunque suæ originis poenitet, eum oportet esse ineptum: Suus omnibus Asiaticis dicendi mos est : & alia talia. Sic etiam additis Præpositionibus : Suarum fortunarum ergo nauigat Lusitanus. Etiam in Sexto casu, contra quam sensere: Suo quiuis genio potest acquiescere.

Hoc etiam eliciemus, cum *δε*, intelligamus esse semper reciprocum, si duæ sint personæ, tollendæ ambiguitatis causa, alio

alio Pronomine usos ueteres. Diligenter itaque obseruatum est in declamatione Quintiliani: Non sic nuper repugnasset, si illum Tribunus uoluisset occidere. Si enim dixisset SE, haud intelligeret Marius, utrum acciperet, Reumne, an Tribunum. Par exemplum est, Rogauit Nero Epaphroditum, ut se occideret. Nescias uter sit occidendus, Nero, an Epaphroditus. Verum hoc loco si ILLVM, pro SE, subdas, minus commodè loquare. Ita est: Rogat Philumena te Pamphile, ne se deserat. Ergo idem erit: Rogat Philumena Pamphilum ne se deserat. Verum hæ orationes maximè sunt fugiendæ, Cuius consilij modum in primo libro de exemplis eloquentiæ à nobis dictum fuit: qui liber mihi unà cum duobus posterioribus iam perfectis aut à Carnuto, aut à Prouinciali surreptus est.

Est etiam animaduertenda locutio illa, Inter se: sic, Fratres Thebani inter se dissident. Græci non tam feliciter: ἀλλήλους, alius alium: non enim complectuntur illum mutuum responsum ultro citroque: at nos, Inter se, quasi dicas, Medium inter eos dissidium est. Itaque SE, est casus pluralis, utrunque componens simul ad dissidium: iccirco distribuitur deinde ad duo singularia partitum hinc inde. Animaduertimus autem Ciceronem in primo Officiorum sic locutum: Homines autem hominum causa esse generatos, ut ipsi inter se, alij alijs prodesse possint. Declarat enim, Inter se, per ἀλλήλους. Et in eodem alius loquendi modus est, Qua societas hominum inter ipsos, & uitæ quasi communitas continetur. Idem enim est, Qua homines inter se sociati continentur.

Colligitur etiam lex dicendi hæc, Sua causa feci: rectè. Sui causa feci: non rectè: non enim reciprocatur. Sed, Mei causa feci: Sui causa ut facerem, rogauit. Quæram igitur, an dicam, Tui causa feci: Mei causa fecisti. Et fanè potest: non enim sunt reciproca, sed personam tantum designant: sed passiuè semper accipiuntur. Tui amor, quia tu amaris: Amor Tuus, quia amas: ut apud Ciceronem: Quod desiderium tui ferre non posses. Et in procemio sexti Quintilianus, sic, Amore

Amore mei uicit etiam matrem suam. quod plus amatus fuisset à filio, quàm à matre. Et Vergilius in XII. Victus amore tui— Quare ubi erit reciprocatio, nihil erit ambiguū: ut Narcissus Ouidianus, Vror amore mei— Est enim ibi ἀποκλειστική.

Atque hæc quidem natura horum Pronominum est, ut suum quodque obtineat locum: quod si eandem sine discrimine sedem ineant, id non ipsorum natura fit, sed uel partium aliarum, quibus oratio constituitur. Sunt enim quædam Nomina, ut Causa, Fama, Imago, quibus utrum addideris, idem sonat: Causa mea fecisti: &, Causa mei: propterea quod uox hæc Causa, uim habet tanquam passiuam, sic, Imago mea, & mei, quia Imago uno tantum accipitur modo, de eo, cuius est: & habet unam tantum rationem relationis: sic & Fama. At non sic Potestas, non Memoria, non alia eiusmodi: nam habet Potestas duplicem relationem: alteram ad me, qua possum: alteram ad alium, qua in me potest. sic & Memoria, & Usus, & Copia. Copia mea, quam possideo, qua sum diues: Copia mei, qua quis in me utitur. Sic Facultas, & Utilitas, & alia talia: ut, Accusatio mea, qua δικάω, ago enim reum: Accusatio mei, qua φεύγω, agor enim reus. Sunt & alia Nomina, quorum natura non repugnat, sed usus tantum non admittit: ut, Seruitus. Nam si Dauus est meus, eius seruitus mea est: ille autem sic loquetur, Mei seruitus: & tamen correlatiuum eius non respondet pari ratione: dico enim, Meus Dominatus: & Dauus ad me, Tuus, inquiet, mei dominatus. Causa autem est, quia sunt relativa inæqualitatis. Verum, ut dixi, uulgus non sic loquitur, ut Dominus dicat, Mea seruitus: sed seruus. At Philosophi orationi usum illi concedunt, sibi referuant sapientiam. Quædam autem apertius etiam cum nominibus iuncta eandem naturam declarant, ut apud Sallustium, Metus Pompeij: non, quem metueret: sed, quo metueretur.

Quemadmodum igitur Nomina sunt, quibus sine discrimine assignentur: ita & Nomina, in quibus unum pro altero ponitur

netur. At non è contrario, ut ubicunque erit Primogenium, esse possit etiam Deriuatum. Ea uero sunt, Pars, Totum, Dimidium, & eiusmodi. Hæc enim tam ad corpus meum, quam ad alia transferri queunt. Quoniam uero duplicem habent relationem, unam qua declaratur possessio: alteram, qua suis correlatiuis respondent: ideo duplici quoque Pronomine præscribi sese patiuntur. Essentia partis est ad Totum, & Totius ad partem. igitur per essentielle Pronomen statuetur: ut, Pars mei: ego enim sum totum per partes. Possessio autem partis accidentalis est: itaque mei pars potest esse non mea, puta unguisum resegmina: aut, os è cicatrice, quod seruauit sibi Chirurgus, ut operam ostentaret. Quo in loco falsi sunt, qui hoc negabant: pars igitur bouis, qua uescor, mea est possidentis: non ut pars, sed ut res possessa. Sic Ouidij parte fruimur nos nunc, ipse non fruitur: id est Nomine: itaque sic scripsit,

Parte tamen meliore mei super alta perennis

Astra ferar. dum uiueret, poterat dicere, Parte mea, & Mei: nunc non potest dicere, Parte mea, quam nullam habet: sed mei, quæ pertinet ad totum hominem, cuius pars Fama est, quasi anima rerum gestarum.

Atque hoc quidem usitatum ac frequens est. Quod uero è Plauti afferunt Pseudulo, non probant: id est eiusmodi: Duorum hominum labori parissimè lubens, Mei te rogandi, & tui respondendi mihi: aiuntque dicendum fuisse, Meo, & Tuo. afferuntque à Cicerone pro Gabinio exemplum: Dico mea unius opera seruata Rempub. & pro Murena: Ex tuo ipsius animo coniecturam ceperis. Ego uero puto Plautum non solum Latinè, sed etiam purè locutum: neque defuisse illi, aut usum pro duce, aut ratione pro suasore. Principio Græci sic loquuntur, *πρό μου*. Deinde lepor nitidior est orationis: Tum priscos usos esse primitiuo prius, quam deriuatio, uerum est. Postremo Cicero quoque sic scripsit ad Curionem, Eam unius tui studio me assequi posse confido. neque enim est Librariorum mendum, ut aiunt: temere enim nimis

nimis expungunt, si quid non arridet. Neque uerum est, quod profitentur, cum Nominibus numerum præscribentibus sic faciendum esse: sed quaecunque apponatur, ordinem esse autorem diuersitatis, seruatumque auribus ex ipsa concinnitate. Si præcedat Pronomen, consueuere admittere Deriuatiuum, sic, Tuo ipsius studio: si sequatur, ponere Primitiuum, Vnius tui opera. quoniam nomen Vnius, uagum est ad plures, circumscribitur essentiali pronomine subeunte: ut quarenti quis sit ille Vnus? intelligo, Te. Cum autem præcedit Possessiuum, sic, Tuo studio: circumscribitur Studium, & exemptum è multis attribuitur uni. Tuo studio unius, exclusa opera aliorum. In tertia uero persona etiam si præcedat Pronomen, primitiuum sit: Cicero aiebat sui unius opera seruata Rempub.

Quoniam autem asseuerabant, passiuè semper accipi eum casum sic terminatum, Mei, Tui: conati sunt alias terminationes reddere actiuas, MIS, TIS. Verum longè falsi sunt: sic enim dicerent Tertiam personam SIS, etiam actiuè intelligi: id quod nemo auderet: est enim, ut dicebamus, *ὡς τοῦ παθῆς*. citant porro uersum Ennianum:

Ingens cura mis est concordibus æquiperare.

Vt sit *μῆς*. Sed sic sanè esto: non continuo illa passiuas tantum addicent. Maiore quoque curiositate negarunt posse dici in plurali, Milites nostrum: sicuti, Milites nostri, à Noster: sed faciliè redarguuntur ratione. Adeo enim rectè dici putarunt, ut casum eundem Primitiuu duabus efferrent terminationibus, Nostrum, & Nostri: quorum alterum esset à Græco, *ἡμῶν*, alterum idem esset cum deriuatio plurali. Quare etiam Sallustius in Catilina, Maiores uestrum: pro Vestri, posuit: sic enim legit Gellius. Et Plautus in Mostellaria ostendit Vestrum, esse concisum: ut *ὑμῶν*, cum dicit: Verum illuc esse maxima pars uestrorum intelligit. Sicut Aeoïenses dicunt, *ὑμῶν*: postea factum est *ὑμῶν*, & uestrum. Cæterum usus obtinuit, ut Ego, Tu, Nos, Vos, significarent quiddam totum, quod distribueretur: non autem pos-

feſionem : ut, Vnus ueſtrum, qui tamen non eſſet ueſter: Vnus ueſtrum ò Romani occupabit Rempub. Cæſar non erat illorum, ut res poſſeſſa : ſed ut pars totius. In plurali quoque eandem inueniemus uariationem, apud Ciceronem in tertio de Oratore, Veſtrum omnium uoſtitati paruit: pro, ueſtræ. Sic enim loquitur idem ad Brutum ſcribens, Veſtris paucorum reſpondeat laudibus.

Sicut autem dicimus, Ego Cæſar uideo te Catonem : ita dicam, Ego Cæſar tui egeo ò Cato. Sic etiam igitur, Tu Cato eges mei Cæſaris. nam quid hoc prohibet? aut quare negarunt id poſſe dici? Neque enim ſatis probant ſuam ſententiam illo exemplo Vergiliano,

Siqua tui Corydonis habet te cura, uenito. eſt enim per Apoſtrophem à ſeiſa in aliam: qua figura frequenter utimur. exemplum ergo ponit hoc, illud non negat.

Non eſt autem uerum, quod aiunt, diſſerre Deriuata à Primitiuis, propterea quòd Deriuata uerbis iuncta imperfecta ſint: Primitiua perfecta. Sed, quemadmodum dicebamus, Adiectiuum, & Subſtantiuum ſunt differentia non nominis ſolius, ſed dictiõnis genericæ, communes Nominì ac Participiõ: Nominì quidem ſimul utraque, Participiõ autem altera tantum, Adiectiuum, Pronominì autem utraq;: nam Primitiua ſubſtantialia ſunt, Deriuata accidentalia. De perfectione autem orationis amplius iudicandum eſt: poſſum enim ſic dicere, Meus ſcribo : ſanè oratio perfecta eſt, ſicut, Fortis pugnat. Et Soſia Plautinus feſtiuiffimè, Certè noſter ſum. Tertia autem Primitiuorum adeo imperfecta eſt, ut nihil magis : neque enim poni poſteſt ſine adminiculo : Cæſar ſe macerat: ſi enim dicas, Se macerat : quid intelligas? Quare ſi iccirco imperfecta ſunt Deriuata, quia egeant adiuuenti : hac quoq; ratione illud erit imperfectiſſimum.

C A P. C X X X.

Alia duo deriuata Noſtras, Veſtras.

Mira uerò deductio duorum aliorum: Nam ueteres Aruſpices atque Augures cum terram diuiderent auſpicio-
rum

rum cauſſa, ſic inſtituere : Agrum omnem eſſe aut Romanum, aut Gabinum, aut Peregrinum, aut Hoſticum, aut Incertum. Iccirco Amatam doctiſſimus omnium Virgilius fecit iudicare Turnum externum, qui Latini agri non eſſet: & Cæſar, qui id non ignoraret, Gallias diuiſit in partes treis: exempta ex ea partitione Prouincia, propterea quòd continebatur agro peregrino tunc: Gallia autem tres, Hoſtico. Id ea cauſſa fecit, quia eadem eſſent auſpicia in Peregrino, & Gabino, quæ etiam in Romano. Ergo iſdem Augures agrum, qui nondum eſſet diſpectus, quibus auſpicijs designaretur, Incertum uocarunt: ubi liqueret Romanum eſſe, non ſatis habuere ſic dicere, Noſter eſt: nam multi agri pacati peregrini ita ab iſtis poterant appellari, cum eorum eſſet populus poſtitus. Itaque excogitarunt uocem à uoce, qua coarctarent ſignificationem ad Regionem: quæ ſuit cauſſa, ut eſſet analogia terminationis communis cum nominibus regionum: Sarſinatis à Sarſino: ſic Noſtratis, à Noſter: & per exemptionem duorum elementorum, Noſtras. Neque ſine ratione à plurali duxere : quoniam de Ciuibus dicitur, & ad ciues refertur. Ita habes cauſſam & uocis, & terminationis, & numeri. Uſus autem obtinuit poſtea, ut etiam ad familias transferretur: etiam ad ſectas Philoſophorum, quæ ſanè familia quoque dictæ ſunt. itaq; Noſtrates Peripateticos poterimus appellare. Cicero etiam uerba uulgaria, Noſtratia dixit : non quaſi Romana, omnia enim Romana erant: ſed quaſi ex ſua ſupellectili.

Quæremus autem nos more noſtro, quam ob cauſſam à Tertia perſona nullum deriuarunt : quis enim neget rectè à nobis ſic excogitatum, Romani ſuates captiuos Annibali dedendos cenſuere. Imò uerò & concinna oratio eſt, & neceſſaria. Verum duo in cauſſa fuere, quominus id factum ſit: Incuria gentis illius, quæ manu promptior per initia, dicenda facere, quàm dicere maluere: Et ualta, atque inexplebilis animi libido ad Imperium : inuitus enim Romanus hoc pronomen Suum, agnoſcebat : omnia per Meum, aut Noſtrum, metiri
M 3 cupieb

cupiebant. His autem duobus deriuatis etiam Græcorum copiam superarunt.

CAP. CXXXI.

Articulus.

His declaratis, satis constat, Græcorum articulos non neglectos à nobis, sed eorum usum superfluum. Nam ubi aliquid præscribendū est, quod Græci per articulum efficiunt, *ἐλεξεν ὁ δὲ λαός*: expletur à Latinis per Is, aut Ille: Is, aut ille seruus dixit: de quo seruo antea facta mentio sit, aut qui alio quo pacto notus sit: additur enim articulus ad rei memoriā renouandam, cuius antea non nescij sumus, qui ipsum ponimus: aut ad præscribendam intellectionem, quæ latius pateat re queat, ueluti cum dicimus, C. Cæsar, is qui postea dictator fuit. Nam alij fuere Caij Cæsares. sic Græce, *Καίσαρ* ὁ *αὐτοκράτωρ*.

CAP. CXXXII.

Numerus.

Fuit autem numerus necessarius, uti supra dicebamus, propterea quod rem referrent pro eo nomine, quo illa res significatur. à numero autem uno, numeri duo deducti sunt, propter relationem. Nam Vos, pluralis est: deducitur autem ab eo singularis, Vester: quia significat rem singularem ad multos relatam, ut dicebamus.

CAP. CXXXIII.

Personæ.

Personæ quemadmodum distinguerentur, iam dictum est. Et differt modus personarum in Pronominibus, à modo in Nominibus. Nam in Nomine omnes personæ quinque casibus continentur: in uocatiuo autem una. At in Pronomine una tantum persona in prima, & una in secunda. Itaque in Nominibus uariantur propter casus: in Pronomine non uariantur. Tu, enim omnibus in casibus secundæ personæ est: & Ego,

Ego, primæ. caret enim uocatiuo. Se, solam habet tertiam: Deriuata, omnes.

CAP. CXXXIIII.

Casus.

Cum hoc ita sit: igitur Quintum quoque casum non solum habebunt ipsorum aliqua, uerum etiam quædam constituent: ut, Tu, Vos, Vester. In Possessiuis autem non immerito dubitatur. Nam sicuti Ego, caret Quinto casu singulari, quia nemo seipsum uocet: ita Meus, quod ab eo ducitur, carere quoque debuit. è contrario Tuus, casum illum habebit, quia Tu, ipsum habet: & s v i, quia caret, Suus, quoque defici debuerat. At enim uero quemadmodum aliter contingat, uidentum est. Omnis Vocatiuus casus duas personas designat necessariò: significat enim Rem in secunda persona, & consignificat primam loquentem: atque tanta facultate est, ut uideatur solus constituere orationem. Si enim uoces, Dauue: Dauus respondeat: igitur res uocata nisi distinguatur ab re uocante, eius casus nulli usui erit. Meum seruum igitur cum appello, eum alloquor, qui alius est à me substantia: accidente autem refertur ad me, iccirco potest à me uocari, quia est alius. & uocatur per pronomen deductum à me, quia est quodam certo modo quasi unum mecum. Est enim unum, relatione: ideo relatiua alterum sine altero nullum esse quit. At in, Tuus, non idem esse potest. Nam etsi est diuersa persona uocata à uocante: tamen significatam rem appello, & terminum relationis ad alteram personam dirigo. ita distrahitur sermo, ad seruum tuum uocatum, & ad Te, ad quem refertur ille, non potest cohærere. Videamus uerò subtilius, an huic quoque casus ille attribui possit, ac sic dicamus: Possessio excludit aliam possessionem, iure enim meo ius alienum tollitur. Meus enim ego sum, non alterius: quare Ancillam manumissam sic uocabo, ὀ Tua. quia etiam sic possim, cum eam libero: Abi, iam tua es. Usus tamen infrequens non posuit legem hanc loquendi sic. De Suus, autem sic statuamus.

mus: Contradicere sibi ipsis, qui hæc duo dicant, Suus, semper reciprocum esse debet: Suus, habet uocatiuū. quæ enim reciprocatio possit interuenire inter uocantem, & uocatum relatum ad aliam personam ab utroque? Itaque nos & affirmamus, habere uocatiuum: & negamus, semper esse reciprocum: sed recte dici, Sui serui eum sustulere: & Sui serui eum sustollite.

CAP. CXXXV.

Figura.

Simplicia, Hic, Is, Ego, Tu, Sui. Componuntur autem partim secum, scilicet geminatione pura: partim aliquo interposito: ut, Identidem: quod etiam mutauit naturam. Item cum diuersis: ut, Isthic. Etiam cum alijs extra genus suum: ut, Tute, Egomet, Idem, Suapte, Hocce. Sic cum Præpositionibus, Nobiscum, Mecum. Cum nominibus, Reapse, quod aiunt pro, Re ipsa, positum ab antiquis. Ipse, quoque compositum esse diximus, & Iste, & Ille, ab Is, Dores imitati, qui *τυ* addebant, & Iones *κ*. Aeoles etiam dicebant *ϕ*, pro *σφ*, & eorum pars, Dores. Sic Theocritus in quarto Idyllio: *ἰπρῆϕε κρῦβλαρ*. At enim uero cum inflectantur Illius, Istius, Ipsius, non uidebantur composita. Sicut Tute non flebitur, neque Hocce, nisi interius, Huiusce. Composita sunt tamen, quæ usus suo arbitrato deflexit. Cum his autem alia quoque inuenias: Ego ipse: & numerosius, Egomet ipse.

CAP. CXXXVI.

Excludit à præsentī opera, consilia antiquorum.

Multa alia de Pronomine ab antiquis dicta sunt, quæ alterius operæ indigent. partim enim pertinent ad eam contemplationem, quæ docet inflexiones: partim ad constructionis leges: quæ omnia simul coaceruata minus rectè ueteres confudere.

CAP. CXXXVII.

Materialis causa Pronominum,

Quor

Quorundam materia patet, aliorum non item. Nam obliqui quorundam secuti sunt nominum tertiæ declinationis terminationem, *MIS, TIS, SIS*. Quædam pronominiū, Huius, Eius, Illius. Obliquus autem Tui, Atticos secutus est, *τω*: additum *ιω*, ut *τα τω*. Tibi, interposuit consonantem, non aspirationē, ut Mihi, Toi, Moi. Nos, & Vos, non habent elementa, quæ sequantur Græcam originem: sed Nigidius conatus est deducere materiam à causa, non penitus inepte. eam, qui uolet, è Gellio petet. Inter Primitiua est Is, & Hic: alterum sine aspiratione, alterum sine sibilo, ab eo quod Græcè erat, *ἰς*, addito *κ*, & adempta uocali prioris obliqui aliam sibi uocalem ascuerere. Is, Eius, Ei. In quibusdam communem habuit. In plurali, Ii. In causa est sonus affinis uocalium, quem sonum soli Belgæ hodie incolumem, ut pleraque alia, seruant.

CAP. CXXXVIII.

Contrà, quàm fecerunt Prisci, quæ de causa prius de Pronomine, quàm de Participio egerit.

ET si huius libri initio factum est, ut declararem ordinem, quo esset Pronomen statuendum: tamen hinc quoque non nihil consilij capiamus. Pronominis intellectionē esse priorem Participio, sic satis constat: Si nomen anteit alias species, etiā Pronomen præponetur. Nam si partes anteponuntur toti, ea quoque quæ partium uices gerunt præbunt id, quod totum sit: ueluti Carnium, ossiumque substantia primo loco nota sunt: item Pedis, Cruris, Oris ratio notior quàm totum animal: puta Homo, Leo, Canis: ita etiam harum partium uicariæ partes, quæ *ἀνάλογα*, uocant Græci, antegredientur intellectionem animalis ex ipsis constituti: ut, quæ loco sanguinis sunt in Insectorum genere, & à Græcis dicuntur, *ἰχθῆς*: quæ pro osse sunt in Piscibus, & uocantur, Spinæ: quæ pro ore sunt in Plantis, & nominantur Radices: hæc omnia ante erunt cognoscenda, quàm aut Insecta, aut Pisces, aut Plantæ. Quamobrem cum Participium quiddam sit è Nominē, Verboque

N conflu

conflatum : non tantum post Nomen, Verbumque, sed etiam post Pronomen exhibet sese nobis intelligendum. Præterea (utar enim quibusdam falsis, sed quæ illi ipsi pro veris habuere) oratio perfecta esse sine Pronomine nulla potest: constitui enim personas à solo Pronomine arbitrati sunt, saltem primam, & secundam: at sine participio potest: ut etiam Pronomina sint ad orationem, quam Nomina magis necessaria.

C A P. C X X X I X.

Affectiones quædam.

Proprium Primitiuorum uagari, ac distribui in multa, putauerunt. eò exemplo:

Ne ue tibi ad solem uergant uineta cadentem,
aiunt enim omnibus dictum eo Pronomine Tibi: uerum res sese aliter habet: Alloquitur enim Mecœnatem: libri enim didascalici maxima ex parte certis nominibus discipulorum nuncupatur. Ita etiam aiunt ad ornatum orationis poni apud Ciceronem ad Brutum, Ecce tibi Pomponius noster: nam tum aberat Brutus. Ego uero aliter censeo: Aduerbiu potius Ecce, positum ad ornatum, sicut & apud Iureconsultos: at pronomen Tibi, seruire legenti epistolam Bruto.

Proprium autem Pronominum etiam alia ex sese parere Pronomina, ut Is, Ille. Et Aduerbia, Illud. Quod uero scripsere, oriri ab ipsis etiam Nomina, falsum est: neque enim Nostras, nomen est: sed ut Noster ad possessionem communem, ita Nostras, ad communionem possessionis. Non ne dicis, Meus ciuis, & Meus popularis: Sic dicet Sofia, Nostratem Getam, apud Terentium. Itaque ij, qui nomen putauere, etiam inter Pronomina recensuere: sed alio exemplo utendum fuit. Nam à Quisquis, Quisquilix dictæ sunt. fuit enim quicquid, τὸ πῶλον. uile, & obuuium forte, non consilio.

Proprium etiam, ut diximus, & inter se & cum alijs iungi, & geminari, & inter se construui ad orationem: Mea tu. Etiam inter se referri: Is, qui uenit. Item amittere significatum pro casus ratione, more Aeolico: τὸ. interdum enim nihil significat

ficat apud Theocritum. Sic nos, Tute solus loqueris. Plautus in Milite etiam amplius, Tute scis, soli te tibi. ut possis arbitrari esse potius additamentum, ut in alio pronomine, Iste.

Proprium quoque, poni pro nominis significato: s v v s, pro proprio, & agnato. apud Iureconsultos, at exemplum quod adducunt, non seruit, -Sunt etiam sua præmia laudi. hinc enim est possessiuum. Sic falluntur altero exemplo: Is, pro Talis: Non ea uis animo- & apud Ciceronem, Pro eo quanti te feci: imò pronomen est relatiuum. Pro Aduerbio etiam ponitur: Quid maiora sequar. est etiam ad uerbiu interrogandi: non, ut putarunt, Coniunctio. Coniunctio potius illa sit, Quod scribis te uenturum, ut uoluere: mihi uero acutius uidetur esse relatiuum, Hoc, quod scribis, te uenturum. scripsisti enim hoc, Veniam.

I V L I I C A E S A R I S
S C A L I G E R I

D E C A V S I S L I N G V A E
L A T I N A E, L I B E R
S E P T I M V S.

C A P. C X L.

Non rectè seruatum à ueteribus ordinem in dispu-
tando de Participio.

VE M A D M O D V M perturbarunt ordinem
partium, ita quaestiones non suo quanque loco
tractauere. Duo enim soliti sumus quaerere.
prior quaestio est: utrum sit, nec ne? Altera hanc
sequitur, Quanam sede id de quo quaesitum est,
sit collocandum. haec illi cohæret, tanquam effectus causæ:
ex ipsa enim substantiæ notione eliciuntur rerum præroga-
tiuæ. Quare peruersè tractauerunt prius sedem Participij:
posterius autem, an Participium esset pars, & species dictio-
nis. At enim uero si Participium res nota est, quorsum tantæ
congeries argumentorum: si non est nota, imò uero si non
nullis ne pars quidem orationis ulla ab alijs separata iudica-
ta est, quo cõsilio ei rei, quæ nusquam extat, sedem statuunt?
Quoniam uerò nullus artifex probat suum subiectum esse:
sed superiore scientia prolatum, pro certo statuit: iccirco uideamus,
qua ratione participium, quod subiectum est libri
huius, esse probetur. Triplex modus est probandi, per causam,
per effectum, per redargutionem. Primus modus est per
demonstrationem, sic: Dictiones quaedam sunt declinabiles,
quia omnis sermo eget aliqua uariatione. Alter modus est,
per conuersionem demonstrationis, sic: Variatur sermo, quia
dictio

dictiones sunt declinabiles: causa enim hic probatur per
effectum. Tertius modus est, cum à pertinacibus negatur
subiectum ipsum esse: ueluti cum dicimus, Ideas esse nul-
las. Aut subiecti ratio formalis: ueluti cum dicimus, Me-
talla quidem esse, sed transmutationem non inueniri arte hu-
mana, quare Alcumia nulla erit. Aut cum agnoscimus qui-
dem & subiectum, & rationem formalem, sed negamus per-
tinere ad eam scientiam, cui attribuitur: ueluti cum Gram-
maticus de uoce uult disputare. Horum modorum duo
priores non admittuntur ad probandum subiectum esse, sed
solus Tertius. Ratio autem huius legis est alijs libris à nobis
explicata. Nunc autem aduersariorum rationes perpen-
ditur.

C A P. C X L I.

An Participium sit Dictionis pars ab alijs separata.

QVI Participio partium numerum non augment, appellant
ipsam *ἀντανωκλαστον προσηγορίαν*, siue *ἀντιστρέφειαν*. id
autem sonat, reciprocam, itidemq; altera ex parte responden-
tem appellationem: quoniam sic dicatur, Currens est cur-
sor: & cursor est currens. Præterea nullum deriuatum aliam
à primogenio naturam sortiri: nam si Pater Nomen, etiam
Patrius nomen: Ferueo Verbum, etiam Feruesco. Quare
cum Participium à Verbo fiat, sub Verbi ueniet rationem,
Ut horum argumentorum uideamus uim, quid Recipro-
cum sit, & quemadmodum fiat, & quomodo deriuetur ali-
quid à primitiuo, intelligendum est. Ac quanquam supe-
riore libro de Reciproco diximus, id tamen eò spectabat, ut
Nomen acciperemus: meliusq; à nobis, quam à Græcis
expressum esse. Nunc autem paulò accuratius contem-
plemur. Reciprocatio, est par priori ex eisdem, aut ex contra-
rijs transpositio. ex Eisdem: ut, Consul est, qui consulit se-
natum: &, Qui consul est, consulit senatum. Ex contrarijs:
ut, Philosophia est, eloquentia disputatoria: eloquentia est
philosophia elocutoria. Oratoria est, dialectica diffusa: dia-

lectica est, oratio pressa. Palma est pugnus apertus: pugnus est palma clausa. Hinc dicta reciproca, quoniam procentur retrorsum: id est repetant. Sic respondere opinioni, atque expectationi: cum par est opera indoli. His constat, non rectè dictum reciprocam appellationem. Neque enim pares hæ sunt orationes. Cursor est currens: & currens est cursor: nam Cursor designat nobis naturam, ingeniumque ad currendum: Currens autem dicit actum currendi nunc. At non omne currens est habile ad currendum: habilem autem dico ad celeritatem, non ad conatum, *τοῦ πικυρότα*. Currit suo modo testudo, non Cursoris. Id autem manifestius alijs nominibus apparet: Non enim omnis Pugnans, Pugil est. Et cum Orare, sit ore pronuntiare: ueteres uerbum illud omnibus concessere: oratoris autem nomen sui unius in L. Crassi persona agnouit Cicerone. Neque carent ratione hæc: uis enim horum nominum inde manauit, quod ex frequentibus actibus habitus sit. qui igitur uicit uisum semel, fortasse casu factum est, ut debellaret: at Carpophorus Domitiani, & Vergilianus Picus debellatores appellabuntur. Si igitur essent eiusmodi appellationes eiusdem substantiæ, uniuersali enuntiatione ultro citroque efferrentur, atque referrentur. Deriuatum autem uel sequitur Primogenium, uel excedit, exceditur uel. Si sequitur, eiusdem speciei est (intelligo nunc speciem contentam sub dictione, tanquam sub genere) ut, quia Rex Nomen, etiam Regius: non excedit enim, neque exceditur. At à Bono, Bene cum deriuetur, exceditur numero, & alijs. Quare Participium cum excedat casu, & genere Verba, nullo modo esse Verbum poterit. Falsò igitur negabant, desciscere Deriuatum à Primogenij ratione: quin etiam Deriuata quædam uel manciora sunt, uel ampliora, ut ipsorum met utar placitis. Aiunt enim T V V S carere casu Quinto, quem tamen casum T V, constituit. contra S V V S, & M E V S, Primitiua excedunt sua: hoc Quinto casu, quo caret E G O: illud & casuum, & numerorum uariatione, qua caret S E. Ad hæc si à, cantando, erit cantor, Verbum erit

erit, non Nomen. Quod autem Participium, Nomen non fit, inde colligimus: habet enim Verbi constructionem: Legens librum. At Nomen nullum his legibus frui potest: sed si quem casum nanciscuntur, id euenit aut uel orationis, aut uerbi cuiuspiam merito: ut, Potens Lyrae, possessionem quandam significat, sicut, Dominus Lyrae. Quod si quis dicat, Appetens gloriae, non significare possessionem (quod enim appetit, non possidet) is intelliget eo modo dici, quo Auidus gloriae: est enim *διὰδεως* ad possessionem. Alij autem casus attribuuntur Nominibus per defectum supplementi: ut, Amicus illi: id sic est, quoniam sit amicus, adsit illi, ac faueat: Superbus pecunia, factus à pecunia. Debile autem eorum est argumentum, quo excludunt à Nominis ratione, cum dicunt, Quia non significant actionem. Male enim elocuti sunt, quod rectè sentiebant: nam etiam Nomen hoc Actio, actionem significat. Ergo Participium ab alijs secreta erit orationis pars. Neque impedimento sit, quod nomen suum acceperit à portione Verbi ac Nominis: Tertium enim quiddam factum est. Neque enim ex uerbi nominisque coitione facta est Tertia substantia: sed ortum à Verbo traxit secum tempora & significationem, adiunxitque generi & casibus: plus enim Verbi quam Nominis obtinet: id quod sanè non potuit exprimi ipso nomine, quod nomen actiue intelligi uoluere, quia caperet. At Mancipium, aliam sequutum est analogiam, ut significaret, quod manu caperetur. Sed Participium cum Mancipio conuenit. Minus uero bona oratione usi sunt, qui sic dicerent, Partem capit à Nominis, partem à Verbo, partem ab utroque. Quis enim sic, Partem à Cæsare, partem à Lælio, partem ab utroque: non ne iam ab utroque accepit? Sed ita intelligendum est, Accidentium quæ sunt Participij, partim esse à Nominis solo, partim à solo Verbo, partim utriusque communia: dummodo illud quoque meminerimus, ipsum habere: cum Nominis communem differentiam Adiectiuorum, Substantiuorum autem nullam.

AT uerò ne ad orationis quidem uoluptatem solam inuenta ea species est, quemadmodum partes quaedam coniunctiuae : sed necessitate quadam, ac uì naturæ. Cùm enim declaratum iam sit, Verbum significare aliquid, quod significato Nominis adiiciatur, sic, Cæsar pugnat : coacti sunt sapientes aliquid excogitare, quod non solum recto casui adnecteret, ut hoc exemplo : sed etiam Obliquo. Neque enim si dicas, Video Cæsarem : addas eiusmodi Verbum nisi ad dito relatiuo, sic, Qui pugnat. Quare Participium commenti sunt, quod & significationem obtineret, & adderet modum adiectionis : quasi cùm dicas, Cæsarem pugnantem : eadem sit ratio, ac si sic, Cæsarem pugnacem. Quòd si quis obijciat ita dici posse etiam per Verbum, Video Cæsarem pugnare : sanè intelligat Verbi illius uì factum esse, non infinitiui : si eius loco substituatur aliud, sic, Verbero Cæsarem : neque enim similiter apponere queas infinitiuum. Est præterea causa alia non ignobilis. Quo modo res una dicetur, supra docuimus te : nunc qua ratione una sit oratio, uideamus : Quaedam enim est una, Natura : ut, Cæsar amat Lucinam : quaedam Coniunctione : ut, Cæsar amat Lucinam, & pugnat. atque huius quidem modi species libro Vndecimo declaratae sunt. Quæ uerò Natura una est, unum de uno dicitur : quæ Coniunctione una, secatur in plures. Nam & Amor, & Pugna in Cæsare, & de Cæsare dicitur, nihilo secius, quàm si dicas, Cæsar amat, Cæsar pugnat. hinc sunt seiunctæ orationes duæ, carent enim tam Artis, quàm Naturæ coniunctione. Quare manifestum est, Artem coniungere in oratione, quæ Natura coniunxit in corpore subiecto. Hæc autem aut feriatim sese consequuntur, aut disiuncta sunt. Si sunt disita natura, ut Candor, & Dulcedo in Lacte, per ipsum corpus, quo deferuntur, coniunguntur quoque. Ita in oratione per copulam coaguntur, sicut per corpus

pus in re. Si sese consequuntur, ea sunt, aut Substantia, aut Accidens. Neutrum uerò eget artificiosa coniunctione : sed quemadmodum natura unum sunt sibiipsis subeuntia, continentiaque alia aliud, tanquam cùm est Triangulum in Quadrangulo : ita etiam earum rerum notæ unum sunt, hoc modo : Corpus Animatum, Sentiens, Rationis capax, una res est : ita una oratio hæc, Homo est corpus animatum, sentiens, rationis capax. Nihilo secius in accidente, sic, Aptum natum admirari, discere, scire : neque enim scimus, nisi discamus : neque discimus, nisi admiremur : quæ hæc ad hunc modum unum sunt : neque ullius artis egent ad coniungendum. Quæ uerò disiuncta sunt, ea per copulam coniunguntur : ut, Lego, & Scribo. quamobrem sicuti per subiectum à natura coniunguntur : ita factum est, ut per Participium similem nanciscerentur coniunctionem : ut, Legens Scribo. Tertiã uero Necesitatis causam ut intelligamus, hæc prius sunt perpendenda : Causarum quaedam extra rem sunt, quas Galenus uocat *προκαταρκτικὰς*, recetiores Primitiuas. Quaedam interiores, atque hæc duplices : aut enim sunt, aut non sunt coniunctæ. Ea uerò diuisio secundum Accidens, non secundum Substantiam fit : diuersæ enim sunt aliquando à seipsis secundum Situm, uel secundum Tempus : neque unam tantum speciem causarum sequuntur : sed tum in efficiente, tum in materiali inueniuntur. Ac illa quidem quæ extra rem à nobis agnoscebatur, est : ueluti, Ferrum, siue ferri illa actio : è percussione enim fit uel tumor, uel sanies, uel eiusmodi. Quæ autem interior est, nondum coniuncta, *προκαταρκτικὸν* à Galeno, à nostris Antecedens dicta est, tam aptè, quàm à Cicerone cùm dicitur in Officijs, Antegressam esse honestatem : ut, succus hesternus, qui postea putruit, causa febris factus est : causa coniuncta est is, qui nunc putridus est : atque hic quidem non solum tempore, aut situ tantum differt à seipso, sed etiam substantia. Aliquando autem, uti dicebamus, non Substantia, sed Loco : interdum enim fluit sanguis probus, atque incorruptus, qui tumorem efficiat, cuius

ipse caussa sit materialis. Ad has igitur caussas significandas cum sit Participium fabricatum, maximum sui usum uideatur praebuisse. Quippe si dicam, Percussi, & uulneraui: non necessario adducor, ut credam, uulneris caussam esse percussionem, quam intelligo ex uerbo, Percutio. Quod si dicam, Percutiens uulneraui: iam plane constat. Si dico, Sanguis putruit, & febrem fecit: Putret, & Facit, non tam clare explicat, atque sic, Putrescens facit. Praeter hanc necessitatem, etiam mirum afferunt orationi decorum: cuiusmodi in futuro passiuo utitur Lilius in XXXIII. Et sibi pedites comparandos esse: id est, qui possint cum caeteris committi, neque cedant.

CAP. CXLIII.

Gerundij Caussae.

Cum igitur efficiens, & materia per Participium absolueretur, maiorum nostrorum prudentia factum est, ut haberemus, quo modo formae, finisque eadem orationis commo- ditate explicarentur. Quare ex his Participijs tempora quaedam elegere, quae imitarentur quidem Graeca illa *λεπτόν, μαχρόν*: ampliori tamen, uberiorique usu circumferrentur. Haec Gerundia appellauere, tribus praescripta casibus, Pugnandi, Pugnando, Pugnandum: quorum medium serua- uit uires Participij: sed tanto aptiore modo, quanto superabantur a Participijs Verba. Sicut enim apertius editur caussa, cum dicas, Caedens uulneraui: quam cecidi: sic excellentius cum dicam, Quia caederem uulneraui. hoc autem Gerundio concipitur totum, Caedendo uulneraui. Est autem multis in rebus forma, & finis idem. Finis autem partim extra nos est, ut Nauis extra fabrum: partim intus in animo, ut ea quam *ιδεαυ* uocant, qua mouemur ad eam quae extra nos futura est. Vtrunque sapientissimè explicarunt. Nam & Pugnandi, & Pugnandum, finem significant, sic, Pugnandi caussa equum ascendi: & Pugnandum est ex equo: sed illud est medius finis, hic autem illum consequitur. Ex his autem

autem patet esse Participia, tum natura, tum usu non ab- simili, atque etiam forma. Habent enim Casum, ut Ad uescen- dum, apud M. Tullium: &, Ob tacendum, apud Gracchum. Neque Tempus, ut aiunt, amittere: nam tametsi cum praeteritis ponuntur, sic, Iui ad pugnandum: tamen pugna futura fuit, quae nondum esset: alioqui nequeas dicere, Marius deduxerat legiones, facturas hostibus pugnandi copiam. Pugnando autem paulo liberius, elapsum est: Pugnando uinco: id est, dum pugno: ac potius caussam praecedat, quam constituat: uincendi enim caussa pugnamus. Significatio- nes quoque ita tenuere, ut casus suos expetant: Studio uisendi urbem. Sed ita sane factum est, ut cum forma sit passiu- ua, infrequentius passiuè accipiantur: adeo ut quidam an rectè ponerentur, dubitarint. At enim uero eorum usum pri- mum formae ipsius rationem sequutum esse, par est. Iustinus tam in prooemio, quam in xvii. ex ipso Trogo etiam pri- mum casum passiuè posuit: Athenas erudiendi caussa mis- sus. Hac quoque parte Graeci sunt a Nobis superati, quibus Infinitiuus cum articulo mendicandus fuit. Veteres au- tem breuitatis studiosi frequentius usi sunt, etiam in ipsis Titulis, de edendo, atque eiusmodi. M. Tullius in tertio Officiorum festiuè, Si discendi labor potius est, quam uoluptas. non enim posuit pro Infinitiuo, ut dixere: sed absti- nuit ab repetenda uoce illa Labor, sic: Si discendi labor, potius labor est, quam uoluptas. Hinc doctissimi uiri college- re, ne nos quidem passiuè Participij praesenti defici tempo- re: Verberando sum defessus, Pugnando uici, Legendo li- bros: idem est, Verberans, Pugnans, Legens. Etiam illud Vergilianum, Voluenda Dies, praesentis temporis in- uenere: sicut & Iusiurandum. Sed sane Iusiurandum, futuri fuit temporis. antequam daretur, sic dicebant, Iurandum tibi est: sic, Voluenda dies, quae attulit, quod nondum fuerat. Postea usu deflexa sunt in praesens tempus, atque etiam in praeterito, ut dicebamus, Caesar ignoscendo auxit hostium numerum, quia ignouit, caussa autem est, qualis cum dicis,

Pugnaturus sum, & fui. Quoniam uerò transit in uariationem sicut, *μαχητέον*, & *μαχητία*, iccirco aliam partem à Participio nonnulli penitus negarunt: quia idem sit, Legendis libris, & Legendi libros. Alij uerò hoc ipso affirmarunt esse aliam, propterea quòd constructio esset diuersa. Sed nos eandem cum Participio diximus, usum autem non semper eundem: Accidenti autem non mutatur species. Proprium autem est recipere Præpositiones, Ad agendum. Vergilius etiam aliam apposuit, Ante domandum: &, Inter agendum: quod Græci *μεταξὺ ἀγωγῆς*. &, Ob tacendum: & apud M. Tullium: utrunque dictum est ab amando, *παρὰ τὸ φιλεῖν*, ἀπὸ τὸ φιλεῖν. Et Quintilianum, ratio scribendi iuncta cum loquendo est. Ausi sunt quidam dicere, In capiendum hostem uado: sed hoc non memini. Proprium item carere uariatione Personarum, Generum, atque etiam Numerorum. id quod traxere ab Infinitiuorum natura. Cæsar it ad oppugnandum Masiliam: Camilla pergit ad fugandum Aruntem. ut commune sit ad utrunque, Oppugnandam Masiliam, & Fugatura Aruntem. Sic Numerum communem apud M. Tullium: Stoicos Epicureis irridendi sui facultatem dedisse. & Liuius in primo: Vestri adhortandi causa. Falluntur autem qui per Debet, aut Oportet, putant interpretari Gerundium, ut in illo, Pacem Troiano ab Rege petendum. Omne nanque futurum, aut hanc, aut eiusmodi recipit interpretationem: ducimur enim, aut utili, aut necessario. Quoniam uerò causam statuunt, iccirco plus indicant, quam Verba, atque etiam Participia, sic, Video futurum ut urbs expugnetur, Video urbem expugnandam: euentum solum narras. at sic, Dico expugnandum urbem: proponitur non solum finis, sed etiã deliberatio. quare Græci dixerunt Aduerbia *θέσεως*, *πρόσπειρον*, *τροχαινοκτονητέον*. Latini autem etiam motum illum animi, qui in finem ducetur, commodius declararunt, cum Gerundia appellarent. Sed quo uocis flexu? eodem sanè qui eorum naturæ fons fuit. ut quia gerendæ res essent, quæ uoces hoc indicarent Gerundia

Gerundia dicerentur. Alij ab eorum usu, Nomina participialia: neque enim esse pura Nomina, quæ regerent casum: neque pura Participia, quæ passiuæ uoce gererent actiuam significationem. Causa autem qua ducti sunt, ut defraudarent significationem, atque in actiuam demitterentur, hæc fuit: quòd passiuè intelligebant ex parte apppositi, non suppositi, sic, Eo ad oppugnandum urbem: quoniam prius fuerat, Ad oppugnandam: & eodem modo dictum fuit, sicuti notauit Gellius, & nos diximus in capite de Infinitiuo, Hanc rem præsidio futurum. Alij etiam Gerundia uoluere, quæ ab illis petes.

CAP. CXLIIII.

Supinorum Ratio.

PAR propemodum ratio Supinorum: sed longe maiore affectu notant: nam Eo ad pugnandum, futurum significauit: Eo pugnatum, ita posuit futurum, ut iam absolutum sit. Ita est, quomodo apud Homerum, *τὸ δὲ τέλος μὲν ἔστω*. Significat igitur actionem cum Actiuis, passionem cum Passiuis. Eo factum iniuriam: Iniuria mihi factum itur. Sed sanè semper passionem quandam sapit: neque enim est, Eo ut faciam: sed, Eo ut hoc fiat. quasi, Eo ad rem faciendam quidem, sed ita, ut factum iam sperem. Sic Sotia: Dictum puta. Cum igitur hic finis significaretur, non immeritò altera uoce alterum extremorum signatum est. In motu enim est, & unde fit, & quo fit. Itaque rectissimè dicitur, Venatu uenio: sicut, Venatum uado. Sextum enim casum huic usui esse comparatum diximus. A me itur: sic, Venatu itur: contra quam putarunt. Plauti enim est in Menæchmis, Obsonatu redeo. & Catonis in libro de re Rustica, Primus cubitu resurgat. ut hæc sit uera constructio huius Supini. Nam ea quam ipsius putant, Expugnatu difficile, Mirabile dicitur: fortasse non sit, sed Nominis. Vocatu Drusi, id est, uocatione. sic Iussu, & Permissu: dicimus enim, Facile expugnatu: id est, expugnatione.

Quare autem supinum dictum sit, haud sanè cōstat. Nam quod

aiunt ueteres, id ea causa factum, quia à præteritis passiuus ducta essent, quæ præterita ueteres Supina appellarint: non solum non soluit quæstionem, sed etiam auget. Nam quamobrem Præterita, eaq; passiuua tantum hoc nomine dixerint illi? Nos in libris historiarum Aristotelis ostendimus quid Pronum, quid Supinum sit. Neq; rectè à Theodoro τὸ ὑπὸν esse acceptum, ut Latinis auribus satisfiat. hinc uerò ita placet fatagere: Gerundium à supino ita differre, sicut Futurum à Præterito: ut aliud sit, Faciendum: aliud, Factum. Itaq; quod gerendum esset, strenuui uiri, ac fortis iudicarent: contra, quod iam esset gestum, minus excitare nos ad agendū. Itaq; Tityrum supinum facit poeta sub arbore, lentum scilicet, ac recubantem: Melibœum certantem cum fortuna, ac res suas magis strenue, quam feliciter gerentem. Igitur, Eo ad pugnandum: gerendam rem significat in uiro diligenti: Venio pugnatu: rem gestam in homine, qui possit otio parto frui. Hæc esto causa, quæ persuaserit antiquis ut Præterita passiuua, Supina dicerentur. ut possent in utranq; aurem, atq; etiam supinuis cubare.

CAP. CXLV.

Non excludi Modum à Participijs, sed Modi uariationem.

Quemadmodum Gerundium idem diuersis Temporibus accommodatur: Pugnando uinco, uici, uincam: sic etiam idem Participium diuersis Modis: adeo, ut in passiuus etiam Modos ipsos constituerit: Doctus essem, fuisssem, fuerim, fuero. Utinam pugnans uincerem, alio modo dicitur, quam sic, Pugnans uinco, hinc enim est & Pugno, & Vinco: ibi autem, Utinam pugnarem, Utinam uincerem. hoc quoq; à ueteribus omissum est.

CAP. CXLVI.

Non rectè Generum causam à ueteribus assignatam.

Genera tria eadem uox complectitur, Hic, hæc, hoc pugnās. Neque id natura potius quapiam, quam forte: nihilo sanè consult

consultius, quam in nomine Felix. Falsam namq; adducunt causam: Cum enim Verba, inquit, omnibus sine ullo discrimine iungantur generibus sub eadem uoce: Vir, Mulier, Mancipium sedet: eiusdem nimirum esse debuit naturæ Participium, cuius fuit Verbum, à quo fluxerat. At enim uero falluntur: Quippe uerbalia quoq; nomina, quæ à uerbis manant, nihilominus genera uariant: Victor, Victrix, atq; etiam Victricia, apud Lucanum. Præterea quis nescit apud Græcos tria genera in Participijs totidem signari uocibus? Postremo ne in nostratibus quidem uariatio illa ignota est: ut in passiuus patet: Amatus, Amata, Amatum, & in actiuus, Amans, Amantia.

CAP. CXLVII.

Figura.

Prisca negabant Participia per se componi: sed composita à compositis Verbis deriuari: ideo Figuram ab illis trahere, non ipsa illam conficere. Hoc autem falsum est: multa enim sunt quæ suo in genere Compositionem admiscere, non ab alijs trahere: ut, Omnipotens. neque enim à Verbis tantum composita fluunt omnia. Ergo figura Participijs per se competet, ut cæteris: non per accidens, ut dixere.

CAP. CXLVIII.

Tempus.

Tempora quædam simplicioris intellectus, quædam amplioris habuit Participium: neque secutum Verbi est integræ rationem. Nam Futurum, quod erat diffusissimum, atque ob id à Græcis scissum in duo, unica uoce complexum fuit. Item duo Præterita. At Præsens quod esset simplicissimum cum intellectu Præteriti imperfecti coniunxit unica nota. ut Amans esset, qui amat, & qui amabat. Neque caruit ratione: ostendimus enim apud Philosophos naturalem quandam continuationem significari per Præteritum imperfectum, ut non multum à Præsentis disideret. Illud uerò maxime quaeretur: cum

cum apud Græcos tria hæc Tempora tam Actiuis, quam Passiuis sint attributa: quamobrem Latini Præterito actiuo, passiuo Præsentis defecti sunt? Atque in quibusdam sanè hæc omnia sunt: Hortans, Hortatus, Hortaturus, Hortandus. At in alijs, quæ simplici constant forma, ut Amo, quare non possedere præteritum: ut Amor, quare non possidere præsens? Sanè hic nihil habeas, quod respondeas, præter negligentiam: adeo, ut in illis quoque, in quibus omnia esse uidebantur, uocem quidem uideas, significationem non uideas. Nam Sequens, præsens quidem est, & Hortans: sed significatus actiuus: ac sanè ab eodem uerbo Sequor, si potuit deduci & Sequiturus, & Sequendus: quare non potuit in præterito distinctum esse, Hortatus actiuum, ab Hortatus, passiuo? Si potuit ab Amo, Amans: quare ab Amor, nihil potuit?

CAP. CXLIX.

Significatio.

Quemadmodum Verba manent, aut mutantur, sic & Participia. Nam Lauant, recensebamus inter μέσση. sic Voluentibus annis, eadem fuit significatione, qua Voluenda dies, ut est apud Homerum: περιπλομένων γναιωτών. Sic mutauit Oriundus, non sine ratione. subest autem causa, ut ignorata, sic acuta. Est oriundus Roma, qui Bononiæ ortus, Romæ oriri debuit, quo in loco lares habet patrios. itaque idem est Oriundus, quod Oriturus. Futurum enim hoc non designat quod erit, sed quod non fuit, & futurum esse debuit. In passiuam autem uoce declararunt: quoniam ipse iam per se non poterat oriri, aut agere, ut oriretur: sed fato, aut senatusconsulto, aut rescripto, aut recensione affici muneribus ciuitatis poterat.

CAP. CL.

Affectus.

Proprium est Participij, fieri à quibusdam Verbis, quorum non sequatur significatione: ut Sequendus, à Sequor: passiuam significatione ab actiuam. Id autem propterea euenit, quia hæc

hæc omnia, quæ uocamus Deponetia, olim Communia fuerunt: atque ideo Deponentia dicta, quod deposuissent alteram significationem, quam habuissent. Sic Verbi significatione uetus abolita in Verbo, mansit in Participio. quemadmodum deleto Verbo toto, mansit Participium: Laboratus, Regnatus, Erratus, Triumphatus, Decursus. Sed adhuc longinquiore ratione, Auritus, Pellitus, si sunt Participia. Quæ autem exemplum afferunt mutatae significationis, fortasse non omnia carere ratione. Nam Discretus, fac significet uirum moderatum: non est quia discernit, sed quia à uulgo sapientum sententia secretus fuit. sic Circumspectus, non qui Circumspicit: sed, ut Homerus dicebat, qui circumstantium ora, atque oculos in se conuertit: id quod cum fiat ob eius præstantiam, actum admirantium transfudere ad significandum causam, propter quam admirarentur. Sic Beatus, diuitem notat, qui multa bene, ac benigne potest agere: at Beatus, passiuum est Participium, quem bonis, ut appellant Græci βίον, fortuna uoluit beari. Sic Cautus, quem cauendum dicerent: quem, ut ait ille, atrum agnoscerent, aut foenum in cornu gestantem. Falsum, quoque quis neget passiuè semper accipi: etiam cum Falsum est testamentum: ideo sic dicitur, quia ipsum fefellit scriba: Fallere enim est σφάλλειν. diffusa significatione ad falsum testem, quare actiuè hic accipi putarunt, quia falleret: uerum analogia transfudit à Testamento ad testem, quoniam utrumque corruptum esset. Tutus quoque semper passiuè: Tutus portus, qui alios tueatur, propterea quod ipsum tueantur rupes. Ita alia nonnulla eruentur, & reddentur suis causis: neque enim nostra nunc interest omnia persequi. Quædam tamen omnino, ut diximus, mutant significationem: ut Disertus, & Profusus apud Sallustium: neque enim mirum, cum etiam Nomina ipsa hoc passa sint: sic enim & Gnarum, qui nosceretur, & Nescium, qui ignoraretur sunt interpretati. Sicut etiam Euidens, atque alia animaduertere.

Proprium item est Futuri temporis passiuum, poni etiam pro re quæ non sit futura, modo esse aut possit, aut debeat: ut exem

plō Lūiano dicebamus, Milites comparandos, & alia eiusmodi. Proprium etiam non defici Casibus, & carere Specie: negarunt enim prisca ullum ab alio deriuari, sed à Verbis deriuatis fieri: ut Gemiscens non sit à Gemens, sicut Gemisco à Gemo. Item, Transire in nomen primogenium, ut Pugnans pro Pugnator: aliquando in deriuatum, ut Confidens. Interdum ambiguum est utrum sit, ut Horatianū illud: Metuens tangi. Etiam creare Nomen: Amans, Amātor. Et transferre significatum à re patiente in agentem: nam et si dicimus, Coenatur rhombus: tamen Lucullus dicet, Coenatus sum: sic Pransus, & Potus. Hoc factum est, ut in Pasco, Pastæ oues: & Depasta salicta: ut fuerit Coenor deponens, sicut Pascor. Et euadere Nomen substantiuum: ut Senecta: fuit enim Verbum Seneco, quo & Catullus usus est: cuius passiuum participium, fuit hoc. Itaque ueteres sic dicebant, Senecta atate. Eadem licentia, Occasum dicis locum, ubi Sol occidit: at passiuum hoc fuit Participium, ut in XI I. tabulis: Sole occaso. Præterea etiam aduerbium gignere: Indulgens, Indulgenter. Proprium etiam sequi Verborum naturam, qua deficiuntur certis modis orationis: nam si Pario, foeminam tantum spectat: ita Pariens, unico tantum genere præscribetur: nisi figura quaptā in ordinem redigatur: sicuti dicimus, Mulierem foecundam: ita etiam Ventrem foecundum: quare etiam Ventrem parientem, quominus dicamus, uis Participij nequaquam prohibet.

Antimeria in participio fit, cum pro Verbo ponitur, ut in Hecyra: In arcem transcurso opus est. Et apud Sallustium, Mature facto opus est. Sed non sine causa hoc factum est:

plus enim dicit Transcurso, quam Transcurrere:
& Facto, quam Facere. illa enim rem absolutam designant. ut iam totum iter, quod inter Pamphilum & arcem interiacebat, iam esset transcursum.

I V L I I C A E S A R I S

S C A L I G E R I

DE CAUSIS LINGVAE
LATINAE, LIBER
OCTAVVS.

C A P. C L I.

Quatuor partes reliquæ, quare sint indeclinabiles: & quare alijs postpositæ.

EX D I C T I O N E tanquam ex genere summo, alteraq; differentia, quæ tollit inflexionem, fit species media, quam uocant Indeclinabilem: sub ea sunt partes quatuor, Præpositio, Aduerbium, Interiectio, Coniunctio. Quare autem Persona, aut Numerus his non sint attributa, quarendum est, Propterea quod hæ partes erant notæ connexionum, quemadmodum supra dicebamus: at ea, quæ connectebantur erant iam prædita his affectibus: quos affectus si hæ quoq; essent consequutæ, sanè immensus fuisset numerus simul, & superfluus, aliquotq; earum à suis primogenijs nihilo differrent. Si enim Benè scribit & Cæsar, & Corinna, & Mancipium: adde genus ei Aduerbio, iam fiet Nomen Bonus, Bona, Bonum. Quædam tamen partes sequutæ sunt aut Tempora, aut Modos, aut Casus, tanquam affectæ propter significationem, non tanquam compotes propter modum significandi: ut, Heri, significat tempus, itaq; addetur modo significandi tempus, Amari: significat enim non tempus, sed actionem amandi cum tempore. Ita est, Utinam amem: Si ames, Ad amandum, Ob pugnandum, De reducendo Regem. Quare autem sunt alijs postpositæ: Nam sunt simpliciores, ergo priore loco erant

cognoscendæ. Item sunt nobiliores quædam quibusdā, nonnullæ omnibus: magis necessaria est Præpositio, quam Pronomen: perfectior est Interiectio, quàm uel Verbum, uel Nomen, integra enim oratio est, H E V. Hic ita respondemus: Facilius cognosci potuisse Pronomen cum Nomine, quàm si differretur. Simpliciter autem illam mancam esse, neque posse percipi illorum naturam sine declinabilibus: quia hæ illarum coniungendarum notæ sunt. Præterea non est Simpliciter, carere Declinatione, sed Defectus. Quare non possis intelligere, quemadmodum Aduerbiū Personis careat, nisi scias prius, quid Persona sit. Nescias quid sit Persona, est enim accidens, nisi noris essentiam eius cuius ipsum accidens est. Harum autem partium nomina à sedibus, quas in oratione sortitæ essent, dicta sunt à ueteribus: qui & hoc negligenter nimis, cum per accidens essentiam definirent: & ineptè prius inter se partes has compararunt, quàm quæ, quales uel essent ipsæ declararent. Nos autem, propterea quod compositus intellectus à simplici ante itur, & comparatio est simplicium compositio, sigillatim quæ cuiusque ratio, atque natura sit, uideamus.

C A P. C L I I.

Præpositionis definitio, & sedes inter cæteras partes.

Sic igitur definiere, Præpositio est pars orationis, quæ præposita alijs partibus, significationem earum aut complet, aut mutat, aut minuit. Complere, ut Interceptio, Demiror: Mutare, ut Aufero: Minuere, ut Subrideo. Verum & confusa est, & ab accidenti, & non omnibus competit, & superfluis particulis. Nam quod sit confusa satis patet, cum non designat quibus partibus præponatur: pars est orationis Interiectio, at ei nulla unquam Præpositio præposita fuerit. Ab accidenti data est: neque enim est Præpositio, quia præponitur: sed præponitur, quia est Præpositio. Non omnibus competit: neque enim compositæ Præpositioni, Mecum, tecum. Particulæ autem quædam uacant sic, quod complet, aut minuit, mutat: est enim

enim mutatio, effectio ut aliquid differat ab eo, quod erat. Voluere sic intelligere, Mutare, id est, destruere significatū: sed exēplo inutili usi sunt: etenim et qui adfert, & qui aufert, fert. Commodius dixissent augere, minuere, & alia talia. Fortasse uerò falsa quoque sit, neque enim essentia Præpositionis est præponi, sed usus: siqua enim unquam postponeretur: ergo ea desineret esse præpositio: quare alio consilio eius definitio est inuestiganda. Rerum genera summa cætera superioribus libris recensuimus, substantiam, quantitatem, qualitatem, & eiusmodi. unum in præsentia nobis reliquum est, philosophis tantum notum, πῶν Græci uocant: quibus autem rationibus cum loco conueniat, aut ab eo differat, alijs libris dictum est: hæret sanè semper & loco, & corpori: nullum enim Corpus inuenias, quod alicubi non sit. Porro Omne corpus aut mouetur, aut quiescit: quare opus fuit aliqua nota, quæ πῶν significaret, siue esset inter duo extrema, inter quæ motus sit: siue esset in altero extremorum, in quibus sit quies. Hinc eliciemus Præpositionis essentialem definitionem. Affectus autem præponendi hinc fluxit, propterea quod terminum significaret: Ad forum: indicat enim interuallum, quod ante forum est: sic, Apud te: designat spatium à me ad te: quem terminum cum nacta esset res mota, & quiesceret, merito etiam præposita est: pendet enim à motu. Itaque eadem Præpositio utrunque munus obiuuit: dicimus enim, Eo in urbem: ac tandem, Sum in urbe. Quæram tamen, quare præponatur ea, quæ locum, unde sit motus designat, sic, Ab urbe ad uillam: si enim interuallū notat in quo res mouetur, debuit illa prior post poni. Hic ita respondendum est, Conceptam animo sententiam primo quoque loco exponi debere oratione: igitur cum dico, Vrbs, unum uno modo intelligo. Cum destinauit futurum, ut urbs sit terminus, unde motus futurus sit, statim hoc occurrit intellectui: quod, cum statuatur per præpositionem, primo loco ponendum fuit. Hæc fuit sedes in oratione. Locus autem in partium enumeratione, quæ

inflexione carent, primus datus est non immerito: est enim maxime necessaria, quippe Natura omnis constat aut motu, aut quiete. Præpositio autem, harum rerum nota est. Interiectio autem, quanquam exprimit perfecte animi quaedam affectiones: tamen ea, ut diximus, potuimus carere. Coniunctio autem tanto posterior est Præpositione, quanto est prior simplex oratio, compositis. Aduerbiij uero necessitatem suo loco declarauimus: uerum supplementum potius orationis esse, minore prærogatiua, quam qua utitur Præpositio, uidetur. An uero hoc ita sit, sequenti libro acutius perspectum est.

CAP. CLIII.

Præpositionum generica diuisio reducta ad causas.

Disputarunt Philosophi uter esset prior, Motus ne an Quies, ac sane in nostratibus Quies prior est: non quod sit priuatio Motus, ut aiunt (Motus enim item Quietis priuatio est) sed quia nobilior: mouemur enim ut quiescamus. Contra uideatur cuiusdam Motum esse priorem: tum quia, (ut ipsi credidere) semper in cælo fuit: tum quia uult Auerrois, Motum esse perfectionem corporis naturalis. Verum ut de cælo loquamur, dicimus ipsum moueri ut certis *ποῦ* quiescat. Intellego nunc Quiescere, adipisci quod non habebat hac uel illa parte. Deinde satis patet, ipsum toto loco quiescere: quiescere igitur propter se: moueri autem propter nos nostraque: at finis sui perfectior est. Auerrois autem non debuit intelligere ultimam perfectionem, sed perfectionem per processum: & quam uocant *ἐν τῷ γίνεσθαι*: perficimur enim mouendo, propterea quod ad quietem propius accedimus. Cum igitur quædam Præpositiones motum, quædam quietem indicent, quædam utrunque: hæc ambigue ultimo loco tractandæ fuere: quæ autem quietem significant, primo. Verum unam tantum inuenio, quæ solius quietis nota sit, ea est, P E N E S: significat enim potestatem immobilem ab eo, cuius est: itaque maxime Substantiuum uerbum.

uerbum sibi uindicauit. Plures sunt motus indices: Terminum unde fit motus notant, A, D E, E X: quæ ad commoditatem orationis sunt interpolatæ, A B, A B S, E. Alterum autem terminum, A D, O B, V S Q V E. Est etiam una quæ tres terminos comprehendit, ita ut terminum ad quem fit motus, nominet, atque in interuallo statuat: ea est, T R A N S: Curro trans montem ab urbe: supponit urbem, nominat montem, & petit aliud. Aliæ utrunque significant pro uerborum, quibus iunguntur, ratione: In urbem eo: In urbe sum. Itaque etiam casus mutat, quorum rationem suo loco diximus. Sunt etiam quæ simul utrunque miscent: ut, A P V D: sic, Apud te currentem curro: est hic cursus mistus cum quiete. Non dimoueor abs te: hæc est quies: Moueor æquè ac tu à carceribus: hic est motus. Est autem quidam motus uerus, ut in corporibus: quidam, ut aiunt Græci, *ἀναλογικός*, ut cum dicimus quempiam mente motum. Sic igitur etiam loquimur, E Dauo audiui: motus quidam est. Et, Ad me redeo: &, A libellis, A manu: ex eius enim manu proficiscit actio ad officium. Sic O B, & P R O P T E R, olim locum significarunt: Ob Romam obequitans Annibal: Athesim propter amœnum. Nunc deflexæ sunt ad causam tantum declarandam.

CAP. CLIIII.

Affectus præponendi ratio, atque usus.

Videndum igitur quid sit Præponi, quotque modis quidquam præponatur: tum præponendi usus quibus partibus comunicetur. Cum igitur uoces ad eum finem sint comparatæ, ut aut ex duabus una fiat, aut ex duabus seiuictis una oratio, atque utrobique necesse sit, ut altera alteram sequatur, utroque modo Præpositio præponi debuit. Quamobrè satis constat: minus consulto ueteres alterum modum, Appositionem appellasse: aliud namque est Apponere, aliud Præponere: ac fortasse hæc inter se contraria: sic enim dicimus Appositum, quod est in extrema situm orationis parte. idem enim est Addere, & Apponere. Cum, postquam res uidetur perfecta, iusta quipiam

piam ponitur: atque eodem modo Aduerbum nominarunt, quod uerbo tanquam praescriptio quaedam apponeretur. Quare non recte intelligemus, Appositionem, esse speciem praeposendi, sed oppositum quoddam genus: sed utriusque praepositionem: eius autem species, Seiunctam, & Coniunctam. Ergo cum prius sit seiunctim, quam coniunctim praeponi, de eo prius quoque dicendum est. Seorsum igitur praeponitur Nomini, Participio, Pronomini, Ad Caesarem: Ad ipsum: Ad pugnantem. Coniunctim autem & iisdem, & Verbo, & Aduerbio, & Coniunctioni. Praefortis, Addo, Subiens, Perinde, Absque. Quod uero aiunt, cum Coniunctione uim suam mutare, falsum est: etenim, ABSQUE, tamen si motum uerum non dicit, tamen ita est, Ab urbe distamus mille passibus: ita, Absque te Triumphauit. Significat absentiam, & interuallum, quod possit esse locus rei motae inter duo extrema. Casus autem duos certos sibi destinarunt, Quartum, & Sextum: ac Quartum quidem, quoniam causam finalem significat: Amo Caesarem: Caesar causa amoris est. Eo ad Caesarem: causa est motus. Huius naturam secutus est Secundus quoque casus, sic enim dicimus, Vincendi causa pugnamus: significat enim terminum quendam etiam in possessione: Ego sum Dei, non Fortunae. Itaque etiam hunc casum ad eundem usum traxerunt, Crurum tenuis, apud Vergilium: Nutricum tenuis, apud Catullum. Alter casus Sextus designauit recte terminum unde fieret motus, eius enim natura talis est: Ab urbe. Et quia tempus cum corpore, & loco, & motu multas habet affinitates, ideo eadem locutione interdum sic loquimur, A prandio, Ab orbe condito. Sic etiam causam materialem indicauit: De iure disputo: quia ab ipsius contemplatione motus, in eo declarando uersor.

Quaeret quispiam acutius, quamobrem Sextus casus etiam quieti significandae attributus sit? Haud sane praeter rationem hoc fuit: nam Graeci Tertium casum ei assignauerunt, *ἐν ἑσεί*. significat enim acquisitionem: nihil enim similis loco, quam locatum: ac propterea Latini, qui ex Tertio casu suum

suum Sextum progenuere, illius in hunc praerogatiuam transulere. Est praeterea quod inuestigemus: quaedam enim sunt Praepositiones, quae Quartum casum exigunt, & tamen terminum, unde fit motus, denotant: Post hyemem: Post prandium. Huius rei ratio est, quae & in TRANSE: significat enim motum ad prandium, atque etiam ultra. Par causa & in CIRCA. Quartum enim habet: Circa urbem. Nam omnis motus, aut est ad centrum, aut a centro, aut circa centrum. Ergo centrum tamen si non est meta motus circularis, tamen est praescriptio quaedam: atque ideo eundem cum Meta ipsa casum admisit. Ratio autem qua sunt adducti, ut eidem Praepositioni duos casus apponerent, iam dicta est. In urbe, quietem dicit: In urbem, motum. At uero quae porro causa, ut & motum, & quietem eiusdem esse paterentur: propterea quod IN, loci significat rationem: In urbe, tanquam in loco. Itaque cum motum ita significares, ut etiam terminum non solum pro termino, sed etiam pro loco statueres, eadem uti potuisti: nam, Eo in urbem, ita dicimus, ut etiam in urbe futurus sim. Aliae autem pari consilio ad causas reducuntur: Sub terra sum, sub terram eo. SUPER, flexit significatum, ut poneretur pro DE: quoniam argumentum, de quo loquimur, dictum est ab antiquis, Materia: at Materia defert: itaque etiam *ὑποκειμενον*, ut supra scriptum fuit, appellarunt. Verum de his sigillatim, quid usus statuerit, in libris Originum diximus adeo, ut sit praetermissum nihil. Nunc non est huius operae, sed uniuersalia philosophorum more inuestigare. Sunt autem quaedam, quae semper seiunctim ponuntur: ut, APUD, CIRCI TER, SECVS. Quaedam contra: ut, DIS, RE, SE, AM. Quaedam indifferentes: ut, ANTE, CVM, & eiusmodi. Ac Seiunctis quidem qui casus deberentur, diximus. Coniunguntur autem cuius sine discrimine. Neque ea solum, quae absolute poni possunt: ut, Ante, in uerbo, Anteuolans: sed etiam quae casum exigere uidentur, qualis est PRO: quod manifestum est in uoce hac, Pronomen. Quare non recte dixere recentiores, Magistratum, qui praesit prouinciae, auspicijs

Q uiri

uirī consularis, sine ulla inflexione nominari in Sexto casu tantum, sic, Cæsar pro consule, Cæsarem pro consule. Nos uerò ut non negamus rectè dici, ita affirmamus etiam pro cuiusque sententiā uariari, non minus quàm primariam uocem, Consul. Nam præterquàm quòd superioribus rationibus ac ferè omnium usu liquet, Græcis quoque id defenditur: quippe dicunt, *αὐτὸν πρῶτον*. Et nos, Proconsulatum, nihilominus flectendo usurpamus. Nonne pernox Luna dicitur? Atque huius quidem usum commoditas potius persuasit, quàm ratio docuit. Sanè nos, qui caremus articulis, arripuimus occasionem tam breuī sermone utendī: sic enim relatiuum esset interponendum, Dignitas proconsulatus: dignitas, quæ pro Consulatu est.

Proprium autem quarundam est, ut significata uariant, qualis est, Aduersum: quarundam, ut suum perpetuò seruent, qualis est Inter. Quædam semper cum casu sunt, ut C I S: quædam semper sine casu, ut quæ componuntur: circumaguntur enim per omnes casus. Quædam usus sentiunt uicissitudinem, ut Pone. Quædam semper præponuntur, ut Ad. Quædam semper postponuntur, ut Tenuis. Quæ sit ratio ut (quemadmodum dicebamus) non rectè in definitione positum sit tanquam essentiale, Præponi. Neque enim Aduersum est, ut dixere: iungitur enim casu. nam si *ἄλλο* sit Aduersum, quid ad nos? Tenuis enim est *μῆχι*. ut apud Aristotelem in sexto historiarum, *μῆχι πρόβρω*: & tot locis apud eundem: *μῆχι τῶ*, aliquatenus. Quædam nunc subeunt, nunc præeunt: Cum Cæsare: Mecum. Neque solum in compositione, sed etiam altero modo: ut apud Terentium in Eunuchis, Vnà ire amica cum Imperatorem in uia. Hinc satis constat, nullum esse usum tertium, quem dixere, interponendī, his exemplis, Qua de re, Quam ob rem. signat enim Relatiuum, cui postponitur: non Nomen: quod manifestum est alia locutione hac: Res, qua de agitur. Proprium & illud, uim amittere constructionis, cum componuntur: Præpono te mihi: Tertius surrepsit pro

pro Sexto, quasi Verbum esset simplex. Sed & alijs modis, Præeo Cæsarem: ubi Quartus pro Sexto. Sed & in ipsamet compositione: Quapropter, Quo circa. Sed & seiuicium, si postponatur, Multo post tempore: & fit Aduersum, atque absolutè ponitur, sine ullius casus officio. Superfluò etiam additur, Adeo ad Cæsarem.

CAPVT CLV.

Præpositionum Efficiens, & Materia.

HAec de earum forma, & fini, hoc est usu: nunc de Efficiente & Materia uideamus. Generant igitur seipsas interdum, ut A, facta est ex alia, quæ est AB: quæ à Græca fuit mutila, *ἀπὸ ἀπ' ἰλίου*, ab Ilio. Sic ex DIS, facta DI: & illa à Græca *δὲς*. quod enim bis fit, separatim fit. Quædam à Verbis, ut Sine, Pone. AM, tota Græca est, & apud nos non nisi in compositione: Theocritus autem etiam seorsum posuit, *ἄμ μὲγα*. Et quemadmodum Græci usitatum additamentum *φι*, addidere, *ἀμφι*, sicut *βίμφι*: sic nos nostrum TE, Ante: sicut Iste, Tute. Nam Ante, castrensis uox fuit: cum obsiderent oppida, dicebant se esse ante oppidum. VSQVE, à Græca *ὄς, τε*. pro eo quod est, *πρός*. CORAM tota Græca, ob oculos, *κόρη*. Etiam à participijs, Aduersum. CVM, & CON, unam eandemque esse, alijs locis diximus: Consonantem finalem mutari pro natura sequentium se, ut Compono, Confero: Vocalem autem, ut auribus plus seruiat, item mutari, ut Comes, Comitium: Cumprimis, Cumprime. quòd autem sit Com, non autem Con, patet ex elisione: ut Coorior, Coëo, & in CONTRA. est enim à CVM: sunt enim contraria relatiua, ergo simul. Fuit autem Græca, *καὶ ἐν*. nam *ἐν*, fuit particula completiua, *ἠρουν*. Ea igitur genuit Contra: sicut, In, Intra: Ex, Extra: Cis, Citra: In, Infra: Sup, Supra: fuit enim sic prius: postea Sub, ab *ἐπὸ*: ut Ab, *ἐπὸ*. Sed antea orta sunt, Inter, Infer, Super, Exter: deinde, Intera, Infera, Su-

pera, Extera: quemadmodum ex Phænomenis Ciceronis obseruari potuit,

Torius Draco serpit, subter, superacq̄ retorquens. Fuit & alia terminatio, Subtus, sicut Intus. Passæ autem sunt ὀλιγοῦ apud Græcos: nam Aristoteles & Thucydides, & Plato, & alij Attici, ita utuntur, ἔσω, pro ἐντός. Ex DI, factum est DE, sicut ex PRI, PRAE: unde Pridiæ: & sicut ex NI, NE. Aliquando putauit à Græco δῆ, De ductum: neque ineptum est. Hæc de origine, & materia: nunc de alijs affectibus: Etiam à Nomine, Circum, ab eo quod est Circus, κέγως.

CAPVT CLVI.

Accentus præpositionibus, quemadmodum attribuitur.

VEterum Aeolensium, ut sæpe diximus, in quamplurimis autoritatem secuti: ut à nominibus, uerbisque abiicimus à fine accentus usum: ita in præpositionibus recepimus. Sic enim prisca prodidere: Omnes extrema syllaba, nisi postponantur, Græcorum ritu, acui: eodemque ritu, si postponantur, accentum transferri, πολλῶν κἄτα, μέγας πῆρι. Ita nostris placuit, ut diceremus Penes Cæsarem: &, Cæsarem penes. Quod si usu ueniat, ut Præpositio sit ambigua uox, alij que parti communis: ne postposita quidem transferri: ut semper dicatur, Altaria circum: sicut Circum altaria: ne concurrat cum Quarto casu nominis huius Circus. Quædam uerò etiam amittere accentum, quippe eæ quæ Encliticarum naturam induere, ubi postponuntur: qualis est CVM: dicimus enim Mecum, sicut Me'ne. Verùm de Accentibus, deq̄ Cantillatione illa satis suo loco dictum est. Eosdem Aeolenses respexere ueteres cum nullam aspirarunt: Illi enim ὑπό, & ὑπὲρ, dicunt. Causa autem huius rei festiua esto: cum enim motum significet maxima earum pars, celeritate opus fuit, non mora & crassitie spirationis.

tionis. Item quæ dicerent quietem, suauiter & tranquillè eam indicandam suscipere: Aspiratio autem animi est affecti nota.

CAP. CLVII.

Alij affectus.

Proprium item componi & inter se, Circumcirca: ut apud Homerum, ἀμφιπερὶεἰσρόφα anteconuecto: Et cum seipsis, ut apud eundem, προσπροκυλινοβῆμιος: Et cum alijs partibus: cum Nomine, Incola: cum Verbo, Impono: cum Participio, quod à Verbo uenit: cum Aduerbio, Abhinc: cum Coniunctione, Absq̄. Interdum autem retinet significatū, ut Deinceps, Coniunx: idq̄ aut simpliciter, ut his exemplis: aut auget, ut Impotens, Infractus. Interdum amittit, idq̄ aut torquet in contrarium, ut Iniustus: aut in diuersum trahit, ut Perbonus. Ratio autem huius postremi à Græco fluxit: nam πῶδι significat Circum: quod autem continet, id maius est, quàm cōtentum. Ab eo nostrum PER, ductum est. itaque Perbonus, est ὁ πῶδελχων τὸ ἀγαθόν. Quæ autem intendunt significatum causam hanc habent: funguntur enim penè officio eodem, quo in disiuncta oratione. Impotens, ut sit, potens in alios: Infractus, qui ipse intus fractus sit. At uerò quæ in Contrarium transformantur, qua ratione id efficere potuerunt: nam sanè priuatiua Græca habuit causam. ἔδως: nam τὸ ἄ, est sicut τὸ ἔ, unde nostrum A: significat enim motum, ut sit, qui mouetur à iustitia: at nostrum IN, significat locum, & habitum: quare non satis manifesta causa est. Sunt & aliæ præpositiones augentes, ut Adprime: motum enim & propensionem notat ad id cui iungitur. Contra, sunt quæ minuunt: ut Subrubidus. Subpudebat: non immerito: est enim respondens è contrario τῶ πῶδι. quod enim sub aliqua re est, ab ea tegitur: ergo est illa minus. Proprium etiam supponere aliquid ad significandum, quod in ea compositione non sit, ut Internecium: hic Nex significatur. Inter, autem est nota relationis ad duo: at ea non ponuntur. Græci clarius, ἀλληλοφόνου πόλεμου. Et mutari in eodem uerbo Effero, Elatus. uerba ta-

men duo sunt. Proprium etiam creare ex se Nomen, Ante, Anticus: Verbum, Prope, Propinquare.

Proprium etiam, ut altera pro altera ponatur: dicimus enim A, pro DE, & è contrario: sed non rectè usi sunt exemplis quibusdam, ut idem sit Ad oppidum, & In oppidum. Barbarè item dicunt, Per urbem sum, sicut In urbe. Barbarè Apud Basileam, sicut Basileam: falsi analogia alterius locutionis, Apud forum: sic enim dicebant prisca, ut Terentius in Andria, In foro enim homines litigant: & annona est. Tum Donati interpretatio hæc: Verba, inquit, Davi de foro uenientis, uoluit dicere, simulantis uenire de foro. Quare autem sic ausi sint, haud satis constat: aliud enim est παρά, aliud ἐν. Illud τὸ ἐχόμενον, hoc τὸ πρὸ ἐχόμενον notat. Falsò quoque putant Propter, poni alieno loco pro eo, quod est Prope: nam hæc illius parens est. πρὸ diximus alio libro, Græcam esse πρὸ. itaq; Prope, fuit pro pedibus. ita Græci loquuntur, πρὸ ποδῶν. at à Prope, facta est Propter: sicut ab In, Inter: à Sub, Subter. quare Vergilius cum dixit, Athesim propter amœnum: sincero, rectoq; significato usus est. cum autem nos referimus ad usum causæ finalis, translato utimur significato: quoniam finis cohæret actioni, mouet enim nos. Apud, autem fuit, ad pedes, eodem modo: itaque Ad, &, Apud, proxima sunt & significatione, & usu. Ad Leccam uelle cœnare, ut sit etiã prægnans oratio: Ad Leccam cogitare cœnandi causâ. Ad Capuam castra habere: quoniam eò contenderat prius. Consequens à præcedenti. sic mutila oratio, Ad febres facit: immo Ad ægrotum, contra febres. sed Ad, accipitur pro qualicumque termino, etiam hostili. πρὸς ἠλώτην, pro eo quod est, aduersus. Cætera omnia exempla ad hunc & motum, & terminum reducuntur. Quòd autem aiunt, Apud maiores, positum pro eo, quod esset, A maioribus, falsum est: sed est sicut, Aetate nostra hoc fit: quippe ab aliquo apud cæteros, quod ad sæculum hoc pertinet: præsentis enim sumus tempore.

Proprium & illud, Poni absolutè, atque interdum fieri Aduerbiū: ut apud Virgilium, Pone subit coniunx. nam oratio simplex.

simplex est ex Aduerbio, intellectus autem Præpositionis. Post, enim significat relationem: quod enim est Post, habet aliquid Ante. Est autem Post, pone est. Interdum quod plus est euadit Verbum, ut apud eundem:

O mihi sola mei super Astyanactis imago. pro eo, quod est, quæ superest: ut quodammodo sit quasi Participium: atq; hoc quoque Græcorum imitatione factum est. Frequens est apud Sophoclem locutio, πρὸς, pro πρὸς ἐσσι: & γῆ, pro γῆς. Quorum legibus nostri quoque accentum translatum uoluerunt.

Observata est ἀλλομετρία his exemplis, pro Aduerbio, apud Terentium, Fortunatus sum cæteris rebus, absque hæc una foret. apud Sallustium pro Coniunctione, Præter rerum capitalium condemnatis. sic Varro, Præter si aliter nequeas. Sed mihi uidetur causâ huius loquutionis in promptu esse:

nam præpositio illa Præter, totum quod sequitur, excludit: sic est illo exemplo Enniano, Præter propter uitam: id est, uiuimus ita, ut uideamur propter quiduis potius, quam propter uitam.

I V L I I C A E S A R I S
S C A L I G E R I

D E C A V S I S L I N G V A E
L A T I N A E, L I B E R
N O N V S.

C A P. C L V I I I.

Aduerbij necessitas : Sedes inter partes: Nominis ratio
falsa : Item Definitio, Ortus, Species.

D V P L E X Aduerbij necessitas fuit, sicut & duplex est uocum temperamentū per adiectionem. Nanque aut adijcitur accidens substantiæ, aut gradus accidenti. Exempla hæc sunt, Vir fortis : hinc accidens substantiæ additum est. at cum dico, Fortior: tunc gradus accidenti additus est. Igitur quod faciunt adiectiua substantiuīs, ut secum afferant accidentia: hoc ut agant Aduerbia Verbis, excogitata sunt. neque enim si dicas, Velox scribo, aut, Velocia scribo, intelligas scriptio- nis uelocitatem: sed Velociter scribo, si dicas: intelligas. Sic igitur cum expleffet Verba, adhuc supererat aliquid agendum, itaque etiam gradus illi designandi fuere. Quare cum bonitas, atque aliæ qualitates intendi, ac remitti queant, neq; Comparatiuo, aut Superlatiuo ita plenè possint explicari, Aduerbij ope factum est, ut explicarentur: Valde bonus, Nimis sæuus, Longe alienus, Multo fortissimus: ut etiam illa ipsa nomina gradus significantia, hoc indigerent, Paulo doctior. Quare non solum nomen Aduerbij malè fabricarunt ueteres, sed etiam imprudenter assignarunt definitionem: neque enim solius Verbi temperamentum est, sed Nominis quoque. Sed nimis securè secuti sunt Græ-
cos,

cos, qui æquè inconsultè ἐπιρροῦα ipsum appellarunt. Hinc constat ratio originis, & specierum. Nam sicut Adiectiua apponuntur Substantiuīs: ita quod uerbo apponendum fuit, ab ipso Adiectiuo deduci par est. Si enim dicam, Celerem scriptionem: dicam etiam, Celeriter scribere. quæ sane sortiētur nomina specierum à natura ipsorum Adiectiuorum: ut si Bonus qualitatem, Magnus quantitatem significat: etiam aduerbia ab his deducta aut qualitatem, aut quantitatem dicere intelligentur. Propterea uerò quod actio & locum, & tempus exigit, iccirco horum quoque præscriptio ad Aduerbij uim relata est. Temporum enim & locorum uastio- rem ambitum certis limitibus intercidi oportuit. Itaq; necessariò inuenta sunt, Heri, Cras, Hic, Illuc. Cum igitur gradus quasi quosdam deducat per Verbi Nominisq; tractus: eiusdem quoq; interfuit, eosdem gradus detrahere ad nihilum usq;. Quare si dicam, Currit celeriter, tardè: &, Albus plus, minus: debuit etiam posse tolli eodem instrumento, quo minuebatur: itaq; deuentum est ad negationem, tum eam, quæ Verbis præponitur ad contradictionem affirmationis: tum eam, quæ præponitur Nominibus ad efficiendum id, quod uocat Aristoteles, ἀόριστον: Non currit, Non homo. Quæ negatio cum solo Aduerbij genere complectatur, sanè efficere potuit, ut contra, quàm ueteres putarint, omnium partium indeclinabilium princeps esset. Omnis enim oratio statim à suis primordijs in affirmatiuam, & negatiuam diuiditur: quare si officij meritum putes, illico post nomen, ac uerbum Aduerbiū statuendum est.

Deducuntur autem Aduerbia alia apertè, ut Bonus, Benè: alia obscurè, ut Sensim, à Sensu. Item à Verbis, ut modis quibusdam seruiant, ut, Age, Ferè: illud hortando Imperatiuum exigit, militare uerbum fuit, ab Ago: alterum non est similitudinis, ut aiunt, sed diminutionis: quid enim simile est, cum dico, Ferè poëta nullo in honore sunt: sed sic intelligo, apud paucos pauci poëtae sunt in honore: intelligo autem diminutionem non magnitudinis, sed præscriptionis:
R. ut aliquid

ut aliquid detrahatur firmitati sententiæ, ut nequeam dicere, Nullus poëta: & item nequeam, Omnes. Sic Ferè singulos parit mulier: ut sit, neque semper, neque nunquam. Tractum autem est à philosophiæ radicibus: quod enim fertur, in motu est: itaque terminum nullum attigit, neque enim à Feris ductum fuit, ut aiunt, quoniam feræ sint celeres: nam & durum est, & nugantur, cum dicunt, Feras esse celeres, quia sint quadrupedes: nam & Aquilæ sunt feræ, & celeres, neque quadrupedes: & multæ quadrupedes feræ sunt, neque celeres, ut Elephantî: & *ἄτροδα* quædam celerrima, ut Angues. neque Canis fera est, & est celer. sed de his alibi. Belli autem, & Domi, & Vesperi, & Tempori, ad alia reducuntur, Loci, & Temporis: & Sorti apud Vergilium (ut uoluere) Aduerbijs qualitatis annumerabatur. à nominibus omnia.

Quæ igitur Tempus notant, alia sunt Infinita, ut Aliquando, Olim: alia Finita, ut Cras, Hodie. Sic & Loci, quippe à Pronominibus deducta sunt: Hic, Illic, designant certum locum: Alibi incertum, & Usquam, & alia.

Falsò autem putarunt, Prorsum, Rursum, Sursum, loci esse: neque enim locum significant, sed motum ad locum. Illa autem, Ostiatim, Vicatim, Viritim, quantitatis discretæ sunt. Quædam autem, ut dicebamus, ad modos relata sunt. Sed cum dicunt, O, esse optandi, tantum abest ut assentiar, ut etiam Vtinam, putem esse interiectionem: neque enim modum ullum apponit Verbo: idem enim est, Amarem, & Vtinam amarem: &, O mihi præteritos referat si Iuppiter annos: idem est, Heu quare mihi non refert? Neque omnino Vocandi ullum Aduerbiû sit: nihil enim detorquet, aut addit, aut tollit à Nominine: quare qui Præpositionem agnouere, propius fuerunt ueritatem. Nam tametsi neque motus, neque quietis indicatrix est, tamen disponit ad motum. Sicut punctum non est quantitas, sed tamen ad prædicamentum reducitur quantitas: sic in hac, neque enim dicas, Ad me ueni: nisi aut uoces, aut uocatum intelligas.

Loci

Loci igitur ac temporis Aduerbia maximo ambitu feruntur: quare placuit ueteribus ea inter sese comparari. Sed turpiter nimis lapsi sunt: Nam cum dicant, Aduerbia loci ampliore esse significato, quam temporis: quia Nusquam, plus amplectatur, quam Nunquam: non animaduertere, sola corpora deberi locis. at ea simul cum alijs rebus multis, quæ loco nullo continentur, sub tempore esse. Non est in loco, Qualitas, non Relatio, non alia multa prædicamenta: & tamē sub tempore sunt, aut fiunt: igitur Tempus multò plura circumscribit: Locus pauciora. Quod igitur nunquam est, nusquam itē est: at non è cōtrario: multa enim nusquam sunt, quæ aliquando sunt. Quippe nullo in loco est hic actus scribendi meus: at aliquo tempore quin sit, fieri non potest.

CAP. CLIX.

Figuræ in Aduerbijs.

IN Aduerbijs figuræ sunt, simplex, ut Diu: Composita, ut Interdiu. Componuntur autem uel postquā Aduerbia sunt, uel ab ipsis compositis fiunt, ut Hodie: fuit enim, Hoc die: et Nuper, fuit Nouo opere: Semper, Semiopere: Toper, Toto opere: significat enim citò, & expeditè: ita ut opera absoluta sit. Itaq; Semper, ei contrarium est, propterea quòd siquid dimidio tantum opere fit, id non absoluitur, sed continuatur. Geminatur, Vbi ubi. Componitur cum Nominibus, Vbi gentium: cum Verbis, Vbilibet: cum Præpositionibus, Perdiu: cum Coniunctionibus simplicibus, Vbiq;: cum illis, & secum, Vbicunque, Profecto, Etiam, & Illico, fuere composita ut Hodie.

CAP. CLX.

Antiquorum Error in Structura.

Siquidem Aduerbiû Verbi modus est, satis patet, quam inconsultò ueteres ita præcepere, præponendū esse Aduerbiû Verbo, ut ita dicamus, Bene currit. At enim uero contrà est: accessio enim significatus fit ad Verbum ab Aduerbio: &

R 2 quemad

quemadmodum prius sumus uiri, quàm fortes: & prior natura Cursus est, in genere, quàm Cursus celer, in specie: sic erit prius Currere, quàm Celeriter currere. Non enim hic loquimur de sermonis elegantia, sed de causis ipsius. Ac quanquam ars atque usus dicitur naturam imitari: tamen in quibusdam rebus placuit uarietas. Itaque elegantius acceptum est Verbum in fine orationis contra, quàm à natura ipsius rei suppedigaretur. quo more præpositum est Adiectiuum Substantiuo: & Verbo Aduerbiū. Sic in Tripudij sinistro pede mouemur primū, cum natura dextrum primū moueat: ut arte id factum, non cuiusuis communi lege uideatur.

CAP. CLXI.

Affectus Aduerbij.

Proprium est Aduerbiorū quorundā, assumere sibi quādā Nomina, Vbi gentiū, Terrarū, Locī: eiusdem naturæ, Nusquam, & Longe: respexere enim significatum: est enim Vbi, quasi dicas, Quo loco terrarum: Sed et tempus cum loco comunicatum, Interea loci: cognati enim inter se sunt. Magna autem affinitas Aduerbij cum Nomine, ut diximus: Itaque & à Nomine fit Hoc die, Hodie: & facit Nomen Hodiernus. Adeo, ut etiam casum retineat Nominis, unde fit: quemadmodum Nomen retinuit casum Verbi, unde fiebat: ut apud M. Tullium in Tertio Officiorum: Conueniēter naturæ uiuit. quia etiam conueniens. hoc autem, quia cōuenit: Græcorum imitatione factus Atticissimus, *ἡμῶν* Gr. Eadem affinitate casum quoque pristinum retinere: In Recto, Fors: à quo compositum per dubitationem cum An, Forsan: & Verbo interposito, Fors sit an. In Secundo casu, Belli. & apud Comicum iocose, Foci. In Tertio, Ruri. In Quarto, Romam. In Sexto, Forte: qua forma fuere, Cito, Falso, Serò: & horum secutum analogiam uerbum unum, Præsto. Interdum etiam mutantur, ut, Modus, Modo, Mox.

Sic etiam retinet naturam transformatæ in se Præpositionis, cuiusmodi

cuiusmodi est CVM. coniungit enim tempus, Cum ueneris faciam: ut officium meum cum aduentu tuo coniungatur. Itaque relatiua quædam facta sunt, Cum doctus, tum probus: id est, quo tempore doctus, eo tempore probus: coniungit cum doctrina mutuò probitatem. Sed hæc minutius in libris Originum dicta sunt.

Proprium etiam, inter se usum commutare: sic dicimus, Illico, pro tempore: sed fuit, in loco: &, Hesternum panem atrum: pro pridiano. Refert enim Heri, loquentem tantum: sicut Cras, & Hodie, & Perendie. Imitati sunt Græcos, qui *χθες* ad hunc modum dicunt: ut est etiam apud Lucianum, in *γυναικίῳ*.

Proprium item habere comparem, ut Haud, Non: & non habere, ut NE: prohibet enim, non negat: quanquam in compositione positum inuenias negatiuè, Nequaquam, Nequicquam, Nefrendes: sicut Non, prohibendo, apud poetas.

Item habere seriem temporis, Hodie, Heri, Nudiustertius, Quartus: & ut fecit Plautus, Quintus, Sextus: Cras, Perendie. Item minutiora: Nunc, Modo, Dudum, Nuper, Iam, Iandudum, Iampridem. & futurum, Mox.

Præterea quemadmodum amisso casu Præpositiones abeunt in Aduerbia: sic aduerbia in Interiectiones: Euge: nam hoc fuit *εὐγε*. at Penè, Aduerbiū est.

Item communicare eidem terminationi diuersum modum significandi, ut Cœlitus, de loco est, *ἄρανόςθεν*: Diuinitus, *θεόςθεν*: at Publicitus, non est *δημόθεν*, sed *δημόθι*: habet tamen motum quendam à populo: sic Primitus, à Primo.

Falsum autem est, quod dixere, Casum habere Aduerbia. ut ponebamus *δημόθεν*, *δημόνδε*, *δημόθι*. sed à Casu ducta, eo carere: quare etiam contraria additur Præpositio. *ἄρανόςθι πρό*. Item Personam attribuere ausi sunt ridiculè, Mecum: oratio enim est facta una. si enim sit Aduerbiū, ergo dicas, Ego cum: Aduerbiū enim nullum casum exigit.

Falluntur æquè cum dicunt, Heu esse notam responsionis ad Heus: nam sanè nullum exemplum afferunt.

Ponitur autem Aduerbum pro Nomine: Sic erat consilium: id est, Tale: aut sit Pronomen, Hoc. Et apud Vergilium, Terrorum ac fraudis abunde est: id est, copia. & Græcè scit, pro Græca. Pro Pronomine: Hinc illæ lacrymæ: id est, ex hac causa. Sic, Unde: pro, A quo. Pro Præpositione, Intus templo, apud Vergilium, pro, In templo. Sed est expositio in uoce Templo, uocis Intus: sicuti cum dicis, Feram leonem: poterat enim esse, Intus, alibi quàm in templo. Quod autem dicunt, Pridie Calendas, esse Aduerbio positum, pro præpositione, falsum est: nam Pridie, est oratio composita, sicut Mecum: Præ die: & Calendas, est uox termini in quem tempus abit, sic, Eo die, qui ante Calendas, & ad Calendas, (ut ita dicam) it. Itaque etiam dicimus, Pridie Calendarum: quanquam durius, in quarto casu. Sed factum est analogia aliorum, ut quia diceretur, Quarto Calendas, id est,

Quarta ad Calendas: ita etiam, Pridie Calendas.

etsi non erat ante eum diem, qui iret ad Calendas. Huius motus ratio & causa elicitur ex modo loquendi Cicero:

nis: In ante diem nonum

Cal. Pro Coniuncti-

one: Quan-

do,

pro Quoniam.

IVLII CAESARIS
SCALIGERI

DE CAUSIS LINGVAE
LATINAE, LIBER
DECIMVS.

CAP. CLXII.

Interiectionis natura, & Ratio.

INTERIECTIONEM ueteres cum à situ & nominarint, & definiuerint, nequaquam à cæteris partibus distinxere: nulla enim pars orationis non interponitur. Sed ita intellexerunt, Interponi, quasi alienam à cæterorum structura: sicuti dicimus Interuenire. Verum nomine paulo licentiore usi sunt: nam &, Iacere, est duriuscula uox: & actionis significans terminatio. Nam Coniunctio sit, quæ coniungit: at Præpositio: neque enim præponit, sed præponitur: ita Interiectio non interiacit, sed interiacitur, & interiacet. at à Iacendo, Iactus, aut Iactio non ducitur: uel si ducatur, rarius, ut diximus, sanè sit. Antiquorum simplicitatem recentiores castigare aggressi accuratius definiuerunt, sic, Interiectio est, quæ sub rudi, inconditæ uoce affectum animi demonstrat. Verum hæc & falsa est, & cum alijs quibusdam partibus communis. nam quid appellamus rude, quod uocem pronunciantis exasperat, ut duplici consonante, Euax: aspiratione, Ohe: mutarum obscuriorum terminatione, At at. Verum enim uero aut tales, aut etiam duriores alibi inuenias offensiones. Verborum personæ eadem muta aliquot finiuntur, atque etiam obscurius sanè in plurali, Dormiunt. Aspiratio per omnes penè partes com-

meat:

meat: Honor, Haurio, Heri. Duplices onerant frequentius nomina, Felix, Xenophon: quid rudius, quam Extra, Intra, Infra? Quid simplicius, quam O? Præterea quid est Inconditum? quod incompositum suam sedem amisit: Inconditas ædes, Incondite fluctuantes acies, Agmen inconditum. At nullus locus Interiectioni fraudi est: quare falsò à prisca dicta est Interiectionis, quæ etiam præponi, etiam postponi, etiam sola poni possit. Quod autem animi, aiunt, significare affectionem, non est ab eis declaratum: nam uox hæc, Dolor, animi affectum significat: at Heu, non significat dolorem, quemadmodum Balteus ab Imperatore militi datus non significat militiam, neque enim est uox: neque actio in ciuili Cimonis, significat stoliditatem: sed notæ tamen & signa sunt, illud militiæ, hoc stultitiæ: Sic Heu, dolorem non significat, sed est dolentis animi nota: itaque sola posita explet audientis animum indicio suo. Quæ causa fuit plena optimi consilij, qua maiores nostri ab Aduerbijis distinxerint. Est igitur Interiectionis nota animi affecti, quæ nullius orationis indiget adiumento. Quare sequitur illa natura, ut careat inflexione: sibi enim unusquisque affectus præscribit certos limites: non enim continuatur dolor admirationi, sed penitus distinctus est. Quare diuersarum quoque uocum ministerio designantur. Quot igitur animi affectus, tot erunt interiectiones. Minamur, Væ: admiramur, Papæ: fastidimus, Ohe: dolemus, Hei: paueamus, At at: indignamur, Vah: percellimur, Au: abhorremus, Phy: optamus, Vtinam: abiicimus, Apage: Laudamus, Euge: Attestamur, Doctis, Iuppiter, & laboriosis: sicut & apud alium poetam, Nauibus, infandum, amissis, & Homericum illud, *ἄετλιος*, in fine peridi: mirificus enim ornatus orationis est, & augustiores efficit animi motus, quemadmodum in libris Poëtices à nobis exactissimè dictum est. Sic est apud eundem diuinum poetam:

Hunc ego te Euryale aspicio: tu ne illa senectæ

Sera

Sera mea requies: potuisti linquere solam?
Perfecta erat oratio: at incomparabilis ille uir non satis habuit,
addiditq;

Crudelis— Nam etsi nomina sunt, tamen uim illam plenè obtinent. Iurantis quoque animus Interiectionis potius, quam Aduerbij nota explicabitur, Profecto, Mediusfidius: & asseuerantis, aut sciscitantis, ut Sodes: & illud Terentianum, ST, Indicentis silentium: quemadmodum etiam apud Plautum. Ex hac essentia atque usu, illud enatum est, ut etiam casus quosdam quærant sibi: in causa enim est efficacia significatus, Væ me, Væ mihi. Certos aliæ sibi casus usu potius, quam ratione asciuerunt, Heu me, Heu mihi, O ingentem confidentiam.

CAP. CLXIII.

Voces quædam ab Interiectionis natura excluduntur.

CVm igitur affecti animi nota sit Interiectionis, quærat aliquis: Can brutorum uoces in hunc ordinem sint redigendæ, Cra Vhu, Cucu, Be, Bau, & eiusmodi. fortasse earum aliquæ sint: nihilo minus, quam nostrum Au: sed non recipiuntur in orationem, sicut neq; alia ficta à poetis, nisi per iocum, aut figuram, *Βρεκεκεκεξ, θεεθωωωλω, τήνηλλε.*

CAP. CLXIIII.

Causa efficiens, & materialis & affectus ab his, & ab essentia.

Essentia Interiectionis, & finis hic est: origo autem multarum ab ipsa statim natura est: In metu enim uocem edimus primam quanque latissimam, Hu: in dolore Hoi, Hei, apud Plautum: aliæ autem ab alijs partibus subductis ex integra oratione, ut dicebamus, Iuppiter, Infandum, & eiusmodi. Item ab Aduerbijis, aut Coniunctionibus, aut Præpositionibus: nanque O, à uocandi munere acceptum, transferimus sine casu in admirationem, aut uota:

O mihi præteritos referat si Iuppiter annos.

S

Vtinam

Vtinam Coniunctio fuit Vt, & additum est Nam : sicuti in Quianam: significat enim Vt, finem, quem in optando animo concipimus semper, non semper oratione explicamus. Coniunctio est At: geminata in metu, non ne aduersatur imminenti periculo: A Verbis quoque manarunt: Sodes.

Proprium ergo est aspirari iisdem de causis: Aspiratio enim explicat suspiria, & difficultatis nota est. Itaque à Græcis sumptam seruarunt, Phy, φδϛ, Heu: non inuentam addidit, oi, Hei, Hoi: quibusdam initio, Hau: alijs in medio, Eheu, Vaha: alijs in fine, Proh, Oh, Ah. Veteres tamen negant, ullam uocem in fine aspirari: quare fuit, aiunt, Ah a. nostra nihil interest, quid senserint agrestes Opici: nam meliora secula ita pronunciarunt, Vah, Ah: quare etiam plus afficit Proh, quam Pro: & Oh, quam O.

Proprium etiam componi, ut *διμοι*, Mediusfidius, Heuheu: quare non recte omisere Figuram.

Proprium etiam, nullo ordine statui: & ratio sanè subest ualida: perturbatus enim animus, aut præuenit affectum oratione, aut affectu orationem: quare non recte Ordinem ueteres assignarunt.

Proprium etiam carere specie, contra, quam dixere: neque enim una ab alia deriuatur: nanc; Eheu composita est, non deducita. Igitur hoc erunt consequutæ, ut inter se dicantur Infectæ: sic enim uoces primitiua à Varrone appellantur in secundo de Analogia. Dico autem, inter se: propterea quod ab alijs, ut diximus, deriuantur partibus.

Antimeria autem nulla afficitur alia, quam quæ dicta est, ut pro integra oratione ponatur. Catullianum enim illud, Iuppiter: sic est, O Iuppiter, tu testis esto.

IVL. CAES. SCALIGERI
DE CAUSIS LINGVAE
LATINAE LIBER XI.

CAP. CLXV.

Nomen & essentia Coniunctionis.

RAECORVM secuti quidam libentius interpretationem, quam uocis concinnitatem, Coniunctionem, quam Coniunctionem dicere maluerunt. At uerò & usitatum nomen aptius sonat, & duritia translationis prohibet sic innouari: lenius enim dicimus Iungere, quam Vincire: quanquam Sextus quoque Pompeius *συνδεδυμν* potius Colligationem dicendam censuit. Coniunctionis autem notionem ueteres paulo inconsultius prodidere: neque enim, quod aiunt, partes alias coniungit: ipsæ enim partes per se inter se coniunguntur: Verbum nanque Nomini iungitur affinitate numeris, & personæ. Sed Coniunctio est, quæ coniungit orationes plures, siue actu, siue potestate: nam, Cæsar pugnat, Cæsar scribit, duæ sunt orationes separatae, quæ Coniunctione in unum coalescent: actu igitur duæ sunt: at Cæsar & pugnat, & scribit, potestate duæ sunt: quoniam Cæsar bis est repetendus.

CAP. CLXVI.

Inuestigat subtilissime causam specierum.

Igitur hæc Coniunctio cum fieri posse uideatur, aut secundum sensum tantum, aut secundum uerba tantum, aut secundum utrumque: ex ipsis rebus, quemadmodum hæc recte fiant, uideamus. Res autem necessario coheret, aut non necessario coheret, aut necessario non

coherent. Necessitas autem duplex: aut absoluta, ut Deus est: necessario enim est non ab alio, sed quia immutabiliter est: est namque Necessesse, quod nec esse aliter potest. Theologi autem abusi sunt hac uoce, ut eam à Deo excluderent: quasi idem esset necesse, & coactum: at enim uero ipsis, ut libet: uocis uero ratio est, Perfectio: contingens enim pertinet ad imperfectionem. Alia est Necessitas dependens: hæc in Deo nulla est: Deus enim est, Primum, & Simplex, & Potens omnia, & Omnium causa. Huius Necessitatis duæ sunt species, siue modi: nam ipsa causa, quam aliquid sequitur, aut extat suapte natura: aut non extat quidem, sed per *ἁπόθεν* statuitur. exemplum primi est: Homo, ergo disciplinæ capax. hic, Homo, causa est, & seipso extat in oratione. At non ita in secundo modo, cuius exemplum hoc esto: Si ambulat, mouetur. hic enim non statuitur Ambulatio. ex his igitur coniunctionum species sunt eliciendæ. Ergo secundum sensum tantum quæ coniungant, non reperientur, propterea quod sensus notæ uoces sunt: quare omnes uerba coniungunt, sed earum quædam etiam sensum, quædam non.

CAP. CLXVII.

Copulatiuæ.

Aut ergo sensum coniungunt, ac uerba: aut uerba tantum coniungunt, sensum uero disiungunt: & si sensum coniungunt, aut necessario, aut non necessario: & si non necessario, tunc fiunt Copulatiuæ, quas Connexiuas uocat Gellius libro decimo, & sunt hæc, E T, Quæ, Ac, Atque: ut, Cæsar doctus fuit, & pugnax: non enim necessario coherent hæc res, quare etiam possunt disjungere apposita negatione, Cæsar doctus & non timidus: sic, Neque crudelis, neque timidus.

His addidere suspensiuas, hoc exemplo, Et fugit, & pugnax: sed frustra: merito enim uerborum fit hoc: ut, Homo est, & inhumanus. Sanè est superflua curiositas.

CAP.

CAPVT CLXVIII.

Continuatiuæ.

Necessario autem cōiungunt, cum causam aut præstituant, aut subdūt. Præstituant eæ, quas Continuatiuas uocant ueteres: recentiores autem Conditionales: ut, Si stertit, dormit: causa namque dormiendi, etsi non est ipsum stertere, sed è contrario: tamen ipsa Coniunctio necessario huic rei, quæ est stertere, subdit dormire: ut quemadmodum res à re dependet, ita intellectus ordine contrario. Prior est Motus, quam Cursus: Itaque posito Cursu, etiam Motus ponetur ab intellectu: est enim Cursus causa intellectionis Motus: hoc autem est necessarium, non absolutum, neque posituum, sed *ὑποθετικόν*. Fit autem quia continetur à specie generis: item comes est affectus. Quare non rectè scripsere, Coniungi ab his sensus imperfectos: sunt enim perfectissimi hi, Dies est, Lux est. Addunt etiam id, Iungunt, inquit, sine subsistentia. At hoc est falsum: aliquando enim subsistunt, ut Nunc, cum scribo: Nox est. & dicam: Si nox est, Sol sub terra nobis est. Ergo nunc nox subsistit, & tamen est continuatiua. Sed ita dicere debere, Sine subsistentia necessaria: potest enim subsistere, & non subsistere: utrunque enim admittunt.

Sub eodem genere sunt Abnegatiuæ: ut, Si interfuissem, pugnassem: ostendunt enim effectum abesse, quia defuerit causa. Hoc autem non ex Coniunctione fit, sed merito Modorum, & Temporum: simile enim est id, Si interero, pugnabo.

Quæ autem non ex hypothesi, sed ex eo, quod subsistit, coniungunt: Subcontinuatiuas dixere. Causas subdunt hæ, sic: Mouetur, quoniam ambulat. statuit enim ambulare, atque iccirco moueri: Continuatiua autem non statuebat ambulare. Malè autem à ueteribus ita dictæ sunt: nam Præpositio Sub, in hoc nomine aut speciem significat, ut hominem sub animalî dicimus: aut diminutionem potestatis, ut hypo-

s 3 pheten

pheten sub prophete intelligimus. At neutrum conuenit: neque enim species esse quit certa res incertae rei: & Subcontinuativae potestas maior est, quam Continuativae. Sed ita excusandi sunt: amplitudinem Continuativae percipi ex eo quod etiam impossibile aliquando praesupponit.

Ex hac quoque classe sunt Adiunctivae: ut, Pugna, dum uir es. Et quae generis nomine Caussatiuas appellarunt: ut, Pugnaui, quia laesus fui. Et Approbativae: ut, Pugnaui, equidem laesus. Collectiuis eadem natura, sed distant ordine: praeposunt enim causam: ut, Homo, ergo animal. Similes huic sunt, Igitur, Quare, Itaque, Quod: sic, Caesar fuit Dictator, quare omnia occupauit. Exemplum ultimae, Veni ad te euocatus: Pugnaui iussu tuo, uici: Regnum recuperasti, miser propterea sum: Quod te per communes rerum uicissitudines rogo, subueni mihi. deest enim Praepositio, sic. Propter quod: dicimus enim etiam, Propterea, & Idcirco, & alia.

Et omnino quae aliquam causam apponunt ad intellectum: Efficientem sic, Quia iubes, faciam: tu enim moues me ad faciendum. Finale sic, DO, ut des. est enim Vti, *δν*. Possunt autem & haec, & aliae transponi: Quia dabis, do. Has antiqui Perfectiuas, & Absolutiuas nominabant: inter quas etiam Quatenus recensere, & Quo. Cum autem addunt prohibentem particulam Ne, ludunt opera: Aduerbium enim est.

CAPVT CLXIX.

Resolutio in Copulatiuas.

Resoluntur autem in Copulatiuas omnes haec, propterea quod causa cum effectu suapte natura coniuncta est: itaque dicemus, Et do, & dabis: Et dies est, & lux est. Sic loquuti sunt praeci, Audieras, & fama fuit: quia fuit fama. Habes igitur causam huius quoque loquutionis. Cum autem Copulatiua duplex sit, Affirmans, & Negans: Negatiua in Affirmatiuam resoluetur, Caesar neque timidus, neque avarus fuit: subest enim habitus contrarius, Et fortis, & liberalis.

Disiun

Disiungit autem negatiua propter negationem, non propter se: ut, Vis uincere, nec pugnare: est enim, Et non pugnare. Hoc autem percipitur ex integra: Nec, mutila est: Neque, integra. est autem Neque, & Non.

CAPVT CLXX.

Disiunctivae, & Subdisiunctivae.

Quae igitur non necessario, Copulatiuae: quae necessario, Caussatiuae: quarum species duae: aut ex hypothesi, aut absoluta. Quae autem necessario non coniungunt, Disiunctivae dicuntur: Aut, Vel, Siue. a quibus differre fecerunt Subdisiunctiuas, propterea quod haec utraque ponerent partem ad electionem: Disiunctivae autem alteram tantum. Sicut Continuativae alteri incertae, alteram positam continuabant: Subcontinuativae utraque positam, alteram alteri subcontinuabant. Et sane nomen Subdisiunctiuarum recte acceptum est: neque enim tam plene disiungit, quam Disiunctivae: Nam Disiunctivae sunt in contrariis, aut Positiue, ut, Aut sanus est, aut aeger: aut Priuatiue, Aut dies est, aut nox: aut Relatiue, Aut pater est, aut filius. Subdisiunctivae autem etiam in non contrariis, sed diuersis tantum: ut, Alexander, siue Paris. Differunt igitur inter se secundum contextum orationis: propterea quod disiunctiuarum partes nunquam cohaerent, sed sub contradictione positae sunt: at Subdisiunctivae non item. causa est, quia Subdisiunctivae ortae sunt a Conditionali, quae etiam impossibile admittit, sic, Si tu homo sis, si, ue Equus, si, ue lapis: necesse est corpore praeditus fueris: sic enim usus est Terentius.

Quas autem uocant Dubitatiuas, eae ad Disiunctiuas recte accedunt: ac magnum sane ambitum nactae sunt, quippe ex omni oratione potest oriri dubitatio: adeo ut Sceptici etiam *αἰσχρογάρη* ponerent in disceptationem. Post dubitationem fiet questio per interrogationem. quare modus quidam est orationis, non species, ut cum dicam, Eloquar, an fileam? intelligo mihi aut loquendum, aut silendum.

Quo

Quoniam uerò alterum capimus pro certo in disiunctione: *icē* circo usus rapuit *VEL*, ad utriusque partis affirmationem; ut & separata intelligas natura, & utraque posita, ueluti alterum tantum ponebatur à Subcontinuatiuis: exemplum hoc esto, *Vel* quia es homo, uel quia nobilis, uel quia Romanus, noli pati seruitutem. unam ex his capere possis causam, at tres ipsas omnes afferre queas. Terentius etiam solam posuit semel: *Vel* Rex mihi gratias agere. subintelligas, uel alij: sed potioem partem satis habuit ponere. *ἰσχυρῶς* Græci uocant, nos Electiuas. huius eæ quoque generis sunt: ut, *Malo* Cæsarem, quàm Catonem. Nam et si alterutrum non capiunt, sed designatum tantum sumunt, latiore tamē disiungendi uoce subiiciuntur, quemadmodum dicebamus de *Vel*, apud Terentium. *Commoda* uel mulum, uel equum. malis tamen Equum: neque enim copulatiuæ sint, abijcitur enim alterum membrum disiunctum. Quid si Aduerbia hæc sint Comparationis? nam dicimus, *Tam* uolo Cæsarem, quàm Catonem: quia Nomina sic iubent, *Tantus* Cæsar est, quantum Cato. *U*sus postea inequali Comparatione etiã retinuit, ut sicut erat *Tam*, quàm: sic sit, *Magis*, quàm.

Aduerbiuæ quoque ad Disiunctiuarum naturam accedunt: propositæ enim rei aduersantur: disiungunt igitur necessarid: *Quanquam* Cæsar nobilissimis auis ortus est, tamen deterioris imperio paret. seruitus enim aduersatur nobilitati. Huius notæ sunt, *Quin*, *Imo*, *Atque*, *At*: ut apud *Liuium* in *Tertio*, *Si* plebeia leges displicerent: at illi communiter legumlatores & ex plebe, & ex patribus sinerent creari. In eandem sententiam admittitur etiam *Saltem*, sic, *Saltem* me interfice, si liberare non uis. idem est, *Aut* libera, aut interfice. Sic, *Quanquam* potes liberare, tamen morte hoc si facias, gratum erit. Diminutiuas appellant has Latini, Græci *ἰσχυρῶς*.

CAPVT CLXXI.

Completiuæ.

Com

Completiuæ autem et si ornatus magis causâ, quàm rerum necessitate inuentæ uidentur: tamen augent sensum orationis: atque ita augent, ut penè cum Subdisiunctiuis in eant societatem: *Ego* quidem scribo, tu uerò legis. disiungit enim sensum appositæ orationis, ab intellectu propositæ.

CAP. CLXXII.

Summa.

Hæc igitur sic se habent certis concepta generibus, quæ ab antiquis & fusè, & confusè prodita fuerant: iungunt enim aut uerba tantum, aut etiam sensum: quare tribus classibus dispositæ sunt: aut enim iungunt necessariò, aut non necessariò: aut necessariò non. Necessitas autem, aut est propositione priore subsistente, aut ex hypothesi.

CAP. CLXXIII.

Causa efficiens, & materialis.

Essentiam finemque Coniunctionum satis aptè explicatam *E*puto: nunc earum originem, materiamque uideamus. Neque uerò sigillatim percurrere omnes in animo est. In primis nanque libris Originum exactissimè posita ea opera à nobis fuit: sed ut uniuersalis natura plenius declaretur. Quædam igitur à Græcis ductæ sunt integræ, quædam interpolatæ. Integra est *NE*. *νῆτος* enim dicti sunt à Græcis pisces, ut apud *Oppianum*: unde etiam nostra *Nepa*, pedibus enim minime ualet: nisi mauis esse uocabulum *Punicum*, nam à barbaris ita dicta fuit. *Vt*, est mutata, *ἄν*: sicut *ἔν*, *ET*: sicut *Que*, *ῥῆ*, abiecto diphthongi sono, quemadmodum *de*, *ῥῆ*. Multæ cum Aduerbijs communem sonum habent: *VT*, *Quanquam*: atque etiam naturam, est enim *Vt*, Aduerbijs similitudinis, & est causæ finalis indicatiua *Coniunctio*: nihil enim simile magis rei motæ, quàm finis. Sic aduersatiua *Quanquam*, Aduerbijs uestigia refert in comparatione: *Quanquam* es nobilis, tamen es prauus. idem est, tam es prauus, quàm es nobilis. Sic *Aut*, fuit *Haud*: eadem enim

T uis.

uis occulta, Aut da, aut accipe. negat enim omnis disjunctio, quoniam semel ponebant, Da, aut accipe. fuit enim sic, Da, non accipe: & Accipe, non da. postea miscuere, Aut da, aut accipe. Ita Ve, & Vel, proximæ sunt. Si, fuit è, addito sibilo: à qua ducta est Sic: fuit enim Sice, sicuti Nece, Nec. Sic, est Aduerbiū similitudinis. Conditionalis autem Si, affert similitudinem inter causam, & effectum. At, fuit Ad, accessionem enim dicit.

C A P. CLXXIIII.

Affectus.

Componuntur inter se, E T S I, A T Q V E: cūm Aduerbijs, Etiam: fuit enim Et, Iam: & trisyllabum Etiam, quia Iam, bisyllabum, ut frequenter apud Comicos. Quædā compositæ nunquam componuntur in oratione: ut, Nequidem: semper enim per *νεκιδῆμ*, quanquam alicubi aliter legitur: sed putant doctiores mendū esse. Cum Præpositionibus, Absq̃. Cum Verbis, Quamuis. Quædam semper præponuntur, Quanquam: quædam subeunt semper, Que, Ve, Ne: quædam utrunque patiuntur, Igitur, Nanque. Cum Pronominis, Ideo. Cum Nomine, Quare.

Proprium autem, ut diximus, ab Aduerbijs multum naturæ mutuari, adeo ut Aduerbio pro ipsis utamur: Quando, pro Quoniam: nec immeritō, nam Quoniam, Aduerbiū est, Quom, Iam. causa translationis fuit temporis efficacia, est enim mensura rerum naturalium. Et abundare, Et etiam, Atque etiam.

Αντιθεσις ad hunc modum in Coniunctionibus obseruata fuit: Commutantur inter se: ut, Item, pro sic, apud Ciceronem: Vel, pro Etiam. Pro Nomine ponitur, Illius ergō uenimus: sed sanè nomen fuit ipsum, *εργον*. Pro Pronomine, Propterea quod: id est, propter id, quod. sed potius est numerus pro numero, sicut cūm dicimus Ad hæc, & Ad hoc.

C A P.

C A P. CLXXV.

Epilogus uniuersalis.

EX his satis constat, non plures esse partes, quemadmodum aut rudiores, aut acutiores arbitrati sunt: non igitur rectè additum, Vocabulum, ad significandum ea, quæ sub sensum caderēt: ut Paries, & Lapis, essent Vocabula: Virtus autem, & Anima, essent Nomina: propterea quod intellectu tantum caperentur. Patet enim, Vocabulum esse genus ad omnia: nam etiam Amo, cūm pronunciat, Vocabulum est: ut Strabulum, ubi statur: Pabulum, ubi pascitur: Tintinnabulum, quod sonat: Vocabulum, quod in uoce est. Eiusdem superstitionis, & plusquam Græcè, in minima diuidere, quæ unius corporis sunt: ut in Assèuationem ea, quæ essent Infectionis, cuiusmodi putarunt H E V. Et Attractionem ea, quæ ad Aduerbiū attinebant, quale est Fasceatim: quæ enim Attractione sit, Viritim consulere, quos non trahis, sed adis: Quæ omnia iure optimo à doctissimis ante nos explosa sunt.

T 2

I V L. CAES. SCALIGERI
DE CAUSIS LINGVAE
LATINAE LIBER XII.

CAP. CLXXVI.

Consilium operæ amplioris, & de Figura.

AM satis uidebatur elaboratum uel mihi, qui fortasse etiam quæ nusquam essent, excussissem: uel alijs, qui coacti sunt aut aliter sentire, quàm essent hactenus professi: aut irridere curiosam nostram diligentiam. Verùm interest accurati procuratoris, non solum eorum tenere rationem, quæ in familia sunt: sed etiam agere, ut siquid surreptum, aut extortum, aut alio quo modo debitum sit, eo recuperato census augeatur. Itaque cum ueterum leges, eorumque consilia à nobis hactenus explicata sint: superesse uidetur, ut siquid extra easdem leges receptum sit, more nostro & recenseamus, & eius instituti reddamus rationem. Igitur loquendi modos quosdam Figuras prisci malè nominarunt: omnis enim oratio figurata est: est enim Figura qualitas extremitatum in corpore: Oratio in uoce est, uox in aëre, aër corpus: ergo quasi lineamenta sunt quædam huius corporis, uocum elationes, depressiones, productiones, correptiones, aspirationes, attenuationes, inceptions, terminationes. Quare quocumque loquaris modo, non aberit Figura. ueteribus tamen ita libitum fuit, ut non quæuis loquutio Figura præscriberetur: sed aut in materia ipsa aliquid quasi peregrinum, aut in forma quod esset, Figura diceretur. Ac Quintilianus quidem quemadmodum & senserit, & scripserit de his, palam est. *τροπῶς* enim, & *ῥήματα*, uti fierent, docuit: sed adeo ipse perplexus fuit, ut cum distingueret, eadem distincta

distincta non agnosceret. præstat autem sic intelligere, quæ ad formam pertinerent orationis, id est ad sententiam, ea esse *τροπῶς*, & tropos dici: quæ autem ad materiam, ea esse *ῥήματα*, & schemata: nam *ῥήματα* corporis est: *τροπῶς*, animi. quare eos, quasi mores, modosque orationis, quibus ipsa quasi & animatur, & mouetur simul, ac mouet, oratori relinquemus. Quæ autem uerborum lineamenta sunt, ea aut sunt usitata, & ad numeros pertinent, ut Similiter cadens, & eiusmodi: aut ad structuræ uariationem. Illa igitur ad politioem spectabunt scripturam, hæc ad scribendi, loquendiue leges: utraque autem Figura continebuntur. Quare illas oratori, historico, poetæ destinabimus: harum nos causas præsentis opera inuestigandas curabimus.

CAP. CLXXVII.

Appositio.

CAussa, propter quam duo Substantiua, non ponuntur sine Copula, è Philosophia petenda est: neque enim duo substantialiter unum esse possunt, sicut Substantia & Accidens: itaque non dicas, Cæsar Cato pugnat. Si igitur aliqua Substantia eiusmodi est, ut ex ea, & alia, unum intelligi queat, earum duarum Substantiarum totidem notæ, id est nomina, in oratione sine Coniunctione coherere poterunt. Quare propositum nomen amplioris intellectus, subeuntis nominis præscriptione moderabimur, sic, Vrbs Roma: posita enim Urbis uox, deducet meum intellectum per omnes urbes, donec addito Romæ nomine castigabitur. Est autem amplitudo huius intellectiois duplex: aut enim est Vniuoca, ut Vrbs, Arbor: aut Aequiuoca, ut Lepus, Lupus, Turtur: significant enim & piscem, & alia animalia generis diuersi: itaque in præsentia sunt maioris significatus, quàm Piscis: quod tamen est nomen latissimè generis: Complectitur enim plura Piscis, quàm Lepus. Sed iccirco fit hoc loco, quia Aequiuocum nullo certo genere

ponitur: est enim Lupus, & in Piscibus, & in Terrestribus, quæ duo summa genera sunt. Est & alius modus moderationis à denominatione: nam si dicas Cæsar, multas uirtutes aut uitia possis attribuere. Itaque temperabis eum cursum tam uagum, appositis nominibus, Imperator, Dictator. Et alio flexu sic, Catilina pestis rerum Romanarum: Procas Romanæ gloria gentis. Fit etiam quarto modo, cum transfertur figurate denominatio in primitiuum. Zoilus uitium, pro uitioso. Causa autem huiusce loquutionis fuit articulus Græcus. *καὶ ὁ ἰχθῦς, καὶ ὁ ἀνθρώπος*. Euenit autem aliquo modo, ut utrunque altero maius sit. quare sine ullo discrimine commutare sedes inter se queunt. Exempli gratia, Lepus piscis: &, Piscis lepus. est enim lepus sub pisce, tanquam sub genere. Idcirco pessime errarunt, cum putarent sic dicendum, Fratres gemini: non sic, Gemini fratres. Etenim fratres esse possunt, nec gemini: & gemini, nec fratres. ut omittam, non esse appositionem hinc ex Substantiuo & Adiectiuo. Sic dicas, Flumen Renus: quia alia quoque flumina sunt: &, Renus flumen: propterea quod nihil interest, aliquid ita sit, an ita esse putetur. itaque etsi Renus, non est æquiuocum, tamen nescienti quid Renus sit, æquiuocum esse potest, quemadmodum sanè est: nam etiam Bononiensis fluius Renus est. Sed par sit aliorum quoque ratio: nam Taxus æquiuocum non est, & tamen ad explicandum eius naturam, additur Arbor: possim enim herbam, aut etiam montem intelligere. Hoc per initia ita factum est, ac postea etiam non necessaria tenuit consuetudo: sic enim fit in usu ciuili quoque, & militari, ut Cristas etiam in pace gestemus. Vergilius autem commutauit sedes ob carmen, Castaneasque nuces— omnis enim Castanea nux est. Nam posita specie, genus non debet apponi, ut diximus, nisi ad explicationem: quod si apponitur, decet ipsum coartari ad angustiora: ut cum dicas, Cæsar homo imperterritus: est enim Homo genus: at cum addis Imperterritum, cogis in arctiorem significatum: quia

quia possit esse, & non esse Imperterritus. An uerò sit Appositio ab Adiectiuis?

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis. Non ita est, sed Tropus *ἀσυνδέτων*: & repetitur intellectu, tectum. Hinc patent nugæ Grammaticorum, qui negant recte dici à Vergilio, Urbem Patauij: cum tamen omnes ita sint locuti: In oppido Cumarum, Palladius: In oppido Antiochiæ, Cicero: & eodem filo Liuius, Vrbs Romana: est enim in illis casus Possessiuus, in hoc nomen ipsum. ac quanquam possidens & possessum diuersa esse debent: tamen hæc duo, quæ unum sunt, Vrbs, & Roma, duo esse aliquo modo intelligentur: quasi urbem Patauinorum dicas, & Romanorum. Et sanè duo sunt: nam Vrbs, est appellatiuum: Patauium, proprium: quasi proprium possideat appellatiuum. sicuti dicimus, Vrbs nominis inclyti: sic, Vrbs nominis Patauij.

CAP. CLXXXVIII.

Euocatio.

Euocationem dixerunt, cum tertia persona euadit prima, aut secunda, quasi hæc euocent illam de sua statione, aut ex hybernis: uocabulum enim est militare. apponunt exemplum; Ego Cæsar scribo: Tu Cato legis. uerum hoc à nobis iam improbatum est: Omne enim nomen cuiusuis personæ est, sed non uariata: sicuti Félix, cuiusuis generis eadem uoce: ridiculum enim est, Cæsarem in me esse personæ Tertiam: nunquam enim loquens, aut scribens de me, essem personæ primæ. Neque possem dicere, Ego sum Cæsar. Nam si esset personæ Tertiam: possem item dicere, Ego sum ille: &, Ego sum persona tertia.

CAP. CLXXXIX.

Conceptio.

Quem

Quemadmodum una fieret oratio, in superiore libro, & alibi dictum est. Coniunctione enim fit una: Cæsar, & Cato equitant. Equitatio hinc una est in duobus. Itaque aliquando subiecta intelligis: quæ quia sunt plura, pluralem numerum appones. Aliquando prædicati unitatem communem utrique accipies: quare numerum attribues unitatis, Cæsar, & Cato equitat. Maluerunt igitur illam esse figuram in plurali, quam hanc in singulari. Et ratio est, quia Coniunctio repetit numerum singularem: ostendimus enim duas esse orationes potestate, quare utraque erit singularis. Neque uerò sola Copulatiua hoc aget, sed & Disiunctiua, sic, Aut tu, aut Cæsar date mihi facultatem scribendi. Paulo figuratius eadem oratio in obliquis uersatur, sic, Cæsar cum Catone disputant. Cuius loquutionis necessitas euenit ad euitandam ambiguitatem. si diceres, Cæsar cum Catone disputat: non unionem, sed controuersiam posses accipere. Sed illa longè figuratior apud Ouidium,

Ilia cum Lauso de Numitore nati.

Neque enim Ilia erat nati, sed nata cum Lauso. Itaque ante quam reddas Verbum Recto, Rectus cum Obliquo ita sunt coniungendi, ut unum sit è pluribus, quibus pluribus Verbi numerus respondeat. Rectè uerò putarunt illam esse figuram apud Poëtam,

Cana Fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus
-Iura dabunt.

Sed nos etiam utroque modo figuram intelligimus. Fides, & Vesta iura dabunt: & alteram in obliquo, Quirinus cum Remo.

Fit autem hæc unio non solum in Numero, sed etiam in Persona: ut reddatur uerbum primæ, & secundæ, non sine causa: Nobiliori enim debetur. Quæ loquitur, nobilissima est: facit enim orationem: & sibi ipsi, ut ita dicam, proxima est: mox secunda. Itaque cum se ipsa posuit, non potest ad aliam transferre uerbum: sic enim definiebatur, Quæ de se ipsa loquitur

quitur: ita igitur loquemur, Ego & tu scribimus: Tu & Cato pugnatis. Eadem nobilitatis ratione in genere fit Figura, ut Masculino reddatur, aut Fœminino. Cum ergo & in Numero, & in Persona, & in Genere fiat Conceptio: illud habet proprium sibi, ut in Numero solo possit fieri. Cum autem fit in Persona, aut in Genere, semper etiam Figura numeri adsit. Ego & Lucina læti uiuimus: Tu cum matre lauti cœnatis. Atque iccirco dicta conceptio est duabus de causis: aut quia minus à maiore: aut quia minus nobile à nobiliori continebatur. Quemadmodum uerò autores ea usi sint, ad Grammaticum eum spectat, qui docet componere orationem.

CAP. CLXXX.

Iugatio.

Proxima huic Iugatio est, quam Zeugma Græco uocabulo maluerunt appellare, cum tamen Latinis alijs uterentur. Nam quemadmodum in Conceptione quod unius erat, commune euadebat: sic in Iugatione, quod unius est, ita ad eum pertinet, ut eius significatui adiungat alterum. Per Conceptionem sic loquere, Tu & Lucina mihi cari estis: per Iugationem sic, Tu mihi carus es, & Lucina. Non igitur hinc concipit, sed permittit tantundem. Est itaque conceptionis uis dimidio maior. Iugum igitur quoddam quasi est Adiectiuum, quo in unum coeunt significatum extrema duo: quare medio in loco sedem sibi iure uindicat. Verum usu extortum est, ut uocum stationes commutarentur. Itaque tribus modis excogitarunt: Primo loco, sic, Carus mihi es tu, & Lucina. Medio, sic, Tu mihi carus es, & Lucina. In postremo, Tu mihi, & Lucina cara est. Græca Latine ad hunc modum interpretere, *πρόσθρῦμα*, *μεσθρῦμα*, *ὑποθρῦμα*: Præiugatio, Interiugatio, Adiugatio. Fit autem, quemadmodum & Conceptio, per Numerum, Personam, & Genus: Tu, & mulieres bonæ sunt. per Conceptionem diceres, Boni estis. Quare pessimè aggressi sunt emendare Virgilij carmen illud:

-Nihil hic, nisi carmina desunt. & male in singulari, deest:

v sic

Sic enim dicas, Non quicquam, sed carmina desunt: idem nanque. Si non desunt carmina, nihil deest: uerissimum hypozeugma est.

CAP. CLXXXI.

Anticipatio.

Anticipationem triplicem accepimus, Poëticam, Oratoriam, Literariam. Poëta antecapit ex sua persona intellectionem communem auditoris: ut, -Portusque require Velinos. Hic enim de sua persona occupat personam Palinuri poëta. neque enim tunc Velini portus dicebantur, cum Palinurus loquebatur. sic, Lauinia litora, dixit. Oratoria est, cum antecapimus locum in animis iudicum, respondentes tacitis obiectionibus. Literaria est, cum præcipimus toto partes, sic, Ciues nati ad interitum Reipublicæ, Pompeius superbia, Cæsar magnanimitate. Est autem maximè coniuncta figura hæc cum Conceptione, quatenus totum concipit partes suas: neque ab ea differt, nisi distributione: & est contraria ordinatione uocum Appositioni: Pastores compulerat gregem, Thyrsis oues, Corydon capellas: distributio est per anticipationem. conuerte sic, Thyrsis, & Corydon pastores: appositio est. hanc Prolepsin Græcè appellarunt, quasi præceptionem.

CAP. CLXXXII.

Compositio.

Quid esset Componere, satis superioribus libris declaratum est: quod si quis aut meminerit, aut animaduertat, intelliget non conuenire huic loquendi modo, quem sic nominarunt: Est enim hæc loquutio, cum significatum uoci contrarium, uoce ipsa ducimus potiore. Populus unum significat è multis confectum: multa igitur significat per se, unum per accidens: quare si uerbum plurali numero attribuatur, significatum respiciet, non uocem. Figura igitur sanè est non longe à Conceptione: Idè enim est Populus, & hic ciuis, & hic ille.

Veteres

Veteres autem compositionem nulla uera ratione dicere potuerunt. nihil enim componitur, sed transfertur. Ita cum dicit, Fœtum pecus: componis genus cum genere, & transfers significatū. Nam pecus genere neutro cum Mares, & Fœmellas comprehendat, affectum fœmellarum transtulit ad fœmellas comprehensas. Est igitur potius Translatio, aut Conceptio, quàm Compositio. Sic uariatur Genus etiam: ut, Pars per agros dilapsi: quia Pars, sit idem, quod, Milites. Sic est apud Homerum, *τρίων φίλε*. Sic est, Triste lupus stabulis: ut illud, In Eunuchum suam: quoniam Eunuchus sit comœdia: Lupus autem res: ut sit, Triste, Tristis res.

CAP. CLXXXIII.

Comprehensio.

Hic non absimilis Comprehensio. Græci *συνεπιδήμι* uocant. cum ex toto excipit affectum partis, cui toto est affectum attribuiamus: Elephas curuus dentes. Hæc tota figura consistit in denominatione totius à parte. Nam uerum est, Dens est pars Elephantis curua: ergo Elephante est curuus *ἵππὸς ὀδόντας*. In priore figura significatus concipiebat uocem, in hac pars totum in significato. in uoce è contrario Totum concipit partem. Igitur Græcum nomen multæ efficaciam est: nam *σύν*, significat totum & partem simul esse: *ἐκ*, significat exceptam qualitatem, aut aliud à parte, & toti attributum. *δέχεσθαι*, significat ipsum motum translationis.

CAP. CLXXXIIII.

Antiptosis.

Non possumus unico uerbo Latine Græcum exprimere, *ἀντιπρωσιων*. quæ Figura multis modis fit, cum Casum pro casu ponimus: ac sit quidem ueterum autoritate: careo pecunia, & pecuniam. Sed sane hic Figura nulla est: usus enim extorsit postea, quo antea placitum erat. Alius modus est, isque multiplex: & Attici longè diuerso more utuntur, cum relatiui casum eundem faciunt cum antecedente, *πρὸς λόγων, ὃν ἔλαξα*.

V 2 quo

quo modo etiam Gellius aliquando usus est: Latini ceteri uix utuntur. Mollissimum fuit genus illud, Quam urbem statuo, accipite: at duriusculum, Urbem, quam statuo. uestra est. Iccirco non ineptè nobis pueris præceptores nostri sic interpretabantur, Vultis his regnis consistere: uultis urbem, quam statuo? uestra est. Verum hinc ita sit, sed profectio ueteres nimis multa licere sibi uoluerunt, uelut Plautus, Aulularia, Pici diuitijs, qui aureos montes colunt, ego solus supero. Causa huius orationis fuit, aliorum intētus animus, deinde deflexus filius loquutionis: id quod patet ex eodem Plauto in Captiuis, Hos quos uidetis stare hic captiuos duos, illi qui stant, hi stant hic ambo, non sedent. Dicitur enim aliud uidebatur alio uerbo, cum subiunxit festiuè contrarium.

Hæ sunt causæ extortæ orationis: non quemadmodum solute prodidere sine ulla ratione. Modos autem ampliores non est præsentis instituti contemplari: sed pertinet ad construendi leges, & obseruationes autorum: reducunturque ad hos, quos descripsimus: ueluti cum ex Affirmatiua facias aut Negatiuam, aut Dubitatiuam: aliaque eius modi.

IUL. CAES. SCALIGERI
DE CAUSIS LINGVAE
LATINAE, LIBER
XIII.

CAP. CLXXXV.

Vocum causas duplices esse, Essentiales,
& Accidentales.

ACTENVS singularium partium Formam, Efficientem, Finem, Materiam, Affectus declarauimus: quibus Affectus essent ab ipsa Essentia profecti, superioribus libris dicti sunt: qui uel usu extorti, hoc postremo, Nunc autem communem omnium uocum naturam uideamus, ex instituto sic repetentes: Vocum & Materia, & Forma est, & Origo: quam pro efficiente accepimus semper: igitur causas quoque duplices habere: alteras Essentia, alteras Materiae & Accidentium. Essentiales Etymologias Graeci uocant. Nam quamobrem, Amo, dicitur: quia ἀμα, & ἀμαα, & ἀματω. Essentialis est. Quare Amo, Amas, Amat: Quia Canto, Cantas, Cantat: Materialis, & Accidentalis est. Quas causas propterea quod ueterum aliqui aut reiecerunt, aut negauerunt, in praesentia à nobis uerioribus argumentis agendum est, ut merito & receptæ, & probatae uideantur. Id quod operis initio non fecimus eo consilio, quod supra narrabamus: cum enim subiectum suum esse nullus artifex probet argumentis, neque ἔστι δὲ ἄνθρωπος, at ne ἔστι δὲ ἄνθρωπος, quidem: sed tantummodo redarguendo pertinaces: iccirco in hunc postremum librum hæc opera destinanda fuisse uisa est.

CAP. CLXXXVI.

Veterum argumenta.

V 3 Etymo

Etymologiam Græci uocarunt, causam unde uoces ductæ sunt: ueriloquium Latinis placuit interpretari, sed quàm frigidè uideamus: Nam ueritas in oratione est, non in uerbis prius. Præterea λόγος in hac uoce, significat rationem, non autem loquutionem, ut uera ratio potius dicenda sit: quare nos, Vocis rationem, transferre maluimus. causam autem accidentalem eisdem, ἀναλογία eodem consilio nominarunt: id est, rationem proportionis. Eas sic destruere nonnulli infuturere. Nominum, inquit, naturæ, nisi per nomina demonstrari nequeunt: nomina enim rerum sunt notæ. Intelligunt autem nunc per nomina, uoces omnes: sicut per Tignum immittendum Iureconsultus etiam lapidem. Quodcumque igitur declaratur, per notiorē quampiam rem notum fit. Ergo illa nomina, per quæ nomen illud definitur, nomine ipso notiora erunt. Ea porro nomina, aut notā habebimus, aut non: at absurdum est ea ignorari, per quæ aliud notum facimus: itaque nota sunt: & si nota, per aliud sanè nota: per aliud igitur nomen. Quare usque in infinitum: hoc autem absurdum est: non est igitur uerum, nominum ullam esse causam. Præterea, Nomina esse infinita, aut omnino, aut propemodum, atque iccirco ignota: infiniti autem finita natura nostra capax non est. Ad hæc, quæ usu mutantur assiduo, partimque interiere, partim quotidie subnascuntur, ea ignorari necesse est: cum æternarum tantum rerum scientia sit: est enim Scientia habitus animæ certus: at corruptibilia incerta sunt. Postrema ratio hæc summus adduxit uiros, ut integris contenderent libris: Quæ nullis, inquit, certis inter se coherent legibus, ea nullo modo sub certas uenire leges: Eiusmodi uerò esse nomina. Cum enim duæ, ut diximus, causæ sint, Etymologiam ignotam esse, uel ex eo constare, quod super eodem uocabulo diuersa senserint autores: analogiam autem, quam æqualitatem uocant, omnino extare nullam. Quare ipsa quoque nomina per causas nunquam nota erunt.

CAP.

Argumenta dissoluuntur.

VT primam rationem dissoluamus, ita accipiendum est. Intellectionem nostram esse duplicem, Rectam, & Reflexam: igitur nomen obuium excipimus recto actu intellectus, simplici; fini destinatum ad significandum. Exempli gratia, Lancea: atque ibi pro nota, aut signo rei, uti dicebamus, habetur nobis. Reflectimus deinde animi cursum ab ipsa re super nomen, ipsumque tanquam rem quandam contemplamur. Querimus igitur tum eius causam, inter ea quæ iam nota habemus. Quemadmodum autem duæ essent nominum causæ, dictum iam est à nobis libro tertio: quædam enim erant Deducta, quædam Primogenia. Deductorum igitur causas esse Primogenia: Primogeniorum autem causas cognoscere easdem non est necesse: sed Casum, aut Arbitrium inuentoris pro causa habere satis est. Est enim duplex cognitio nostra: aut Positiua, cum cognoscimus, hoc esse: aut Priuatiua, cum cognoscimus, illud non esse: hoc enim est esse illius, quia non est. Altera uerò, ac tertia ratio simul, sic diluuntur: Scientia specierum est: & singularium, ut sub speciebus continentur. Ea igitur, in quæ conueniunt omnia singularia, Dictiones appellauimus. Earum essentia, atque affectus neque corrumpuntur, neque mutantur: puta Species, Genera, Casus: semper namque Casus, Casus est, semper Modus, Modus. Quæ autem singula sunt, aut non corrumpuntur, sed perstant: quare nihil faciunt dispendij: multæ enim uoces sunt, quas nullus unquam aut distorsit usus, aut aboleuit. Aut si corrumpuntur, æquè scire interest nostra, ea corrupti. Quamobrem & Corruptibilem, & Incorruptibilem scientes sumus. Corruptibilem autem rerum corruptionem non sequitur corruptio scientiæ nostræ: hoc enim scimus nos, Corruptibilia esse. Id ipsum igitur, quod est Corrupti posse, non interit, sed semper eiusdem naturæ est: semper enim hoc habet, ut corrupti queat.

CAP.

Quarti argumenti superioris probatio-
nes ab aduersarijs.

HAec sic expeditimus, ut exactius quartam rationem, qua & Analogiam, & Etymologiam tollunt, perpendamus: quare uidendum prius est, quibus utantur rationibus ad confirmandum. Cum Analogia, inquit, sit aequalitas quaedam, secundum quam similia ducimus e similibus: ut, à Fructu Fructuosus: sic, à Gestu Gestuosus: primum ostendere nituntur, quod non sit necessaria: deinde quod nullo modo sit. Vtilitatis causa inuentus est Sermo: magis igitur refert, ut brevis, & rectus, & simplex sit, quam longus, & uarius: at aequalitas deducendi uariat multa: non igitur admittenda. praeterea Ab eodem rerum usu rejicitur aequalitas. eo nanque consilio muliebris mundus à uirili ornatu differt. itemque in aedificijs Corinthia structura à Dorica, & Tuscanica, & Ionica, longè alia est. Neque uerò id ex artibus solum coniectari, sed ipsa quoque natura latè conspici potest. Etenim membrorum compagem aliam atque aliam esse usui fuit. Aequalitas igitur non solum non necessaria est, sed etiam officit. Quod si quis ita dicat: non Vsum solum queri, sed Elegantiam quoque: is adhuc intelligat, magis rejiciendam etiamnum Similitudinem: nihil enim propius fastidio, nihil elegantius uarietate. Ad haec, aut Artem sequemur, aut Consuetudinem: si hanc, nihil opus est aequalitate. sed quaecumque usu suggerentur, ea nobis erunt satis. Si uerò Artem, ac pracepta, ut aequaliter omnia ducamus, pro insanis habeamur: neque enim id fiat, ut quemadmodum Lupus, sic Lepus flectatur. sed hoc Leporis, illud Lupi faciet. Non est ergo necessaria Analogia.

Quod autem nulla sit, sic conantur: Abest ab omnibus orationis partibus: igitur nusquam est. Ac sanè in Generibus non est: quaedam nanque trium uocum sunt, Humanus, Humana, Humanum: quaedam duarum, Ceruus, Cerua: quaedam singularis contenta, Aper. Neque ipsa Genera similitudine uocum afficiuntur.

afficiuntur: nam Martia, & Sisenna, diuerso sexu, eadem uocis forma sunt. Item eadem Genera unica uoce confusa, atque ignota: ut, Passer, Aquila: cum tamen & ibi foemina, & hic etiam mas sit. At ne Numerus quidem agnouit Analogiam: nam quamobrem non dicimus Cicera, sicuti Farrae neque Olea, sicuti Vina? Non enim rectè responderunt antiqui, ob generum diuersitatem in uino multitudinis numerum receptum esse: quia aliud esset Chium, aliud Lesbium, aliud Falernum: nam Ciceris quoque ualde sunt diuersae species, Folio, Siliqua, Semine. In Temporibus item desideratur: quippe à Fleo, Fleui: à Sero, Seui: à Fero, Tuli: ubi à dissimilibus similia, à similibus dissimilia orta sunt. Itè à Pasco, Paui: ab Amasco non est. Modi quoque Analogiae immunes sunt: multi enim carent, ut Forem. Nec Figuræ ducuntur Analogia: nam quare dico Aenobarbum, non Aenibarbum? aut quare Magniloquum, non Magnoloquum? Quinetiam in deriuando ipsas species, aequalitatis nullam curam habemus. siquidem à Boue, Bouile: ab Oue, Ouile: à Sue nihil ducitur. Et Bubulam dicimus: at ab Oue, Ouillam. à Scribo, Scriptor: à Bibo nihil tale: sed contra, à Bibo, Bibacem: à Scribo nullum simile. Item in Comparatiuis, & Superlatiuis: Clarus, Clarior, Clarissimus: Similis, Simillimus: à Bono, Melior, Optimus. Sic neque in Diminutiuis: Anus, Anicula: Manus, Manuscula: à Pusione, Pusillus: à Morione nihil. Quid quod ne Accentus quidem ratio ulla est similis? Etenim Hectorem, & praetorem eiusdem formæ nomina alia & quantitate, & soni qualitate pronuntiamus. Sed & eadem nomina uarijs quantitatibus alias, atque alias proles generant: à Luceo Lux longa, Lucerna breuis. Immo etiam eadem inconstantia in eadem uoce deprehendetur: neque id apud poetas solum, Pharsalia, Italia, Sicania: sed etiam communi usu. Nam in lege fundi uenditionis, Ruta caesa ita pronuntiabant prisca, ut prima uocalis produceretur, alibi semper correpta esset.

Quod si non est necessaria: neque est in accidentibus partium:
x quippe

quippe non in Primarijs, non in Deriuatis, non in Declinatjs : immo in uno eodemq; inæqualitas : Analogia nulla erit.

CAP. CLXXXIX.

Argumentorum dissolutiones.

HI, qui sese literaturæ hostes profiterentur, potuissent à nobis ferri sanè, nisi pessimum facinus ausi essent. Neque enim solum causas, rationesq; proportionis tollere in re literaria, sed etiam totam naturam ipsam demoliri uidentur mihi. Diruunt enim Aequalitatem, & Similitudinem, omniaq; casui subiiciunt : contra, quam faciebat Plato, qui etiam Nominaum ac Verborum statum, flexumq; naturæ certis legibus constare, atque duci arbitrabatur. Nos igitur utrunque extremum tanquam uitiosum reijciamus. Ac decem quidem principes rationes, quibus aliæ quoque annexuntur, scio à ueteribus obscure simul, & pluribus uerbis inculcatas : quæ hic tam clarè patent, tamq; ordine digestæ sunt : ut quod illi orationis fucò, nec satis apta copia quaesiuere, id hac nos serie, ut quàm efficacissimæ appareant, consecuti uideamur. Quibus ut respondeamus, paulò altius ordiendum est.

Naturam rerum omnium autorem, quæcunque agat, propter finem agere receptum est : quare necessariò fit, ut certum quiddam agat : unde membrorum, quæ in animalibus sunt, causas, officia, opera luculentissimis libris à nobis sunt explicata. Propterea uerò quòd interdum alijs, atque alijs circumuenitur impedimentis ita, ut aberrare cogatur : quibusdam præuenta angustijs non id agit, quod intendebat. Itaq; Homini aut addit sextum digitum, aut tollit manum, aut decurtat crus, aut aliud quippiam eiusdem modì monstrorum parit. Cæterum quia maxima ex parte rectè opus suum peragit, nequaquam ei deesse operi, quod proponit, dicimus : neque iccirco naturam negare debemus. Verum nonnulla rectè, atque ordine in lucem prolata, deprauat Consuetudo :

suetudo : quales sunt ij, quos usus adegit, uti Valgij essent, aut Vari, aut Compernes. Etiam Casus multum potuit, quo aliquis Claudicaret, aut Luscus esset, aut Strabo. Aetas quoque, atque imitatio detorsit pristinum quorundam institutum, quò detracti à natura sua degenerarent. Quemadmodum igitur uel casu, uel usu, natura aut peruertitur, aut immutatur, neque propterea tamen naturæ opera neganda sunt : ita non continuo Analogia, quæ natura quædam uocum est, sicubi desit, ab omnibus tollenda sit. Est ante oculos Phalaris, Dionysius, Nero, alia monstra : in his Iustitiam, atque Animi moderationem desideres : igitur nusquam hæc erunt ? Alexander raucius loquebatur, obstipa ceruice erat, non à primordijs natalium suorum : sed pædagogi nequitia distractus fuit à simplici illa regia indole. Hominis igitur fuerat integritas, Consuetudinis prauitas. Species enim per singula corpora propagantur, inter quæ nullum formæ discrimen inuenitur : ita etiam in uerbis fit. Sicut ergo in natura deductio triplex : sic & in uocibus. Triplex autem ad modum hunc : propterea quòd ea quæ deducuntur tribus diuersa sunt differentijs : nam aliquid dicitur esse diuersum ab alio Forma, ut equus ab homine. Aliud Materia, ut hic homo, ab hoc homine. Aliud Accidente, ut hic homo sedens, ab seipso stante. Quare in uocibus quoque, aliud erit nomen hoc, Homo, à uerbo hoc, Pugno : forma enim distant. Secundo modo aliud nomen hoc Homo, à nomine hoc Equus. Tertio, aliud nomen hoc Homo, à nomine hoc Hominis. Possunt autem ea, quæ uel forma, uel materia sola distant, etiam accidente differre : ut Homo niger, ab Equo, & Homine albo : sic nomen hoc Homo, & à uerbo hoc Sequor, & à nomine hoc Equus distabit accidente quoque, id est lineamentis elementorum. Itaque etiam inflexione distare poterunt. Ac quemadmodum eiusdem nationis uiri duo, etiam fratres, etiam gemini, etiam pares facie, etiam colore, tamen manuum aut crurum flexu dissimiles esse poterunt : neque tamen auferetur, quin duo pe-

regrini inter se similes sint : hoc enim accidens est. Ita in uocibus : Equus & Lupus conuenient accidente, Lepus non conueniet : sed Analogia erit inter Lupum, & Equum : quia cum Lepus, non est. Non ergo tolletur propterea quod inter Lepus non est : sed ponetur, quoniam inter Lupus est, & Equus. Sed habet suam causam Lepus, qua desciscat, sequaturque aliam proportionem, ut faciat Leporis : propterea quod Graeci Dorientes ita & appellabant, & fledebant : quare generis quoque Analogiam sequutus est Lepus Graecam, non Latinam Equi, ὁ γὰρ ἢ λέπρις : neque solum Genus inde, sed uocis in recto casu lineamenta Latina sibi assumpsit, ut esset Lepus, sicut Equus. Quare hoc etiam intererit Analogiae, ut alijs atque alijs causis partim talia, partim alia sint. Neque enim quemuis hominem decet Robur, aut Celeritas : quare Robustum, & Celerem non sequetur eadem membrorum Analogia : at omnes Robustos eadem, eademque alia seorsum Veloces omnes. Si quem autem membrorum proportione praeditum inueniamus, officio autem illi inutilem : hunc casu, aut alio quo fato separatam ab ea proportione iudicabimus, non propter unum tollentes cetera omnia. Itaque sic est acutissimè contra aduersarios concludendum : Non posse eos inficiari Analogiam, nisi in quibusdam ponant : est enim Habitus prior Priuatione non tempore, sed cognitione : sicut Affirmatio Negatione. In paucis non esse casu, in ceteris omnibus consilio similitudinis. Euenit autem interdum ut deficiatur nomina proportione illa, propterea quod res ipsae deficiuntur : nam sexus & principijs quibusdam, & officijs discreti sunt : itaque alteri quod designes nomen, alteri non conueniat. Proprium foemellae Nubere est : iccirco non transibis à foemina ad marem ipso Participio, ut tantummodo Nuptam, dicas : ubi non tolletur Analogia quia Doctum & Doctam dicas : sed ponetur iccirco, quia Analogiae pars est, sequi significatum. alia quoque pars eius est, sequi concinnitatem : sicuti hominis officium seruare decorum. Ergo siquid scabrum erit in deducto, maluit ars ab-

stinere:

stinere : cum tamen natura non repugnaret. Graeci συμφωνίαν nominant finem hunc, nos etiam Habilitatem possumus, non solum Concinnitatem. Sic reiecta sunt multa. For, Faux, Prex, Metuturus, Nutritrix, atque eiusmodi, ut suppressae potius ab usu, quam negatae à natura uocum sint.

His legibus diruuntur argumenta omnia : Nam friuola fati sunt, quae negant necessariam. Ac primum quidem admodum ridiculum, quod breuitatis ratione tollendas curat inflexiones, cum tamen per inflexiones tollatur ambiguitas. Aliae quoque rationes nullae sunt. Varietas enim, quam afferunt, nequaquam rejicit aequalitatem. Est enim aequalitas interdum inter duo, propterea quod ipsa sunt alijs inaequalia. ita distant aequaliter duo Triangula, ab uno Quadrato : quia inter se aequalia sunt : Ac fati est, ut uarietas sit inter species, non diuersitas in speciebus.

CAP. CXC.

Assertio Etymologiae.

ATque Analogiae quidem ratio ac natura sic constat. Etymologia uero etsi in multis obscura est, superque eadem uoce alia alij uisa : tantum tamen abest ut tollenda sit, ut tam maxime sit inuestiganda, quam maxime latet. Quid enim occultius ueritate, at multis in rebus ea imprimis desideratur : neque tamen quisquam tam sit impudens, qui eam neget. Nam qui semper dubitabant Pyrrhonij, uel propter hoc id agebant, ne à ueritate, quae in altera parte contradictionis latitabat, aberrarent. Ita materiae primae natura praeterierat ueteres omnes Philosophos, donec à Platone inuenta, ab Aristotele omnium sapientum principe eruta est in lucem. Quare omni ope atque consilio nitendum est, ut ne plus illa operae latendo exigere, quam nos inuestigando ponere uideamur.

CAP. CXCI.

Quid deinceps agendum, quoque ordine.

X 3

Vocum

Vocum Principia, Causas, Elementa, Affectiones quemadmodum uniuersa natura comprehenderentur, haecenus declarauimus: deinceps ad ipsas uoces priuas cursus festendus est. Sic enim Philosophus Naturalia corpora sub motu accepta deducit communi intellectu ad historiam singularium: cuius exemplo nobis quoque statuendum est, quo usu Priuae uoces apud autores circumferantur. Cum igitur quidam per ordinem Elementorum hoc professi fuerint, alij sumpto autore interpretandi munus magnis digressionibus contaminarint, unus Varro mihi uidetur consultius fecisse, ut uerborum connexum certa serie explicaret. alioqui diuersis locis eadem saepe repetas necesse est. Verum enim uero ipse quoque M. Varro suorum librorum initium auspicatus est a Temporis, Locique diuisione quadam, perinde quasi sub utroque, alterutro ue omnia continerentur: ac non infinita penè sint, quae in eam partitionem uel reluctantiâ sint arcessenda, ut omittam particulas minores, cuiusmodi sunt Praepositiones, Coniunctiones, Interiectiones, quae nullam habent cum Nominibus affinitatem. Quare longè praestiterit a primarijs uocibus initium sumere, atque ab his deducere caeteras, quae ab illis ortae sunt. uerum inter easce primarias cum quadam steriles sint, ut interiectiones, & Praepositionum, ac Coniunctionum maxima pars: quaedam sint genitrices, quae alias ex sese pariant: primo quoque loco tractare steriles decet, quae nullam cum caeteris habent coniunctionem. Et quoniam non omnes uoces Elementorum similitudine, aut significati cohaerent affinitate, nequaquam absurdum fuerit, si interdum in contrarium transeamus. Neque enim qui de Motu dixerit, de Quiete quoque non possit loqui.

CAP. CXCI.

Ad unum significatum caetera reducenda.

VNum uero imprimis obseruandum est. propterea quod significatorum multitudo uni eidemque uoci attributa saepius

pius est, aut scribentium autoritate, aut prodentium curioso iudicio: principem omnium significatum indagari oportere censeo, ad quem tanquam ad tesseram, signaque caeteras reducere legiones: sed propositis semper causis, sine quibus tam stulte credimus, quam arroganter profitemur. Nam cum hoc interpretandi munus Usu, Autoritate, Ratione constare dixerint: sanè intelligendum est, usum sine ratione non semper moueri, ueluti si aspirat Trophaeum, & Anchoram, quae leniter a Graecis alijs proferuntur, Atheniensium exemplo sciamus factum esse. Autoritas uero quid aliud, quam Usus est? Nam quod autore M. Tullio dicimus, ex eius usu id habemus. At si ab usu recedat, tum uero autoritas nulla est. Quare etiam Caecilium reprehendit Cicero, etiam M. Antonium, qui tum aliter, quam ex usu loquerentur. Ad rationem igitur, quoad fieri poterit, erunt haec reducenda.

CAP. CXCIII.

Non rectè uni uoci significatorum multitudinem a ueteribus assignatam.

Fuerunt autem doctissimi, multarumque literarum uiri, qui propterea quod nimis multa uarijs obseruationibus compta sciissent, multa item significatorum monstra uni eademque uoci designarunt. Quorum opera tantum abest ut comoda sit, ut maxime etiam libri aduersetur inscriptioni. Nam specioso titulo de sermonis proprietate edidissent, nihil minus quam quod profitebantur, effecere. unius nanque uocis una tantum sit significatio propria, ac princeps. caeterae aut communes, aut accessoriae, aut etiam spuriae. Non enim ab eodem Verbum adiecit usus Nominibus diuersorum significatorum: sed quia eorum natura conueniebat: sic dicimus Scindere uallum: Scindere adamantem non dicimus: non enim natura fert. Ac uerbum quidem pristinum recipit significatum, sed non cohaerent. Non igitur potuit mutari significatum huius uerbi, in ea uerba quae cum adamante conuenire possunt, puta Tondere. Nam dicimus, Scindere in lu-

tu togam : ergo erit hoc loco idem Scindere, quod Lugere, & Scindere uallum, erit, Castra occupare : Itaque malè plurimè sic ab illis distorta sunt, quæ à nobis in libris Originum certis appositis causis correctæ fuere. Nam quis putarit uerbum hoc Potiri, idem esse quod Condi : propterea quod poeta uersus est - Potiuntur Tibridis aluco. sic Subigere, Acuere : & Stringere, Percutere : & Spectare, Dirigere : & Ventus, Odor : & alia innumera, quæ omnia longe accuratius ad sua quæque principia reducenda fuere. Est autem uiri & boni, & sapientis, non solum alienos errores detegere, atque arguere, sed etiam rationes suas, atque consilia aperire. Quare quo sit indagandum modo, sic instituamus : Si Condi, significat Potiri, loco uerbi Potiri, ponatur uerbum Condi : si patitur sedes, benè est : si non patitur, non significat. Quis igitur dicat, Conditus sum libro : &, Conditus sum Turdo : &, Conditus sum Ense : Item, si Premere, Defodere est : dicamus igitur Fossam premere. Si, Premere, Tegere significat : igitur, Cælo premi, dicamus nos, quos non attingit tamen. Nolo nunc duci per omnia, quæ suo loco in Originibus exactissime persequuti sumus : sed satis sit iecisse fundamenta scientiæ tibi, more principis nostri Aristotelis : cuius sapientiæ luce Grammaticorum teneturae discutiantur.

EPILOGVS.

ABES Sylui Cæsar fili sententias nostras, quas non tam propter patris nomē uenerari debes, ut pius sis : quàm ob ueritatem contemplari, ut fias doctior. Alia enim officia in me tua locis ac temporibus certis suo quæque fato fungentur aliquando. at in rerum causis dispiciendis ita tibi faciendum est, ut nostra quoque tanquam uel peregrini, uel etiam hostis legas. Omnia enim tui causa laboramus, simplicitate ducti, non gloria impulsii. Quo tibi uehementius est nitendum, ne nos plus operæ posuisse uideamur, quàm tu uelis capere utilitatis.

GRATIAS TIBI DOMINE IESV.

